

Jenesis (Letotletot)

Anutunöŋ jiiga yuai pakpak letotket.

Jim-as-a-asari

Buk kiaŋön kösohot kewöni jiza: Anutunöŋ suep, gölme, mietkö yuainjiri pakpak aka ambazip miwikŋaim eŋgiiga siŋgisöndoknöŋ et etkuiga lömböt sihibölöŋambuk mi gölme dop neŋö qaknine öŋgöyök. Mewö et neŋguiga Anutunöŋ oyaenkoyaeŋ aka malbingö köna denöwöni mi areŋgöba miwikŋaiyök. Letotletot (Jenesis) buk kiangö uruŋe likepni yahöt kewö ahözahot:

1) Boŋ 1-11 Kösohot könakönahinjı: Anutunöŋ suep aka gölme miwikŋaim etkiiga ambazip yeŋgö malmalŋine mutuk miaŋgoreŋ denöwö asuhuyök. Adam aka Iw, Kein aka Abel yeŋgö kösohotnji. Noagö nalöne göulu ketanjan asuhuba gölme turuyök. Babilon miaŋgoreŋ miri köröpnji kötökŋji meget.

2) Boŋ 12-50 Israel yeŋgö bömön jalöurupŋini yeŋgö kösohotnji: Mutuk Abrahamnöŋ Anutu möt nariba keuŋi tem köla maliga keuŋi jim teköiga solaniyök. Yaŋgö andöne nahönŋi Aisak, isiŋi Jeikob qetŋi alaŋi Israel aka yaŋgö nahönurupŋi 12 mieŋgö kösohotnji könanjı könanjı. Azi 12 mi Israel könagesögö kambu 12 mieŋgö bem bömönŋina aket. Bem bömön Josefkö kösohotnji mi tandökŋji kun. Denöwö asuhuiga Josefnöŋ mutuk Ijipt aniga yaŋgö andöne iwiŋi Jeikob aka darumunurupŋi pakpak yeŋjön mewöyök saiwaurupŋini yembuk

Ijipt kantrinöy anda kiana malget.

Buk kianjön ambazip yeñgö malmaljinañgö kösohotnji gwötpuk jizapmö, Anutunöy denöwö ak eñgiyöhi, mianjön kösohot mienjö likepnej bohonjni akza. Malmalgö kösohot pakpak mienjö ahakmeme azi bohonjni mi Anutu. Kônakönahije suep, gölme aka mietkö yuainjiri pakpak miwikñaim eñgiiga sinjisöndoknöy et etkuiga pöndaj Iwinjini ölni mala bölöñjamjini kewöta keunjini jim teköba likepnejini meleñ eñgii qakñine öñgöi malget. Tosatjan Anutugö keu bapñe angeri, i ölöpñanök köyan köla eñguanjiri malmaljinan mianjö dop uteköba asuhuyök. Noagö nalöje saiwañi 8 yeñjon qahöpmö, ambazip tosatnji pakpak yeñjon kömuget. Konañgep jöhöjöhö keunji mi Abraham aka gwölönarökurupñi konañgep asuhugeri, yeñgöra eñgiyök. Jöhöjöhö keu mienjö dop Anutunöy könagesöurupñan oyaenjkoayañ akingöra galöm kól eñgiiga mala kota mal öñgöme. Ambazipnöy mönöwök denöwö Anutu möt narim wañgigeri, kösohot tömbuñi mienjön mönü nalö kewöje mewöyök mötnaripninan guliba köhöimapköra bauköm neñgimakze.

Buk kianjö bahöñi bohonji 10 mi kewö:

- 1) Suep, gölme aka yuai pakpak miwikñaiyök. *1.1-2.25*
- 2) Sinjisöndök lömböt sihimbölöñjambuk könahiyök. *3.1-24*
- 3) Adamgö nalöneyök könahiba Noagören kañgorök. *4.1-5.32*
- 4) Noagö nalöje o göulu ketajan asuhuyök. *6.1-10.32*
- 5) Babilon miri köröpñi kötökñi meget. *11.1-9*

- 6) Semgö nalöneyök könahiba Abramgören kaŋgorök. 11.10-32
- 7) Bömön jalö karöbut Abraham, Aisak aka Jeikob 12.1-35.29
- 8) Isogö gwölönarökurupnji mi kewö: 36.1-43
- 9) Josef aka yaŋö darumunurupnji 37.1-45.28
- 10) Israel könagesö yeŋön Ijipt malget. 46.1-50.26

Anutunöy jim kutuiga yuai pakpak letotket.

¹ Könakönahiже Anutunöy Suep aka gölme mi-wikñaim etkiyök.

² Miwikñaim etkiiga gölme mi gwamönñji aka kizik-kazukñambuk ahöyük. Ahöiga o diginñambuk mi söŋaupnöy turuiga tarök. Mewö tariga Anutugö Urja Töröjan o mienjöq qakñine anda kaba malök.

³ *Mewö maliga Anutunöy kewö jim kutuyök: “Asakñan mönö asuhum tiŋgitma.” Mewö jim kutuiga miri mönö asariyök.

⁴ Asarii ehi miaŋön mönö ölöwahiga asakñi pandamanöhök menden etkiyök.

⁵ Asakñaŋö qetŋi wehön asakñi aka pandamangö qetŋi sunjem mewö etkoholök. Mewö etkoholiga wehön mutukñi teköiga miri söŋauba gianjyök.

⁶ Giaŋiiga Anutunöy kewö jim kutuyök: “Mönö o sutŋine suepkö jabö köhöikñi asuhuba o mendeŋniga euke aka emuke ahömahot.”

⁷ Mewö jim kutuba suepkö jabö köhöikñi mi-wikñaiiba miaŋön o mendeŋniga tiŋgita jabö qakñe

* **1:3:** 2 Kor 4.6; 2 Pitö 3.5

euke aka jabö bapŋe emuke ahöyohot. Mewö asuhuiga

8 suepkö jabö köhöikŋi eukeaŋgö qetŋi suep qerök. Mewö qeriga wehön yahötŋi teköiga miri kumbuk söŋuba gianjyök.

9 Gianjiga Anutunöŋ kewö jim kutuyök: “O suep bapŋe ahözei, mi mönö qezakögetka kambu mohot aiga gölme örönŋi asuhuma.” Mewö jim kutuiga mönö mewö asuhuyök.

10 Mewö asuhuiga örönŋaŋgö qetŋi gölme qeta o kambu tokogeri, miangö qetŋi köwet etkoholök. Etkohola etkehiga mianjön mönö ölöwahök.

11 Ölöwahiga kewö jim kutuyök: “Gölme qakŋe mönö yuai görökŋi (töŋgönŋi) pakpak kewö asuhuba wahötme: Gwözözak yuai kötjinambuk mi mönö asuhuba wahöta kötŋini kunjuba söhömakŋe. Ip kösö tandökŋini könanjı könanjı mönö gölmenöŋ asuhuba öljini kötjinambuk kunjuba söhömakŋe.” Mewö jim kutuiga mönö kewö asuhuyök:

12 Gölme qakŋe yuai görökŋi (töŋgönŋi) pakpak asuhuba wahötket. Gwözözak yuai kötjinambuk tandökŋini könanjı könanjı mi asuhuget. Ip kösö tandökŋini könanjı könanjı mi gölmenöŋ asuhuba öljini kötjinambuk kunjum söhöget. Mewö asuhuiga Anutunöŋ engehiga mianjön mönö ölöwahök.

13 Wehön karöbutŋi teköiga miri kumbuk söŋuba gianjyök.

14 Gianjiga Anutunöŋ kewö jim kutuyök: “Suepkö jabö köhöikŋe mönö asakŋi asakŋi asuhuba wehön aka sungem mi menden etkiiba kinda (yara) yambu, kömunjanj kie nalö aka

wehön nalö, gwani nalö aka silim mohot mohotkö aiwesökñina ahöme.

15 Mienjön mönö suepkö jabö köhöikñi miangören asakñi asakñi aka gölme mem asarime.” Mewö jim kutuiga mönö kewö asuhuget:

16 Anutunöy asakñi ketanji yahöt miwikñaim etkiyök: Asakñançö galömñi wehön jeñi kiniga miañgö eretñi köin mi sungemgö galömñja kinda ahöm öngömahot. Señgelau mi mewöjanök miwikñaim eñgiyök.

17 Anutunöy mi suepkö jabö köhöikñe miañgören gölme mem asarimegöra al eñgiyök.

18 Mi gölme mem asariba wehön aka sungem galömñina kinda asakñi aka pandamannji menden etkimegöra al eñgiyök. Mewö asuhuiga Anutunöy eñgehiga miañjön mönö ölöwahök.

19 Wehön 4:ñi teköiga miri kumbuk söjauba gianjiyök.

20 Gianjiiga Anutunöy kewö jim kutuyök: “O köket miengö uruñine mönö yuai isikusukñinambuk asuhuba dop köla o qeba ölölañgöba lañ anda kaba malme. Mewöjanök neiñi neiñi gölme qakje könakemba bölbölgöba kutuba anda kaba malme.”

21 Mewö jiba köwetkö sömburpñi ketanji ketanji aka yuai isikusukñinambuk tandökñini könaji könaji o qeba ölölañgöba qeqelanlañ anda kamakzei, mi miwikñaim eñgiyök. Mewöyök nei tandökñini könaji könaji ginginjinambuk mi miwikñaim eñgiyök. Miwikñaim eñgiba eñgehiga miañjön mönö ölöwahök.

22 Ölöwahiga kötuetköm eñgiba keu kewö jiyök:

“Injini mönö köt moröjenambuk jul sehiba o köwet dop köla malme aiga nei injini mönö mewöjanök gölme qakje ahum sehime.”

23 Keu mewö jiiga wehön 5:ṇi teköiga miri kumbuk söjauba gianjiyök.

24 Giaŋiiga Anutunöy kewö jim kutuyök: “Gölme qakje mönö yuai pakpak malmaljinambuk tandökjini könaŋi könaŋi asuhume. Mirigö sömbuprji, yuai bapnjinan köla ölülöŋgömakzei aka arökŋaŋgö sömbuprji tandökjini könaŋi könaŋi, mi mönö asuhume.” Mewö jim kutuiga mönö kewö asuhuget:

25 Anutunöy arökŋaŋgö sömbuprji tandökjini könaŋi könaŋi mi miwikŋaim eŋgyök. Mirigö sömbuprji tandökjini könaŋi könaŋi mi miwikŋaim eŋgyök aka yuai pakpak bapnjini gölmenöy köla ölülöŋgömakzei, tandökjini könaŋi könaŋi mi miwikŋaim eŋgyök. Miwikŋaim eŋgiba eŋgehiga mi-anjön mönö ölowahök. Mewö.

Anutunöy azi aka ambi miwikŋaim etkiyök.

26 *Mianjö andöye Anutunöy kewö jiyök: “Ayop, nini mönö azi nanine tandökö dop meinga kaisongolomnini ewö aka yuai pakpak galöm köl eŋgiba malma. Yuai pakpak mi köwetkö soraŋi, suepkö neinjaka mirigö sömbuprji, gölme körek aka yuai pakpak bapnjini gölmenöy köla ölülöŋgömakzei, mönö miengö galömjina aka malma.”

27 *Mewö jiba nanni kaisongolomŋaŋgö dop azi miwikŋaiyök. Anutugö kaisongolomŋi ewö

* **1:26:** 1 Kor 11.7; Mat 19.4; Mak 10.6 * **1:27:** Jen 5.1-2

malmapköra i miwikñaim waŋgiyök. Azi aka ambi malmahotköra i miwikñaim etkiyök.

28 Miwikñaim etkiba i kötuetköba kewö jim kutum etkiyök: “Iniri mönö ahum sehiba gwölönarökpuk malohotka gölme dop köla malme. Mewö mala gölme tonji aknej. Mewö aka köwetkö söranje, könakembagö neinji aka sömbup mokolen laigisip gölmenöj anda kamakzei, mönö mi pakpak galöm köl engiba malme.”

29 Mewö jiba keu kewö jiyök: “Mötket, nöyön yoha könanje könanje gölme pakpak dop köla asuhuba wahöta kötñini kuŋgum söhömakzei aka ip kösö pakpak öl kötñinambuk kuŋgum söhömakzei, mi numbu neneñini akŋapköra al engizal.

30 Aröknjanjö sömbupni pakpak, könakembagö neinji pakpak aka yuai pakpak gölmenöj anda kamakzei aka tosatnji pakpak söngörö ösumñini örömakzei, yenjöra gwözözak görökñi (töngönñi) könanje könanje mi neneñamñini akŋapköra al engizal. “Keu mewö jiiga mönö mewö asuhuyök.

31 Asuhuiga Anutunöj yuai pakpak miwikñaiyöhi, mi ehiga mönö ölöp kötökñi aiga urusösöngai mörök. Wehön 6:ñi teköiga miri kunbuk söŋauba gianjyök. Mewö.

2

Anutunöj kendon tarök.

1 Gianjiga suepkö jakenji jakenji, gölme aka mi- etkö yuainjiri aködamunñirambuk pakpak mi lök mi-wikñaim enjim teköyök.

2 *Anutunöj nupnji mi mei teköiga wehön 7 miañgören kendon tarök. Nupnji pakpak meyöhañgöra wehön 7 miañgören luhut meyök.

3 Miwimiwikñai nupnji pakpak meyöhañgöra aka wehön miañgören luhut meyök. Miañgöra wehön 7:ni mi kendon jiba kötuetköba jim kömbuhiyök. Mewö.

Oyaen̄koyaen̄ miri qetñi Eden

4 Anutunöj suep gölme miwikñaim etkiiga asuhuyohorañgö kösöhötnji mi mewö. Kembu Anutunöj suep aka gölme miwikñaim etkiyöhi, nalö miañgören

5-6 Kembu Anutugö jiitsihitköra gölme qakñe kie qahö yöhöiga nup kölkömötköra azi kun kude malökmö, gölme uruneyök bedunöj miyök kota gölme qakñi dop köla mem samuruyök. Miañgöra arökñañgö ip kösö kun me sombemgö gwözözak yuai kun mi gölmenöj qahö asuhum tiñgita ahöyök.

7 *Nalö miañgören Kembu Anutunöj gölme sömsöm memba miañön azi mem yaköba mal-malgö numbu ösumñi söngöröne ui geiga öröba guliba malmalgö uñajambuk ahöök. Mewö.

8 Mewö aiga Kembu Anutunöj wehön kotkotñe göröken miri qetñi Eden miañgören oyaen̄koyaen̄ nup kömöta azi miwikñaiyöhi, i miañgören al wañgiyök.

9 Al wañgiba jiiga gölmenöhök ip tandökñini könäñi könäñi asuhuba wahötket. Ip mi eksihimñinambuk aiga ölnini neneñi mi

* **2:2:** Hib 4.4, 10; Eks 20.11 * **2:7:** 1 Kor 15.45; Ind 2.7; 22.2, 14; Mat 19.5; Mak 10.7-8; 1 Kor 6.16; Ef 5.31

nahömjinambuk. Oyaenjokoyaej nup bibije malmal köhöikjanjö ipnji aka mötkutukutugö ipnji mi mohotnej jím kutuiga asuhuyohot. Mötkutukutugö ipnjanjö könañi kewö: Ölji nemba mianjön ölöpnej aka bölöñi mietkö könañiri mi möt kutubahotpuk.

10 Ip mewö wahötketka o töwatnej kun mi Edenök könahiba oyaenjokoyaej miri mem kelita mianjörenjök eta jula o böröñi töwatnej 4 aka anget.

11 O töwatnej mutukjanjö qetnej Pison, mi Hawila gölme körek liliköba ahöba anja. Gölme mianjörenj goul ahöza.*

12 Gölme mianjö goulji mi ölöpnej kötöknej akza. Sileqösösök umköhöwakjanjambuk qetnej bedelion aka köt öljambuk qetnej oniks mi mewöyök mianjörenj ahözahot.

13 O böröñi töwatnej janjö 2 mianjö qetnej Gihon. Mi (Mesopotemiagö) gölme qetnej Kus mi körek liliköba ahöba anja.

14 O böröñi töwatnej karöbutnej qetnej Taigris. Mi Asiria gölme wösöje wehön kotkotnej göröken geba anja. O böröñi töwatnej janjö 4 mianjö qetnej mi Yufreitis.

15 Mewö aiga Kembu Anutunöj azi wañgita oyaenjokoyaej miri Eden köl kömöta ek galöm aknjapköra jiba al wañgiyök.

16 Al wañgiba kewö jiba jim kutum wañgiyök: “Oyaenjokoyaej nup uruñe ip pakpak kin anjei, mienjö öljini mi ölöp amqeba mem nemba malman.

17 Mimö, mötkutukutugö ipkö öljji mi mönö kude neman. Mi nemba ölöpjanjö könañi aka

* **2:11:** Hawila mi Babilonia gölmegö jabö kösutnej ahöza.

bölöŋaŋgö könaŋi möt kutuman ewö, gi mönö wehön miaŋgörenjök kömum köhöiman. Miaŋgöra mi mönö kude neman.”

18 Mewö jiba Kembu Anutunöŋ jiyök: “Azinöŋ nanjök maliga ölop qahö akza. Miaŋgöra nörön mönö nanji tandökŋaŋgö dop alabaukŋi miwikŋaimam.”

19 Mewö jiba arökŋaŋgö sömbupŋi pakpak aka könakembagö neinji pakpak mi gölmenöŋ miwikŋaim enjiba azigö kösutŋe enguanŋita azinöŋ qetŋini denöwö qetmawi, mi eka mötmapköra yanŋören al enŋiyök. Al enŋiiga azinöŋ yuai malmalŋinambuk pakpak mieŋgö qetŋini mohok mohok qeriga Anutunöŋ mewö mia ahömapköra jim köhöiyök.

20 Mewö aiga azinöŋ mirigö sömbupŋi pakpak, könakembagö neinji pakpak aka arökŋaŋgö sömbupŋi pakpak mi qetŋini enŋim teköyök. Enŋim teköyökmö, nanji tandökŋaŋgö dop alabaukŋi malmapköra kun qahö miwikŋaiyök.

21 Qahö miwikŋaiiga Kembu Anutunöŋ mi eka azi mem lömböriiga gaun lömbötŋi ahöyök. Ahöiga maröm sihitŋi kun öröba dumdumŋi busuŋan mem gwözöŋnök.

22 Gwözöŋda azinöhök maröm sihitŋi meyöhi, miaŋön ambi meyök. I memba azigören waŋgita kayök.

23 Waŋgita kaiga azinöŋ i eka kewö jiyök:
“Yei! Ki nani tandöha. Yaŋgö sihit busuŋi mi nani
sihit busunöhök asuhuza.

Anutunöŋ i azigö sile kitipŋeyök mei letota azi
tandök ewö maljawaŋgöra qetŋi mönö ambi

(azigö alaŋi) qetme.[†]

²⁴ Mewö jiiga Anutunöy kewö jim kutum etkiyök: “Mewö aiga azinöy mönö iwinamŋi etkōmosöta anömŋaŋgören qekötahöba silemohot aka malmahot.”

²⁵ Azi mianjön anömŋambuk opo söröŋiri qahö aukŋe malohotmö, töndup nanŋiraŋgö gamuŋiri qahö möta malohot. Mewö.

3

Adam aka Iw Anutugö keuŋi qetala et etkuyök.

¹ *Kembu Anutunöy gölmegö sömbup malmalŋinambuk pakpak miwikŋaim eŋgiyöhi, mienŋö sutŋine mokoleŋnöy isimkakalek mötmötnöy sömbup pakpak mi eŋgonjita öŋgöyök. Mewö öŋgöba ambigöra kewö jiyök: “Oyaenŋkoyaen mire ip pakpak kin anjei, mienŋö öljini kun kude nemahotköra Anutunöy öljä jim kutum etkiyök me qahö?”

² Mewö jiiga ambinöy melerŋda mokoleŋgöra kewö jiyök: “Oyaenŋkoyaen mire ip tosatŋi kin anjei, mienŋö öljini mi ölöp nembitköra jiyök.

³ Mimö, miri bibiŋe ip kun kinjawi, mianŋö öljä mi nomba kömumbitpuköra mönö kewö jiyök: ‘Mi mönö kude nemahot. Mia kude misirimahot.’ Mewö jim kutum netkii maljit.”

⁴ Mewö melerŋda jiiga mokoleŋnöy ambigöra kewö jiyök: “Mi saumban! Iŋiri kude kömumahot.

⁵ Mimö, ip mianŋö öljä mi neyohotka wehön mianŋörenjök mönö jeŋiran tohoiga Anutu ewö

[†] **2:23:** İngiliz keu eknöy: man aka woman keu yahöt mi öröröŋ tandök akzahot. * **3:1:** İnd 12.9; 20.2; 2 Kor 11.3; 1 Tim 2.14

aka ölöpñaŋgö könaŋi aka bölöŋgö könaŋi möt tekömahot. Anutunöŋ keu mi möta mewö asuhubapuköra keuŋi mewö jiyök.”

⁶ Mewö jiiga ambinöŋ ip mi uba ehiiga ölni ölöpni neneŋgö dop ahök. “Mi eksihimŋambuk kiniga mötkutukutu ketanji awamŋanök niŋgima,” mewö mötmöriba ölni kun meköba neyök. Nembä apnji yambuk malöhi, i tok waŋgiiga neyök.

⁷ Neiga jeŋiran mönö miaŋörenjök tohoiga silenjiri aukŋe malohori, mi anŋek kutuyohot. Mewö anŋek kutuba kinda fig ipkö sinni mumburatiba opo sörönjiri uba lata malohot.

⁸ Malohotka wehön jeŋi geiga miri löwöriiga Kembu Anutunöŋ oyaŋkoyaŋ mire tiba kaiga köna ötöŋi mörohot. Mi möta awanöm yetkön Kembu Anutugö jemesoholŋeyök mömölaköba oy-aŋkoyaŋ mirigö ip urunjine anda asambörohot.

⁹ Asambörohotmö, Kembu Anutunöŋ azigö qeta kewö jiyök, “Gi mönö denike maljane?”

¹⁰ Mewö qeta jiiga kewö meleŋnök: “Gi oy-aŋkoyaŋ miri uruŋe tiba kanöŋga köna ötöŋgi möta sileni aukŋe maljalangöra keŋgötñi mötzal. Miaŋgöra mömölaköba asamböta maljal.”

¹¹ Mewö meleŋniga kewö jiyök: “Gi sile aukŋe maljani, mi mönö daŋön jii mötzan? Nöŋön ip kungö kötñi nembanbukö soŋgo al gihiali, göŋön miaŋörenjök kun nezan me?”

¹² Mewö jiiga azinöŋ kewö jiyök: “Ambi nömbuk malmapköra niŋginöŋi, yanöŋ mönö ip miaŋgö kötñi niŋgiiga nezal.”

¹³ Mewö jiiga Kembu Anutunöŋ ambi kewö qesim waŋgiyök: “Göŋön wuanöŋgöra mewö

akzane?” Qesim wanjiiga kewö melejnök: “Mokolejnöj mönö tilipköm niŋgiiga nezal.”

Anutunöj likepj i melejda lömböt eŋgimapkö jiyök.

¹⁴ Mewö melejniga Kembu Anutunöj mokoleŋgöra kewö jim wanjiyök: “Mewö akzanangöra aka gi mönö mirigö sömbupŋi pakpak aka arökŋangö sömbupŋi pakpak yeŋgö sutnjie kewö jim qesuahöm gihibiga malman: Göjön mönö gölmenöj malmanangö dop bapkan köla anda kaba sömsöm uruŋe mala nesak yuai nemakŋan.

¹⁵ *Mewö nomba ambibuk sutnjire kerök al etkibiga mi möta malman. Kerök mi göhö gwölönarökurupki aka yanŋö gwölönarökurupŋi yeŋgö sutnjine toroqeba ahöm öŋgöi kewö asuhuma: Yeŋgörenjök azi kunöj mönö göhö nöröpki tölolahöiga göjön yanŋö köna gwakötŋi yöhösulmakŋan.”

¹⁶ Toroqeba ambi kewö jim wanjiyök: “Göjön gölömgabuk aka malnöŋga sihimbölöŋi ketanji al gihibiga masö ahum gihiiga möta morö mem eŋgimakŋan. Mi töndup sihimgan mönö apkahöra ahöm gihiiga yanŋon galomgi aka malma.”

¹⁷ Toroqeba azi kewö jim wanjiyök: “Nöŋön ip kungö ölni nembanköra ‘Mia kude neman,’ jiba soŋgo al gihialmö, göjön mi töndup anömgahö keunji wuataŋgöba nezan. Miaŋgöra nöŋön gölme mi göhöra aka saitkögäga ahöma. Mewö ahöiga göjön gölmenöj malmanangö dop mönö sileqeŋe aka nup gwötpuk memba sihimbölö möta nenegi miwikŋaiba malman.

* **3:15:** Ind 12.17; Hib 6.8

18 Nup memba malnöŋga göhö nene nupnöŋ
nuŋgakal, koururuk (köwörörök) yuai mi asuhuiga
arökŋaŋgö yöha yuai mi nemba malman.

19 Mewö mala mesoholge nöŋgöp ariba nup
memba tup yakagi mewö nemba mala gölmenöŋ
mem gihiali, gölme mianjören mönö kunbuk
liliŋgöba geman. Silegi gwakömnöŋ mem gihibiga
mala öŋgöbagun mönö kunbuk gwaköm akŋan.
“Mewö jim waŋiyök.”

20 Azinöŋ anömŋi yuai pakpak malmaljinambuk
maljei, mienjö namŋini aiga azinöŋ qetŋi Iw (Ewa)
qerök.*

21 Kembu Anutunöŋ sömbup sileŋan opo sörö
memba Adam anömŋjet lat etkiiga malohot.

*Anutunöŋ Adam aka Iw Eden mianjörenjök közöl
etkiyök.*

22 *Mewö malohotka Kembu Anutunöŋ kewö
jiyök: “Yei! Ambazip mi neŋgörenjök kungö
dop aka ölöpnji bölöŋji mietkö könaŋiri lök
menden etkibitkö mötzahot. Mewö aiga malmal
köhöikŋaŋgö ip kötni kude nemahotköra songo
alalmö, yetkön nalö kewöŋe toroqeba böröŋiri
böranđa mi mewöyök mem nemba mewö mianjön
qahö kömumba teteköŋi qahö köhöikŋanök mal
öŋgöbahotpuk.”

23 Mewö jiba miangöra oyaenkoyaeŋ nup Eden
mianjörenjök közöl etkiba gölmenöhök mem
etkiyöhi, mönö gölme mianjörenjök kölkömöt nup
memahotköra melaim etkiiga yaigep geba anohot.

* **3:20:** Iw keu mianjö könaŋi mi ‘Malmal maljei, mienjö namŋini.’

* **3:22:** Ind 22.14

24 Ambazip mewö közöl etkiba oyaenjkojaen miri Edengö likepje wehön kotkotje göröken zerubim garata tosatnji al enjiiga malmal köhöiknajanjö ip mianjö könaŋji utuba galöm kölget. Yenjö börönjine bimgö souŋi ketanji aliga mianjön könöp bölam ewö gilikbiliknjambuk jeba andöre wösöje liliköba biliksikö dop aiga kinda galöm köla malget. Mewö.

4

Keinöy Abel qei kömuyök.

1 Azi Adamnöy anömjambuk mala amiyohotka Iwnöy (Ewa) gölöm ala Kein (Kain) meyök. Memba Kein qetköra kewö jiyök: “Anutunöy bauküm niŋgiiga nahöni mezal.”

2 Iwnöy könaŋgep Adamgö nahönni Abel, Keingö munni meyök. Abelnöy mala qariba lama galömjina aiga Keinöy kölkömöt azia aka malök.

3 Mewö malohotka nalö kunöy Keinöy nupkö nene tosatnji memba kaba Kembögöra jöwöwöl ohom wanŋiyök.

4 *Abelnöy mewöyök lama kambuŋanjö mutuk asuasuhuŋji tosatnji meköba enjuba kitipŋi kelökŋinambuk memba kaba Kembögö jöwöwöl ohoyök. Ohoiga Kembunöy Abel nanŋi aka jöwöwölni etkeka möri ölöwahök.

5 Ölöhökmo, Kembunöy Kein aka yanŋö jöwöwölni mi ek tököyök. Mewö aiga Keingö irimŋi seholiiga kömbuhiba jemesoholjan bosoliyök.

6 Bosoliiga Kembunöy Keingöra kewö jii mörök: “Irimgi mönö wuanöŋgöra seholiiga jemesoholgan bosoliza?

* **4:4:** Hib 11.4

7 Gi yuai ölöpnji aknöŋga möt aŋgön köl gihibiga ölop jemesoholgi öhal (hak) akŋjan me qahö? Yuai ölöpnji qahö aknöŋga sinjisöndökö Tonjan mönü urugahö naŋguŋe kinda göhöra ak gihiba mönümakza. Mewö mönümakzapmö, göŋön mönü miaŋgö songo ala galöm memba luhut alman.”

8 Kembunöŋ Keingöra mewö jii mörökmö, Keinöŋ töndup munŋi Abelgöra kewö jiyök: “Mönü nanirök nupnöŋ anbit. “Mewö jiiga nupnöŋ anda mala Keinöŋ luhuba munŋi Abel qelanjiba memba qeba qei kömuyök.”*

9 Kömuiga Kembunöŋ Kein kewö qesim waŋgiyök: “Mungi Abel mi denike malja?” Qesim waŋgiiga kewö meleŋnök: “Ni qahö mötzal. Ni munangö jegalöma qahö akzal.”

10 Mewö meleŋniga Kembunöŋ jiyök: “Gi wani yuaia akzan? Mötnöŋ, mungahö sepŋjan mönü gölmenöhök qeriga mötzal.”*

11 Gölme kiangö numbuŋan aŋanjiba mungahö sep börögeyök mezawi, nöŋön mönü kiangörenök közöl gihibi anman. Jöramörahö mi mönü göhö qake albi öŋgöza.

12 Közöl gihibiga kölkömöt nup menöŋga gölmenöŋ möriamŋaŋgö ölni aŋgön köl gihiiga gölme dop mömölaköba kekelolo aka ölöŋ köla laŋ anda kaba malman.”

13 Mewö jiiga Keinöŋ Kembugöra kewö jiyök, “Keunaŋgö likepŋi meleŋnöŋga qakne öŋgözawi, miaŋön mönü ösumni ongiri lömböriiga bisimamgö osimam.

* **4:8:** Mat 23.35; Luk 11.51; 1 Jon 3.12 * **4:10:** Hib 12.24

14 Mötnöj, gi merak ni nupqege gölmenöhök nutançönönga jemesoholgeyök mömölaköba gölme dop kekelolo aka ölöj köla laj anda kaba mammam. Miangóra kunjan ni neka ölop nuñgi kömumbileňbuk."

15 Mewö jiyökmö, Kembunöj kewö jii mörök: "Mewö qahö. Kunjan Kein qei kömuma ewö, miangó likepni mönö yangö qaknej önjöiga ambemni 7 aknja. "Mewö jiba kunjan Kein miwikñaiba i qei kömumbapuköra sileje aiwesök kulem kun alök.

16 Mi aliga Kembugö jemesoholni mosöta anda anda gölme qetni Lañlañ lilikqilik (Nod) miangóren aŋota malök. Gölme mi Edenök wehön kotkotje göröken ahöza. Mewö.

Keingö gwölönarökurupji

17 Keinöj anömjambuk mala amiyohotka gölöm ala Henok meyök. Keinöj taon kun memba nahönjaŋö qetni Henok qet waŋiyök.

18 Henokö nahönji qetni Irad. Iradkö nahönji Mehujael. Mehujaelgö nahönji Metusael. Metusaelgö nahönji Lamek. Mewö asuhuget.

19 Lameknöj ambi yahöt etkömeyök: Kun qetni Ada, kun qetni Zila.

20 Adanöj gölöm ala Jabal meyök. Yaŋön ambazip opo seri koumnine ahöba mala bau bulmakau galöm kól eŋgiba maljei, yeŋgö bömöñjini ahök.

21 Jabalgö munjaŋö qetni mi Jubal. Yaŋön ambazip gita kulele qeba awölop uba maljei, yeŋgö bömöñjini ahök.

22 Zilanöj mewöyök nahönji qetŋi Tubal-Kein meyök. Yanjön qariba börögö tułsŋi aka bimqegegö yuainji könaji könaji mi bras aka ainöj ohoi kolkolgöi qekötahöba mezapma. Tubal-Keingö nenji qetŋi Nama.

23 Lameknöj nalö kunöj anömyahötŋi mi kewö jii mörohot,

“Ada aka Zila anömyahötŋi, injiri mönö kezap ala keuni ki mötmahot: Kunŋjan nuŋgum kuziriga uzinançgö kitipŋançgöra mönö azi kun qebi kömuma. Kunŋjan nuŋgum miziriga gurusep (gulibambam) lüpötnaŋgö kitipŋançgöra mönö azi gwabö kun qebi kömuma.

24 *Kunŋjan Kein qeiga likepni yangö qakŋe öŋgöiga ambemŋi 7 akŋapmö, kunŋjan Lamek ni nuŋguiga miançgö likepni mönö yangö qakŋe öŋgöiga ambemŋi 77 akŋa. “Mewö.

Set aka Enos

25 Azi mutukŋi Adam yanjön kunbuk anömŋambuk mala amiyohotka nahönŋiri kun memba kewö jiyyök: “Keinöj Abel qei kömuyöhäŋgöra Anutunöj Abelgö salupŋe nahöni kun niŋgiza. “Miançgöra qetŋi Set (Niŋgiza) qerök.

26 Setkö nahönŋi mewöyök asuhuiga qetŋi Enos qerök. Mewö.

Nalö miançgören ambazip yeŋön könahiba Kembugö qetŋi kouluköba malget. Mewö.

* **4:24:** Mat 18.22

5

*Adamgö gwölönarökurup yeŋgö qet arenjini
1 Hist 1.1-4*

¹ *Adamgö isimorö aka amböisikurupni yeŋgö qet arenjapi ki. Anutunöŋ azi miwikñaiyöhi, yanjön mi nanjı kaisoŋgolomjanjö dop meyök.

² Mewö memba azi ambi malmahotköra miwikñaim etkiba nalö mianjören qetniri ambazip * qeta kötuetköm etkiyök.*

³ Adamnöŋ mala yambuŋi 130 aiga nahönni kun asuhuyök. Mi Adam nanjı kaisoŋgolomni aka tandökñajanjö dop maliga qetni Set qerök.

⁴ Set asuhuiga nalö mianjörenjöŋ Adamnöŋ toroqeba yambu 800 mala mala maliga nalö sutne mianjören nahönböratni tosatni asuhuba öŋgöget.

⁵ Adamnöŋ mewö mala öŋgöba yambuŋi mindiriba 930meköba kömuyök.

⁶ Kömuiga nahönni Set yanjön yambuŋi 105 aiga nahönni Enos asuhuyök.

⁷ Enos asuhuiga nalö mianjörenjöŋ Setnöŋ toroqeba yambu 807 mala mala maliga nalö sutne mianjören nahönböratni tosatni asuhuba öŋgöget.

⁸ Öŋgögetka Setnöŋ mala mala öŋgöba yambuŋi mindiriba 912meköba kömuyök.

⁹ Kömuiga nahönni Enos yanjön yambuŋi 90 aiga nahönni Kenan asuhuyök.

¹⁰ Kenanöŋ asuhuiga nalö mianjörenjöŋ Enosnöŋ toroqeba yambu 815 mala mala mal öŋgöiga nalö sutne mianjören nahönböratni tosatni asuhuba öŋgöget.

* **5:1:** Jen 1.27-28 * **5:2:** Ambazip mi Hibru keunöŋ adam.

* **5:2:** Mat 19.4; Mak 10.6

11 Öñgögetka Enosnöj mala mala öñgöba yambuñi mindiriba 905 meköba kömuyök.

12 Kömuiga nahönji Kenan yanjon yambuñi 70 aiga nahönji Mahalalel asuhuyök.

13 Mahalalel asuhuiga nalö mianğörenjök Kenanöj toroqeba yambu 840 mala mala mal öñgöiga nalö sutñe mianğorenjähä nahönböratñi tosatñi asuhuba öñgöget.

14 Öñgögetka Kenanöj mala mala öñgöba yambuñi mindiriba 910 meköba kömuyök.

15 Kömuiga nahönji Mahalalel yanjon yambuñi 65 aiga nahönji Jared asuhuyök.

16 Jared asuhuiga nalö mianğörenjök Mahalalelnöj toroqeba yambu 830 mala mala mal öñgöiga nalö sutñe mianğorenjähä nahönböratñi tosatñi asuhuba öñgöget.

17 Öñgögetka Mahalalelnöj mala mala öñgöba yambuñi mindiriba 895 meköba kömuyök.

18 Kömuiga nahönji Jared yanjon yambuñi 162 aiga nahönji Enok asuhuyök.

19 Enok asuhuiga nalö mianğörenjök Jarednöj toroqeba yambu 800 mala mala mal öñgöiga nalö sutñe mianğorenjähä nahönböratñi tosatñi asuhuba öñgöget.

20 Öñgögetka Jarednöj mala mala mal öñgöba yambuñi mindiriba 962 meköba kömuyök.

21 Kömuiga nahönji Enok yanjon yambuñi 65 aiga nahönji Metusela asuhuyök.

22 Metusela asuhuiga nalö mianğörenjök Enoknöj yambu 300:gö dop uruñi Anutubuk jöhöba anda kaba maliga nalö sutñe mianğorenjähä nahönböratñi tosatñi asuhuba öñgöget.

23 Öñgögetka Enoknöŋ mala mal öñgöba yambuŋi mindiriba 365 meköyüök.

24 Meköba urunji Anutubuk jöhöba anda kaba maliga Anutunöŋ öne waŋgiriga atatop (jiataton) kölöök.*

25 Atatop köliga nahönŋi Metusela yanjön yambuŋi 187 aiga nahönŋi Lamek asuhuyök.

26 Asuhuiga nalö miangörenjök Metuselanöŋ toroqeba yambu 782 mala mal öñgöiga nalö sutňe miangören nahönböratňi tosatňi asuhuba öñgöget.

27 Öñgögetka Metuselanöŋ mala mala mal öñgöba yambuŋi mindiriba 969 meköba kömuyök.

28 Kömuiga nahönŋi Lameknöŋ yambuŋi 182 aiga nahönŋi kun asuhuyök.

29 Asuhuiga qetŋji Noa (kölalep) qeta kewö jiyök: “Anutunöŋ gölme saitköiga nini börönninan nup kól kömöta sileqeqe aka siimbölö möta malinga morö kianjön mönö ölüp urukölalep neñgimakňa.”

30 Noa asuhuiga nalö miangörenjök Lameknöŋ toroqeba yambuŋi 595 aiga nalö sutňe miangören nahönböratňi tosatňi asuhuba öñgöget.

31 Öñgögetka Lameknöŋ mala mala mal öñgöba yambuŋi mindiriba 777 meköba kömuyök.

32 Lameknöŋ kömuiga nahönŋi Noa yanjön yambuŋi 500 aiga nahönurupňi karöbut qetŋini Sem, Ham aka Jafet asuhuget. Mewö.

6

Gölme ambazipnöŋ böliba aŋgöjörakňinambuk aket.

* **5:24:** Hib 11.5; Jud 14

1 *Ambazip gölme qaknej malgetka qötöjinan könahiba qariiga böraturupñini mi mewöyök asuhuget.

2 Asuhugetka nalö miañgören Anutugö nahönurupñi yeñön ambazip yeñgö böraturupñini engeketka eksihimjinambuk aketka engek sorigerançö dop mi pakpak engómegetka anömurupñini aket.

3 Mewö aketka nalö miañgören Kembunöy keu kewö jiyök: “Gölme ambazipnöy silebuk nalö teteköji qahö mal öngömämö, yeñön mönö kömume. Areñini mewö al engizal. Nalö kewöjeyök könahiba malmalñini mönö yambu 120 jañgö mi qahö ongita mal öngöme.”

4 Anutugö nahönurupñi yeñön gölme ambazip yeñgö böraturupñini engómegetka morö mem enigetka nalö miañgören aka könañgep mewöyök azi weliwelipñinambuk mönö asuhuba qariba gölmenöy malget. Möpñañgö möpneyök bemurup qetbuñajinambuk malgeri, yeñön mönö mia aket.*

5 Gölme ambazip yeñgö bölöñamñini mi keta bölokñi aiga uruñinañgö mötmöt areñini pakpak mi nalö dop qosösök (qörörök) bölöñanök pakpak aka malgeri, mi Kembunöy ehök.

6 Mi eka ambazip miwikñaim enjiiga gölmenöy malgeri, miañgöra Anutunöy möt bölim aŋguiga wösöbiriknöy uruñi kokolak qeiga sihibölö möta malök.

7 Mewö möta mala keu kewö jiyök: “Ambazip miwikñaim enjiali, nöñön mönö mi gölmenöhök qeteköm enjimam. Ambazip, mirigö sömbüpñi,

* **6:1:** Job 1.6; 2.1 * **6:4:** Jaŋ 13.33

yuai bapñinan köla ölölöñgomakzei aka könakembagö neiñi mi miwikñaim enjialançgora möt bölim añguba mi mönö qeköm enjimam."

⁸ Mewö jiyökmö, azi Noa yanjon Kembugö jeñe ak-kümükömu miwikñaiyök.*

⁹⁻¹⁰ Noagö gwölönarökurupri mienjö kösohotjini mi kewö: Nahönurupri karöbut qetjini Sem, Ham aka Jafet mi asuhuget. Noanöj ambazip sutjine azi solannı köpösihitkö keunı qahö mala uruñi Anutubuk jöhöba anda kaba malök.*

¹¹ Noanöj mewö malökmö, ambazip tosatnjipakpak yenjon Anutugö jeñe gongiba bölim tekögetka ambazip ayuhum enjienji mi gölme körek dop köla ahöyök.

¹² Ambazip pakpak gölmenöj anda kaba malmalñini mem bölim tekögetka miri gölme pakpak yenjö ahakmemeñini mi gongiba anjöjörakñinambuk aiga Anutunöj gölme uba tandökñini mi mewö ehök.

Wañge memegö areñi

¹³ Mewö eka Anutunöj Noagöra keu kewö jii mörök: "Ambazip yenjöra aka ayuhum enjienji mi gölme körek dop köla ahöza. Mianjöra nöyön ambazip pakpak mem kömum teköm enjimamgöra mönö keuni jöhöyal. Mötnöj, nöyön mönö onöj gölme meleñbi geiga yuai pakpak isikusukñinambuk mi kömum teköme.

¹⁴ Mianjöra gönjön mönö suman ip köla miañjon nangahöra wañge kun meman. Mianjö uruñi kutunönga uruñi morömorö asuhume. Wañgegö

* **6:8:** Mat 24.37; Luk 17.26, 1 Pitö 3.2

* **6:9-10:** 2 Pitö 2.5

uruñi aka sileñi mi qandöñönöj me gisak maras-inöj kösiba ohom teköman.

¹⁵ Wañge mi kewö meman: köröpjamji 133 mita (450 fit), andipji 22 mita (75 fit) aka köñgepjji 13 mita (45 fit) mewö meman.

¹⁶ Boñi muhungöba sel aka bo sutñire liliköba jeñgenañ tiñi 44 sentimita (18 ins) mi mosöta kötohoman. Wançegö uruñi mösöñönöjga uruñi qakñji, kembañji aka dutñji karöbut asuhume. Wançegö nañguñi mi namje alman.

¹⁷ Mötman! Nöjön mönö jibiga göulu ketajan kota gölme jömukñji kól turuiga ambazip aka yuai malmalgö ösumjinambuk pakpak suep bapñe mal-jei, mieñjon mönö o nemba nemulahöba kömume. Mewö kömumba gölmegö yuai pakpak mi mönö qahöwak teköme.

¹⁸ Mewö asuhumapmö, nöjön göbuk jöhöjöhö aren kewö akzal: Gi mönö wañgenöj öngöman. Gi, anömgı aka nahöniranurupki ejön mönö mohotñe wañgenöj öngöme.

¹⁹ Öngöba mala yuai malmalinambuk pakpak mi qahöwak teköbepuköra yeñgörenjök yahöt yahöt aziñi aka ambiñi mi dopnjine eñguançitnöjga göbuk mohotñe wañgenöj öngöme.

²⁰ Nei tandökñini könajı könajı, mirigö sömbuprıji tandökñini könajı könajı aka gölmegö mokoleñ, lolohom yuai tandökñini könajı könajı körek yeñgörenjök yahöt yahöt mi mönö kömumbepuköra eñguançitnöjga göhören kañgotketka öngöme.

²¹ Mewöyök nanjini aka nei, sömbup yuai pakpak yeñjon nemeangö dop mönö numbu nene könajı könajı miwikñaiba otoñ qezaköba

wanjenöy alnöyga kahaimök ahöma.”

²² *Anutunöy Noa mewö aknjapkö jim kutum wanjiiga miangö dowök mönö tem köla mi pakpak ahök. Mewö mia aka mem teköyük.

7

Ambazip aka sömbup pakpak mi wanjenöy öngöget.

¹ Noanöy wanje mem teköiga Kembunöy keu kewö jii mörök: “Gi ambazip kambu kieŋgö sutjine solannı aka maljan. Nöyön göhö könaŋamgi mewö miwikjaizal. Miangöra gi aka saiwaupurki pakpak iñini mönö wanjenöy öngöme.

² Sömbup nenenji, dönqizizinjini qahö mi pakpak yenjörenjöök sewen sewen, aziñi 7 aka ambiñi 7 dopdop enjömenöyga göhöreñ kaŋgotme. Mewöyök sömbup dönqizizinjinambuk pakpak yenjörenjöök yahöt yahöt aziñi aka ambiñi mewö enjömenöyga göhöreñ kaŋgotme.

³ Toroqeba nei könañi könañi pakpak yenjörenjöök mewöyök sewen sewen, aziñi 7 aka ambiñi 7 mi enquanjgitnöyga göbuk wanjenöy öngöme. Mewö aknöyga sömbup aka nei tandökñini könañi könañi pakpak mi kude qahöwakñemö, toroqeba gölmenöy ahumsehip aka malme.

⁴ Öngögetka wehön 7 teköiga jim kutubiga kie römbum ketajan mönö gölmenöy eta yöhöiga sungem silim 40:gö dop toroqeba yöhöm teköma. Mewö yöhöiga yuai isikusukñinambuk pakpak miwikñaim enqiali, mi mönö mohotñe jim teköbiga gölmenöhök qahöwakñe.”

* **6:22:** Hib 11.7

5 Kembunöj Noa mewö akηapkö jim kutum waŋgiiga mian vö dowök mönö tem köla mi pakpak ak teköyök.

6 Mewö mia aka meiga yambuŋi 600 aiga göulu ketanjan gölme qakŋe kaŋgorök.

7 *Kaŋgotmapkö aiga Noa anömjet aka nahöniranurupŋiri yeŋön mohotŋe göulunöj kömumbepuköra ölöj köla waŋgenöj öŋgöget.

8 Mewöyök sömbup neneŋi, dönqizizinŋini qahö aka sömbup dönqizizinŋinambuk aka nei aka yuai pakpak bapŋinan köla ölolöngömakzei,

9 mi yahöt yahöt pakpak azinji aka ambiŋi mi dopdopŋine waŋgenöj öŋgöba Noagören kaget. Anutunöj Noa jim kutum waŋgiyöhi, mi mönö mian vö dop asuhuyök. Mewö.

Göulunöj ambazip turum eŋgii kömuget.

10 Mewö asuhuiga wehön 7:göra jiyöhi, mi teköiga göulu ketanjan gölme qakŋe kaŋgorök.

11 *Noanöj yambuŋi 600 aiga yambu mian vö köinji 2 mian vö wehönŋi jaŋ vö 17 silim mian vö ojenji pakpak, o diginŋinambuk mieŋ vö namnjini pakpak mi emuyök qariba qariba kotket. Mewöyök euyaŋgören könakembagö oni oni mieŋ vö numbuŋini mi aŋanjet.

12 Kie römbum ketanji mi gölmenöj eta yöhöba yöhöba sunŋem silim 40:gö dop ahöyök.

13 Kienöj könahimapköra aiga wehön mian vö Noa aka nahönurupŋi Sem, Ham aka Jafet, Noagö anömjet aka iranurupŋiri karöbut yeŋön mohotŋe waŋgenöj öŋgöm teköget.

* **7:7:** Mat 24.38-39; Luk 17.27 * **7:11:** 2 Pitö 3.6

14 Toroqeba arökñajöö sömbupñi aka mirigö sömbupñi pakpak, yuai pakpak bapñinan köla ölülöngömakzei, nei pakpak aka yuai ginginjinambuk pakpak mi ambazip yembuk mohotñe wañgenööj öngöm teköget.

15 Anutunöj yuai pakpak malmalgö ösumñinambuk miwikñaim eñgiyöhi, mieñgörenjök yahöt yahöt (2-2) mi Noagören kañgota wañgenööj öngöm teköget.

16 Anutunöj Noa jim kutum wañgiyöhañgö dop yuai isikusukñinambuk pakpak wañgenööj öngöm tekögeri, mi azini aka ambiñi ahot. Körekñan öngöm tekögetka Kembunöj nannjak Noagö andöne wañgegö nañguñi kóllok.

17 Nañguñi köliga miangörenjök göulu ketañjan könahiba sungem asak 40:gö dop toroqeba gölmenööj kañgoriga o yenjön qariba qariba gölme kól turuba öngöba wañge gölmenöhök koañgetka wahöta öngöyök.

18 Öngöiga o yenjön gölme qakñe qariba qariba öngögetka wañgenööj o qakñe nannjök öne lañ anda kaba ahöyök.

19 Mewö aiga onööj gölme qakñe kunbuk qariba öngöyök. Mewö kunduñi köröpnji köröpnji suepkö bapñe kin anjei, mi pakpak mönü musulumgöm eñgiyök.

20 Musulumgöm eñgiba öngöba öngöba kunduñi bohonñi bohonñi mi kól turuba 8 mita (25 fit) miangö dop eñgonjita ahöyök.

21 Mewö ahöiga yuai isikusukñinambuk pakpak gölme qakñe anda kaba malgeri, mieñjön o nemba nemulahöba kömum teköget. Yuai pakpak mi nei

me mirigö sömbupŋi me arökŋaŋgö sömbupŋi me mokoleŋ, gisip aka yuai pakpak kambunjini köla gölmenöŋ qeqelanjlanj anda kamakzei aka ambazip pakpak mi mohotŋe qahöwak teköget.

²² Yuai pakpak gölme örönje mala malmalgö ösumni sön̄görön̄jine öröba malgeri, mi körekŋanök kömum teköget.

²³ Yuai malmaljinambuk pakpak gölmenöŋ malgeri, mi Anutunöŋ eŋgum teköyök. Yuai pakpak mi ambazip, sömbup me yuai bapŋinan köla öölöŋgomakzei me könakembagö neinjı neinjı mi mönö Anutunöŋ eŋgum teköyök. Noa aka sai-waurupŋi waŋge uruŋe malgeri, miyök mönö engehoriga aŋgön köla gou köl eŋgiyök.

²⁴ O göulu mianjön gölme köl turuba qahö öröba geyökmö, wehön 150:gö dop ahöyök.

8

Göulunöŋ öröba eriga gölmenöŋ öröniyök.

¹ Wehön 150 mi teköiga miangören Anutunöŋ Noagö aka arökŋaŋgö mirigö sömbupŋi aka yuai pakpak yambuk waŋgenöŋ malgeri, mi mötmörim eŋiba luhut ketanji röja aliga gölme qakŋe qeiga onöŋ könahiba öröba erök.

² Anutunöŋ emune o diginjinambuk yeŋgö jeŋini aka euyanġören könakembagö oni oni mieŋgö numbuŋjini mi qaliba sön̄go aliga kienöŋ tiŋgita tömböriba suepnöhök kunbuk qahö erök.

³ Qahö eriga o ketanjan könahiba gölme qakŋe ahöahöneyök liliŋgöba öröba eta geyök. Wehön 150:gö dop o mieŋön öröba eta geba ahöget.

4 Mewö ahögetka wanjenöj köiŋ 7 mianjöö silimji 17 mianjören kundunji qetni Ararat mianjöö bohonjni kunöj mekötahöba köhöiba tarök.

5 Mianjören tariga o mianjön toroqeba öröba eta eta anök. Anda köiŋ 10 mianjöö silimji mutuknji mianjören kundunji mienjöö bohonjnini mi aukrje asuhum tiŋgitket.

6 Tiŋgitketka wehön 40 teköiga Noanöj wanjegö jeŋgenaŋi mutuk memenj mi metalök.

7 Metala koekoe nei kun melaiiga könakemba laŋ bölbölgöba anda kaba qahö liliŋgöba maliga gölmegö onj mianjön jöpköyök.

8 Mianjöö andöje Noanöj kembö kun melaiiga anök. Gölme qakŋe onöj öröba geyök me qahö, mianjöö könaŋi mötmamgöra mi melaiiga anök.

9 Kembönöj anda kaba onöj toroqeba gölme körekŋanök turuba ahöyühaŋgöra luhut memenjanjö tatatiŋi qahö miwikaiba wanjegören liliŋgöiga Noanöj böröŋi böraŋda wanje uruŋe wanjiriga öŋgöyök.

10 Öŋgöiga wehön 7:gö dop toroqeba mamböt mala mianjören kembö mi kunbuk wanjenöhök melaiiga anök.

11 Anda mare mianjören liliŋgöba oil ipkö sinŋi gwölögwölö kun mi meteköba numbuŋjan yöhösaŋda Noagören kayök. Mewö kaiga Noanöj mi eka kewö möt asariyök: Onöj mönö öröba eriga gölmenöj asuhum teköza.

12 Mi möt asariba kunbuk wehön 7:gö dop mamböta kinda kembö mi kunbuk melaiiga bölbölgöba anök. Anökmö, nalö mianjören mi yanjören kunbuk qahö liliŋgöba kayök.

13 Noagö malmal yambuṇi 601 miaŋgö kōiŋ mutukŋaŋgö silimŋi mutukŋi miaŋgören onöŋ gölme qakŋe jöpköba öröniba ahöyök. Mewö aiga Noanöŋ wanŋegö boŋi mei aniga kewö uba ehök: Gölme qakŋan mönö öröniba ahöyök.

14 Mi ehi kunbuk öröniba kōiŋ yahötŋaŋgö silimŋi 27 miaŋgören örönim teköba ahöyök.

15 Anutunöŋ Noagöra keu kewö jiba jii mörök:

16 “Gi, anömgı aka nahöniranurupki iŋini mönö wanŋe mosöta etket.

17 Eta sömbup yuai malmalnambuk pakpak göbuk wanŋenöŋ maljei, mi neinjı neinjı, mirigö sömbupŋi aka mokoleŋ yuai pakpak bapŋini gölmenöŋ köla ölüloŋgomakzei, mi mönö körek enŋuaŋgita etket. Mewö aknöŋga ölüp gölmenöŋ ahum sehiba gwölönarökpuk aka deŋda gölme dop köla malme.”

18 Mewö jii möta Noa anömnjet aka nahöniranurupŋi yeŋön mohotŋe wanŋe mosöta etket.

19 Etketka arökŋaŋgö sömbupŋi pakpak, mokoleŋ yuai pakpak, nei pakpak aka yuai pakpak gölmenöŋ anda kamakzei, mienjön mönö mewöŋjanök isikŋinaŋgö dop wanŋe mosöta awataŋgöba et teköget. Mewö.

Noanöŋ Anutugöra jöwöwöl ohoba saiwap jiyök.

20 Et tekögetka Noanöŋ Kembögöra jöwöwöl alta kun memba mirigö sömbupŋi dönqizizinŋini qahö mi pakpak aka nei dönqizizinŋini qahö mi pakpak yeŋgörenjök tosatŋi enŋomemba alta qakŋe ala mi-ŋaŋjön Anutugöra jöwöwöl ohoyök.

21 Ohoiga Kembunöj wörön umköhökawakñi nahömjambuk mi möri dop köliga uruñan keu kewö jiyök: “Ambazip yeñgö uruñinañgö mötmöt areñinan mönö moröjineyök könahiba bölöñi akzemö, töndup gölme mi nalö kunöj ambazipköra aka kunbuk kude qesuahömam. Yuai pakpak malmaljinambuk maljei, nöñön mi lök qahöwak teköm enjialmö, miangö dop nalö kunöj kunbuk qahö jim teköba ak enjimam.

22 Gölmenöj ahöm öngömawañgö dop mönö gölmenöj kol kömotketka öljı asuhui megetka mianjön mönö kude qahöwak teköma. Miri amöriiga sañgenji mörakñe aka könöpñambuk aiga könöwiña mörakñe. Kömunjañ kie nalö aka wehön nalö, sungem aka asakñi mi nalöñi nalöñi lilikqilik aka awatañ ahöba anmahot. Mi pakpak teteköji qahö ahöm öngöiga malme. Mewöjan mönö mewö toroqeba ahöma. “Mewö”.

9

Anutunöj Noabuk jöhöjöhö areñ alök.

1 *Mewö jiba Anutunöj Noa aka nahönurupñi kewö jiba kötuetsküm enjiyök: “Iñini mönö ahum sehiba gwölönarökruk mala gölme dop köla malme.

2 Mewö aketka gölmegö sömbupñi pakpak, könakembagö neinjí pakpak, yuai pakpak bapñinan gölme köla ölülöngömakzei aka köwetkö söranji pakpak mi mönö enjö böröjine al enjibi enjön mi galöm kol enjiba malgetka yenjön enjöra keñgöt mötmöt aketka jönömjini unduiga malme.

* **9:1:** Jen 1.28

3 Yuai pakpak isikusukjinambuk anda kaba mal-jei, mi engö neneya aka ahöma. Mutuk yöha yuai görökñi (töngönñi) neneñina al engiala merak yuai pakpak ki mewöyök al engizal.

4 Mohok-kun mi mönö kude neme. Mi sömbup sepijambuk. Sep mi malmalgö söpsöpñi akzawängöra aka songo ki al engizal.*

5 Nanñini sepijini mi kunñjan kun kude mokoma. Kunñjan mi mokomawi, miangö likepñan mönö nanñi qakñe öngöma. Sömbup kunñjan me ambazip kunñjan ambazip kun qeiga malmalñangö söpsöpñi mokomawi, miangö likepñan mönö nanñi qakñe öngöiga kömuma.

6 Anutunöj ambazip nanñi kaisongolomñi tandök meyöhañgöra aka kun dañön ambazip kun qei kömumawi, kunñjan mönö i mewöñajök qei kömuma.*

7 Injini mönö ahum sehiba gwölönarökpuk aka malme. Mewö gölme qakñe ahum sehitgetka qötöñinan qarim öngöma.”*

8 Anutunöj toroqeba Noa aka nahönurupñi yambuk malgeri, yengöra keu kewö jiyök:

9 “Nöñön merak injini aka engö gwölönarökurupñini könäñgep asuhumei, embuk jöhöjöhö areñ akzal.

10 Mewöñajök yuai malmalñinambuk pakpak, mi mirigö me arökñangö nei sömbupñi pakpak göbuk mala wanjenöhök etkeri, mönö gölmegö öröyuai malmalñinambuk pakpak yembuk jöhöjöhö areñ kewö akzal:

* **9:4:** Jen 17.10-14; Lew 19.26; Dut 12.16, 23; 15.23 * **9:6:** Jen 1.26; Eks 20.13 * **9:7:** Jen 1.28

11 Nöñön jöhöjöhö areñni mi embuk kewö al köhöizal: Nöñön o göulunöj öröyuai isikusukñinambuk pakpak mi kumbuk kude eñgubi qahöwakñe. O göulu mi gölme ayuhumapköra kumbuk qahö albi kama.”

12 Anutunöj toroqeba keu kewö jiyük: “Nöñön mönö jöhöjöhö areñ ki mi nani aka iñini aka öröyuai malmalñinambuk pakpak embuk maljei, neñgö sutnine albiga teteköni qahö köhöiba ahöm öñgöma. Jöhöjöhö areñ miañgö aiwesökñi mi kewö:

13 Nöñön nani marilonlojní mi kousunöj albiga ahöma. Nöñön nani aka gölmenöj maljei, neñgö sutnine jöhöjöhö areñ akzali, marilonloj miañjön mönö miañgö aiwesökñi aka ahöma.

14 Nöñön nalö kunöj kousuni kousuni gölme qakñe öröm eñgibi eta tokogetka marilonlojan kousunöj asuhumawi,

15 nalö miañgören nöñön jöhöjöhö areñni mi mötmörimam. Mi nani aka iñini aka öröyuai malmalñinambuk pakpak tandökñini könají könají neñgö sutnjine ahalí, mönö mia mötmörimam. Miañgöra o mieñjön kumbuk mewö kude qariba yuai isikusukñinambuk pakpak ayuhumegöra göulu ketanji qahö akña.

16 Nalö kunöj marilonlojan kousunöj asuhumawi, nöñön mi eka miañgörenjök jöhöjöhö areñni mi mötmörimam. Mi teteköni qahö nani aka öröyuai malmalñinambuk pakpak tandökñini könají könají gölme qakñe maljei, neñgö sutnine al köhöibi ahöza.”

17 Anutunöj Noagöra mewö jiba toroqeba kewö jiyük: “Nöñön jöhöjöhö areñ ki mi nani aka gölmegö öröyuai malmalñinambuk pakpak neñgö sutnine

al köhöizal. Jöhöjöhö areŋ miangö aiwesökŋi mi mewö.”

Noagö nahönurupŋi

18 Noagö nahönurupŋi waŋgenöhök etkeri, yeŋgö qetŋini mi Sem, Ham aka Jafet. * Ham mi Keinangö iwiŋa.

19 Yeŋjön Noagö nahönurupŋi karöbut aket. Ambazip pakpak denqeŋda gölme dop köla maljini, nini yeŋgörenjök asuhuin.

20 Noanöŋ kölkömöt azia aka wain kösö nup mutukŋi kömörök.

21 Mi kömörökmö, nalö kunöŋ wain o tosatŋi memba neiga urunuŋ eŋololoŋ aiga nanŋi opo seri koum uruŋe oponi qeköba sile aukŋe ahöyök.

22 Keinangö iwiŋi Ham yanjön iwiŋan sile aukŋe ahöyöhi, mi eka yaigep geba darumunyahötŋi jii mörohotka iwiŋi mewö gamu qem waŋgiyök.

23 Sem aka Jafet yetkön mi mörohotmö, maluku kun memba awötŋire ala andöandö öngöba iwiŋiran sile aukŋe ahöyöhi, mi esuhuyohot. Jeŋiri kungen uyohoranġöra aka iwiŋiran aukŋe ahöyöhi, mi qahö ehot.

24 Noanöŋ eŋololoŋ aiga imbiŋi törörök möta wahöta nahönŋi moröŋan silik ak waŋgiyöhi, mi mörök.

25 Mi möta urunuŋ öngöiga Hamgöra kewö jiyök: “Keinan mi jim suehöm waŋgizal. Yanjön mönö darumunyahötŋi yetkö welenqequeurupŋiri yeŋgö welenqeqeŋini omaŋi aka malma.”

26 Toroqeba kewö jiyök:
“Anutu, Semgö Kembuŋi, ia mönö möpöseizal.

* **9:18:** Jafet sehiza

Keinanöj mönü Semgö welenqegeñi omañi aka malma.

²⁷ Anutunöj mönü Jafetkö gölmenji mem qariiga Semgö opo seri koumnjine malme.

Keinan yeñön mönü Sem yeñgö welenqegeurupjini omañi aka malme.”

²⁸ Göulu ketajan teköiga Noanöj toroqeba (yara) yambu 350:gö dop mal öngöyük.

²⁹ Malmalnajanjö yambuñi mi mindiriba 950 mianjö dop mala kota kömuyök. Mewö.

10

*Noagö nahönurup yeñgö gwölönarökurup areñini
1 Hist 1.5-23*

¹ Noagö nahönurupjı Sem, Ham aka Jafet yeñgö gwölönarökurupjini göulu teköiga asuhugeri, yeñgö qet areñini kewö:

Jafetkö gwölönarökurupji

² Jafetkö nahönurupjı yeñgö qetjini mi Gomer, Magog, Madai, Jawan, Tubal, Mesek aka Tiras.

³ Gomergö nahönurupjı yeñgö qetjini mi Askenas, Rifat aka Togarma.

⁴ Jawangö nahönurupjı yeñgö qetjini mi Elisa, Tarsis aka Saiprus könagesö aka Dodan könagesö.

⁵ Yeñgö isimorörürupjini mi jula deñqeñda Sutñire Kowetkö jitñe aka mianjö gölme jöhanji jöhanji mianjören nanjini gölmeñine anda malje. Yeñön isikñini dop, kambuñini dop aka keunjini dop nanjini gölmeñine anda malje. Jafetkö könagesöji mewö.

Hamgö gwölönarökurupji

6 Hamgö nahönurup yenjö qetnjini mi Kus, * Ijipt, Libia aka Keinan.

7 Kusgö nahönurupji yenjö qetnjini mi Seba, Hawila, Sabta, Rama aka Sabteka. Ramagö nahönyahötñi yetkö qetnjiri mi Seba aka Dedan.

8 Kusgö nahönji kun qetnjı Nimrod asuhuyök. Yanjön qariba wahöta bimqegegö suahö azi köhöikji kötökji aka gölmenöj malök.

9 Yanjön Kembugö jemesoholje böröjaŋ azi köhöikji malöhaŋgöra aka keu sainji kewö jimakze: “Kunöj Nimrod ewö Kembugö jemesoholje böröjaŋ azi köhöikji akza.”

10 Nimrodkö bemtohoŋi mi gölme kewöne miaŋgören könahiget: Babel, Erek, Akad aka Kalne. Taon 4 mi Babilonia (Sinar) gölmenöj ahöze.

11 Nimrodnöj Babilonia gölme mosöta Asiria anda miri ketanji ketanji qetnjini Niniwe, Rehobotir aka Kala mi mem wahörök.

12 Mewöyök Resen mi Niniwe aka siti ketanji qetnjı Kala yetkö sutŋire mem wahörök.

13 Ijiptkö gwölönarökurupji yeŋön Libia könagesö, Anam könagesö, Lehab könagesö aka Naftu könagesö akze.

14 Mewöyök Patrus, Kaslu aka Krit. Krit mi Filistia könagesö yenjö bömöñjini ahök.

15 Keinangö nahönji mutukji mi Saidon. Yanjö andöñe Keinanöj könagesö kewöŋi yenjö bömöñjini ahök: Hit könagesö,

16 Jebus könagesö, Amor könagesö, Girgas könagesö,

17 Hiwi könagesö, Arka könagesö, Sini könagesö,

* **10:6:** Kus mi Sudan kantrigö qetnjı.

18 Arwad könagesö, Zemar könagesö aka Hamat könagesö. Keinanöj körek pakpak yeñgö iwi böömönjini aiga yeñön könanjej jula deñqenget.

19 Mewö deñqengetka Keinan könagesö yeñgören gölme görani mi miri qetnji Saidon miangóreñök könahiba anda Gerar mire anda Gaza miangóreñ teköza. Mewöyök Sodom göröken anda Gomora anda Adma aka Zeboim anda Lasa miangóreñ teköza.

20 Hamgö nahönurupni mi isikjini dop, keujini dop, gölmeñini dop aka könagesö kambuñini dop mewö malje.

Semgö gwölönarÖkurupji

21 Jafetkö datnji Sem yançö nahönurupni mewöjanök asuhuget. Semnöj mewö Ebergö nahönurup pakpak yeñgö böömönjini ahök.

22 Semgö nahönurupni yeñgö qetnji mi Elam, Asur, Arfaksad, Lidia (Lud) aka Aram.

23 Aramgö nahönurupni yeñgö qetnji mi Uz, Hul, Geter aka Mas. Mewö malget.

24 Arfaksadkö nahönni Sela asuhuiga yançö nahönni Eber asuhuyök.

25 Ebergö nahönyahötñi yahöt asuhuyohot. Kunöj asuhuba mala koröhi, nalö miangóreñ gölme ambazipnöj jula deñqenget. Miangóra yançö qetnji Peleg (Deñqen) qetket. Munjañgö qetnji mi Joktan.

26 Joktangö nahönurupni kewö asuhuget: Almodad, Selef, Hazarmawet, Jera,

27 Hadoram, Uzal, Dikla,

28 Obal, Abimael, Seba,

29 Ofir, Hawila aka Jobab. Azi pakpak mi Joktangö nahönurupŋa.

30 Yeŋgö tataf malmal gölmeŋini mi miri qetŋi Mesa miaŋgörenjök könahiba miri qetŋi Sefar miaŋgörenj göröken anda wehön kotkotŋaŋgö gölme kunduŋambuk miaŋgörenj teköza.

31 Semgö nahönurupŋi mi isikŋini dop, keuŋini dop, gölmeŋini dop aka könagesö kambuŋini dop mewö malje.

32 Noagö isimoröurupŋi mi isikurup areŋini, könagesöŋini aka gölmeŋini dop mewö aket. Yeŋön jul sehiba deŋqenda könagesö kambuŋi kambuŋi aketka gölu ketanjan teköiga anda gölme dop köla malget. Mewö.

11

Anutunöy ambazip yeŋgö keuŋini mendeŋnök.

1 Mutuk miaŋgörenj gölmeŋi gölmeŋi pakpak yeŋön keu mohot jigetka miaŋön mindirim eŋgii malget.

2 Mewö mala mosöta wehön kotkotŋe göröken anda Babilon uruŋe gölme köröŋi ketanji kun mi-wikŋaiba miaŋgörenj miriŋini memba tatket.

3 Miangörenj tata nanninök kewö eraum-mötket: "Mönö kaget. Nini mönö birik mem mözözömgöba könöpnöy ohoinga köhöikŋi akŋe. "Mewö jiba miri selŋi membingöra köt jamönjiŋ qahöpmö, birik ala sutŋine gölme sapösapö qandöy ewö algetka miaŋön birik mi mekötahöm enŋiyök.

4 Nup mewö memba kumbuk kewö jiget: "Mönö kaget. Nini mönö naninangöra siti kun memba miaŋgörenj miri köröŋi kötökŋi (tauua) meinga

bonjan suep oseima. Mewö oseiiga qahö deñqeñda gölme pakpak dop köla laj anda malbinbuköra mönö nanini qetbujaninambuk akin.”

⁵ Mewö jiba nup megetmö, Kembunöñ ambazip siti aka miri köröpnji megeri, mi ekŋamgöra erök.

⁶ Eta mi eka kewö jiyök: “Yenjön simbisembel qahöpmö, urumohot könagesö aka keunjini mohot jiba kinda yuai ki könahiba meze ewö, könaŋgep i me wai membingö arenjini albeak, mi mönö miangöra qahö osiba qaköme.

⁷ Ayop, nini mönö gölmenöñ geba keunjini mem sohoinga kambu kun yenjön kambu tosatñi yenjö keunjini qahö möt asariba malme.”

⁸ Kembunöñ mewö jiba ambazip miangören mendeñqendeñ engiiga gölme körek dop köla anda kaba siti memegö nupnji jöhöba mosötket.

⁹ Kembunöñ ambazip pakpak yenjö keunjini mem sohoyöhi, miangöra miri miangö qetñi Babel (enhololoñ siksauk) ahök. Miangörenjök Kembunöñ i mendeñqendeñ engiiga deñda gölme pakpak dop köla anget. Mewö.

Qet areñ Semgörenjök könahiba Abramgören anja.

1 Hist 1.24-27

¹⁰ Semgö gwölönarökurup yenjö qet areñini ki. Göulu andöñe yambu yahöt teköiga Semnöñ yambunuñi 100 aiga nalö miangören nahönñi Arfaksad asuhuyök.

¹¹ Arfaksadnöñ asuhuiga miangö andöñe Semnöñ toroqeba yambu 500 maliga nalö sutñe miangören nahönböraturupñi tosatñi asuhuget.

¹² Arfaksadnöñ yambunuñi 35 aiga nahönñi Sela asuhuyök.

13 Selanöj asuhuiga miangö andöje Arfaksadnöj toroqeba yambu 403 maliga nalö sutje miangören nahönböraturupṇi tosatṇi asuhuget.

14 Selanöj yambuṇi 30 aiga nahönṇi Eber asuhuyök.

15 Ebernöj asuhuiga miangö andöje Selanöj toroqeba yambu 403 maliga nalö sutje miangören nahönböraturupṇi tosatṇi asuhuget.

16 Ebernöj yambuṇi 34 aiga nahönṇi Peleg asuhuyök.

17 Pelegnöj asuhuiga miangö andöje Ebernöj toroqeba yambu 430 maliga nalö sutje miangören nahönböraturupṇi tosatṇi asuhuget.

18 Pelegnöj yambuṇi 30 aiga nahönṇi Reu asuhuyök.

19 Reunöj asuhuiga miangö andöje Pelegnöj toroqeba yambu 209 maliga nalö sutje miangören nahönböraturupṇi tosatṇi asuhuget.

20 Reunöj yambuṇi 32 aiga nahönṇi Serug asuhuyök.

21 Serugnöj asuhuiga miangö andöje Reunöj toroqeba yambu 207 maliga nalö sutje miangören nahönböraturupṇi tosatṇi asuhuget.

22 Serugnöj yambuṇi 30 aiga nahönṇi Nahor asuhuyök.

23 Nahornöj asuhuiga miangö andöje Serugnöj toroqeba yambu 200 maliga nalö sutje miangören nahönböraturupṇi tosatṇi asuhuget.

24 Nahornöj yambuṇi 29 aiga nahönṇi Tera asuhuyök.

25 Teranöj asuhuiga miangö andöje Nahornöj toroqeba yambu 119 maliga nalö sutje miangören nahönböraturupŋi tosatŋi asuhuget.

26 Teranöj yambuŋi 70 aiga nahönŋi Abram, Nahor aka Haran asuhuget.

Teragö gwölönarökurupŋi.

27 Teragö gwölönarökurup yeŋgö qet areŋjini ki. Teragö nahönurupŋi Abram, Nahor aka Haran asuhuget. Harangö nahönŋi Lot asuhuyök.

28 Haranöj Kaldia yeŋgö gölmenöj mala nannjı ahuahu miriŋi qetŋi Ur miangören kömuiga Harangö iwiŋi Teranöj toroqeba malök.

29 Abram aka Nahor yetkön öröröŋ ambi meyohot. Abramgö anömŋi qetŋi Sarai aiga Nahorgö anömŋi qetŋi Milka. Milkanöj Harangö böratŋja ahök. Haranöj Milka aka Iska yetkö iwiŋiri ahök.

30 Sarainöj ambi köpina moröŋi qahöpmö, öne malök.

31 Teranöj nahönŋi Abram, isiŋi Lot Harangö nahönŋi aka iranŋi Sarai, nahönŋi Abramgö anömŋi mi enguanŋiriga mohotŋe Kaldia gölmegö miri qetŋi Ur mosöta Keinan gölmenöj anbingöra anget. Mewö angetmö, Haran miri gölmenöj kaba kinda miangören miriŋini memba tatket.

32 Tatketka Teranöj yambuŋi 205 aiga Haran miri miangören tata kömuyök. Mewö.

12

Anutunöj Abram oholök.

1 *Kembunöj Abramgöra kewö jiyök: “Gi gölmegi, könagesögi aka iwigahö miri yuainji

* **12:1:** Apo 7.2-3; Hib 11.8

mosöta gölme kondel gihimami, mönö mianğören anman.

² Nöñön ahumsehip gihibiga gwölönarökurupkan könagesö ketanji aknej. Nöñön kötuetköba nañgom gihibiga qetbuñagan qariba ketanji aknja. Mewö aiga Anutunöñ göhöra aka könagesö tosatlı kötuetköm enjiba malma.

³ Denike yenjön gi kötuetköm gihimei, nöñön mönö i kötuetköm enjiba malmam.

Denike yenjön gi jim suehöm gihimei, nöñön mönö i mewöyök jim suehöm enjiba malmam.

Göhöra aka nöñgö kötümötuetnan mönö gölmegö könagesö kambunji pakpak yenjö qakñe öñgöiga oyaençkoyaen aknje.”*

⁴ Mewö jiiga Abramnöñ Kembunöñ jiyöhañgö dop Haran miri mosöta aniga Lotnöñ yambuk anohot. Abramnöñ yambunji 75 aiga mianğören Haran miri mosöta anök.

⁵ Anmam jiba anömjı Sarai, behötni Lot, sukinapni pakpak qezakögetka sehiyöhi aka welen-qege ambazip Haran mirinöñ mala enjomegeri, mi memba enquañgita mosöta Keinan gölmenöñ anbingöra anda mala mianğören angotket.

⁶ Abramnöñ gölme mianğören anda mala mala miri qetni Sekem mianğören kañgota in ip ketanji qetni More mianğö kösutne koumlı qeba tarök. Nalö mianğören Keinan ambazip yenjön lök gölme mianğören malget.

⁷ Mewö malgetka Kembunöñ Abramgören asuhuba kewö jiyök: “Gölme ki mi mönö göhö gwölönarökurupki yenjö buñaya qem enjimam. “Mewö jiiga Abramnöñ Kembu yañgören

* ^{12:3:} Gal 3.8

asuhuyöhi, yaŋgöra jöwöwöl ohohogö altanji kun miaŋgören meyök.*

8 Miangörenök mosöta toroqeba Betel mirigö wehön kotkotje göröken gölme kunduŋambuk miaŋgören anda opo seri koumji mörörenjöba kuŋgi kinök. Mewö kiniga Betel miri miaŋön wehön gegeňe göröken tariga Ai taonöy wehön kotkotje göröken tarök. Mewö tarohotka sutnjire kinda Kembugö jöwöwöl altanji kun miaŋgören memba Kembugö qetŋi qeta köuluköm waŋgiyök.

9 Miangö andöye gölme mi mosöta toroqeba Saut göröken anda distrik qetŋi Negew miaŋgören tata malget. Mewö.

Abramnöy Ijipt kantrinöy anda malök.

10 Nalö miaŋgören Keinan gölmenöy bödi (buörö) asuhuiga miaŋön köhöiba lömbötři aiga Abramnöy Ijipt kantrinöy kusukjanök malbingöra anget.

11 Kōnanöy anda Ijipt dopdowigetka Abramnöy miaŋgören anömjı Saraigöra keu kewö jiyök: “Mötnöy, göyön ambi eksihimgabuk akzani, mi mötzal.

12 Mewögöra Ijipt azi yeŋön gi geka kewö jime: ‘Ki yaŋgö anömjä.’ Mewö jiba ni nunjuget kökumam-mö, gi gehorigetka malman.

13* Miangöra göyön mönö kewö jiman: ‘Ni yaŋgö nenja.’ Mewö jinöŋga göhöra aka ölöpjanök ak niŋgiba nöŋgö malmalni gou kölgetka malmam.”

14 Abramnöy Ijipt kaiga Ijiptkö ambazipnji yeŋön Sarai eketka ambi eksihimjambuk qetpuk ahök.

* **12:7:** Apo 7.5; Gal 3.16 * **12:13:** Jen 20.2; 26.7

15 Miaŋgörenjök Farao kiŋ kembugö pom jembonurupnji yeŋön i ekeranġöra Farao kiŋgören anda Saraiġö sileŋi möpöseigetka mörök. Mi möta jiiga Sarai waŋgita kiŋ kembugö jakömbuak miri uruŋe öŋgöget.

16 Öŋgögetka Farao kiŋnöŋ Saraigöra aka Abram ölopŋjanök ak waŋgiyök. Mewö ak waŋgiiga yuai kewöŋji mi Abramgö buŋaya ahök: lama, bulmakau, doŋki azinji aka ambiŋji, welenqeqe azi aka ambi aka kamel jesöŋgöŋji mi Abram waŋgiiga buŋa qem aŋguyök.

17 Mi buŋa qem aŋguyökmö, Kembunöŋ Abramgö anömŋji Sarainöŋ Farao kiŋgö mire malöhaŋgöra aka jiiga kawöl bölöŋji kötökŋjan Farao kiŋ aka ambazip yaŋgö jakömbuak mire malgeri, yeŋgö qakŋine öŋgöyök.

18 Mi öŋgöiga Farao kiŋnöŋ Abram köl örök kaiga kewö quesim waŋgiyök: “Göŋön mönö wani kimbia ak niŋginöŋ? Wuanöŋgöra ‘Mi anömna,’ mewö qahö jinöŋga möräl?

19 Wuanöŋgöra ‘I mi nena,’ jinöŋ? Mewö jinöŋga nöŋön i anömna akŋapköra waŋgiral? Anömgı ki. Mönö i waŋgita anohot.”

20 Mewö jiba aziurupnji jim kutum eŋgiiga Abram waŋgita könänöŋ anda al eŋgigetka anömŋji aka öröyuaiŋji pakpak ahöm waŋgiyöhi, mi memba eŋguanġita anget. Mewö.

13

Lot aka Abram yetkön deŋnohot.

1 Abramnöŋ Ijipt gölme mosöta anömjı aka bau inap yuainji pakpak memba eŋguanġita Lotpuk mohotnej liliŋgöba anda Keinan gölmegö Saut likepjı qetŋi Negew mianġören kaŋgotket.

2 Abramgören lama bulmakau aka goul silwö mi lömbötpuk ahöm waŋgiiga azi kindinjbirik malök.

3 Mewö mala Negew distrik uruŋe tata mosöta kusukħanöök rowonqeqejne ahöba wahöta anda mala Betel mire kaŋgotket. Opo seri koumji mutuk Betel aka Ai miri mietkö sutnire kuŋgui kinöhi, mönö mianġören kaŋgotket.

4 Mutuk jöwöwöl alta meyöhi, mönö mianġören kaŋgota Kembugö qetŋi qeta köuluköyök.

5 Lotnöŋ Abrambuk tata mosöta malöhi, yaŋön mewöjanöök lama bulmakau kambuŋi kambuŋi aka opo seri koumji koumji mi gwötpuk memba malök.

6 Mewö mala sömbup sukinap yuainjiri gwötpuk ketanji ahöm etkiiga gölmenöŋ qahö dop kólök. Mi örörön gumohom engienġigö dop qahö ahöiga mohotnej tata malmalgö lömböriba osiyohot.

7 Osiba Abram aka Lot yetkören sömbup galömurupniri yeŋgö sutnire gölmegö anġururuk asuhuyök. Nalö mianġören Keinan könagesö aka Periz könagesö yeŋön gölme mianġö tonji aketka yembuk mohotnej malget.

8 Mewö mala Abramnöŋ Lotkōra kewö jii mörök: “Niri mönö iwi moröya maljit. Mianġöra ni aka gi sutnire me sömbup galömurupniri yeŋgö sutnire anġururuk kude ahöma.

9 Mianġöra ölop deňbit. Gölme pakpak mönö göhö jemesoholge auknej ahöm anjawı, mi ölop ekzan. Mewö aiga göjön qaninire göröken anmam

jiman ewö, nöyön ölöp ölnire göröken anmam. Me göyön ölnire göröken anmam jiman ewö, nöyön ölöp qaninire göröken anmam.”

10 *Mewö jiiga Lotnöy uba wahöta Jordangö gölme köröji ketanji pakpak ehiga Anutunöy mi ölöp mem kelöriga Kembugören oyaenkoyaeñ arö kelökñambuk ewö ahök. Mi Ijipt yençö gölme ewö ahöba Zoar miri göröken anök. Mutuk Kembunöy Sodom aka Gomora qahö ayuhum etkiiga nalö miañgören gölme mi mewö ahöyü.

11 Mewö ahöiga Lotnöy mi ek kewöta Jordangö gölme köröji ketanji pakpak mi möwölöhöba wehön kotkotne göröken anök. Mewö aka deñnohot.

12 Deñda Abramnöy Keinan gölmenöy anda malökmö, Lotnöy gölme köröji ketanjangö taonji taonji yençö sutjine anda kaba malök. Mewö mala opo seri koumñi meköba memba kuñguba anda kinda teteköje Sodom kösutje angota malök.

13 Miançgören malökmö, Sodom könagesö yençö könagesö tandök bölöñji aka Kembu qetala singisöndok keta bölöknji aka memba malget.

Abramnöy Hebron gölmenöy anda tata malök.

14 Lotnöy Abram umbula aniga nalö miañgören Kembunöy Abramgöra keu kewö jiyök: “Mönö jegi ötök ala mesoholge uba wahöta eleñda andöge uba mewöyük wehön kotkotne aka wehön gegeñe göröken unöy.

15 *Gölme pakpak ki ekzani, mi mönö gi aka göhö gwölönarökurupki ençö buñaya qebi nalö teteköñi qahö buñajina ahöm öngöma.

* **13:10:** Jen 2.10 * **13:15:** Apo 7.5

16 Nöjön gwölönarökurupki ahumsehip gwötpuk enjibiga qötöjinan qariba gölmegö sakösaknji (sakösinqi) ewö akja. Kun dañön sakösinq kötni miengö jaŋgöñini oyoŋbawak, yanjon ölop gwölönarökurupki yeŋgö jaŋgöñini mema.

17 Nöjön gölme ki mönü göhö buŋaya qem gi-hizal. Miangöra ölop wahöta anda kaba gölme pak-pak ki bahöbahö euke emuke ek kutuba malman."

18 Mewö jiiga Abramnöy wahöta opo seri koumñi qeköba memba kuŋguba anda Hebron gölmenöy kaba Mamre mire in ip ketanji kin angeri, miengö kösutqine tarök. Miangöreñ tata Kembugöra jöwöwöl alta kun meyök. Mewö.

14

Abramnöy Lot mi kerök yeŋgö böröŋineyök mekøyök.

1 Nalö miangöreñ Babilongö (Sinargö) kiŋi qetŋi Amrafel, Elasargö kiŋi qetŋi Ariok, Elamgö kiŋi qetŋi Kedorlaomer aka Goimgö kiŋi qetŋi Tidal malget.

2 Yeŋjon kiŋ kewö miembuk könahiba bim auget: Sodom taongö kiŋi qetŋi Bera, Gomora taongö kiŋi qetŋi Birsa, Adma taongö kiŋi qetŋi Sinab, Seboim taongö kiŋi qetŋi Semeber aka Bela (qetŋi alanji Zoar) taon miangö kiŋi.

3 Kiŋ pakpak kienjön örue (ruerue) qetŋi Sidim miangöreñ tokoba kukösumñini mindiriba jöhöjöhö aket. Sidim öruenöy nalö kewöje Sihi Köket Köhömuŋi mi ahöza.

4 Yeŋjon yambu 12:gö dop Kedorlaomergö jimkutukutu bapŋe mala kota yambu 13

mianğören yañgö keu bapñe anbingö qetala karim aka yarö gilget.

5 Mewö aketka yambu 14 mianğören Kedorlaomer aka kiñ tosatñi yambuk jöhöhöhö aka malgeri, mienjön kaba könagesö kewöñi yembuk bim qeba luhut alget: Refa könagesö mi Asterot Karnaim mire eñguba luhut alget. Zuzi könagesö mi Ham mire aka Eme könagesö mi Kiriataim miri mianğören eñguba luhut alget.

6 Hor könagesö mi Seir gölme kunduñambuk mianğören eñguba enguatañgöba anda anda El Paran miri mianğören añgota luhut al eñgiget. El Paran mi gölme qararañkölkölñançö göranje ahöza.

7 Luhut al eñgiba mianğörenök liliñgöba En Mispat (qetñi alanji Kades) mianğören kaba Amalek könagesö luhut al eñgiba gölmenjini pakpak añgon kölget. Amor könagesö Hazezon Tamar gölmenöñ malgeri, mi mewöñjanök eñguba luhut al eñgiget.

8 Mewö asuhuiga Sodomgö kiñi, Gomoragö kiñi, Admagö kiñi, Zeboimgö kiñi aka Bela (qetñi alanji Zoar) mianğö kiñi yeñön wahöta asasañtiba Sidim öruenöñ añgota kiñ kewö miembuk bim qebingö jaböñi ala aröñda kinget:

9 Elamgö kiñi Kedorlaomer, Goimgö kiñi Tidal, Babilongö (Sinargö) kiñi Amrafel aka Elasargö kiñi Ariok. Kiñ 4 mienjön kiñ 5 yembuk aröñget.

10 Mewö aröñgetmö, Sidim gölme örue mianğören löm dodoño sapösapöñambuk mianjön kokolak qeba tarök. Mewö tariga Sodom aka Gomora taon mietkö kiñiran yarö aziurupñiri yembuk unjurata angaitketka azi tosatñan löm mianğören tötohoba geba eñguyök. Mewö eñguiga alaurupñini tosatñi

pakpak yeñön ölöj köla unjurata gölme kunduñambuk mianȝöreñ öñgöget.

11 Öñgögetka kinj 4 mienjön Sodom aka Gomora anda sukinapñini aka numbu neneñini pakpak mi kiom köla memba tököba anget.

12 Abramgö behötji Lot yanjön Sodom malöhañgöra aka i mewöjanök sukinapñambuk wañgita anget.

13 Mewö angetka azi kunñan ölöj köla misinȝöba kaba mianȝö buzup keuñi mi Hibru (kian) azi Abramgöra jii mörök. Nalö mianȝöreñ Abramnöñ Amor azi qetñi Mamre yanȝöreñ in ip ketanji ketanji mienȝö kösutñine malök. Mamrenöñ munyahötji qetñiri Eskol aka Aner yetpuk mohotñe Abrambuk jöhöjöhö aka malget.

14 Abramnöñ behötji Lot wañgita angeri, mianȝö keuñi möta aziurupñi 318 nanñi mire asuhuba mötmöt möta bimqeqe köl guliba malgeri, mi engohol tokoba kerök kambu enguatañgöba Not göröken anda mala Dan mire angotket.

15 Abramnöñ aziurupñi menden engiiga yeñön sunȝem mianȝöreñ közöla kerök kambu qeraköm engimembä luhut al engiget. Luhut al engiba enguatañgöba anda mala Damaskusgö Not likepñje miri qetñi Hoba mianȝöreñ angotket.

16 Mianȝöreñ angota sukinap pakpak kiom qeba memba angeri, mi miwikñaiget. Behötji Lot aka yanȝö öröyuaiñi mi memba wañgita liliñgöba kayök. Sodom aka Gomora yeñgö ambimoröürupñini aka ambazip tosatñi mi tok lökjanök enguañgita kaget.

Melkizedeknöj Abram kötuetköm waŋgiyök.

17 Abramnöj mewö Kedorlaomer aka kiŋ tosatŋi yambuk jöhjöhö aka malgeri, mi eŋguba luhut al eŋgiba lilingöba kaiga Sodomgö kiŋi yaŋön Sawe örue (qetŋi alaŋi Kiŋgö örue) miaŋgören miwikŋaiba ekiŋjamgöra anök.

18 *Nalö miaŋgören Melkizedek Salemgö kiŋ miaŋön bered aka wain o memba kayök. Yaŋön Anutu öŋgöŋgöŋjanjö jike nup galömnji ahök.

19 Mewö aka Abram kötuetköm waŋgiba keu kewö jiyök: “Anutu öŋgöŋgöŋjan suep gölme miwikŋaim etkiyöhi, yaŋön mönü Abram gi kötuetköm gihii malman.

20 Anutu öŋgöŋgöŋjan kerökurupki göhö böröge al eŋgiyöhi, mönü i möpöseizin. “Mewö jiiga Abramnöj öröyuaiŋi pakpak mendeŋniga kambu ten asuhuiga mieŋgörenjö mohot mohot (10%) memba naluhwa waŋgiyök.

21 Mi waŋgiiga Sodomgö kiŋan Abramgöra kewö jiyök: “Ambazipurupni mia niŋgimanmö, sukinap mia mönü nangi buŋaya akŋa.”

22 Mewö jiyökmö, Abramnöj Sodomgö kiŋangöra kewö jiyök: “Keuni köhöimapköra nöŋön böröni Kembu Anutu öŋgöŋgöŋi Suep gölme miwikŋaim etkiyöhi, yaŋgörenjö göröken memba wahöta jöjöpan keu kewö jizal:

23 Nöŋön göhören yuai kun mi qahö kötökŋi memam. Möt kösögahö kitipŋi me köna esugahö kösöŋi mi mewöjanök qahö memam. Mewö akiga göŋön könaŋgep kewö jibankuk: ‘Nöŋön Abram yuai waŋgibiga yaŋön azi pomŋi qetbuŋaŋambuk

* **14:18:** Hib 7.1-10

aka malja.' Göjön mönö mewö jimamgö osiba malman.

²⁴ Nöjön yuai kun qahö toroqeba memam-mö, aziurupnan wani yuaia negeri, mi lök neñigetka dop köl teköza. Mewöyök azi alaurupni Aner, Eskol aka Mamre nømbuk kageri, yeñön mönö töwa jijininañgö dop meme. "Mewö.

15

Anutunöy Abrambuk jöhöjöhö areñ ahök.

¹ Mewö asuhuiga Abramgö jeñi meleñniga imut ehiga Kembunöy keu kewö jii kaiga mörök, "Abram, gi keñgötki kude mötman. Nöjön göhö sumanga akzal. Göhö töwagi mönö keta bölökñi aka ahöma."

² Keu mewö kayökmö, Abramnöy kewö jiyök, "O Kembu ketajamni, ni nahönböratni qahö malbiga töwa niñginönga mianjön mönö denöwö bauköm niñgibawak? Nöjön kömumbiga Damaskus azi Eliezer yañön nöñgö sukinapnañgö tonji akña."

³ Mewö jiba toroqeba kewö jiyök, "Göjön gwölönarökni kun qahö niñginöñjañgöra nup azini bohonjan nöñgö mire maljawi, yañön mönö nöñgö örøyuaigi pakpak buña qem añguma."

⁴ Mewö jiiga Kembugören keu jit kun mi yañgören kewö kaiga mörök, "Azi mianjön sukinapkahö tonji qahö akñapmö, nangi silegeyök morö nahön kun asuhumawi, yañön mönö göhö örøyuaigi pakpak buña qem añguma."

⁵ *Keu mewö kaiga Anutunöy Abram wañgita gumnöy geba keu kewö jii mörök, "Mönö suepnöy

* ^{15:5:} Rom 4.18; Hib 11.12

unöj öngöiga seŋgelau oyoŋ engimanangö dop akŋa ewö, mi mönö ölöp oyoŋ engiman. “Mewö jiba kewö toroqeba jiyök, “Göhö gwölönarökurupki yenŋö qötöjinan mönö miaŋgö dop akŋa.”

6 Mewö jiiga Abramnöj Kembu möt narim waŋgiiga mötnariŋji ehi dop köliga keuŋi jim teköiga solaniyök.*

7 Kembunöj toroqeba keu kewö jii mörök, “Nöŋön Kembu akzal. Gi Kaldia gölmegö miri qetŋi Ur miaŋgoreŋ malnöŋga goaŋgita ki kait. Gölme ki gihibi buŋa qem aŋgumangöra aka gi goaŋgita ki kait.”

8 Mewö jiyökmö, Abramnöj kewö jiyök, “O Kembu ketajamni, gölme kianjön nöŋgö buŋaya akŋawi, mi mönö wani aiwesöha eka möt kutumam?”

9 Mewö jiiga Kembunöj yaŋgöra kewö jiyök, “Gi mönö anda bulmakau ambi seramŋi yambuŋi karöbut, meme (noniŋ) ambiŋi yambuŋi karöbut aka lama aziŋi yambuŋi karöbut aka kembö kun aka kembö supsup dölökunŋi kun mi memba nöŋgoreŋ kaman.”

10 Mewö jiiga Abramnöj anda mi pakpak körek memba kaba sömbup mi bibinjine qesiŋ engiba likepŋi likepŋi mi arenŋöiga köna likep likep aröŋnöŋ ahöget. * Mewö ahökmö, nei mi qahö qesiŋnök.

* **15:6:** Rom 4.3; Gal 3.6; Jei 2.23
jöhöjöhö areŋ aka mi silik mewöŋi miaŋjön mem köhöizema. Azinöŋ sömbup likepŋi yahöt mietkö sutŋire kinda mindirim etkiba jöhöjöhö mi tönguba galöm köljapma.

* **15:10:** Nalö miaŋgoreŋ

11 Qahö qesińda qamötñini likep likep areñgöm eñgiiga nei kalñi yeñön kaba qamöt yeñgö qakñine eta kólgetmö, Abramnöy mi közöl eñgiiga anget.

12 Wehön jeni teköba gemamgö aiga nalö miangóreñ Abramnöy jeni eta meiga gaun lömbötñi ahöyük. Mewö ahöiga pandaman gójiwinañgö kanjamñi mianjön kaba turum wañgiyök.*

13 Turum wañgiiga Kembunöy kewö jii mörök, “Keu ki mönü ölnja mötman: Göhö gwölönarökurupkan mönü nanjini gölmeñini mosöta kantri kunöy anda kiana mala mal öñgöme. Mewö mala yeñgö welenqeureuprjini omanji aketka i yambu 400:gö dop tulumgöm eñgiba malme.”*

14 Mewö malmemö, nöñön kantri welenqeureuprjini omanji aka malmei, yeñgö keuñini mewöyök jim teköba likepñi meleñbiga qakñine öñgöma. Mewö mi öñgöiga pösat eñgigetka kantri mi mosöta sukinapñini gwötpuk memba liliñgöba kame.*

15-16 Nöñön Amor könagesö mi gölme kiangóreñ zilan qahö eñguatañgömam. Mutuk sinjisöndokñi sinjisöndokñi aka bölimqölim tekögetka likepñi törörök meleñ eñgimamañgö nalöjan akñawi, nalö miangóreñ mönü i eñguatañgömam. Miangóra göhö isiurupki yeñgö isiurupñinan asuhuba malmei,

* **15:12:** Job 4.13, 14 * **15:13:** Eks 1.1-14; Apo 7.6 * **15:14:** Eks 12.40-41; Apo 7.7

† nalö miangören göhö gwölönarökurupkan mönö lilingöba ki kame. (15) Yeñön mewö kamemö, nangak mutuk yambugahö nalöni ölöm kömuiga luainöŋ iwiwasaurupki yeñgören anöŋga löm köl gihime.”

17 Kembunöŋ mewö jiiga wehön jejan teköba geiga pandaman meiga yuai kewö asuhuiga ehök: Kimbut kungö uruŋe könöp bölamjan kökobilkbilikjambuk jeba asariiga köwak köndumjambuk pukpuköyök. Yuai mianjön asuhuba sömbup qamöt qesiŋqesiŋi mieŋgö sutnjine kinda anda kayök.

18 Kembunöŋ mewö sömbup likepnej likepnej miengö sutnjire anda kaba sömaŋ miangören Abrambuk jöjöhö areŋ aka (kaisöpsöpnjan mi mem köhöiba) keu kewö jii mörök, “Nöŋön gölme ki mi göhö gwölönarökurupki yeñgö buŋaya qem engimam. Miangö jaböni mi Ijiptkö o töwatŋi (Nail) miangörenjök könahiba kaba ki oŋgita anda o töwatŋi ketanji qetŋi Yufreitis miangören teköma.*

19 Nalö kewöje mi könagesö kewö yeñgö gölmejina ahöza: Kin könagesö, Kenas könagesö, Kadmon könagesö,

20 Hit könagesö, Periz könagesö aka Refaim könagesö,

21 Amor könagesö, Keinan könagesö, Girgas könagesö aka Jebus könagesö. Yeñgören gölme

† **15:15-16:** Yambu 430 nalö mi kewö oyonget: Liwainöŋ malmal yambuŋi 137 miangörenjök yambu 80 mi Ijipt malök. Yanjö andöje azi kewöjan yambuŋini kewö Ijipt malget: Kehat 133, Amram 137, Moses 80. (Miangö andöje Mosesnöŋ Ijipt mosöta toroqebla yambu 40 malök.) Mi mindiriba yambu 430 ahök. Ex 6.16, 18, 29 Dut 34.7

* **15:18:** Apo 7.5

pakpak mi mönö körekjanök memba dop köla anme. "Mewö.

16

Hagar aka Ismael

¹ Abramgö anömjì Sarainöj köpin mala morö qahö meyökmö, Saraigö welen ambi qetñi Hagar malök. Mi Ijipt ambia.

² Yañön malöhajgöra Sarainöj Abramgöra kewö jiyök: "Kembunöñ soñgo jöhöm niñgiiga morö qahö mealangöra gi mönö welen ambini menöñga gölöm ala morö kun meiga nöñgö bunaya asuhubawak. "Mewö jiiga Abramnöj Saraigören keugöra urumohot ahök.

³ Abramnöj Keinan gölmenöj yambu 10 mal teköiga nalö miangören Sarai Abramgö anömjän Ijiptkö welen ambiñi Hagar memba apñañgö anömjì akñapköra wañgiyök.

⁴ Mewö wañgiiga memba maliga gölöm alök. Gölöm ala mi möta galöm ambiñi Sarai könahiba jijiwilit ak wañgiyök.

⁵ Mewö ak wañgiiga Sarainöj Abramgöra kewö jiyök: "Urunan bölliiga sihimbölö mörakzali, miañgö keuñjan mönö göhö qake öngöba ahöma. Nöñjon welen ambini göhö böröge albiga gölöm ala mi möta miangörenök könahiba jijiwilit ak niñgiba malja. Miangöra Kembunöñ mönö ni aka gi netkö sutnire keu kewöta jim tekoma."

⁶ Mewö jiiga Abramnöj kewö jiyök: "Welen ambigi mianjön nange böröge maljawañgöra wanía mötnöñga dop köljawi, mönö miangö dop i ak wañgiman. "Mewö jiiga Sarainöj Hagar laj

örömureim ak waŋgiiga mosöta tököba ölöj köla anök.

⁷ Aniga Kembugören garata kunöj gölme qararanjkölkölnej o jeŋi kungö kösutnej miwikñaim waŋgiyök. O jeŋi mi Sur mire anangö köna jitnej miangören ahöza.

⁸ Miangören miwikñaim waŋgiba kewö jiyök: “Hagar, Saraigö welen ambiŋi, gi mönö denikeyök kazana denike anman?” Mewö jiiga kewö meleŋnök: “Ni galöm ambini Saraigörenjök asamböta ölöj köla kazal.”

⁹ Mewö jiiga Kembugören garatanöj Hagar kewö jim kutum waŋgiyök: “Gi mönö kunbuk Saraigören anda welenŋi qeba yaŋgö keu bapnej malman.”

¹⁰ Keu mi toroqeba kewö jii mörök: “Hagar, nöŋön mönö göhö gwölönarökurupki ahum sehim enjibiga qötöŋini oyonjoyonjö dop qahö aiga malme.”

¹¹ Kembugören garatanöj kunbuk toroqeba Haggargöra kewö jiyök: “Gi moröbuk akzana nahöngi meman. Dölki tapötkokorok möta sahötnöŋga mi mönö Kembugö kezapnej geiga mötza. Miangöra morögö qetnej Ismael qetman. (Ismael Anutunöj kezapŋan mötza.)

¹² Yaŋön azi doŋki bau kömböt ewö aka (nanŋi imbi-imbi qakŋe laŋ anda kaba) malma. Yaŋön böröŋjan ambazip pakpak qetal engiiga ambazip pakpak yeŋön i qetal waŋgiba malme. Yaŋön munurupŋi pakpak yembuk kerök-kerök aka nanŋök kekelolo malma.”

¹³ Mewö jiiga Hagarnöj kewö jiyök: “Nöŋön mönö dölki kunöj ni nehakzawi, i ekzal.

“Miañgöra Kembu yañgöra keu jiyöhi, yañgö qetñi kewö qet wañgiyök: “Gi Kembu ni nehakzanañön akzan. “Qetñi mewö qerök.

¹⁴ Könajni miangöra aka o löm miangö qetñi mi Ber Lahai Roi (Malmalñambuk mala nehakzawañgö o lömni) qetketka ahöza. O löm mi toroqeba miri yahöt qetñiri Kades aka Bered mietkö sutñire ahöza.

¹⁵ *Hagarnöy Abramgö morö nahönji meyök. Abramnöy nannji morönyi Hagar meyöhi, yañgö qetñi Ismael qerök.

¹⁶ Abramnöy yambuñi 86 aiga Hagarnöy Ismael morö mi Abramgöra meyök. Mewö.

17

Jöhöjöhö areñgö aiwesökñi mi sile yandiyandi.

¹ Abramnöy yambuñi 99 aiga Kembunöy asuhum wañgiba keu kewö jiyök: “Nöñön Anutu kukösum pakpakö Tonji akzal. Miangöra gi mönö nöñgö keuni tem köla pöndañ ahakmemme diñdinji wuutançöba malman.

² Nöñön jöhöjöhö areñ mi gi aka ni netkö sutnire ahali, mi mem köhöiba ahumsehip ghibi gwölönarökurupki yençö jañgöjinan mönö keta bölokñi akña.”

³ Mewö jiiga Abramnöy simin köla bamgöiga Anutunöy yañgöra keu kewö jiyök:

⁴ “Mötman, nöñön jöhöjöhö areñni göbuk kewö akzal: Göñön könagesö gwötpuk yençö iwi bömöñina akñan. Keu mewö jim jöhöbi ahöma.

* **16:15:** Gal 4.22

5 *Göhö qetki Abram mi qahö toroqeba qetketka ahömapmö, gönjön könagesö gwötpuk yeñgö iwi bömöñjina akñangöra kuñgum gihizali, miangöra qetki mönö Abraham qetketka ahöma. *

6 Nöñön ahumsehip gihibiga gwölönarökurupki mi önöñi qahö asuhume. Yeñjon jula deñda könagesö kambunji kambunji gwötpuk akje. Göhö gwölönarökurupki yeñgörenök tosatjan kiñ kembunji kembunji akje.

7 Nöñön mönö jöhöjöhö areñni mi nani aka gi, göhö gwölönarökurupki göhö andöge toroqeba asuhum öngömei, neñgö sutnine al köhöibiga teköteköñi qahö ahöm öngöba ahöma. Nöñön göhö Anutugi aka gwölönarökurupki göhö andöge asuhum öngömei, mönö yeñgö Anutuñina aka malmam.*

8 Gi Keinan gölmenöñ kiana maljani, nöñön gölme mi jömukñanök gi aka göhö gwölönarökurupki eñgö buñaya qem eñgibiga buñanjini teteköñi qahö ahöm öngöba ahöma. Mewö ahöiga nöñön mönö yeñgö Anutuñina aka malmam.”*

9 Anutunöñ Abrahamgöra mewö jiba toroqeba keu kewö jiyök: “Mewö malmam-mö, gönjön mönö nöñgö jöhöjöhö areñnañgö keunji mi tem köla wuatañgöba malman. Göhö gwölönarökurupki göhö andöge toroqeba asuhum öngömei, yeñjon mönö mewöñanök mi tem köla wuatañgöba mala mal öngöme.

10 Gi aka göhö gwölönarökurupki embuk jöhöjöhö areñni aka mi wuatañgomegöra jizali, miangö ai-

* **17:5:** Rom 4.17 * **17:5:** Abram mi iwi öngöngöñi. Abraham mi könagesö gwötpuk yeñgö iwi bömöñjini. * **17:7:** Luk 1.55

* **17:8:** Apo 7.5

wesökŋi mi kewö: Eŋgö sutŋine azi pakpak yeŋgö sileŋjine mönö nöŋgö aiwesökni yandime.*

11 Nöŋgö aiwesökni mönö sileŋjine yandime. Mi-anjön jöhöjöhö areŋ ni aka eŋgö sutnīne albi ahözawi, miangö aiwesökŋa ahöm öŋgöma.

12 Nalö kewöŋeyök könahiba azi pakpak eŋgö sutŋine toroqeba asuhum öŋgömei, yeŋgö sileŋjine mönö sömaŋjini 8 aiga miangöreŋ nöŋgö aiwesökni yandiba malme. Nanŋjine miri uruŋe nannjini aka welenqequeurupŋini yeŋgören morönahönurupŋini asuhumei, mi mönö öröröŋ ak eŋgiba malme. Welenqeque tosatŋi mi kian yeŋgörenök moneŋnöŋ bohonŋini megetka yeŋgö morö nahönŋini asuhume. Yeŋjön nanŋjini gwölönarökurupŋini qahö akzemo, mi töndup nöŋgö aiwesökni mi mönö yeŋgö sileŋjine mewöŋjanök yandiba malme.

13 Welenqeque tosatŋan nannjine miri uruŋe asuhugetka welenqeque tosatŋi mi moneŋnöŋ bohonŋini megetka yeŋgö morö nahönŋini asuhume. Nöŋgö aiwesökni mi mönö yeŋgö sileŋjine mewöŋjanök yandiba malme. Nöŋgö jöhöjöhö areŋnaŋgö aiwesökŋi sileŋjine yandimei, mi mönö jöhöjöhö areŋ teteköŋi qahö ahöm öŋgömapkora jim köhöizal.

14 Azi kun daŋjön nöŋgö aiwesökni sileŋe qahö yandigetka öne malmawi, yanjön mönö nöŋgö jöhöjöhö areŋni ongita qetalakza. Miangöra azi mewöŋi mi mönö nanŋi ambazip kambu eŋgö sutŋineyök yakörim waŋgigetka yaigep eta malma.”

15 Anutunöŋ toroqeba Abrahamgöra kewö jiyök: “Gi anömgahö qetŋi Sarai mi kude toroqeba qeta

* **17:10:** Apo 7.8; Rom 4.11

malmanmö, yançö qetñi mönö Sara (jemon ambi) qeta malman. †

16 Nöñön Sara kötuetköm wañgibiga yançön göhöra morö nahön kun mema. Nöñön kötuetköm wañgibiga yançön ambazip kambuñi kambuñi gwötpuk yeñgö nam bömöñjina akña. Yançö gwölönarökurupñi yeñgörenjök tosatñan könagesö kambu yeñgoreñ azi kambuñi kembuñi akñe.”

17 Kembunöj mewö jiiga Abrahamnöj mi möta simin köla bamgöba uruñan kewö mötmöriba miangóra gön kóllok, “Azi yambuni 100 akiga morö nahönan mönö denöwö asuhubawak? Mewöyök Saranöj yambuñi 90 aiga mönö denöwö morö membawak?”

18 Abrahamnöj mewö mötmöriba welipköba Anutu kewö qesim wañgiyök: “Göñön ölöp Ismael kungum wañginöñga qetki bisiiga nöñgö gwölönarökurupni mi yançörenjök asuhume.”

19 Mewö qesiiga Anutunöj kewö meleñnök, “Anömgi Saranöj mönö göhö morö nahöngi mema. Mi meiga qetñi Aisak (gön kólja) qetman. Nöñön Aisakpuk aka yançö gwölönarökurupñi yembuk jöhöjöhö areñni mi al köhöibiga teteköñi qahö ahöm öñgöma.

20 Ismael kötuetköm wañgimamgö qesim ningizani, mi mewöyök ölöp möt gihiba kötuetköm wañgimam. Yançön azi kembu 12 miençö iwi bömöñjini akña. Nöñön ahumsehip wañgibiga gwölönarökurupñi yeñgö jañgöñinan mönö keta

† **17:15:** Qetñi kewögöra uteköyök: Yançön ambazip kambuñi kambuñi gwötpuk aka kiñ kembu tosatñi yeñgö nam bömöñjina akña.

bölökŋi akŋa. Yeŋön sehiba könagesö kambu ketanji akŋe.

²¹ Mewö akŋemö, Saranöŋ nahöngi Aisak mi yambu euneaŋgö nalö kewöŋe memawi, nöŋön mönö nani jöhöjöhö areŋni mi yambuk al köhöimam."

²² Anutunöŋ Abrahambuk keu jiyohori, mi teköiga i mosöta wahöta öŋgöyök.

²³ Wehön mianŋörenjöök Abrahamnöŋ Anutugören keu tem köla nanŋi nahönni Ismaelgö sileŋe Anutugö aiwesökŋi yandiyök. Mewöyöhök welenqequeurupŋi nanŋi miri uruŋe asuhugetka tosatŋi moneŋnöŋ bohonŋini meiga malgeri, azi pakpak mi yaŋgö miri uruŋe tatkeri, i mönö körek mewöjanök ak enŋiyök.

²⁴ Abrahamnöŋ yambuŋi 99 aiga sileŋe aiwesök mi yandiget.

²⁵ Nahönni Ismael mi yambuŋi 13 aiga sileŋe mi yandiget.

²⁶ Abraham aka nahönni Ismael yetkö sileŋire aiwesök mi söman mohot mianŋörenjöök yandiget.

²⁷ Azi pakpak Abrahamgö miri uruŋe tatkeri, tosatŋan nanŋi miri uruŋe asuhugetka tosatŋi mi kian yeŋörenjöök bohonŋini meiga malgeri, körek yeŋgö sileŋine aiwesök mi mewöjanök yandiget. Mewö.

18

Saranöŋ azi morö memawaŋgö keuŋi Anutunöŋ jiyök.

¹ Abrahamnöŋ Mamre mire in ip ketanji ketanji mienŋgö sutŋine maliga Kembunöŋ asuhum waŋgiyök. Silim mianŋören wehön jitŋi sihitŋi

köhöikŋi qeiga Abrahamnöŋ opo seri koumjaŋgö numbuŋe tarök.

² *Tata uba wahöta ehiga azi karöbutjan wösöŋe kinget. Kingetka eŋgeka opo seri koum numbuŋeyök wölaŋ wahöta jömjölöŋini jiŋa eŋguŋgitmamgöra kiŋkiŋgöba anök. Anda waikŋini memba simin köla gölmenöŋ bamgöba geyök.

³ Geba kewö jiyük: “O Kembu-urupni, nöŋön eŋgö welenqeŋenini aka eŋgö jerine kalem möriam miwikŋaiba maljal ewö, iŋini mönö ni kude noŋita anme.

⁴ Ni eŋgö welenqeŋenini aka ölop o moröŋi kun memba kaba eŋgibiga könäŋini saŋgonda ip kiaŋgö aumŋe tata luhut meme.

⁵ Nöŋön ölop nene moröŋi kun memba kaba eŋgibiga neme. Mianjön mem köhöim eŋgiiga ölop könä kunbuk toroqeba anme. Nöŋön kewöröpni malbiga iŋini ni göda qem niŋgiba kazeanŋöra ölop welen qem eŋgimam. “Mewö jiiga meleŋda kewö jidget: “Saiwap, jizanaŋgö dop mewö ölop akin.”

⁶ Mewö jidgetka Abrahamnöŋ ösumjan kiŋkiŋgöba seri koum uruŋe anda öŋgöba Saragöra kewö jiyük: “Mönö ösumok plaua ölop kötökŋi amae (dis)karöbutkö dop memba meleŋda yeŋgöra bered ohoman.”

⁷ Mewö jiba ösumjan bulmakau kambunöŋ anda bulmakau dömjı busuŋi löwötŋi möwölöhöba welenqeŋenji kun waŋgiiga könahiba ösumok qeba möhamgöba ohoyök.

⁸ Mi möhamgöba ohom teköiga mi, kelök kosökŋi aka juju o tosatŋi memba anda azi tatkeranŋgö bapŋine alök. Bapŋine aliga nemba tatketka nanŋi

* **18:2:** Hib 13.2

nalö miangören kösutjine ip könaŋe galömjina kinök.

⁹ Kiniga kewö qesim waŋgiget: “Anömgı Sarı mi denike?” Qesim waŋgigetka jiyök: “I opo seri koum uruŋe endu tatza.”

¹⁰ Mewö jiiga azi yeŋörenjök kunjan kewö jiyök: “Yambu mohotkö dop teköiga nöŋön öljə liliŋgöba ki kabiga anömgı Saranöŋ mönö morö nahönnjambuk aka malma. “Mewö jiyökmö, Saranöŋ opo seri koumgo numbuŋe apŋaŋgö andöŋe kinda keu mi kezaprę geiga mörök.”*

¹¹ Abraham aka Sarı yetkön lök ambazip namŋi ahotka yambunjiran gwötpuk ketanı aiga malohot. Saranöŋ köiŋgö angeka malöhi, miangö nalöŋan lök ongit teköyök.

¹² Miangöra Saranöŋ mi möta uruŋan kewö mötmöriba gön kölök: “Nöŋön lök ambi namŋi sohosoholinji akiga apni azi kembunan mewöŋjanök azi namŋi aiga yambuk ahöahögö sihimnan kumbuk asuhubawak me qahöpto?”*

¹³ Mewö mötmöriiga Kembunöŋ Abraham qesim waŋgiba kewö jiyök: “Saranöŋ wanigöra gön köla kewö mötmörliza: ‘Nöŋön ambi namŋi kötökŋi aka öljə morö membileŋak me?’”*

¹⁴ Kembunöŋ mönö yuai kungöra qahö kötökŋi qakömakza. Miangöra jizali, ‘Yambu mohotkö dop teköiga nöŋön öljə liliŋgöba ki kabiga Saranöŋ mönö morö nahönnjambuk aka malma.’”*

¹⁵ Saranöŋ keŋgötŋi möta mi köyatiba kewö jiyök: “Ni gön qahö köljal. “Mewö jiyökmö, Kembunöŋ kewö jiyök: “Qahö, gi gön öljə köljan. “Mewö.

* **18:10:** Rom 9.9 * **18:12:** 1 Pitö 3.6 * **18:14:** Luk 1.37

Abrahamnöj Sodom taongöra köuluköyök.

16 Mewö jiiga azi karöbut yeñön wahöta etkömosöta Sodom taonöj göröken eleñda anbingö aket. Abrahamnöj mewöjanök i eñgubulmamgöra yembuk mohotje anget.

17 Kembunöj nannjanögöra kewö jiyök: “Ni yuai akjamgö mötzali, mi alani Abrahamgöra ölop qahö asambötma.

18 Kewögöra mi asambötmagö osizal: Abrahamnöj nöngö alani qainji kun aka ahumsehip aiga könagesö ketanji kukösumjinambuk aka malme. Nöngö kötümötuetnan mönö yanögöra aka gölmegö könagesö kambuñi pakpak yeñöö qakjine öngöiga oyaenkoyaen akje.

19 Nöñön i kewögöra möwölöhöm wanjal: Yanjon nahönböraturupri aka gwölönarökurupri yanögö andöje asuhuba mal öngömei, yeñögöra Kembugören köna kondela ahakmeme diñdinji dop kölakzawi, mi wuatañgomögöra jim kutum enjiba malma. Mewö maliga tem köla wuatañgöba malme ewö, Kembu nöñön Abrahamgöra yuai asuhumapkö jim jöhöyalı, mianjön mönö öljambuk pakpak ahakja.”

20 Kembunöj nanjöök mewö jiba toroqeba Abrahamgöra kewö jiyök: “Sodom aka Gomora yeñön sinjisöndok lömbötñi lömbötñi aka malgetka kahasililin öngöngöji ketanji asuhuiga gwötpukjan mianögöra qeta sahöarakze. Mianögöra yeñögö sinjisöndokjinañgö keuñan mönö qariba qariba keta bölokñi akza.

21 Mianögöra nöñön mönö yeñgören geba konañamjini eknam. Kahasililin akeranögöra aka gwötpukjan nöngö jene qeta sahöta malgeri, mi

pakpak ölnja aket me qahö, mi nöjön kewöta mötmamgö mötzal.”

22 Mewö jiiga azi yahötjan elenda Sodom göröken anohotmö, Abrahamnöj toroqeba Kembugö jemesoholje kinök.

23 Kinda Kembugö kösutje anda kewö qesim waŋgiyök: “Gi ambazip solanji aka ambazip aŋgöjöraknambuk mi mohotje ayuhum eŋgimamgöra jizan me?

24 Taon miangören ambazip solanji 50 malje ewö, göjön i ölnja ayuhum eŋgimamgö jizan me? Taon mi yençöra aka engehoribank me qahö?

25 Göjön mewö akñangö osibanak. Mi yapmakek! (qahöpmahöp!) Göjön ambazip solanji mi ambazip aŋgöjöraknambuk yembuk mohotje mindiriba eŋgunöŋga qahö dop kölbapuk. Mewö örörön kömumbepuk. Göjön gölme ambazip pakpak yençö keuñini jím tekömakzani, miangöra mönü nanji könagi diñdiŋi wuataŋgönöŋga dop kölma.”

26 Abrahamnöj mewö jiiga Kembunöj meleñda kewö jiyök: “Nöjön Sodom taonöj ambazip solanji 50 miwikñaim eŋgimam ewö, yençöra aka taon pakpak mi ölöp eŋgehorimam.”

27 Mewö jiiga Abrahamnöj kumbuk kewö jiyök: “Kembu, ni nesak sömsöm omañi ewö akzalmö, töndup keu köhöikñi Kembunaŋgöra kuŋuba jizal. Mi kude dop köljapmö, mi töndup ölöp ni möt niŋgiman.

28 Taon miangören ambazip solanji 50 qahöpmö, 45 miyök malbeak ewö, göjön ambazip 5 yençöra aka taon pakpak mi töndup ayuhum eŋgiman me qahö?” Mewö jiiga Kembunöj kewö

jiyök: “Nöjön ambazip solanji 45 mianğören miwikñaim eñgimam ewö, taon mi mönü qahö ayuhumam.”

²⁹ Abrahamnöj dumjë kunbuk keu kewö jiyök: “Ambazip solanji 40 miyök mianğören miwikñaim eñgiman ewö, mönü denöwö akanak?” Mewö jiiga kewö meleñnök: “Ambazip 40 yençöra aka taon mi qahö ayuhumam.”

³⁰ Mewö jiiga jiyök: “O Kembu, urugi öngöbapukmö, ni kunbuk keu jimamgö mötzal. Ambazip solanji 30 miyök mianğören miwikñaim eñgiman ewö, mönü denöwö akanak?” Mewö jiiga kewö meleñnök: “Ambazip solanji 30 mianğören miwikñaim eñgimam ewö, nöjön mönü taon mi qahö ayuhumam.”

³¹ Abrahamnöj toroqeba kewö jiyök: “Kembu, ni keu köhöikñi Kembunangöra kuñguba jizal. Mi kude dop köljapmö, mi töndup ölöp möt niñgiman. Ambazip solanji 20 miyök mianğören miwikñaim eñgiman ewö, mönü denöwö akanak?” Mewö jiiga kewö meleñnök, “Ambazip 20 yençöra aka taon mi qahö ayuhumam.”

³² Mewö jiiga Abrahamnöj kunbuk kewö qesiyyök: “O Kembu urugi öngöbapukmö, ni kunbuk sömanji mohot-töp ki keu jimamgö mötzal. Ambazip solanji 10 miyök mianğören miwikñaim eñgiman ewö, mönü denöwö akanak?” Mewö jiiga kewö meleñnök, “Ambazip 10 yençöra aka taon mi qahö ayuhumam.”

³³ Mewö eraum-mörohot teköiga Kembunöj Abraham mosöta aniga yanjon kunbuk lilingöba miriñe kayök. Mewö.

19

Sodom aka Gomora yenjö aŋgöjörak malmaljini

¹ Suep garata yahöt mi Abraham mosöta anda mare aiga Sodom aŋgorohot. Aŋgorohotka Lot azi mianjön taon mianjö kiripo naŋgune tarök. Tata etkeka wahöta jömjölöhiri jiba eŋguanjetmamgöra anda gölmenöŋ simin köla bamgöba geyök.

² Geba kewö jiyök: “O kembuyahötni, iŋiri ölöp welenqejeniri nöŋgö mire kaba könanjiri saŋgonja mohotne suŋgem ahöbin. Ahöba wahöta ölöp söŋjanök köna toroqeba anmahot. “Mewö jiyökmö, yetkön kewö jiyohot: “Qahö, niri ölöp qenjarök sombem kunöŋ anda ahöbit.”

³ Mewö jiyohotmö, Lotnöŋ kapaŋ köhöiknj köla jiba etkuanjita nannji miriŋe anda öŋgöget. Öŋgöba welenqequeurupni jim kutum eŋgiiga bered yistnji qahö ohoget. Mewöyök numbu nene nahömjambuk möhamgöba ohoba etkigetka neyohot.

⁴ Mi nemba gaun ahöbitkö ahotka mianjörenjöŋ Sodom ambazipnöŋ kaba miri mi liliköget. Sodom taongö bahöŋi pakpak mianjörenjöŋ ambazip namŋi aka sepgwölö mi totnöŋ totnöŋ lömbötŋambuk öröba kaŋgotket.

⁵ Kaŋgota Lotköra kewö qetket: “Azi yahöt mare göhöreŋ kazahori, mi denike? Azi nini yetpuk sero akingöra mötzin. Mianjöra mönö i etkuanjita neŋgören etme.”*

⁶ Mewö qetketka Lotnöŋ naŋgu metala yenjören geba andöŋe naŋgu kölök.

* **19:5:** Kemb 19.22-24

7 Nañgu köla kewö jiyök: “Alaurupni, mewö qahö. Silik bölöŋi mi kude aknej.

8 Mötket. Nöŋgö böratni yahöt seram mala nalö kunöŋ azibuk qahö ahöyohot. I ölop enögöra etkuaŋita etpiga wanat yuaia akingö mötzei, mi ölop sihimnjini meköme. Mewömö, nöŋgö miri boňan azi yahöt etkualönda sel jöhöm etkizawi, ia mönö yuai bölöŋi kun qahöpmahöp ak etkime.”

9 Mewö jiyökmö, yeňön kewö meleńda terinda qetket: “Mönö kesalnöŋ. Göjön ki kaba kiana mala nangahöra ninja jiba mötnöŋ öŋgöiga ninia pöndaŋ jim kutum neŋgimamgö mötzan? Yetkön qahö kamahot ewö, mönö nangak neŋgören kanöŋga mönö kahasililiŋ keta bölökŋi nangi ak gihibin. “Mewö jiba Lot utalgetka kökondöt aniga öŋgöba miri nañguji qesiňbingö aka kinget.

10 Mewö aka kingetmö, azi yahöt mietkön börönjiri böraňda Lot öröm gilohotka miri uruje öŋgöiga nañgu kölohot.

11 Nañgu köla kinda azi ketanji moröŋi miri nañguje yaigep kingeri, mi jiyohotka keu jitnjiran enqüalöŋniga jeŋini gömöliliiga jipjap kota nañgu miwikkhaibingö mezaŋqezaŋ aka jaruba osiget. Mewö.*

Lotnöŋ Sodom gölme mosörök.

12 Azi yahöt yetkön Lotköra kewö jiyohot: “Gi nahönurupki, qinqiböraturupki aka tinilosomurupki tosatŋi pakpak taon kiangören maljei, i mönö enquaŋitnöŋga taon ki mosöta anme.

* **19:11:** 2 Kij 6.18

13 Nini taon ki ayuhuba köndeñmöndeñbin. Könagesö kienögö kahasililingöra gwötpukjan Kembugö jeje önöji qahö qeta sahöta malget. Miangöra yanjon melaim netkiiga gölme ki ayuhuba köndeñmöndeñbitköra ki kazit.”

14 Mewö jiyohotka möta Lotnöj anda qingi buňa yahöt böratyahötji etkömembitkö jiiga malohori, yetköra kewö jiyök: “Injiri mönö ösumok wahörohotka miri ki mosöta anbin. Kembunöj taon ki ayuhuba köndeñmöndeñmamgö akza. “Mewö jiiga yetkön keu mi mörohotka göngönahit tandök ahök.

15 Miri wañgaraj suruiga Suep garata yahöt yetkön Lot öröm kuñgum wañgiba kewö jiyohot: “Anutunöj Sodom yengö singisöndokñinañgö likepjı meleñda taonjini köndeñmöndeñma. Göyön yembuk mohotje ayuhubanbuköra mönö zilan wahöta anömgı aka böratyahötki göbuk tatzahori, mi enguanġita taon ki mosötket.”

16 *Mewö jiyohotka Lotnöj toroqeba eksekpeksek aiga azi yahöt yetkön Lotkö böröñi melanjiba memba anömjı aka böratyahötji yeñgö böröñini mewöjanök melanjiba memba enguanġita taon sileñe anget. Kembunöj mewö ak kömum engiyök.

17 Taon sileñe angetka azi yahöt yetköreñjök kunöj keu kewö jiyök: “Malmaljini aنجön kölmegöra mönö ösumok misinqöba angaitme. Andönjine kude liliñgöba uba anda gölme köröñe endu aنجota miangören mewöyük dörök kude alme. Ayuhubepuköra mönö kunduñe eu önjöba misinqöba angaitme.”

* **19:16:** 2 Pitö 2.7

18 Mewö jiyökmö, Lotnöj kewö jii mörohot: “O Kembuni, göjön mewö akingöra kude jiman.

19 Göjön malmalnaŋgö bohonji jöhöba ak-kömükömu ketanji kondelnöŋga göhö jege öljä kalem möriam miwikñaiba welenqegegi akzalmö, mötnöj, nöŋön kundunge eu misiŋgöba angaitmamgö osimam. Köndeŋmöndeŋ kiaŋön nöŋgö qakne öŋgöiga kömumbilenbuköra keŋgötni mötzal.

20 Mötnöj, taon moröni kun endu ahöi ekzani, miaŋön köröpqi qahöpmö, ölop anbinançgö dop akza. Miangöra ölop jinöŋga miaŋgören misiŋgöba angaita ölowaka malbin. Miri morörökqi mi eknöŋga dowe ahöiga miaŋgören ölop anda malmalninançgö bohonji jöhöbin.”

21 Mewö jii mörohotka kunöj kewö meleŋnök: “Mi ölop! Keu jizani, miangöra mewöyök ölop imbi kól gihimam. Taon moröjaŋgöra jizani, mi qahö ayuhumam.

22 Mi qahö ayuhumam-mö, injini mönö ösumok miaŋgören misiŋgöba angaitme. Miangören qahö angotketka nalö sutji kewöje nöŋön yuai kun akŋamgö osimam. Injini mutuk miaŋgören angotketka miangö andöje ölop jim kutubiga köndeŋmöndeŋ asuhuma. “Lotnöj taongöra ‘morodökqi’ jiyohaŋgöra aka taon miaŋgö qetŋi mi Zoar (morodökqi) qetketka ahöza.

*Kembunöj Sodom aka Gomora
köndeŋmöndeŋnök.*

23 Wehönöj lök koriga Lotnöj Zoar taonöj kaŋgorök.

24 *Kanjoriga Kembunöŋ jiiga suepnöhök Kembugö mireyök salfa köt könöpñambuknöŋ mi kie ewö Sodom aka Gomora yeŋgö qakŋine eta turum enjgyök.

25 Turum eŋgiba mianjön taon yahöt mi aka gölme köröŋi pakpak kösutŋire ahözawi, ambazip körek mianŋören malgeri aka ip kösö yuai görökŋi (töngönŋi) gölme mianŋören ahögeri, mi ayuhum enjim teköyök.

26 Lotkö anömjən apŋi wuatangöba anda kumbuk eleŋda andöye uba mianŋörenjöŋ letota sihi köt aka tandö ewö kinök.*

27 Abrahamnöŋ sōjanök wahöta mutuk Kembugö jemesoholŋe kinda keu eraum-mörohori, mianŋören anök.

28 Mianŋören anda kinda Sodom, Gomora aka gölme köröŋi ketanji pakpak mianŋören göröken ui aniga gölme mianŋören köwak injaŋi ketanjan tokoba koriga ehök. Mi könöp ketanji ohogetka köwak ketanji wahörakzawi, mianŋö dop ahök.

29 Anutunöŋ gölme köröŋi mianŋö taonŋi taonŋi ayuhuba köndeŋmöndeŋda nalö mianŋören Abraham mötmörim waŋgiyök. Behötŋi Lotnöŋ taon mienŋören maliga mienjön meleŋni gebingö aketka Anutunöŋ nalö mianŋörenjöŋ jim kutuiga Lot köndeŋmöndeŋ mianŋö uruŋeyök waŋgita kaget. Mewö.

Moab aka Amon könagesö yeŋgö könarjini

30 Lotnöŋ Zoar taonöŋ malmamgö keŋgötŋi mörök. Mianŋöra böratyahötŋi etkuanŋita Zoar

* **19:24:** Mat 10.15; 11.23-24; Luk 10.12; 17.29; 2 Pitö 2.6; Jud 7

* **19:26:** Luk 17.32

mosöta gölme kunduŋambuk miangören anda tatket. Böratyahötji yahöt yetpuk banjet uruŋe ahöm wahöt aka malget.

³¹ Miangören mala böratŋi ketanjan nalö kunöŋ munŋangöra kewö jiyök: “Naniri iwiniran lök azi namŋi akza. Ambazipnöŋ gölme dop miangören amimba nahönbörat miwikkaim eŋgimakzemö, gölme kiangören azi kun netkönmemapköra qahö malja.

³² Miangöra ölop kaba iwiniri wain o waŋgizi nemba uruŋi eŋololoŋ aiga yambuk ahöba gölöm ala gwölönarök miwikkiaiziga könagesöninan toroqeba malme.”

³³ Mewö jiba sungem miangörenjöök iwiŋiri wain o waŋgiyohotka neyök. Nemba uruŋi eŋololoŋ aiga datŋan anda yambuk ahöyök. Wani nalönöŋ qöhöröje kayök aka wani nalönöŋ wahöröhi, mi iwiŋjan qahö mörök.

³⁴ Ahöba wahöta böratŋi ketanjan munŋangöra kewö jiyök: “Nöŋön uran sungem iwinambuk ahöyal. Ölöp merak sungem mewöyök wain o kunbuk waŋgizi nemba uruŋi eŋololoŋ aiga göŋön mönö anda yambuk ahömahot. Mewö ahöba iwinirangörenjöök gölöm ala gwölönarök miwikkiaiziga könagesöninan toroqeba malme.”

³⁵ Mewö jiba sungem miangören mewöyök iwiŋiri wain o waŋgiyohotka neyök. Nemba uruŋi eŋololoŋ aiga munŋan anda yambuk ahöyök. Wani nalönöŋ qöhöröje kayök aka wani nalönöŋ wahöröhi, mi iwiŋjan qahö mörök.

³⁶ Mewö ahotka miangöra mohotŋamŋire iwiŋirangörenjöök gölöm alohot.

37 Böratnji ketajan morö azia memba qetnji Moab (iwinanġörenjök) qerök. Moab yaŋgö gwölönarökurupnjan ahumsehip aka kotketka nalö kewöje mewöyök qetnini Moab könagesö qerakzin.

38 Böratnji moröjan mewöjanök morö azia memba qetnji Ben Ami (könagesönaŋgö nahönni) qerök. Azi mianġo gwölönarökurupnjan ahumsehip aka kotketka nalö kewöje mewöyök qetnini Amon könagesö qerakzin. Mewö.

20

Abraham aka Abimelek.

1 Abrahamnöj Mamre miri mosöta toroqeba Saut göröken distrik qetnji Negew mianġören anda miri qetnjiri Kades aka Sur mietkö sutnjire malök. Mianġo andöje toroqeba taon qetnji Gerar mianġören anda kusuknjanök malök.

2 *Mianġören mala ambazip miengöra kewö jii mötket: “Sara mi nena. “Mewö jiiga Gerargö kiŋi Abimelek yaŋön keu ali aniga Sara waŋita jakömbuak miriňe kaget.

3 Mewö aketmö, Anutunöj sungem kunöŋ Abimeleknöen kaba gaunöŋ kewö jiyök: “Ambi buňa qem aŋguzani, mi azi kungö anömja. Mianġöra gi mönüŋ yaŋöra aka kömupkö buňaya akjan.”

4 Mewö jiyökmö, kiŋi Abimeleknöŋ Sara qahö meyöhaŋöra aka kewö jiyök: “Kembu, ni siŋgisöndokö keuni qahö. Mianġöra göjön

* **20:2:** Jen 12.13; 26.7

ni aka könagesöurupni nini öne töhon ayuhum neñgibanbuk.

⁵ Abrahamnöj mönö nanjak nöñgöra kewö jiyök: ‘Ambi mi nena.’ Ambinöj mewöyök kewö jiyök: ‘Abraham mi nena.’ Miangóra urune geñmon qahö ahöiga ambi mi jibi kaiga börönan yuai tölokñi kun qahö ahal.”

⁶ Mewö jiiga Anutunöj gaunöj likepñi kewö jii mörök: “Keu jizani, mi ölnja. Göhö uruge geñmon kun qahö ahöiga göhören kayöhi, mi mötzal. Miangóra göjön ambi mi misiriba nöñgö jene siñgisöndok akanbuköra sel jöhöm gihibä malal.

⁷ Mewögöra ambi mi mönö kunkub meleñda apñañgören wañgiman. Azi mi kezapqetok azia aka ölöp göhöra köuluköiga qahö kömuman. I kunkub qahö wañgiman ewö, keu ki mönö ölnja mötman: Gi aka tinitosolomurupki injini mönö körek kömume.”

⁸ Keu mi jii kinjöñ möta söjanök wahöta pom jembonurupñi pakpak engohol tokom engiba Kembunöj keu pakpak jiyöhi, mi jii möta töwöratiba keñgötñini gwötpuk mötket.

⁹ Mewö mötketka kiñ Abimeleknöj Abrahamgöra keu ali öngöiga kewö jiba quesim wañgiyök: “Gi mönö wani kimbia ak neñginöñ? Nöñjön wani bölöñi kun ak gihibiga göjön kondotnöñga siñgisöndökö keu lömbötñan mönö ni aka könagesöni nöñgö sel tohoñ urune maljei, neñgö qaknine öngömamgö akza? Göjön yuai qahö ahakñançö dop mia songo walöñda ak niñginöñ.

¹⁰ Göjön mönö könaji wuanöñgöra silik mi aknöje?” Kiñ Abimeleknöj Abraham mewö

qesim waŋgiiga

11 kewö meleŋnök: “Nöŋön keu mi kewö mötmöriba jial: ‘Gölme kiaŋgö könagesö eŋön Anutugö jitŋi ongitpinbuköra keŋgötŋini qahö mötpeak. Miangöra ni anömnaŋgöra aka nuŋguet kömumbileŋbuk.’

12 Yaŋön ölŋa neni, iwinançö böratŋi akza. Namnaŋgö böratŋi qahö akzawaŋgöra i anömna meal.

13 Anutunöŋ Iwinaŋgö mirinji mosöta kungen anmangö jiyöhi, nöŋön nalö mianŋören Saragöra kewö jial: ‘Niri denike denike anbiri, mianŋören nöŋgöra nena jimān. Mewö aka mianjön ni urukalem kondel niŋgiba malman.’ ”

14 Mewö jii möta Abimeleknöŋ Abrahamgö anömni Sara meleŋda waŋgiyök. Mewöŋjanök lama bulmakau aka welenqeqe azi aka ambi mi mothnej i waŋgiyök.

15 Waŋgiba keu kewö jiyök: “Mötnöŋ. Nöŋgören gölme ki wösöge ahözawi, mianŋören mönü nangi sihimgahö dop malman.”

16 Mewö jiba Saragöra kewö jiyök: “Mötnöŋ. Nöŋön moneŋ silwö köt 1000:gö dop nengi waŋgibiga mianjön töwagi akza. Töwa mianjön könaŋjamgi kondeliga ambazip körek göbuk maljei, yenjön mi eka kewö jiba möt yaköme, ‘Singisöndokö keuŋi mi Saragören qahö ahöza.’ ” Mewö jiyök.

17-18 Abrahamgö anömni Saragöra aka Kembunöŋ ambi pakpak kiŋ Abimelekö miri uruŋe malgeri, yenjöŋ morö memegö könajı jöhöyük. Miangöra Abraharnöŋ Anutu köuluköiga Abimelek mem ölöwahök. Mewöyük anömni

aka welenqege ambiurupŋi mem ölöwak eŋgiiga kunbuk moröŋinambuk aket. Mewö.

21

Aisak asuhuyök.

¹ Kembunöŋ Sara kalem möriam wanŋimamgö keunji jim jöhöi ahöyöhi, mianŋö dop i ek galöm ak wanŋii malök. Keu jiyöhi, mianŋö dop i kewö ak wanŋiyök:

² Saranöŋ gölöm aliga Abrahamnöŋ azi namŋi aiga töndup yaŋgö morö nahönni meyök. Anutunöŋ morö nahön asuhumapkö keunji qeljije jim jöhöyöhaŋgö dop mi mönö nalö mianŋörenjök asuhuyök.*

³ Saranöŋ Abrahamgö morö nahönni meiga qetŋi Aisak (gün kölja) qerök.

⁴ Qeriga Aisaknöŋ wehönni 8 aiga nalö mianŋören Anutugö aiwesökŋi sileŋe yandiyök. Anutunöŋ keu jim kutui ahöyöhaŋgö dop mi yandiyök.

⁵ Abrahamnöŋ yambuŋi 100 aiga nahönni Aisak asuhuyök.

⁶ Asuhuiga Saranöŋ keu kewö jiyök: “Anutunöŋ gönkölköl miwiŋŋaim niŋgiyök. Mianŋöra denike yeŋön nöŋgö kösshotni mötmei, yeŋön mönü nömbuk gün kölme.”

⁷ Mewö jiba toroqeba kewö jiyök: “Saranöŋ morö galömkölkölŋa akŋawi, daŋön keu mi qeljije möta Abrahamgöra jibawak? Mewö qahöpmö, nalö kewöŋe yaŋön azi namŋi aiga nöŋön töndup yaŋgö nahönni meal. “Mewö.

* **21:2:** Hib 11.11 * **21:4:** Jen 17.12; Apo 7.8

8 Aisaknöj qariba juzu mosöriga wehön mianjörenjök Abrahamnöj nene lömbuañ ketanji älök.

Saranöj Hagar aka Ismael közöl etkiyök.

9 Ijipt ambi Hagarnöj Abrahamgö morö nahönnji Ismael meyöhi, yañjon nalö kunöö munji Aisak ilita mepaiköba gönawöt ak wañgiiga Saranöj mi ehök.

10 Mewö eka Abrahamgöra kewö jiyök: “Welen ambigö nahönnjan mönö nöñgö nahöni Aisakpuk göhöreñ öröyuai mi qahö mendenja buña qem aŋgumahot. Welen ambi mi aka nahönnji mi mönö közölnöŋga anmahot.”*

11 Saranöj keu mi jiyöhi, mianjön Abrahamgö uruňi qeiga Ismael mi nahönnji ahöhanjöra aka urueret möriga uruňi mötökömbuk ahök.

12 Mewö ahiga Anutunöj yañgöra keu kewö jiyök: “Nahöngi aka welen ambigi Hagar yetköra mönö urugoro ketanji kude mötman. Aisakö gwölönarökurupñi yenjönök mönö göhö qetbuñagi bisiba malme. Mianjöra Saranöj keu göhöra jizawi, mi pakpak mönö möta tem kölman.”*

13 Welen ambigahö nahönnjan göhö gwölönaröki akzawañgöra nöñjön i mewöjanök ahumsehip wañgibiga gwölönarökurupñan könagesö ketanji akne.”

14 Mewö jii möta Abrahamnöj ahöba söjan kötökñe wahöta nene tosatñi memba o uu (ou huhu) lama sileñan memenji mianjön o uba kaba Hagargö qamböñe ala mindinqöba nahönnjambuk

* **21:10:** Gal 4.29-30 * **21:12:** Rom 9.7; Hib 11.18

melaim etkiiga mosöta anohot. Anda Berseba gölme qararañkölkölje angota liliköba malohot.

15 Malohotka lama sileje o memba anöhi, mianjön qahöwahiga nahönni mi böjbañ ip köhösöñi kungö bapñe ali ahöyök.

16 Ali ahöiga kinda kewö mötmöriyök: “Nahönan jeni qakñe kömumawi, mi ekŋamgö osiba jemörön akzal. “Mewö mötmöriba pokom mulget anakzawangö dop tikep anda tata silata sahöt gigilahöyök.

17 Morö sahöröhi, mi Anutunöj möriga garatanjan suepnöhök Hagargö qeta kewö jiyök: “Hagar, gi wani lömbötkö uruňe maljan? Keňgötki kude mötnöj. Morönöj endu ahöba sahötzawi, Anutunöj sahötñi mi lök mötza.

18 Mönü wahöta morö nahöngi gölmenöhök kököbihinöj wahöriga böröje memba mökökölim wañgiman. Nöñöni könañgep ahumsehip wañgibiga gwölönarökurupñan sehiba könagesö ketanje qetbuñajanambuk akñe.”

19 Suep garatanöj mewö jiiga Anutunöj jeji metohoiga uba o lömñi kun ehök. Mi eka lama sileñi memba anda mianjön o uba kaba nahönni wañgiiga neyök.

20 Anutunöj Ismaelbuk kiniga qariba gölme qararañkölkölje mala erim nembí azia ahök.

21 Gölme qararañkölkölji qetni Paran miangóren maliga namjan Ijipt kantrinöhök ambi kun memba anömña wañgiyök. Mewö.

Abraham aka Abimelek yetkön urujöhöjöhö ahot.

22 *Nalö miañgören Abimelek aka yañgö yarö kambuñançö suahö galömni qetji Fikol yetkön Abrahamgöra kewö jiyohot: “Göñön öröyuai pakpak aka memakzani, Anutunöj mönö miañgören göbuk kinakza.

23 Miangóra görön mönö merak kiangóren Anutugö jeñe jöjöpañ keu kewö jiba jim köhöiman: ‘Nöñön gi, morörurupki aka gwölönarökurupki embuk isimkakalek kun kude aka malmam.’ Mewö jim köhöiba nöñön ak kömum gihiba malali, miañgö dop göñön mönö mewöjanök gólme ki aka ni ak kömum netkiba malman. Gi gólme kiangóren kiana aka maljan.”

24 Mewö jiyohotka Abrahamnöj kewö jiyök: “Nöñön jöjöpañ keu mi ölop jiba jim köhöimam.”

25 Mewö jiyökmö, Abimelekö welenqequeurupjan o löm kun nanjinançöra añgon kólgeri, Abrahamnöj miañgöra Abimelek jim wañgiyök.

26 Jim wañgiyökmö, Abimeleknöj kewö meleñda jiyök: “Danjön silik mi ahöhi, mi nöñön qahö mötzal. Nangak miañgö keunji kun mutuk qahö jinöj möta mala merak-kun keu mi mötzal.”

27 Mewö meleñda jiiga Abrahamnöj anda lama aka bulmakau memba kaba Abimelek wañgiiga nalö miañgörenök sutnjire jöhöjöhö aka alohot.

28 Mi ala Abrahamnöj lama kambuñineyöhök lama ambiñi moröni 7 meköm eñgiba al eñgii nanjinök kinget.

29 Mewö kingetka Abimeleknöj Abraham kewö quesim wañgiyök: “Lama ambiñi moröni 7 kewöta endu al eñginöñga nanjinök kinjei, mi könaji wuanöñgöra?”

* **21:22:** Jen 26.26

30 Qesim waŋgiiga kewö meleŋnök: “Nöŋön o lömŋi ki esiali, keu mi jibiga mi möt narizan ewö, lama moröŋi 7 ki mönö nöŋgö böröneyök buŋa qem angunöŋga nöŋgö keunaŋgö dangunuŋi akŋa.”

31 Mewö meleŋda azi yahöt mi gölme miaŋören kinda jöjöpaŋ keunjiri jiba jim jöhöm aŋguyohot. Miangöra miri miaŋgö qetŋi Berseba qerakze. *

32 Berseba mire jöhöjöhö mewö ahot teköiga Abimelek aka yaŋgö yarö kambuŋaŋgö suahö galömŋi Fikol yetkön wahöta liliŋgöba Filistin yeŋgö gölmenöŋ anohot.

33 Anohotka Abrahamnöŋ berem ip kun Berseba miri miaŋören kömöta Kembu Anutu bem koŋkoŋ yaŋgö qetŋi qeta kökulköyök.

34 Kökulköba kinda Filistin yeŋgö gölmenöŋ nalö köröpŋi kiana aka malök. Mewö.

22

Anutunöŋ Abraham esapköm waŋgiyök.

1 Yuai mi asuhuiga nalö tosatŋi teköiga Anutunöŋ Abraham esapköm waŋgiyök. Qetŋi “Abraham!” qeriga yaŋön “Ni ki kinjal,” jiba meleŋnök.*

2 Mewö meleŋniga kewö jiyök: “Aisak nahöngi nanŋi mohotsirik urugan jöpakköm waŋgimakzani, i mönö waŋgita Moria gölmenöŋ anda kunduŋi kun kondel gihimami, miaŋören öŋgöba i nöŋgö jöwöwöla ohoman.”*

* **21:31:** Berseba keu miaŋgö könäŋi yahöt: sewengö o lömŋi aka jöjöpaŋ keugö o lömŋi. * **22:1:** Hib 11.17-19 * **22:2:** 2 Kor 3.1

³ Mewö jiiga Abrahamnöj ahöba söjan kötökje wahöta doŋki qakŋe dum tatatrji möhamgöba welenqeŋenj yahöt aka nahönji Aisak eŋguanġirök. Jöwöwölgö könöpnj dopŋe kól teköba börangöba ala eŋguanġita Anutunöj gölme jiyöhi, mianġören anök.

⁴ Anda mala wehön karöbutŋi mianġören jeŋan uba wahöta gölme mi ehiga köröwen ahöyük.

⁵ Mi eka welenqeqe yahötŋi yetköra kewö jiyök: “Iniri doŋkibuk ki tarohotka ni aka morö nahön netkön endu anda Anutu waiknji memba möpöseiba kunbuk liliŋgöba etköreŋ kabit.”

⁶ Abrahamnöj mewö jiba jöwöwöl oħohogö könöp bōranŋi memba nahönji Aisakö qamböje ali öngöiga nanŋak könöp jit aka sou meyök. Mewö meiga mohotŋamŋire anohot.

⁷ Mewö anda Aisaknöj aŋ ala iwiŋi Abrahmgöra kewö jiyök: “Iwini!” Mewö jiiga kewö melejnöök: “Nahöni, wania?” Mewö melejniga kewö qesiyyök: “Könöp jitŋi aka könöp mia ki memba kazitmö, jöwöwöl oħohogö lamaŋi mi denike?”

⁸ Mewö qesiiga iwiŋan kewö melejnöök: “Nahöni, Anutu nanŋak mönü jöwöwöl oħohogö lamaŋi kun miwikŋaiba netkima. “Mewö melejniga toroqeba mohotŋamŋire anohot.

⁹ Anda Anutunöj gölme jiyöhaŋgören aŋgota kinda jöwöwöl oħohogö altanji kun memba könöp mianġö qakŋe ala areŋgöyük. Areŋgöba nahönji Aisak jöhöba altanöj könöp qakŋe al wanġiyök.*

¹⁰ Al wanġiba nahönji umamgöra bōrōji bōraŋda sou memba atöŋnöök.

* **22:9:** Jei 2.21

11 Atöñniga mianjörenök Kembugören garatanöñ Suepnöhök Abrahamgöra kewö qerök: “Abraham, Abraham!” Mewö qeriga “Ni ki kinjal,” jiba melejnök.

12 Mewö melejniga kewö jiyök: “Börögan mönö morögö qaknej kude alman. Yangö qaknej yuai kun kude akjan. Göñön nahöngi mohotsirik mi nöñgöra qahö aنجön köljanañgöra könañamgi merak kewö möt yaközal: Gi Anutugö keu jitni ongitpanbuköra kenjötki mörakzan.”

13 Mewö jiiga mianjörenök uba wahöta ehiga lama azinji kun ilitjan böñban ip köhösönöñ gili geiga kinök. Mi eka anda memba kaba nahönñangö salupnej lama miañön jöwöwöl ohoyök.

14 Miangöra Abrahamnöñ gölme miangö qetni mi ‘Kembunöñ miwikñaiba netkima,’ jiba qerök. Nalö kewöne mewöjanök keu kewö jimakze: “Kembunöñ mi kundunjie miwikñaiba netkima.”

15 Kembugö garatajan Abrahamgöra Suepnöhök kunbuk kewö qeriga yahöt ahök:

16 “Kembu nöñön kewö jizal: Nanak nani qetni qeta jöjöpan keu kewö jiba jim köhöizal: Göñön silik ki aka nahöngi mohotsirik mia nöñgöra qahö aنجön köljani,

17 miangöra nöñön ölnja gi kötuetköba ahumsehip gihibiga gwölönarökurupki yeñön öñöñi qahö sehime. Sehitgetka qötöñinan mönö suep könakembagö senjelauñi ewö akja aka köwet jitne sakösinq ahöm anjei, miangö dop akja. Göhö gwölönarökurupki yeñön mönö köhöiba

kerökurupñini enguba luhut ala siti gölmeñini
enguañita añgön köla malme.* *

18 Göjön nöngö keuni tem köljani, miangóra
göhö gwölönarökurupki yeñgörenjök kungöra aka
nöngö kötumötuetnan mönö gölmegö könagesö kam-
buñi pakpak yeñgö qaknjine öñgoiga oyaençkoyaen
akne.”*

19 Kembugö garatañan mewö jiiga Abrahamnöy
moröñambuk liliñgöba welenqeqeyahötñi yetköreñ
anda aitonögöba mohotñe Berseba mire anget.
Abrahamnöy Berseba miri miangóren opo seri
koumñi möröreñgöba malök. Mewö.

Nahorgö gwölönarökurupñi

20 Nalö tosatñi teköiga buzup keu kun kewö
jigetka Abrahamgören kayök: “Milkanöy
mewöñajök nama akza. Yañon mungi Nahorgö
nahönurupñi tosatñi engömeyök.”

21 Moröji mutukñañgö qetñi mi Uz, yañgö
munñi Buz aiga yañgö könañe Kemuel, Aramgö
iwiñi.

22 Kemuelgö könañe Kesed, Hazo, Pildas, Jidlaf
aka Betuel.

23 Betuelnöy Rebekagö iwiñi ahök. Milkanöy
Abrahamgö munñi Nahorgö nahönurupñi 8 mi
engömeyök.

24 Nahorgö anömnji bohonñi qahö memenj i qetñi
Reuma yañon mewöñajök nahönurupñi tosatñi
engömeyök. Yeñgö qetñini mi Teba, Gaham, Tahas
aka Maka. Mewö.

* **22:17:** Hib 6.13-14 * **22:17:** Hib 11.12 * **22:18:** Apo 3.25

23

Saranöy kömuyök.

¹ Saranöy mala mal öjgöiga yambunji 127 ahök. Saranöy mianjö dop malöök.

² Mala Keinan gölmenöy miri qetŋi Kiriat Arba, qetŋi alaŋi Hebron qerakzei, mianjören kömuyök. Kömuiga Abrahamnöy mianjörenjök anömjaŋgöra jingen köla sahötmamgöra anök.

³ Anda sahöt teköba wahöta anömjaŋgö qamötŋi mosöta anda kinda Hit ambazip yeŋgöra keu kewö jiyök:

⁴*“Ni eŋgö sutnine kiana kaba qandak (kusuk) maljal. Miangöra iŋini mönö gölmeŋinaŋgö bahöŋi kun kianjören niŋgigetka bohonŋi membiga qaksirini aiga alaurupni yeŋgö qamötŋini mianjören ala löm köl eŋgimakŋam.”

⁵ Keu mewö jiiga Hit yeŋön meleŋda kewö jidget:

⁶ “O azi kembu, gi ölop neŋgören keu ki mötnöy. Gi neŋgö sutnine Anutugö azi jembonŋi maljananŋöra aka qaksirigi sihimgan denike ek soroköba memangö mötzani, mianjören mönö ölop qamötki löm kölman. Göŋön qamötki esim kölmam jinöŋga neŋgörenjök kunŋan mi qahö aŋgön köl gihima.”

⁷ Mewö jidgetka Abrahamnöy wahöta gölme tourupŋi Hit ambazip yeŋgö wösöŋine geba sipköm enjgyök.

⁸ Sipköm enjiba kinda yeŋgöra keu kewö jiyök: “Nöŋön qamötni esim kölmamgö ölop jime ewö, mönö nöŋgören keu ki möta Zohargö nahönŋi

* ^{23:4:} Hib 11.9, 13; Apo 7.16

Efron yanğören anda keu jitni ki toroqeba jiba kungum wañgime.

⁹ Kuñgum wañgigetka möta banjet qetni Makpela yançö buñaya aka nupñañgö imbiñe göröken ahözawi, mönö mia jim teköiga söngöröji memam. Mönö qesigetka bohonji jömuk jim teköiga söngöröji membiga nöñgö qaksirini ençö sutñine ahöma.”

¹⁰ Mewö jiiga Efronöj alapurupni Hit könagesö pakpak taonñinanjö kiripo nañguje kaba sombe-mnöj tokogeri, yençö sutñine tariga keu kezap ala mötketka Efronöj Abrahamgöra kewö meleñ wañgiyök:

¹¹ “O azi kembuni, mewö qahöpmö, mönö nöñgöra kezap alnöj. Nöñjon gölme köröji mi aka banjet miançören kinjawi, mi kalema gihizal. Nani könagesöürupni yençö jeñine kinda mi gihibiga ekze. Qamötki mi ölop miançören esim löm kölmnan.”

¹² Mewö jiiga Abraharnöj gölme tourupni yençö wösöñine kumbuk geba sipköm ençiyök.

¹³ Sipköm ençiba kinda yençö jeñine Efrongöra kewö jiiga mötket: “Nöñgören keu ki mönö kezap ala mötnöj. Göñjon ölop mewö akanakmö, nöñjon mönö gölme köröji miançö bohonji mi gihimam. Mi ölop jiba töwa menöñga nöñjon qamötni miançören esim löm kölmam.”

¹⁴ Mewö jiiga mötketka Efronöj Abrahamgöra kewö meleñ wañgiyök:

¹⁵ “O azi kembuni, nöñgören keu ki mönö kezap ala mötnöj. Gölme miançö bohonji mi 400 silwö kötñji (50 kilogram). Ala-ala akzirançöra aka

mianjön mönü netkö sutnire yuai omańi akza. Mianjöra qamötki ölop esim löm kölman.”

¹⁶ Mewö meleń wańgiiga möta Abrahamnöy gölme bohonjańgö jańgöji Efronöy Hit könagesö yeńgö jenine jiiga mötkeri, mianjö urumohot ahök. Jańgöji silwö kötni 400 mi kölköl-örörö am-bazipnöy nalö mianjören bohonjańgö dopni jidget ahöyöhi, mianjö dop moneń mi kewöta wańgiyök.

¹⁷ Mewö wańgiiga Efrongören gölme köröji Mamre kösutje Makpela mianjören ahöyöhi, banjet mianjören kinöhi aka ip pakpak gölme mianjö jabö uruńe kingeri, mianjö keunji teköyök.

¹⁸ Keunji teköiga Abrahamgö buńaya ahök. Hit könagesö pakpak taonninańgö kiripo nańguńe kaba sombemnöy tokogeri, yeńjön töwańi mi eketka buńańi ahök.

¹⁹ Mianjö andöje Abrahamnöy anömni Saragö qamötji mi Keinan gölmegö banjetje esim löm kölök. Banjet mi Mamre qetji alani Hebron mianjö kösutje gölme köröji qetji Makpela mianjören ahöza.

²⁰ Mewö asuhuiga gölme köröji aka banjet mianjören kinjawi, mi Hit könagesö yeńjön Abrahamgö buńaya qem wańgitka qaksirinji ahök. Mewö.

24

Aisakö anömni Rebeka mi wańgita kaget.

¹ Abrahamnöy azi namni ahiga Anutunöy yuai pakpak aka meyöhi, mianjören i kötuetköm wańgii mala korök.

² Mewö ahiga nalö kunöy mirińańgö welenqeqe jembonji bohonji, mirińi uruńe öröyuai ahöm

waŋgiyöhi, miaŋgö galömñi yançöra keu kewö jiyök, “Gi mönö keugi jim köhöimangöra börögi nöŋgö tambuni bapñe alman.

³ Mewö ala Kembu, Suep aka gölme mietkö Anutuniraŋgö qetje jöjöpaŋ keu kewö jiman: Nöŋön Keinan könagesö yeŋgö sutjine ki maljalmö, görjön mönö nahönaŋgö anömñi mi yeŋgö nen böratjina kun kude memba waŋgiman.

⁴ Mewö qahöpmö, gi mönö nane kantrinöŋ anda tinitosolomurupni yeŋgörenjök nahöni Aisakö anömñia waŋgita kaman.”

⁵ Mewö jiiga welenqeqe jembonöŋ kewö quesim waŋgiyök: “Anda jibiga ambi miaŋjn önbuk gölme kiançören kamamgö tököma ewö, nöŋön mönö denöwö akñam? Nahöngi waŋgita kantri kanöňaŋgören kunbuk liliŋgöba anbit me qahö?”

⁶ Mewö quesim waŋgiiga Abrahamnöŋ kewö meleñnök: “Qahöpmahöp! Gi nöŋgö nahöni waŋgita miaŋgören kunbuk kude anmahot.

⁷ Suepkö Kembuňi Anutunöŋ ni iwinançö miri aka ahuahu kantrineyök keu kewö jii mötpiga jöjöpaŋ keunöŋ jöhöba noançiri kayal: ‘Nöŋön gölme ki mönö göhö gwölönarökurupki yeŋgö buňaya qem ençimam.’ Miaŋgöra yançön mönö Suep garataŋi melaiiga mutuk aniga gönjön ölöp nahönaŋgö anömñi mi miaŋgörenjök waŋgita kaman.

⁸ Anda jinöŋga ambi miaŋjn göbuk kamamgö tököma ewö, jöjöpaŋ keugi kiançön mönö qahö toroqeba jöhöm gihima. Nöŋgö nahöni mi mönö qahö kötökñi waŋgita miaŋgören liliŋgöba anmahot.”

⁹ Mewö jiiga welenqeqe jembonjan keu mi jim jöhöm waŋgiba jöjöpaŋ keunöŋ jim köhöimamgöra

börönj i ketanjamnji Abrahamgö tambuṇji bapṇe alök.

¹⁰ Mewö jim köhöiba kinda ketanjamnjanjören kamel 10 aka yanġō kōweñeyök yuai aködamunjinambuk kōnaṇi kōnaṇi mohotṇe meyök. Mi memba mosöta Not Mesopotemia (Aram Naharaim) * kantrinöy anda Nahornöy taon malöhañjören angorök.

¹¹ Añgota taon yaigepṇe o lömṇi kinöhañgö kösutṇe kamelurupṇi al engiiga siminjnini mösököba geba luhut meget. Wehönjeni gemamgö aiga taongö ambiṇi yeñön o ubingö o lömṇe kaka nalönjni mi ahök.

¹² Miangören kinda kewö köuluköyök: “O Kembu, ketanjamni Abrahamgö Anutuṇi, gi mönö merak töhötmöriam niñgiba ketanjamni Abrahamgöra keu jim jöhönöy, miañgö ölnji asuhuma.

¹³ Mötnöy, ni o löm kösutṇe kiañgören kinbiga taongö ambi seramurupṇini yeñön o ubingö kame.

¹⁴ Kagetka kewö asuhumapköra köuluközal: Nöyön ambi seram kungöra kewö jimam: ‘Gi ölop köurañengi möñgoninöyga (mondokönöyga) o nembileñak.’ Mewö jibiga yanjön kewö meleñda jima: ‘Ölop nenöyga kamelurupki mewöyök o gumohom enjimam.’ Mewö jimawi, ambi seram ia göyön welenqeqe azigi Aisakö buñaya qenöy, yanjön mönö mia akṇa. Mewö asuhuiga göyön ketanjamnañgöra keu jim jöhönöy, miañjön ölnjambuk akza, mewö mötmam.”

* **24:10:** Aram qet mi nalö kewöye Siria qerakze. Naharaim o töwatṇi yahöt (Yufreitis aka Taigris) mietkö sutṇire.

15 Köuluk mi qahö köuluköm teköiga miaŋgörenjök ambi kun qetŋi Rebeka yaŋjon köuraŋen qamböŋe aŋguba miaŋgören kaŋgorök. Yaŋjon Abrahamgö munŋi Nahor aka anömŋi Milka, yetkö nahönŋiri qetŋi Betuel yaŋgö böratŋa ahök.

16 Ambi miaŋgö kaisonŋolomŋi mi eksihimŋambuk kötökŋi aiga ambi seram jömukŋi azinŋö qahö memeŋa malök. Yaŋjon eta o lömnöŋ geba o uba korök.

17 Koriga miaŋgörenjök welenqeqe jembonöŋ ösumŋan yaŋgö kösutŋe anda kewö jiyök: “Gi ölöp köuraŋenjeyök o kun ninginöŋga nembileŋak.”

18 Mewö jiiga kewö meleŋnök: “O kembuni, ölöp neman. “Mewö jiba ösumok köuraŋenŋi böröŋjan memba eta moŋgongoniiga (mondoköiga) o neyök.

19 Mi neiga kewö jiyök: “Nöŋjon kamelurupki yeŋgöra mewöyök o uba eŋgibi nemba anda bikŋini eŋguiga mosötme.”

20 Mewö jiba ösumok köuraŋenŋi mokoi o körek joutnöŋ geiga kumbuk diŋdiŋöba o lömnöŋ o umamgöra geba kamelurupŋi pakpak yeŋgöra o dopŋine uyök.

21 Mewö ahiga welenqeqe jembonöŋ göröŋ kinda i törörök eka kewö möta mötmöriyök: “Ölnja, Kembunöŋ köna köröŋji ki kayalangö möriamŋi mi mönü kewö kondori asuhuza me denöwö?”

22 Mewö mötmöriba kiniga kamel yeŋjon o nem tekögetka welenqeqe jembonöŋ pinjim (möpöŋ) goulnöŋ memeŋi kun lömbötŋi 5 gram mi memba ambi seramgö söŋgöröŋe ala böröjenjey goulnöŋ memeŋi yahöt lömbötŋiri 110 gram mi böröŋe mei öŋgöyök.

23 Mei öngöiga kewö qesim waŋgiyök: “Gi dagö böratŋa? Iwigahö miri uruŋe neŋön suŋgem ahöbinakö tiŋi kun ahöza me qahö, mi ölop jinöŋ mötpileŋak.”

24 Mewö qesim waŋgiiga kewö meleŋ waŋgiyök: “Ni Betuelgö böratŋa. Abu asani qetŋiri Milka aka Nahor.”

25 Mewö jiba toroqeba kewö jiyök: “Neŋören luplup aip aka kamel yeŋö gwözözak neneŋi mi gwötpuk ahöza aka suŋgem gaun ahömegö tiŋi mi mewöyök ölop kinja.”

26 Mewö jiiga welenqeqe jembonöŋ gölmenöŋ geba bamgöba Kembugö waikŋi memba möpöseiyök.

27 Möpöseiba kewö jiyök: “O Anutu, ketanjamni Abrahamgö Kembuŋi, nöŋön gi möpöseim gihizal. Göjön ketanjamnaŋgöra kalem möriamgö keugi jim jöhönöŋi, mi törörök wuataŋgonöŋga qahö söräuyök. Miangö dop Kembu gøyön noaŋgitnöŋga köna köröŋji ki kaba mala ketanjamnaŋgö tinitosolomurupŋi yeŋö mire kaŋgotzal.”

28 Mewö asuhuiga ambi seramnöŋ ösumŋan kiŋkiŋgöba anda miangö kösohotŋi mi namŋaŋgö saiwaŋrūŋi miriŋe malgeri, yeŋgöra jiiga mötket.

29 Rebekagö nenni qetŋi Laban malök. Yanön mi möta Abrahamgö welenqeqe jembonŋi ekŋamgöra ösumŋan yaigep o lömje kiŋkiŋgöba anök.

30 Nenŋaŋgö böröŋe goul böröjenjeŋ aka söŋgöröŋe goul pinjim tari ehiga nenni Rebekanöŋ welenqeqe jembonöŋ keu jiiga möröhi, miangö kösohotŋi jii möta yaŋgören anök. Anda o lömje angota azi mi ehiga miangören kamelurupŋi yeŋgö qöhöröŋine kinök.

31 Kiniga kewö jiyök: “Kembunöy kötuetköm gihii maljani, gi mönö kanöŋga mirinöy anbit. Yaigepl kianjöreŋ kude kinman. Nöŋön nanjini ahömeaŋgö miriŋi aka kamelurupki yeŋgö dumjini tok möwölöhözal.”

32 Mewö jiiga welenqeqe jembonöy mire kaiga kamel qakŋine sukinap taröhi, mi Labanöy musula mei eri jiiga kamel yeŋgöra luplup aip aka gwözözak nene memba kaba eŋgiget. Welenqeqe jembon aka yanjö azjurupjan könaŋini saŋgoŋmeaŋgö oni mi tok mohotŋe uba kaba eŋgiget.

33 Mianjö andöje nene welenqeqe jembongö wösöje kólgetmö, yanjön kewö jiyök: “Mutuk keu memba kazali, mi jibi mötketkun mönö nene ki nemam. “Mewö jiiga Labanöy kewö jiyök: “Mi ölöp jinöy mötpin.”

34 Mewö jiiga kewö jiyök: “Nöŋön Abrahamgö welenqeqe azia akzal.

35 Kembunöy ketaŋamni önöŋi qahö kötuetköm waŋgiiga azi öngöŋgöŋi sukinapuk aka malja. Kembunöy lama aka bulmakau, silwö aka goul, welenqeqe azi aka ambi aka kamel, doŋki mi gwötpuk waŋgiiga malja.

36 Ketaŋamnaŋgö anömjì Sara yanjön ambi namji kötökŋi aka nalö mianjöreŋ ketaŋamnaŋgöra nahönŋi kun meyök. Iwiŋan sukinapni pakpak mi nahönŋaŋgöra buŋa qem waŋgi malja.

37 “Ketaŋamnan nöŋön jöjöpaŋ keu kewö jimmagö jim kutum niŋgiyök: ‘Nöŋön Keinan yeŋgö gölmenöy ki maljalmö, göŋön mönö nahönaŋgö

anömjì mi Keinan yeñgö nen böratñina kun kude memba wañgiman.

38 Mewö qahöpmö, gi mönö iwinançö mire nani tinitosolomurupni yeñgoreñ anda nahönañgö anömjì mi miañgörenjök wañgita kaman.'

39 "Mewö jiiga ketanjamni mi kewö qesim wañgial, 'Nöñön anda jibiga ambi miañön nömbuk qahö kama ewö, nöñön mönö denöwö akñam?'

40 Mewö qesim wañgibiga kewö meleñnök: 'Nöñön Kembugö jeñe anda kaba aka memba malali, yanjön mönö Suep garataji melaiiga göbuk aniga köna anmani, miañön töhötmöriamñambuk akña. Mewö nani iwinançö mire anda tinitosolomurupni yeñgorenjök nahönañgö anömjì mi memba kaman.'

41 Nöñgö tinitosolomurupni yeñgoreñ anda jöjöpañ keu nöngöra jinöji, miañön mönö miañgö andöje qahö toroqeba jöhöm gihima. Ambi kun qahö gihime ewö, göjön töndup jöjöpañ keu miañgö kösönöhök lolohoman.'

42 "Mewö jiiga merak o lömje kañgota kinda kewö köuluközal: 'O Anutu, ketanjamni Abrahamgö Kembunji, ni köna köröpjì kazali, mi mönö jitsihitkahö dop mötnöjga töhötmöriamñambuk akña.'

43 Eknöj, nöñön o löm kiançö kösutñe kinjal. Kewö kinbiga ambi seram kunjan o umamgö kaiga nöñön yañgöra kewö jimam: "Gi ölöp köurañgeneyjök o moröñi kun niñginöjga nemibileñak?"

44 Mewö jibiga yanjön kewö meleñda jima: "Ölöp nenöjga kamelurupki yeñgö o mewöjanök uba ençimam. "Mewö meleñda jima ewö, nöñön miañgöra kewö mötmam: Kembu göjön

i ketanjamnaŋgö nahönŋaŋgö anömja akŋapköra möwölöhözan.’

45 Uruneyök köuluk mi qahö köuluköm teköbiga miaŋgörenjök Rebeka yaŋön köuraŋen qamböŋe aŋguba miaŋgören kaŋgotza. Kaŋgota o lömne geba o uiga nöŋön yaŋgöra kewö jizal: ‘Ölöp o kun niŋginöŋga nembileŋak.’

46 “Mewö jibiga yaŋön zilaŋ köuraŋenŋi qamböŋeyök mei eriga kewö jiza: ‘Ölöp nenöŋga kamelurupki yeŋgö o mewöŋjanök eŋgibiga neme.’ Mewö jii nembiga kamelurupni mi mewöyök o gumohom eŋgiza.

47 Gumohom eŋgiiga kewö quesim waŋgizal, ‘Gi dagö böratŋa?’ Qesim waŋgibiga kewö meleŋja: ‘Ni Betuelgö böratŋa. Abu asani qetŋiri Milka aka Nahor.’ Mewö meleŋniga nöŋön pinjim söŋgöröŋe möndöba böröjenjeŋ böröŋe membi öŋgöza.

48 Nalö miaŋgörenjök gölmenöŋ geba bamgöba Kembugö waikŋi memba möpöseizal. Anutu ketanjamni Abrahamgö Kembuŋan mönö köna diŋdinji noaŋgiri ketanjamnaŋgö munŋaŋgö mire kaba iſiŋi nahönŋaŋgö anömja akŋapköra miwikaŋzal. Miangöra Kembu möpöseim waŋgizal.

49 “Mewö kaba ki kinjal. Miangöra iŋini ketanjamni ek soriba sekitip akzeaŋgö keunji pöndanŋ wuataŋgöba ak kömum waŋgize ewö, mi mönö kondela jigetka mötmam. Mewö qahö akŋe ewö, keu mi tok jigetka mötmam. Mi möta kungen eleŋda anmamgö mötmörimam.”

50 Mewö jim teköiga Laban aka Betuel yetkön kewö meleŋda jiyohot, “Keu ki Kembugörenjök

kaza. Miangöra netkön keu mewö me mewö jibirangö dop qahö.

51 Mötnöñ, Rebekanöñ ki kinja. Kembunöñ Jimqindinj akzawañgö dop ölöp i wañgita anda ketanjamgahö nahönñi wañginöñga anömñi akña.”

52 Mewö jiyohotka keunjiri möta Abrahamgö welenqeqe jembonjan eta Kembugö jeñe gölmenöñ geba bamgöyök.

53 Bamgom teköiga wahöta gösönjeyök goul aka silwö aködamunñi eksihimjinambuk aka opo maluku kulemjinambuk ujeta Rebeka wañgiyök. Mewöjanök kalem yuai tosatñi söngöröñini ketanji mi nam nennji etkiyök.

54 Etkiba i aka aziurupñi yambuk kageri, yeñön nene kuluj nemba tata mala sunjem aiga ahöget. Ahöba söjan wahötketka kewö jiyök: “Ölöp melaim niñgigetka ketanjamnañgören anmam.”

55 Mewö jiyökmö, nam nennji yetkön kewö meleñnohot, “Ölöp nenböratniri mosötnöñga toroqeba nalö tosatñi silim ten mewö nembuk malma. Miangö andöje ölöp i wañgita anme.”

56 Mewö meleñnohotmö, welenqeqe jembonöñ kewö meleñda jii mötket, “Welen könani kazali, mi Kembunöñ kötuettköiga töhötmöriamjambuk akza. Miangöra nalöni mönö kude qekörime. Mönö melaim niñgigetka ölöp könani liliñgöba anda ketanjamnañgören anjgotmam.”

57 Mewö jii möta kewö jiyohot, “Ölöp ambi seram mi qetzi kaiga nannjañgöra qesim wañgibin.”

58 Mewö jiba Rebeka qerohot kaiga kewö qesim wañgiyohot, “Gi azi kiambuk anmamgö mötzan me qahö?” Qesim wañgiyohotka “Ölöp anmam,” jiyök.

59 Mewö jiiga kinda nenböratjiri mi welen ambiñambuk melaim etkigetka Abrahamgö welenqeqe jembon aka yançö aziurupnji yeñön i etkuangita anbingö aket.

60 Anbingö aketka miançören iwinam nenmunurupnjan Rebeka kötuetköm wañgiba kewö jiget,

“O nen böratnini, Kembunöy ölöp ahumsehip gihiiga gönjön gwölönarökurupki milyönni milyönni yançö bömöñ jalöjina akjan.

Yeñön mönü köhöiba kerökurupnini enguba luhut ala siti gölmenjini enguangita ançön köla malme.”

61 Mewö jiget teköiga Rebekanöy welenqeameambiurupnji yembuk wahöta kamel qaknjine öngöba tata welenqeqe jembonnji wuatançöba anget. Jembon yançö Rebeka wañgiriga mosöta köna lilingöba anget.

62 Anda kaba mala mala Keinan gölmenöy kançgotket. Aisaknöy gölme miançö Saut likepnej distrik qetnji Negew miançören mala nalö miançörenjök o löm qetnji Ber Lahai Roi † mi mosöta gölme qararañkölkölje kaba malök.

63 Kaba mala miri söjaumamgö aiga miançören koumñi mosöta gölme köröni ketanji miançören anda liliköba keu mötmöriba uba wahöta ehiga tosatjan kamel qaknjine tata yançö kösutnej kabingö kaget.

64 Mewö kagetka Rebekanöy uba wahöta Aisak eka kamel qaknje taröhi, miançörenjök ösumok luhuba gölmenöy erök.

† **24:62:** Malmalñambuk mala nehakzawañgö o lömñi

⁶⁵ Eta welenqeqe jembongöra qesiba kewö jiyök, “Azi gölme köröje endu kinda mesohol kól neñgiba kazawi, mi dañön?” Mewö jiiga kewö meleñnök, “Yañön mönü ketanjamnañgö nahönji akza. “Mewö meleñniga möta nöröp kawöseñi (kawaseñ) öröba jemesoholji esuhuyök.

⁶⁶ Esuhuiga aitonjögetka welenqeqe jembonöy yuai pakpak aka memba malöhi, mianjö kösohotnji mi Aisaköra jii mörök.

⁶⁷ Möri teköiga Aisaknöy Rebeka wañgiriga namji Saragö opo seri koumije öngöba maliga konañgep mei anömjı aiga uruñan jöpakköm wañgiba malök. Aisakö namjan kömuiga wösöbirik uruñe malöhañgöra aka urukölalepñi mewö miwikñayök. Mewö.

25

Abrahamgö isiamboúrup tosatñi

1 Hist 1.32-33

¹ Aisaknöy ambi meiga iwiñi Abrahamnöy anömjı kun qetñi Keturameyök.

² Meiga Keturanöy Abrahamgö moröurupñi kewö engömeyök: Zimran, Joksan, Medan, Midian, Isbak aka Sua.

³ Joksanöy nahönyahötñi qetñiri Seba aka Dedan yetkö iwiñira ahök. Dedan yanjon Asur könagesö, Letus könagesö aka Leum könagesö yeñgö bömöñjini ahök.

⁴ Midiangö nahöñurupñi mi Efa, Efer, Hanok, Abida aka Elda. Mi pakpak Keturagö isiurupñi aka malget. Mewö.

⁵ Abrahamnöy sukinapñi pakpak mi nahönji Aisak buña qem wañgiyök.

6 Mi waŋgiyökmö, anömurupnji bohonjni qahö memeni yeŋgö nahönurupnini yeŋgöra kalem yuai toto qeba mendenja eŋgiyök. Mendenj eŋgiba jebuk mala melaim eŋgiiga datnini Aisak mosöta gölme wehön kotkotnej göröken miaŋgören anget. Mewö.

Abrahamnöŋ kömuiga löm kölget.

7 Abrahamnöŋ mala koriga yambuŋi mindiriba 175 aiga kömuyök.

8 Malmal yambuŋaŋgö qötöŋjan öŋgöŋgöŋi aka dop kólige öliba azi namni aka söŋgörö ösum kondiknjı öröba nöŋ qeba kömuiga Anutunöŋ waŋgiri tinitosolomurupnjan kömugeri, yeŋgören anda toroqeyök.

9 Kömuiga nahönyahötni Aisak aka Ismael yetkön iwiŋiraŋgö qamötñi memba anda Makpela banjetnöŋ löm kölohot. Baŋet mi Hit azi Efron Zohargö nahönjni yaŋgö gölme köröŋe Mamre miri gölmenöhök wehön kotkotnej göröken ahöza.

10 *Abrahamnöŋ gölme köröŋi mi Hit könagesö yeŋgörenjök bohonjni meyöhi, miaŋgören i aka anömjı Sara mi löm köl etkiget.

11 Abrahamnöŋ kömuiga Anutunöŋ nahönjni Aisak kötuetköm waŋgiba malök. Yaŋön Negew gölmenöŋ o löm qetni Ber Lahai Roi (Malmalıambuk mala nehakzawaŋgö o lömnji) miaŋgö kösutnej tata malök. Mewö.

Ismaelgö könagesÖurupnji

1 Hist 1.28-31

12 Ijipt ambi Hagar yaŋön Saragö welen ambia maliga Abrahamnöŋ meiga gölöm ala nahönjni

* **25:10:** Jen 23.3-16

Ismael meyök. Ismaelgö nahönurupŋi yeŋgö qet areŋini kewö:

¹³ Ismaelgö nahönurupŋi yeŋgö qetŋini aka asuhugeranŋö areŋini mi kewö: Nahönŋi mutukŋi qetŋi Nebaiot. Yaŋgö könaŋe Kedar, Adbel, Mibsam,

¹⁴ toroqeba Misma, Duma aka Masa,

¹⁵ Hadad, Tema, Jetur, Nafis aka Kedema.

¹⁶ Ismaelgö nahönurupŋan mewö asuhuba kambuŋinaŋgö dop pomŋini 12 aka mala kotket. Pomŋini qetkeri, miaŋgö dop opo koum tamböŋini aka jike miriŋini mewöyök qeta memba mala kotket.

¹⁷ Ismaelnöŋ mala koriga yambuŋi mindiriba 137 aiga kömuyök. Mewö azi namŋi aka söŋgörö ösum kondikŋi öröba nöŋ qeba kömuiga Anutunöŋ waŋgiri tinitosolomurupŋan kömugeri, yeŋgören anda toroqeyök.

¹⁸ Ismaelgö gwölönarökurupŋi yeŋön köröpken köröpken deňda anda mala gölme qetŋiri Hawila aka Sur mietkö sutŋire gölme memba malget. Gölmeŋini mi Ijipt kantrigö jaböŋeyök könahiba wehön kotkotŋe Asiria göröken angeri, köna miaŋgö kösutŋe miaŋgören ahöza. Ismaelgö gwölönarökurupŋi yeŋön Abrahamgö gwölönarökurupŋi tosatŋi pakpak mi kerök-kerök ak eŋgiba malget. Mewö.

Iso aka Jeikob yetkön asuhuyohot.

¹⁹ Abrahamgö nahönŋi Aisak yaŋgö gwölönarökurupŋi yeŋgö qet areŋini mi kewö: Abrahamgö nahönŋi Aisak.

20 Aisaknöj yambuŋi 40 aiga Mesopotemia (Padan Aram) kantrigö Aram azi qetŋi Betuel yanŋö böratŋi Rebeka anömŋa meyök. Rebekagö nenni mi Aram azi qetŋi Laban.

21 Aisaknöj anömŋan köpin maliga yanŋöra aka Kembu köuluköm waŋgiyök. Köuluköm waŋgiiga köulukŋi möriga Rebekanöj gölöm alök.

22 Gölöm aliga moröyahöt yetkön namŋiraŋö körö urune utal anguyohot. Mi möta kewö jiyök: “Yuai kewöŋi mi mönö wuanöŋöra asuhum ningiza?” Mewö jiba anda mianŋöra Kembugö qesim waŋgiyök.

23* Qesim waŋgiiga kewö jii mörök: “Göhö körö uruge kambu yahöt mietkö bömöñiri ahözahot. Yetköreŋök könagesö yahöt asuhuba deŋda malme. Ambazip kambu kunöj kambu alanji eŋgonjita ösum köhöikŋi akne.

Datŋan munŋi welen qem waŋgiba malma.”

24 Morö meme nalöŋjan kam kuŋguiga köröŋi urune morö nahön siwisiwi yahöt ahöyohot.

25 Mutuk köröŋeyök asuhuyöhi, yanŋö sileŋan pisikpisik aiga sile jupŋan sileŋi körek dop köla ahöyök. Mianŋöra qetŋi Iso (jupŋambuk) qetket.

26 Mianŋö könaŋe munŋan Isogö köna gwakötŋe böröŋjan memba asuhuyök. Mianŋöra yanŋö qetŋi Jeikob qetket. (Jeikob keu mianŋö könaŋi yahöt: gwaköt aka tilipköza.) Aisaknöj yambuŋi 60 aiga nalö mianŋören Rebekanöj moröyahötŋi yahöt mi etkümeyök. Mewö.

* **25:23:** Rom 9.12

Isonöj börösamot memapkö qet keuŋi mi qeapköyök.

²⁷ Morö nahön yahöt mietkön asuhuba qariiba ketanji ahotka Isonöj böröjan nupkö könaji törörök möt yaköba pöndaŋ jölömnöj malmamgö mörökmö, munjan azi bönjöŋi aka kapaŋ köla mire malök.

²⁸ Aisaknöj arökŋaŋgö sömbupŋi nemamgö möta malök. Mianŋöra uruŋan Iso gwötpuk jöpaköm waŋgiba malökmö, Rebekanöj urukönömjan Jeikob gwötpuk jöpaköm waŋgiba malök.

²⁹ Nalö kunöj Jeikobnöj kozinj memba nanŋaŋgöra nene kuluŋ ohoi tariga datŋan jölömnöhök kaba sileŋi lömbörii wösöŋi gwötpuk alök.

³⁰ Mewö aiga Jeikobköra kewö jii mörök: “Sileni lömbörii wösöni gwötpuk aljawaaŋgöra mönö zilanj kozinj kuluŋi pisikpisik mi niŋginöŋga nembı. “Mianŋöra qetŋi Edom (pisikpisik) qetket.

³¹ Mewö jii möta Jeikobnöj jiyök: “Datni, gi mutuk asuhunöŋga mianŋö qetbuŋagi mi mönü mutuk töküm niŋginöŋga nene kuluŋ mi ölöp gihibi neman.”*

³² Mewö jiiga keu kewö meleŋ waŋgiyök: “Muni mötnöŋ, ni mönü kömumamgö akzal. Mianŋöra mutuk asuhuyalaŋgö qetbuŋanan mönö denöwö bauküm niŋgibawak?”

* **25:31:** Mutuk asuhuyöhi, yanjon munurupŋi yeŋgö sutŋine bohonjini aiga göda qeba qetbuŋa waŋgiba kalemjı kalemjı waŋgiba malget. Iwinamjinan kömuyohotka bunjaŋiri mendeŋgeri, nalö mianŋöreŋ mutuk asuhuyöhaŋgö börösamotŋi mi sömaŋi yahöt toroqeba waŋgiget.

33 *Mewö melenj waŋgiiga kewö jiyök: “Miaŋgö keunji mi mönö mutuk jöjöpaŋ keunöŋ jim köhöinöŋga mötpi. “Mewö jiiga mi jöjöpaŋ keunöŋ jim köhöim waŋgiba mutuk asuhuyöhaŋgö qetbuŋanji mi Jeikob tököm waŋgiiga nenenöŋ bohonŋi meyök.

34 Bohonŋi memba bered aka koziŋ kuluŋi Iso waŋgiiga nemba wahöta kinda mosöta anök. Isonöŋ mutuk asuhuyöhaŋgö qetbuŋanji mi mianŋö dop möriga eretŋi ahök. Mewö.

26

Aisaknöŋ Gerar taonöŋ malök.

1 Mutuk Abrahamgö nalöŋe bödi asuhuyök. Mewöyök Aisakö nalöŋe mi kunbuk asuhuba gölme dop köla ahöyük. Mi asuhuiga Aisaknöŋ mosöta Filistin yengö kinj kembu qetŋi Abimelek yanŋö mirinj qetŋi Gerar mianŋören anök.

2 Anda maliga Kembunöŋ asuhum waŋgiba kewö jiyök: “Gi Iijpt gölmenöŋ kude anman. Gölmek i buŋagi akŋapkö jim kutuyali, mönö kianŋören tata malman.

3 Nöŋön iwigi Abrahamgöra jöhöjöhö keu waŋgiba mi jöjöpaŋ keunöŋ jim köhöiyali, mi mönö galöm kölbiga öljambuk akŋa. Nöŋön gölme pakpak ki mi gi aka göhö gwölönarökurupki yeŋgö buŋaya qem enŋimam. Mianŋöra ölop gölme kianŋören tata kian malnöŋga nöŋön göbuk mala kötuetköm gihibiga malmam.*

* **25:33:** Hib 12.16 * **26:3:** Jen 22.16-18

4 Nöjön gwölönarökurupki ahumsehip eñgibiga qötöjinan suepnöj könakembagö señgelau tat anjei, mönö mieñgö dop akja. Mewö aketka gölme pakpak ki mi yengö buñaya qem eñgimam. Göhö gwölönarökurupki yeñgörenjök kungöra aka nöjöö kötümötuetnan mönö gölmegö könagesö kambuji pakpak yengö qakñine öngöiga oyaençkoyaen akje.

5 Nöjön kewögöra mewö aknam: Abrahamnöj nöjöö keuni tem köla malök. Jöjöpan keuni, jimkutukutu keuni aka köna keuni wañgiali, yanjon mi pakpak wuatañgöba malök.”

6 Anutunöj mewö jiiga Aisaknöj toroqeba Gerar taonöj tata malök.

7 Maliga gölme miañgö aziñi yeñjon anömjanjö gesim wañgigetka kewö jiyök, “I mi nena. “Mewö jiba uruñan kewö mötmöriyök: “Rebekagö kaisonjolomjan eksihimjambuk akzawañgöra azi mieñjon mönö yançöra aka ni nuñguget kömumbileñbuk. “Mewö mötmöriba “I anömna,” mewö jimamgö keñgötñi möta malök.”*

8 Aisaknöj miañgören nalö köröpñi mala kota nalö kunöj anömjanjambuk susuhuba añgum ançguyohotka Filistin yeñgö kiñini Abimelek yanjon jeñgenaññoñök yaigep ui geiga i etkehök.

9 Etkeka Aisak oholi kaiga kewö jii mörök: “Mötnöj, yanjon mönö göhö anömgı akza. Mönö wuanöñgöra ‘I mi nena,’ jinöj?” Mewö möta kewö meleñ wañgiyök: “Ni yançöra aka nuñguget kömumbileñbuköra mötmöriba mewö jial.”

10 Melen wañgiiga kiñ Abimeleknöj kewö jiyök: “Göjön mönö wani kimbia ak neñginöje? Nöjöö

* **26:7:** Jen 12.13; 20.2

aziurupni yençörenjök kunjan mönö amqeba göhö anömgabuk ahöbawak. Mewö asuhuiga göjön kondotnöŋga siŋgisöndökö keu lömbötjan mönö neŋgö qaknine öngöbawak.”

¹¹ Mewö jiba könagesö kambunji pakpak yençöra jimkutukutu kewö al enjiyök: “Kunjän kun azi ki me yaŋgö anömjä mem bölim etkimawi, i mönö kömupkö buŋaya jím teköinga kömuma. “Mewö.

¹² Aisaknöŋ gölme miaŋgören nene nup köl kömöriga Kembunöŋ kötüetköm waŋgiiga yambu miaŋgören kötji kömöri, mi 100:kö dop sehiba asuhuyök.

¹³ Mewö asuhuiga töhötmöriam ketanji ketanji miwikñaiba maliga sukinapjan toroqebe qariba öngöiga kindiŋbirik azi qetbuŋanjabuk ahök.

¹⁴ Yaŋgören lama, meme (nonin) aka bulmakau kambunji kambunji mi asuhuba sehiget. Mewöjanök welenqeurerupni gwötpuk eŋgömeiga malget. Miaŋgöra Filistin yeŋön mi eka könahiba körögisigisi aka andöqeqe keu jiget.

¹⁵ Andöqeqe keu jiba iwiŋi Abrahamgö welenqeurerupjan o löm yaŋgö nalöŋe esigeri, mi pakpak gölmenöŋ qem turum teköget.

¹⁶ Mewö asuhuiga kin Abimeleknöŋ Aisaköra kewö jiyök: “Gi kukösumgabuk aka gwötpuk neŋgoŋizanaŋgöra mönö kölolohoba neŋgomosöta kungen anman.”

¹⁷ Mewö jii möta gölme mi mosöta Gerar öruenöŋ (rueruenöŋ) anda geba opo seri koumji mörörenjöba kuŋguba miaŋgören tata malget.

¹⁸ Tata mala o löm iwiŋi Abrahamgö nalöŋe esigetmö, Abraham kömuiga Filistin yeŋön qem

turugeri, mi Aisaknöy jiiga kunbuk esim luluñda möhamgöget. Möhamgögetka iwiñan o löm qetjini qeröhi, Aisaknöy mi mewö kunbuk qerök.

19 Mewö qeriga welenqequeurupjan örueñöy o löm esiba mala o löm kun onjı saraknji soksoköyöhi, mi miwikjaiget.

20 Mi miwikjaigetmö, Gerar yençö lama bulmakau galömjinan Aisakö lama bulmakau galömurupji yembuk könahiba aŋgururuk aka keu kewö jiget, “O mi neŋgörenja!” Nanjambuk aŋgururuk keu mewö jigerangöra aka Aisaknöy o löm miaŋgö qetni Esek (Aŋgururuk) qerök.

21 Miaŋgö andöje o löm kun kunbuk esigetka miaŋgöra mewöyök aŋgururuk aket. Mewö ak-erangöra aka o löm miaŋgö qetni Sitna (Kerökerök) qerök.

22 Mewö qeta gölme mi mosöta anda o löm kun kunbuk jii esiget. O löm miaŋgöra aŋgururuk keu qahö asuhuiga miaŋgöra qetni Rehobot (Tinjı ölöpni) qeta keu kewö jiyök: “Merak Kembunöy tinjı ölöpni neŋgiiga ölöp gölme kiaŋgören mala ahumsehip akin.”

23 Mewö jiba miaŋgören mala mosöta Berseba mire anök.

24 Berseba aniga sunjem miaŋgören Kembunöy asuhum waŋgiba kewö jiyök: “Nöŋön iwigi Abrahamgö Anutuŋi akzal. Nöŋön göbuk mala kötuetküm gihiba malmam. Miaŋgöra keŋgötki kude mötman. Nöŋön nup azini Abrahamgöra aka göhö gwölönarökurupki ahumsehip enjibiga qötöñinan öŋgöŋgöji akŋa.”

25 Mewö jiiga Aisaknöy jöwöwöl alta kun miaŋgören memba Kembugö qetni qeta

köuluköök. Köuluköba opo koumñi mörörenjöba kunjuba tata malget. Mala jiiga welen aziurupñan o löm kun miañgören esiget. Mewö.

Aisak aka Abimeleyetkön sutnjire jöhöjöhö ahot.

²⁶ *Aisaknöj Berseba maliga nalö kunöj kiñ Abimelek yanjön Gerar taon mosöta yanğören kayök. Gorojiji alaŋi Ahuzat aka yarö kam-buňaŋgö suahö galömñi Fikol yetkön yambuk mo-hotne kaget.

²⁷ Kagetka Aisaknöj kewö qesim eŋiyök: “Injin kerök möt niŋiba gölmenjineyök közöl niŋigetka töndup mönü wuanöŋgöra nöŋgören ki kaze?”

²⁸ Qesim eŋiiga kewö meleŋget: “Kembunöj göbuk kinjawi, nini mi aukñe ek kutuba mötzin. Miangöra kewö mötmörizin: ‘Nejön göbuk jöhöjöhö akingö sihimnini mötzin. Ölöp gi aka neŋgö sutnine jöhöjöhö aka mi jöjöpaŋ keunöj jim köhöininga kewö ahöma:

²⁹ Nini kahasililiŋ kun qahö ak gihiinmö, nalö dop ölöpnji ak gihiba gömosöringa luainöj mirigi mosöta anda kaba malnöj. Miangö dop göŋjön mewöňanök nini yuai bölöŋi kun kude ak neŋiba malman.’ Nalö kewöje Kembunöj kötuetköm gihi-iga maljan.”

³⁰ Mewö jidgetka Aisaknöj közölömbuaŋ mözözömgöba ohoba aliga nene kuluŋ nemba tatket.

³¹ Tata ahöba söjan ömandiŋe wahöta jöhöjöhöjini jöhöm anjuba mi jöjöpaŋ keunöj jim köhöiget. Jim köhöigetka Aisaknöj i melaim eŋiiga luai qakñe mosöta anget.

* **26:26:** Jen 21.22

32 Angetka wehön miangörenök Aisakö welen azi yeñön kaba o löm kun esigeri, miangö kösohotnji i jitgetka kewö mörök:

33 “Nini o miwikjaizin. “Mewö jitgetka möta o löm miangö qetnji Siba qerök. * Miangöra taon miangö qetnji mi nalö kewöye mewöyök toroqeba Berseba qerakzin. Mewö.

Isonöj kian ambi yahöt etkömeyök.

34 Isonöj yambuŋi 40 aiga Hit ambi yahöt anömyahötña etkömeyök. Qetniri Judit, iwiŋi qetnji Beri aka Basemat, iwiŋi qetnji Elon.

35 Ambi mietkön Aisak aka Rebeka urukömbuk aka wösöbirik keta bölökŋi miwikŋaim etkiba malohot. Mewö.

27

Aisaknöj Jeikob kötuetküm waŋgiyök.

1 Aisaknöj mala kota azi namnji aiga jeŋi ömun köliga yuai kumbuk ek kutumamgö osiyök. Mewö osiba nahönŋi mutukŋi Iso kól öröm waŋgii kaiga kewö jii mörök: “Nahöni mötnöŋ. “Mi möta kewö meleŋ waŋgiyök: “Iwini, ni ki kinjal.”

2 Meleŋ waŋgiiga kewö jii mörök: “Mötnöŋ, ni azi namnji aka wani nalönöŋ kömumami, mi qahö mötzal.

3 Miangöra gönön ölop timbi lingipki aka kesarek gösögi memba jölömnöŋ anda sömbupkö böröjan memba qeba nöŋgören kaman.

* **26:33:** Siba keu miangö könəŋi yahöt: jöjöpaŋ keu aka sewen. Jen 21:31

⁴ Kaba nene nahömjambuk sihimnaŋgö dop ohoba mözözömgöba memba kaba niŋinöŋga nemam. Mi nemba kinda kötumötuet gihimam. Mi mutuk gihibi teköiga nöŋön miangö andöŋe ölöp kömumam.”

⁵ Aisaknöŋj nahönni Isogöra keuŋi mewö jiiga Rebekanöŋj mi kezap ala mörök. Möriga Isonöŋj mosöta sömbup böröjan memba qeba iwiŋi waŋgimamgöra jölömnöŋj anök.

⁶ Aniga Rebekanöŋj nahönni Jeikobköra keu kewö jii mörök: “Nahöni mötnöŋj, Iwigan datki Isogöra keu kewö jiiga mötzal:

⁷ ‘Gi mönü sömbup memba kaba niŋiba nene nahömjambuk ohoba mözözömgöba niŋinöŋga nemam. Nembagun Kembugö jemesoholje kötumötuet gihimam. Mi mutuk gihibi teköiga miangö andöŋe ölöp kömumam.’

⁸ Miangöra nahöni, kezap ölöpjanöŋk ala mötnöŋj. Keu dölki jim kutum gihimami, gi mönü miangö dop akŋan.

⁹ Mönü meme kambunöŋ anda miangörenjök meme (noninj) dömjı kelökŋambuk yahöt memba kaba niŋinöŋga nöŋön mianjön iwigahö sihimnaŋgö dop numbu nene nahömjambuk ohoba mözözömgömam.

¹⁰ Ohoba mözözömgöbiga memba anda iwigi waŋginöŋga nemba kötumötuet gihibawak. Miangö andöŋe ölöp kömuma.”

¹¹ Mewö jii möta namni Rebekagöra kewö jiyök: “Namni mötnöŋj, datni Isonöŋj sile jupŋambuk akzapmö, nöŋgö silenan solanji akza.

¹² Iwinan ni nömisiriba mötpawak ewö, ni yaŋgö jemesoholje tilipqilip azi tandök asuhubiga

möt niŋgibapuk. Mewö möt niŋgiiga kötumötuet qahöpmö, jimqesuak öröbi nani qakne öŋgöbapuk.”

¹³ Mewö jiiga namjan kewö jii mörök: “Nahöni, jiqesuak gihibawahi, mianjön mönö ölop nöŋgö qakne öŋgöma. Göjön mönö töndup keu jizali, mi möt tem köla anda yuai mi memba kanöŋ.”

¹⁴ Mewö jiiga anda meme (noniŋ) yahöt memba kaba namji waŋgiyök. Waŋgiiga nene nahömjambuk iwiŋjan sihimni möröhi, mianjö dop ohoba mözözömgöyök.

¹⁵ Ohoba nahönji mutukji Isogö opo malukuŋi ölop kötokji opo köweŋe galöm kólöhi, mi memba nahönji könaŋgepni Jeikob waŋgiiga löŋgörök.

¹⁶ Löŋgöriga meme (noniŋ) sileŋi mi memba böröŋi köpeiba jölni solanji esuhuyök.

¹⁷ Esuhuba nene nahömjambuk aka bered ohoyöhi, mi memba Jeikobkö böröŋe alök.

¹⁸ Aliga memba iwiŋjanjören anda “Iwini!” jiyök. Jiiga kewö meleŋnök: “O nahöni, gi daŋön?”

¹⁹ Mewö meleŋniga iwiŋjanjöra kewö jii mörök: “Ni nahöngi mutukji Iso. Jim kutum niŋginöŋi, ni mönö mianjö dop ak teközal. Ölöp wahöta tata sömbupni memba kazali, mi nemba kötuetköm niŋgiman.”

²⁰ Mewö jii möta nahönji kewö qesim waŋgiyök: “Nahöni, mi mönö denöwö könöpuk miwikŋaizan?” Qesim waŋgiiga kewö meleŋnök: “Anutu, göhö Kembungan mönö bauköm niŋgiiga mi zilaŋ miwikŋaizal.”

²¹ Mewö meleŋniga Jeikobköra kewö jiyök: “Nahöni, gi ölüŋa nahöni Iso akzan me qahö,

mi mötmamgöra mönö ölöp kösutne ki kanönga gömisirimam.”

22 Mewö jiiga iwiŋi Aisakö kösutne aniga misirim möta kewö jiyök: “Imbi jölgan Jeikobkö imbia akzapmö, börögan Isogö böröŋi ewö.”

23 Böröŋi jupnambuk datŋi Isogö börö tandök ewö ahöhaŋgöra Aisaknöŋ i qahö möt kutum waŋgiba kötuetsköm waŋgimamgöra ahök.

24 Töndup kunbuk kewö quesim waŋgiyök: “Gi ölnja nahöni Isoya me qahö?” Qesim waŋgiiga kewö melejnök: “Ni mönö Isoya.”

25 Mewö melejniga kewö jiyök: “Nahöni, ölöp sömbupki tosatŋi niŋginöŋga nemba kötumötuetni gihimam. “Mewö jiiga mi waŋgii neyök. Neiga wain o tosatŋi mohotne mokoba waŋgii neyök.

26 Nembä kinda nahönŋaŋgöra kewö jii mörök: “Gi ölöp kösutne kaba numbuni yöhötim neman.”

27 Mewö jii möta kösutne anda numbuŋi yöhötim neyök. Neiga opo malukuŋangö wörönŋi möta kötuetsköm waŋgiba kewö jiyök: “Aha nahöni, Kembunöŋ urukisigö jölömŋi kötuetsköi ahözawi, nöŋgö nahönŋaŋgö sile qösösökŋi ölöpŋan mönö mi ewö aiga mötzal.*

28 Anutunöŋ mönö suepkö umjijilŋi aka gölmegö töhötmöriamŋi tökön gihiiga yaka yöhagi, sehoŋ padigi aka wain o yuaigi mi önöŋi qahö asuhum sehime.

29 Kantrinji kantrinji yeŋön mönö welen qem gihiba malme. Könagesö kambuŋi kambuŋi yeŋön mönö simin kól gihiba malme. Göŋön mönö nani nahönurupni mi kembu ak eŋgiba malman. Nam-

* **27:27:** Hib 11.20

gahö nahönurupŋan mönö simin kól gihiba malme. Kunŋan qesuahöm gihimawi, qesuaknöy mönö yan vö qaknej öngöma. Kunŋan kötuetküm gihimawi, kötumötuetnöy mönö yan vö qaknej öngöma. “Mewö.*

Isonöy iwiŋjan kötuetküm waŋgimapköra ulerök.

30 Aisaknöy Jeikob kötuetküm waŋgim teköiga iwiŋjan vö miri urunji mosöta yaigep aniga wölaŋ miaŋgörenök datnji Isonöy böröjaŋ mali teköiga mire kayök.

31 Kaba yan jön mewöyök nene nahömŋambuk ohoba mözözömgöba memba kaba iwiŋi waŋgiba kewö jiyök: “Iwini, ölop wahöta tata sömbupni tosatnji nemba kötumötuetki ningiman.”

32 Mewö jiiga iwiŋi Aisaknöy kewö qesim waŋgiyök: “Gi daŋjön?” Qesim waŋgiiga kewö meleŋda jiyök: “Ni nahöngi mutuknji Iso.”

33 Mewö jiyöhäŋgöra Aisaknöy töwöratiba sile jönömjı gwötpuk unduiga kewö jiyök: “Gi qahö kanöŋga miaŋgörenök böröjaŋ azi kunöy sömbup memba kaba ningiyöhi, mi mönö daŋjön? Yan jön mi ningiiga nemba kötumötuetni lök waŋgim teközal. Mi waŋgim teközalaŋgöra miaŋjön mönö ölnja yan vö qaknej ahöm öngöma.”

34 Isonöy iwiŋjan vö keu jitnji mi möta urukömbuk aka ambureren memba silata sahöta iwiŋjan vö kewö ulerök: “Iwini, nia mönö mewöyök kötuetküm ninginöy.”

35 Mewö ulerökmö, iwiŋjan meleŋda jiyök: “Mungan mönö tilipqilip qaknej kaba göhö kötumötuetki taköba memba anja.”

* **27:29:** Jen 12.3

36 Mewö jiiga Isonöŋ kewö jiyök: “Munan mönö indimŋi yahöt tilipköm niŋgiiga maljal: Yanjön mutuk asuhuyalangö qetbuŋanji mi mutuk noaŋgit teköyök aka merak nöŋgö kötumötuetni mi mewöyök taköba noaŋgita meza. Miangöra qetŋi Jeikob (tilipqilip azi) qerakzini, mi mönö dopŋe akza. Kötumötuet kun mönö nöŋgöra ahöm gihiza me qahö?”*

37 Mewö jiiga iwiŋjan Isogöra kewö meleŋnök: “Mötnöŋ, nöŋjön mungi göhö azi kembugi malmapköra kuŋgum waŋgizal. Tinitosolomurupŋi pakpak yeŋjön i welen qem waŋgiba malmegöra jim kutum eŋgizal. Yaka yöha, sehoŋ padi aka wain o yuai mi lök jim teközalawa Anutunöŋ mi waŋgiba malma. O nahöni, wanat kötumötuetna kun toroqeba ahöm niŋgizawa mia gihibileŋak? Mi mönö osizal.”

38 Mewö meleŋniga iwiŋan jiyök: “O iwini, kötumötuet mohok-kun miyök mönö ahöm gihiza me denowö? O iwini, mönö nia kun kötuetköm niŋginöŋ. “Mewö jiba könahiba silata sahörök.”*

39 Sahöriga iwiŋjan kewö meleŋda jiyök: “Mötnöŋ, göŋjön mönö gölme töhötmöriamŋambuk mosöta köröwen anda malman. Miangören suepkö umjijilŋi mi könakembayök qahö erakŋja.

40 Gi bimgö sou ketanji mianjön ambazip laŋ eŋguba malmalgi aŋgön köla mungahö we-lenqeŋenj eretŋi aka malman.
Mewö malmanmö, kekelolo aka qetal waŋgiba

* **27:36:** Jen 25.29-34 * **27:38:** Hib 12.17

nalö mianögören karim aka yanlö galöm kölkölñi qeköba yaköriba nangi kinkin malman.”**

41 Iwinjan Jeikob kötümötuetñi waŋgiyöhi, Isonöŋ miaŋgöra aka könahiba munji uruönön möt waŋgiba malök. Nanji uruŋjan mewö möta alanji kungöra kewö jiyök: “Iwiniranjö kömupŋaŋjö nalöjan töriza. Yanjön kömuiga sahot jingej nalöje miaŋgören ölop muni Jeikob qebi kömuma.”

42 Isogö mötmötje mewö ahuiga kunöŋ miaŋgö buzupnji möta Rebekagören anda jii möta nahönji könaŋgepni Jeikobköra keu ali anda waŋgita kaiga kewö jiyök: “Mötnöŋ, datki Isonöŋ mönö likepni meleŋni qake öŋgöiga guhui kömumangö mötmöriza.

43 Mewögöra nahöni, nöŋjon keu jimami, mi mönö tem kölman. Mönö dölki wahöta ölöŋ köla Haran mire nenı Labangören anman.

44 Anda yambuk nalö tosatñi toroqeba malnöŋga datkahö urupikñjan amörima.

45 Uruönönji amöriba eriga yuai ak waŋginöŋi, mi ölm qeigun nöŋjon miaŋgö andöŋe göhöra keu albi kaiga goaŋgita kame. Yanjön guhui kömunöŋga kunjan i qei kömumbapuk. Mönö wanigöra nalö mohok miaŋgörenjöök öröröŋ qahöwahotka etkemosötpileňbuk. “Mewö.

Aisaknöŋ Jeikob melaiiga Labangören anök.

46 Rebekanöŋ apni Aisakören anda kewö jiyök: “Nöŋjon iranyahötni Hit ambi yetköra aka toroqeba malmamgö ölan nöhöi sihimbölö mörakzal. Jeikobnöŋ mewöyök Hit yeŋgö böraturupŋini yeŋgörenjöök kun iranyahötniri ewö anömja

* **27:40:** Hib 11.20 * **27:40:** Jen 36.8; 2 Kin 8.20

membapuk. Gölme kianögören asuhugeri, yeŋgö silikjanan mönö mewöyök ahöza. Mewöni kun memba kabapuk ewö, nöŋön mönö mal̄malni wuanögöra toroqeba malbileňak? Sihimbölönan mönö toroqeba önöŋi qahö akapuk. “Rebekanög mewö jiyök.

28

¹ Mewö jiiga Aisaknög Jeikob köl öröi kaiga kötuetköba kewö jim kutum waŋgiyök: “Nahöni, gi Keinan yeŋgö nenböratjini yeŋgörenjök kun anömgı kude meman.

² Mewö qahöpmö, mönö wahöta Mesopotemia (Padan Aram) gölmenög anda namgahö iwiŋi Betuel yaŋgö mire aŋgota ehongi Labangö böraturupji yeŋgörenjök kun anömgä meman.

³ Anömgı menögä Anutu, kukosum pakpakö Tonjan mönö gi kötuetköba ahum sehip gihiiga gwölönarökurupki yeŋgö qötöjinan sehiiga könagesö kambu gwötpuk mieŋgö iwi bömöñjina akŋan.

⁴ *Anutunög mönö gi aka gwölönarökurupki injini Abrahamgö kötümötuetnjı mi toroqeba eŋgima. Mewöyök gölme asagi Abraham waŋgiiga góŋön miaŋgören kian aka maljani, mi buŋa qem aŋgume.”

⁵ Mewö jiba Jeikob melaiiga mosöta Mesopotemia (Padan Aram) gölmenög Labangören anmamgöra anök. Laban mi Aram azi Betuelgö nahönja aka Jeikob aka Iso yetkö namŋiri Rebeka yaŋgö nenŋa malök. Mewö.

* **28:4:** Jen 17.4-8

Isonöj kakanun ambi kun meyök.

⁶ Aisaknöj Jeikob kötuetköba anömnji memamgöra Mesopotemia gölmenöj melaiyöhi, mi Isonöj mörök. Kötuetküm waŋgiba kewö jim kutum waŋgiyök: “Gi Keinan yeŋgö nenböratnini yeŋgörenjök kun anömgı kude meman.”

⁷ Mewö jim kutuiga iwinamji yetkö keu jit tem köla mosöta Mesopotemia (Padan Aram) gölmenöj anöhi, Isonöj mi mewöyök mörök.

⁸ Mi möta iwiŋi Aisaknöj Keinan ambi tököba möt bölim aŋguba malöhi, Isonöj mi eka möt kutuyök.

⁹ Mi möt kutuba iwiŋangö jene dop kölmäpköra asaŋi Abrahamgö nahönji Ismaelnöj kömuiga yançgö mire anda böratnji Malahat, Nebaiotkö nenji mi meiga anömurupnji karöbut aket. Mewö.

Jeikobnöj Suepkö döŋŋi gaunöj ehök.

¹⁰ Jeikobnöj mewö Berseba miri mosöta Haran mire anmamgö anök.

¹¹ Anda mala gölme kunöj aŋgota wehön jeŋi geyöhaŋgöra aka miangörenj köt tatkeri, miengörenjök kun memba nöröp qömböŋi qeba sunjgem gaun ahöyük.

¹² Gaun ahöba miangörenj imut kun kewö ehök: Döp kungö kitipnji gölmenöj algetka qak kitipnji mi Suepnöj öŋgöba kuŋguba kiniga Anutugö garataurupnji yeŋjön miangörenj tiba öŋgöm et aket.*

¹³ Mewö aketka Kembunöj yançgö kösutne kinda keu kewö jii mörök: “Nöŋön Kembu, asagi Abrahamgö Anutuŋi aka iwigi Aisakö Anutuŋi

* **28:12:** Jon 1.51

akzal. Gölme ki ahözani, nöyön mi gi aka göhö gwölönarökurupki eñgö buñaya qem eñgimam.*

14 Göhö gwölönarökurupki yeñön ahumsehip aketka jañgöjinan gölmegö sömsöm ewö akja. Mewö aiga jula deñda gölme wehön kotkotje aka gegeñe, Saut likep aka Not likep, eu aka emu miangören göröken dop köla anda malme. Göhöra aka göhö gwölönarökurupki yeñgörenjök kungöra aka nörögö kötümötuetnan mönö gölmegö könagesö kambunji pakpak yeñgö qakñe öñgöiga oayençkoyaen akñe.*

15 Mötnöy, nöyön göbuk mala denike denike anda kaba malmani, miangö dop mönö sel jöhöm gihiba mal öngöba goaŋgitpigä gölme kiangören kunbuk liliñgöba kaman. Nöyön gi qahö gömosöta keu jim jöhöm gihiali, miangö dop akiga ölni asuhum teköma.”

16 Mewö jiiga Jeikobnöy gaun uruñeyök imbiñi möta wahöta kewö jiyök: “Kembunöy mönö ölnja gölme kiangören maljapmö, nöyön mi mutuk qahö mötzal.”

17 Mewö jiiga jönömlji unduiga keu kewö jiyök: “Gölme ki mönö kömbukñi aka kenjötmötñambuk akza. Kianjön mönö ölnja Anutugören tatat dundumñi aka Suepkö nañguni akza.”

18 Mewö jiba miri gianjiiga söjanök wahöta köt qömböñi qeba ahöyöhi, mi memba wahöta jabö mötök ewö kuñguba qakñe kelök o mokoba miriyök.

* **28:13:** Jen 13.14-15 * **28:14:** Jen 12.3; 22.18

19 Miriba gölme miangö qetŋi Betel (Anutugö mirinji) qerök. Mutuk taon miangö qetŋi mi Luz qeta malget.

20 Jeikobnöŋ gölme miangö qetŋi dölökŋi Betel qeta keu kewö jim jöhöba jöjöpaŋ keunöŋ jim köhöiyök: “O Anutu, göyön nömbuk mala köna ki anda malmami, miangören nek galöm ak ningiba numbu neneŋamni aka silenanŋö esuŋi miwikŋaim ninginöŋa

21 ölop luai qakŋe iwinanŋö mire kunbuk liliŋgöba kamam ewö, nöŋön mönö göhö jitsihitki tem köla malbiga göyön nöŋö Kembu Anutuni aka malman.

22 Köt ki memba wahöta jabö ewö mötök kunguzali, mianjön mönö göhö tatat dundumgi ahöiga yuai pakpak töküm niŋgiba malmani, nöŋön mi ölüja mendenbiga kambu 10 aketka mieŋgörenjök mohok mohok memba kalema gihibi malmam. “Mewö.

29

Jeikobnöŋ Labangö mire aŋgorök.

1 Jeikobnöŋ mewö jiba mosöta könaŋi toroqeba anda wehön kotkotŋaŋö könagesö yeŋgö gölmenöŋ aŋgorök.

2 Miangören aŋgota gölme köröŋe o löm kun ehök. Miri tonji yeŋön lama kambuŋini eŋguanŋita miangören o eŋgiba malget. Nalö miangören o löm miangö kösutŋe lama kambu karöbut ahögetka o löm numbuŋaŋö kötŋi ketanji mi qahö metalget.

3 Lama galöm yeŋön mutuk lama kambuŋini pakpak miangören tokom eŋgiba köt mi o löm

numbuñeyök gwililöngöba lamaurupñini o eñgiget negetka köt mi kumbuk dundumñe köla malget.

⁴ Jeikobnöy lama galöm mi kewö quesim eñgiyök: “Azi alaurupni, iñini denikegöra?” Qesim eñgiiga “Nini Harangöra,” mewö meleñ wañgiget.

⁵ Meleñ wañgigetka kewö quesim eñgiyök: “Iñini Nahorgö isinji Laban möt wañgize me qahö?” Qesim eñgiiga “Ölöp möt wañgizin,” jíget.

⁶ Jígetka kewö quesim eñgiba jiyök: “I ölöp malja me qahö?” Mewö jiiga kewö jíget: “I ölöp malja. Eknöy, yançö böratñi Reizölnöy mönö endü lama eñguançita kaza.”

⁷ Mewö jígetka Jeikobnöy jiyök: “Eket, wehön ketanji ahöiga lama mi sungemöra tokom eñgibingö nalöjan qahö töriza. Miançöra ölöp lamanjini o eñgiget negetka kumbuk eñguançita malmaljine anda al eñgigetka neneñamjini neme.”

⁸ Mewö jiiga kewö meleñget: “Mewö ölöp qahö akin. Mutuk lama kambu pakpak tokom eñgiba köt mi o löm numbuñeyök gwililöngöbagun mönö lamaurupnini o eñgiinga neme.”

⁹ Jeikobnöy yembuk keu mewö eraum-möta kingetka miançörenjöy Reizölnöy iwiñañgören lama kambuñi eñguançita kayök. Reizöl yançön lama galöm nup memba malök.

¹⁰ Kaiga Jeikobnöy ehonñañgö böratñi Reizöl aka ehonñañgö lama kambuñi eñgeka o löm numbuñe anda köt mi metala ehonñi Labangö lamaurupñi o eñgiyök.

¹¹ Eñgim teköba Reizöl numbu yöhötim nemba könahiba köhöikñi qeta sahörök.

¹² Sahöta Reizölgöra jiyök: “Ni göhö iwigahö tinitosolomji akzal. Ni Rebekagö nahönja. “Mewö jiiga Reizölnöy möta ösumjan kiŋkiŋgöba iwiŋaŋgören anda buzup mi jii mörök.

¹³ Labanöy nenjaŋgö nahönji Jeikobkö buzupnji möta i ösumok miwikŋaimamgöra anök. Anda miwikŋaiba eka anjöm waŋgiba numbuŋi yöhötim nemba waŋgita mirinje öŋgöyohot. Öŋgöba yuai pakpak asuhuyöhi, Jeikobnöy mianŋgö kösöhotnji jii mörök.

¹⁴ Mi möta kewö jiyök: “Ölöp, göŋön nani sepitipi ni akzan. “Mewö jiiga köiŋ mohotkö dop yambuk tata malök. Mewö.

Jeikobnöy Lea aka Reizöl anömyahötja etkömeyök.

¹⁵ Mewö maliga Labanöy Jeikob kewö jii mörök: “Gi tinitosolomni maljananġöra töwagi qahö öne welen qem ninjibank. Mi qahö dop kölma. Mianŋöra töwagi dawik memangö mötzani, mi ölop jinöŋga mötmam.”

¹⁶ Labangö böratyahötji yahöt malohot. Ketaŋangö qetŋi Lea. Munjanŋö qetŋi Reizöl.

¹⁷ Leagö jeŋjan eksihimŋambuk ahökmö, Reizölgö sileŋangö kaisongolomji aka jemesoholnji mi körek eksihimŋambuk kötökŋi ahök.

¹⁸ Jeikobkö urusihimŋi mi Reizölgören ahöyöhaŋgöra aka keu kewö jiyök: “Nöŋön böratki könaŋgepnji Reizöl memamgöra ölop yambu 7 welen qem gihibi malmam.”

¹⁹ Mewö jiiga kewö jiyök: “I azi murutnji kun waŋgibiga qahö dop kölbapukmö, gi gihibiga dop kölma. Mianŋöra ölop nömbuk ki malman.”

20 Mewö jiiga Reizöl memamgöra yambu 7 welen qem waŋgiba malök. Urusihimjan Reizölgöra ahöhaŋgöra aka yambu mienjöö möriga wehön awamnji tandök ahök. Mewö.

21 Yambu 7 teköiga Jeikobnöö ehonnji Laban kewö jii mörök: “Nöŋgö nup meme nalönan lök teközawaŋgöra ölöp anömni Reizöl niŋginöŋga yambuk ahöba malmam.”

22 Labanöö keu mi möta miri tonji pakpak öröm tokom enjiba lömbuaŋ aliga nem söŋgaip aket.

23 Mi aket teköiga miri söŋauiga Labanöö böratnji Lea wanġita anda Jeikob wanġiiga miri uruŋe öŋgöba mohotnje ahöyohot.

24 Labanöö welen ambinji qetnji Zilpa mi böratnji Leagö welenqeqeňa malmapköra wanġiyök.

25 Mohotnje ahöyohotka miri gianjiiga Jeikobnöö anömni eka möri Reizöl qahöpmö, i Lea aiga yöwöŋaŋgören anda kewö jim wanġiyök: “Gi mönü wani kimbia ak niŋgizane? Ni Reizöl memamgöra welen qem gihiba malalmö, gi mönü wuanöŋgöra tilipköm niŋgizan?”

26 Mi möta meleńda kewö jiyök: “Gölme kianŋören datnji öne maliga munjan azi memapkö ahakmemeni mi neŋgören qahö ahöza.

27 Mianŋöra ölöp maren sösöŋgai mi Leabuk sonda mohotkö dop mal söŋgainöö teköiga munŋi mewöyök gihimam. I memangöra mönü mewöyök yambu 7 toroqeba welen qem niŋgiba malman.”

28 Mewö jiiga urumohot aka Leabuk maren sösöŋgai nalö mi sonda mohotkö dop mali teköiga Labanöö böratnji Reizöl mewöyök anömni akŋapköra wanġiyök.

29 Labanönj welen ambiṇi qetṇi Bilha mi böratṇi Reizölgö welenqeqeṇa malmapkōra waṇgiyök.

30 Jeikobnönj Reizöl i mewöyök anömṇa meyök. Urusihimjan Reizölgöra ahöyöhaṇgöra aka Reizöl mi Lea ongita jöpakköm waṇgiba malök. Miangöra yambu 7 toroqeba Laban welenni qem waṇgiba malök. Mewö.

Jeikobkō moröurupṇji asuhuget.

31 Jeikobkō uruṇan Leagö gwötpuk qahö ahöiga boromdökṇi tököiga Kembunönj ehi qahö dop köliga Lea gölöm almapkōra baukön wanjiyökmö, munṇi Reizölnönj köpinṇa malök.

32 Leanönj köröbuk aka mala morö azia memba keu kewö jiyök, “Kembunönj tapötkokorokni ehiga apnan ölöp könahiba jöpakköm ningiba malma. “Mewö jiba qetṇi miangö dop Ruben qerök. (Ruben Tapötkokorokni ehök.)

33 Könajgep kunbuk körö ala morö azi kun memba keu kewö jiyök: “Apnan boromdökṇi jöpakköm ningiiga Kembunönj mi möta morö ki mewöyök ningiza. “Mewö jiba qetṇi miangö dop Simeon qerök. (Simeon Kezapṇan mörök.)

34 Miangö andöje kunbuk körö ala morö azi kun memba keu kewö jiyök: “Ni nahönurupṇji karöbut apnaṇgöra mealanġöra yaṇön mönö könahiba uruṇi nömbuk jöhöma. “Mewö jiba qetṇi miangö dop Liwai qerök. (Liwai Uruṇi jöhöma.)

35 Miangö andöje dumje kunbuk körö ala morö azi kun memba keu kewö jiyök: “Nöṇön nalö kewöje Kembu möpöseizal. “Miangöra qetṇi miangö dop Juda (möpöseip) qerök. Miangö andöje morö kunbuk qahö meyök. Mewö.

30

¹ Reizölnöj köpinji mala Jeikobköra nahönbörat kun qahö memba nannji könanji mewö eka datnji Lea andö qeba uruŋjan mututqutut möta Jeikobköra keu kewö jiyök: “Gi mönö morö qiwikŋainöj. Mi qahö qiwikŋainönga nöŋön mönö malmamgö osiba kömumam.”

² Mewö jiiga Jeikobnöj irimŋi seholiiga uruönön möt waŋgiba kewö jiyök: “Ni mönö morö denöwö qiwikŋaibileŋak? Anutunöj gi morö memangö jöhöm gihiba malökmö, nöŋön Anutuya qahö.”

³ Mewö jiiga Reizölnöj kewö jiyök: “Nöŋgö welen ambiŋi Bilha mi ki. Ölöp yambuk ahönöŋga nöŋgöra morö mema. Yaŋjon nam köliga nöŋön mewöyök yaŋgörenjök nahönbörat miwikŋaim enŋiba namŋini aka malmam.”

⁴ Mewö jiba welen ambiŋi Bilha waŋgiiga anömŋa memba yambuk ahöyök.

⁵ Ahöiga Bilhanöj gölöm ala Jeikobkö nahönni meyök.

⁶ Nahönni meiga Reizölnöj kewö jiyök: “Anutunöj kewöt niŋgii dop kölbiga köuluk keuni möta morö azia niŋgiza. “Mianŋöra qetŋi Dan qerök. (Dan Kewöt niŋgii dop köljal.)”

⁷ Reizölgö welen ambiŋi Bilha yaŋjon kunbuk gölöm ala Jeikobkö nahönni kun meiga yahöt ahök.

⁸ Mewö meiga Reizölnöj kewö jiyök: “Datnambuk gwötpuk aum-möriba luhut aljal. “Mewö jiba mianŋö dop morö qetŋi Naftali (Aum-mörial) qerök.

⁹ Leanöj kunbuk gölöm qahö ala mi eka mianŋöra nanŋi welen ambiŋi qetŋi Zilpa memba

Jeikob wanjii anömjä ahök.

¹⁰ Anömjä aka Jeikobkö morö azia meyök.

¹¹ Meiga Leanöj “Simbawonj!” jiba qetñi Gad (simbawonj) qerök.

¹² Zilpa, Leagö welen ambiñi mianjön Jeikobkö nahönni kun kumbuk meiga yahöt ahök.

¹³ Mewö aiga Leanöj keu kewö jiyök: “Nöjön uruölöwak ketanji mötzal. Ambi yejön mönü nöngöra oyaenköyaej qeta malme. “Mewö jiba miangö dop morö qetñi Aser qerök. (Aser Oyenköyaej qetme.)

¹⁴ Witnöj ölliiga yandiyandi nalöje sömanji kunöj Rubenöj yaigep anda gölme köröje asagwalim amöt * miwikñajiyök. Amöt mi miwikñajiba memba kaba namni Lea wanjiyök. Wanjiiga Reizölnöj datñaengöra kewö jiyök: “Göhö nahöngan amöt memba kazawi, miangö tosatñi mönü ninginönga nembi.”

¹⁵ Mewö jiiga Leanöj kewö jiyök: “Göjön apni noaŋgitnöŋga dop kölmäpkö mötmörialmö, gi mönü nahönaŋgören asagwalim amöt ki mewöjanök noaŋgitmamgö mötzan. Mi qahö dop kölja. “Mewö jiiga Reizölnöj kewö jiyök: “Ölop! Nahöngahören amöt mi ningiman ewö, mönü ölop Jeikobpuk sunjem ki ahömahot.”

¹⁶ Mewö jiiga Jeikobnöj mare miangören nup mosöta kaiga Leanöj anda miwikñaim wanjiba kewö jiyök: “Nöjön nahönaŋgören asagwalim amöt mianjön lök göhö söngörögi mezal. Miangöra

* **30:14:** Ambi yejön asagwalim amöt nemba amqeba gölöm albingö akeri, mewö möt nariget.

mönö nömbuk ahöbit. “Mewö jiiga Jeikobnöy sungemji miangören yambuk ahöyohot.

¹⁷ Yambuk ahöyohotka Anutunöy Leagören keu köulukji möriga gölöm ala Jeikobkö nahönji 5:ŋi meyök.

¹⁸ Mi memba keu kewö jiyök: “Nöŋön welen ambini mi apni waŋgialaŋgöra Anutunöy miangö töwanji ki ningiza. “Mewö jiba miangö dop qetŋi Isakar (töwa) qerök.

¹⁹ Miangö andöŋe Leanöy kumbuk gölöm ala Jeikobkö nahönji 6:ŋi meyök.

²⁰ Mi memba keu kewö jiyök: “Anutunöy kalem qetpuk ningiza. Apni Jeikobkö nahönurupŋi 6 mealangöra yaŋön mönö pöndaŋ nömbuk mala qetbuŋa ningiba malma. “Mewö jiba miangö dop morö qetŋi Zebulun qerök. (Zebulun qetbuŋa)

²¹ Nalö tosatŋi teköiga Leanöy morö börat memba qetŋi Daina qerök.

²² Anutunöy dumŋe Reizöl mewöyök mötmörim waŋgiba keu köulukji möta gölöm almamgö bauküm waŋgyök.

²³ Bauküm waŋgiiga gölöm ala morö nahön kun memba keu kewö jiyök: “Anutunöy gamuni meköza.”

²⁴ Mewö jiba toroqeba kewö jiyök: “Kembunöy mönö nahöni kun toroqeba ningima. “Mewö jiba miangö dop morö qetŋi Josef (Toroqeba ningima.) qerök. Mewö.

Jeikobkö lama kamburjan sehiyök.

²⁵ Reizölnöy nahönji Josef meiga miangö andöŋe Jeikobnöy Labangöra kewö jiyök: “Ni nani miri

gölmene anmamgö mötzal. Miangöra ölöp melaim niñginön̄ga liliñgöba anmam.

26 Anöm morōurupni kiençgöra aka göhö welengi qeba malali, mönö i niñginön̄ga mohotn̄je köna anbin. Nöñön nup gwötpuk ketañi memba malali, mi nangak ölöp mötzan.”

27 Mewö jiiga Labanöñ kewö jiyök: “Gi möt ölöwak niñgizan ewö, mönö ölöp ki malman. Kembunöñ göhöra aka ni kötuetsköm niñgiba malöhi, nöñön unju qebiga keu mewö asuhui mötzal.”

28 Mewö jiba toroqeba kewö jiyök: “Mönö nupkahö töwanjançgö jañgöñi jinön̄ga söngöröñi mi ölöp gihimam.”

29 Mewö jiiga Jeikobnöñ kewö jiyök: “Nöñön göhö welengi denöwö qeba mala göhö mirigö sömbup kambuñi kambuñi galöm kol eñgibiga qarigeri, mi nangak ölöp mötzan.”

30 Mutuk ni ki qahö kabiga miañgören sömbup yuaigi gwötpuk qahö ahöm gihiyökmö, miañjön mönö ni kabiga nalö miañgören sehiba jesöñgö akze. Ni denike denike anda kayali, miañgören Kembunöñ kötuetsköm gihiiga malnöñ. Mewö malnöñmö, ni mönö wani nalönöñ ölöp nani könagesürupni nañgom eñgimamgöra aka nup yuai könahiba membileñak?”

31 Mewö jiiga Labanöñ kewö qesiyyök: “Ni mönö wania gihibileñak?” Mewö qesiiga Jeikobnöñ meleñda kewö jiyök: “Yuai kun kude ningimanmö, yuai mohot ki nöñgöra akñan ewö, ni ölöp toroqeba göhören lama kambuñi kambuñi mi köyan köla jegalöm ak eñgiba malmam.”

³² Ni ölöp göhöreñ lama aka meme kambugi pakpak mi merak engek kewötmam. Mi kewöta lama moröñi baröm pakpak aka meme (nonin) dömjı tiktokñinambuk aka kulemñini diriweñ, soño me korombongi mi pakpak mendeñda nannjini tokom engiman. Mienjön ölöp nup memba malalangö töwani akne.

³³ Konañgep nupnañgö töwani, lama aka meme mi engek kewötmamgöra kabanak, nalö miangören uruni diñdinangö konañi mi amqeba kewö mi-wikñaiman: Meme (nonin) tiktokñini qahö aka diriweñ, soño me korombongi qahö mi pakpak aka lama baröm qahö pakpak nöñgö kambunöñ kinmei, mi nöñjön yoñgorö meal, mewö möt kutuman.”

³⁴ Mewö jiiga Labanöñ kewö meleñnök: “Ni ölöp urumohot akzal. Keu jizan ewö köna mi ahöma.”

³⁵ Mewö meleñda silim miangörenök Labanöñ meme (nonin) aziñi kulemñini jiñjalalan aka diriweñ soño me korombongi aka meme ambiñi pakpak kulemñini tiktokñinambuk aka diriweñ soño me korombongi me sile jupñine yuai tuatni taröhi, mi pakpak aka lama moröñi baröm pakpak mi kewötameköm engebänanñi nahönurupñi yeñgö börönjine al ençiyök.

³⁶ Labanöñ mi al engebäna yembuk Jeikobköreñ lama aka meme kambu mi enguançita silim karöbut anangö dop anda miangören malget. Köröwen mewö malgetka Jeikobnöñ toroqeba Labangören lama aka meme kambuñi kambuñi mi galöm köl engebäna malök.

³⁷ Mewö mala sau, kömin aka kuñgam ip mienjögö börönjini gwölögwölö kutuba memba sileñini

jölanjölan (jöranjörañ) köndölatiiga sutje sutje tuariiga jinjalalañ ahök. †

38 Mewö aiga ip böröjni köndököndölatiini mi memba sömbup yeñgö o joutnini pakpak miañgören aliga o nembingöra kagetka wösöñineyök ahöyük. Mewö ahöiga lama aka meme kambu yeñön aziñan enqüalöñmegö sihim könöpni möta o nembingöra kaba miwikñaiba eket.

39 Mewö eka meme aziñi yeñön ip böröni mieñgö kösutñe ambiñi enqüalöñget. Mewö enqüalöñgetka gölöm ala malgerañgöra moröurupñini jinjalalañ, tiktokinambuk aka diriweñ, sojo me korombongi mi enqömemba malget.

40 Mewö malgetka Jeikobnöñ lama aka meme (noniñ) moröñi mewöñi mi kewöta menden enqiba nannjöök nannjöök kambu köl enqiyökmö, sömbup ketani mi areñgom enqüiga jeñini Labangöreñ sömbup baröm aka kimbiñini tiktokinambuk yeñgören göröken uba kinget. Mewö aka nannjañgöra lama aka meme (noniñ) kambuni kambuni meköba miwikñaim enqiyök. Mi miwikñaiba jöhöm enqüiga Labangö lama kambunöñ qahö anda toroqem enqiget.

41 Sömbup ambiñi köhöikñi yeñön aziñan enqüalöñmegö sihim könöpni mötketka Jeikobnöñ nalö dop miañgören ip böröni mi o joutnöñ alök. Miañgöra sömbup aziñi yeñön kaba mi wösöñine miwikñaiba eka kösutje miañgören ambiñi mi enqüalöñda malget.

† **30:37:** Ip böröji mi selgöra qahö alök. Mewöyük tiripqözölqözöl me jinañ aknjamgöra qahö. Anutunöñ yaeñ aka suña jinañ akingöra qahö jiyökmö, Jeikobkö urujan diñgiiga tem köla malöhañgöra töhötmöriamgö konañi mewö kusum wançiyök.

42 Mewö malgetmö, sömbup ambiŋan ösumŋini eretŋi aket ewö, yaŋön ip böröŋi mi yeŋgö wösöŋine qahö ala malök. Mewö aka maliga sömbup ösumŋini eretŋi mienŋön Labangören kambunöŋ toroqegetka ösumŋini köhöikŋi yeŋön Jeikobkö kambunöŋ anda toroqeget.

43 Jeikobnöŋ mewö aka kindinjbirik azi qetbuŋambuk aka töhötmöriam miwikŋaiyök. Lama aka meme kambu gwötpuk buŋa qem aŋguba welenqeqe ambazip eŋguanŋiriga kamel aka donki kambuŋi kambuŋi asuhum sehigetka tonjini ahök. Mewö.

31

Jeikobnöŋ Laban mosöta ölöŋ köla anök.

1 Labangö nahönurupŋan keu kewö jitgetka Jeikobkö kezapŋe geiga mörök: “Iwininan yuai buŋa qeba malöhi, Jeikobnöŋ mi pakpak kalöpköba könjörata aŋgon kólöök. Iwininan aŋgö sukinapŋi galöm köla mianŋörenjöök inapŋi pakpak mi nanŋaŋgöra miwikŋaiba kindinjbirik akza.”

2 Keu mi mörök aka yöwöŋaŋgö jemesoholŋi eka kewö möt asariyök: “Labanöŋ mutuk ala ölöpŋi ak niŋgiba mala korökmö, mewö qahö toroqeba aka malja.”

3 Mewö möt asariiga Kembunöŋ Jeikob kewö jii mörök: “Göŋön mönö liliŋgöba iwiasaurupki yengö gölmenöŋ anda tinitosolomurupki yembuk malman. Anda malnöŋga nöŋön göbuk kinda mammam.”

4 Jeikobnöŋ keu mi möta Reizöl aka Lea yetköra keu ali aniga gölme köröŋe lama kambuŋi kambuŋi galöm kól eŋgiyöhi, mianŋören kayohot.

5 Kayohotka kewö jii mörohot: “Nöjön iwinjiraŋgö jemesoholji eka kewö möt asarizal: Yanjön mutuk ala ölöpni ak niŋgiba mala korökmö, mewö kumbuk qahö aka malja. Iwinaŋgö Anutuŋan mönö töndup nömbuk kinda mala korök.

6 Ni ösumni pakpak qezaköba mianŋgö dop iwinjiri welen qem waŋgiba mala korali, iŋiri mi ölop mötzahot.

7 “Mewö malalmö, yanjön isimkakalek qaknej ak niŋgiba mala nupnaŋgö töwaŋi mi sömaŋi 10:gö dop utekutek ala malök. Mewö ak niŋgiba malökmö, Kembunöŋ anjön köl waŋgiiga geŋmorororŋ kun qahö ak niŋgiiga malal.

8 Nalö kunöŋ kewö jiyök, ‘Lama aka meme (noniŋ) tiktokŋinambuk asuhumei, mi mönö göhö nup töwagi aknej.’ Mewö jiiga sömbup kambu jömukŋi yeŋön moröŋini tiktokŋinambuk enjömeget. Nalö kunöŋ kewö jiyök, ‘Lama aka meme (noniŋ) jinjalalan asuhumei, mi mönö göhö nup töwagi aknej.’ Mewö jiiga sömbup kambu jömukŋi yeŋön moröŋini jinjalalan enjömeget.

9 Anutunöŋ mewö aiga asuhuiga iwinjiraŋgö kambuŋeyök sömbup könjörata enjuaŋgita niŋgiiga sehiyök.

10 “Sömbup azinjan ambiŋi enjugalöŋda malgeri, nalö kun mianŋören gaun kunöŋ jeni uba wahöta ekiga meme (noniŋ) azinjan ambiŋi enjugalöŋda kingeri, yeŋgö sileŋini mi jinjalalan, tiktokŋinambuk aka diriwen, soŋo me koromboŋgi pakpak aket.

11 Nöjön gaun ekiga mianŋören Anutugö garata kunjan nöŋgöra ‘Jeikob!’ qerök. Mewö qeriga ‘Ki kinjal,’ jiba meleŋnal.

12 Melejniga kewö toroqeba jiyök: ‘Labanönü yuai pakpak ak gihimakzawi, nöön mi eka mötzal. Miangöra ölop jegi uba wahöta eknöy: Meme (nonin) azinji pakpak ambinji enqualöyda kinjei, yenö silejinan jinjalalan, tiktokjinambuk aka diriwej, sojo me korombongi akza.

13 *Nöön Betel miangörej asuhum gihibiga köt dangunu kun kunjuba miriba nöngöra keu jöhöba jööpañ keunöy jim köhöinöy. Nöön Anutu mi aka göhöra keu kewö jizal: Gi mönö dölki wahöta kantri ki mosöta nangi ahuahu gölmege kumbuk liliñgöba anman.’”

14 Jeikobnöy keuñi mewö jiiga Reizöl aka Lea yetkön kewö melen wañgiba jiyohot: “Iwinirañgö mire börösamotkö bahöji kun mi neñgörej qahö toroqeba tatza.

15 Yanön azi netkiiga söngöröniran kaiga mi nannançörök memba gil teköyök. Miangöra niri mönö kian tandök ak netkiiga mala korit.

16 Miangöra Anutunöy iwinirañgö kambuñeyök sukinap öröyuai könjörata wañgiri sehiyöhi, mi pakpak mönö Ölja nanine aka nahönböraturupnini neñgö buñaya akza. Miangöra Anutunöy jim kutum gihiyöhi, göjön mönö mi pakpak tem köla wuatançöman.”

17 Mewö jiyohotka wahöta mem mözözöm aka anöm-moröürupñi kököbihim engiiga kamel qakñine öngöget.

18 Mirigö sömbüp kambuñi pakpak közöl engiiga mutuk anget. Sukinap yuañi (merömbuñi) pakpak Mesopotemia (Padan Aram) gölmenöy

* **31:13:** Jen 28.18-22

mala miwikñaim sehiyöhi, mi körekbörek kölolohoba iwiñi Aisakören anbingöra Keinan gölmenöŋ göröken anget.

19 Nalö miangören Labanöŋ lama jupñini mitimamgö aniga Reizölnöŋ iwiñangören miri domlopion morörökni yongorö meyök.

20 Yongorö meiga Jeikobnöŋ toroqeba yöwöŋi Aram azi Laban i kewö tilipköm waŋiyök: Anbingö keunji mi qahö jii mörökmö, mönö ölöŋ mosöta anget.

21 Mewö ölöŋ angetka kamel yeŋön öröyuaiŋi pakpak mem bisiget. Anda Yufreitis o kutuba Gilead gölme kunduŋambuk miangören göröken anget. Mewö.

Labanöŋ Jeikob wuataŋjöba anök.

22 Angetmö, silim karöbut aiga miangören keu kewö jigetka Labanöŋ mörök, “Jeikobnöŋ mönü tököba ölöŋ köla anök.”

23 Mi möta wahöta tinitosolom aziurupñi engömembä wehön 7:gö dop enguataŋjöba anda mala Gilead gölme kunduŋambuk miangören miwikñaiba enjombeget.

24 Enjombe sungem miangörenök Anutunöŋ Aram azi Labangöra gaunöŋ asuhuba keu kewö jii mörök: “Göŋön Jeikobköra kötumötuet me qesuak keu kun jibanköra mönü möt kutuba galöm mem aŋguman.”

25 Enjombegetka Jeikobnöŋ opo seri koumñi Gilead gölme kunduŋambuknöŋ mörörenjöba kunguiga Laban aka aziurupñi yeŋön mewöyök opo seri koumñini miangören kunguba ahöget.

26 Ahöba wahöta qinqinji Jeikobköreŋ anda kewö jii mörök: “Gi mönö wani kimbia ak niŋginöje? Gi tilipköm niŋgizan. Kerök yeŋjön yarö gila ambi yoŋgorö örömakzei, mönö miaŋgö tandök nöŋgö böratyahötni ölöŋ etkuaŋgita kanöŋ.

27 Gi wuanöŋgöra isimkakalek ak niŋgiba ösumok ölöŋ köla nömosöta kanöŋ? Gi mönö wuanöŋgöra keu kun qahö jinöŋ mötpi laŋ kanöŋ? Mi mötpileŋjak ewö, nöŋjön ölöp linjet gwawet albi kömam köla gita kulele qegetka sösöŋgai qakŋe gumbulbi könänöŋ kabeak.

28 “Mi mötpileŋjak ewö, mönö ölöp isiurupni aka böratyahötni numbuŋini yöhötim nemba yaizözkökjini jibileŋjak. Gi mönö uruqahö kimbia aknöŋ.

29 Nöŋjön kukösumnambuk kaba ölöp ayuhum gi-hibileŋjäkmö, suŋgem ahöbiga iwigahö Anutuŋjan keu kewö jii mötzal: ‘Göjön Jeikobköra kötümötuet me qesuak keu kun jibabuköra mönö möt kutuba galöm mem anŋuman.’

30 Mianŋgöra muat, nangi iwigahö miri gölmeŋe liliŋgomangö urusihimgi ketanj möta malagun lök mosöta könänöŋ kaba maljan. Mianŋgöra ölöp anmanmö, nöŋgö domloptionjurupni mi mönö wuanöŋgöra yoŋgorö memba kanöŋ?”

31 Labanöŋ mewö jiiga Jeikobnöŋ kewö meleŋ waŋgiyök: “Göjön böratyahötki yarö ösum qakŋe noaŋgitpanbukö mötmöriba keŋgötni möta ölöŋ köla kain.

32 Kainmö, kunŋan domloptionjurupki meiga mi-wikŋaimani, i ölöp qenöŋga kömuma. Örøyuai pak-pak memba maljali, mi ölöp tinitosolomurup-niri yeŋgö jeŋjine ek kewöta kinda göhöreŋ yuaigi

kun miwikñaiiba eka mi ölöp meman. “Jeikobnööj mewö jiyökmö, anömñji Reizölnööj domlopioñ mi yonjoröö meyöhi, apñan mi qahö möröhänjöra mi tönpin jiyök.

33 Mewö jiiga qinqinj Jeikobkö opo seri koumjë öngöba qezanđa jaruba Leagö opo seri koumjë öngöba toroqeba welen ambiyahöt mietkö opo seri koumjire öngöba qezanđa jaruba yuai kun qahö miwikñaiyök. Leagö koumjı mosöta miañgö andöje Reizölgö koumnööj öngöyök.

34 Öngöyökmö, Reizölnööj domlopioñurup mi memba gösönööj löngöta kamel qakñe tatatkö dum uruñe ala qakñe öngöba qelanjim enjiba tarök. Mewö tariga iwiñan opo koumjangö uruñi körek qezanñökmö, mi qahö miwikñaiyök.

35 Reizölnööj iwiñi kewö jii mörök: “Ketañamni, ni köiñnööj nehiga tatzalanjöra aka göhö jemesoholge ölöp qahö wahötmam. Miañgöra uruönön kude möt ningiman. “Mewö jiiga miriñangö domlopioñurupni mienjöra jaruyökmö, mi qahö miwikñaiyök.

36 Qahö miwikñaiiga kinda Jeikobnööj irimñi seholiiga tembula Laban kewö jim wañgiba qesim wañgiyök: “Nöñjon wani könaya ak singial? Mönö wani silik bölöñi ak gihialanjöra kahasililiñnööj böröjañ suhum ningizan?

37 Nöñgö sukinapni pakpak qezanj teköbagun mönü wanat yuaia kun miwikñainöñga nangi mirigahö buñaya akawak? Mi ölöp memba yuhu kaba tinitosolomurupniri yenjö jejine alnööj eketka sutnire keu lömböt ahöiga mi kewöta jim teköba mindiñgom netkime.

38 “Nöyön göbuk lök yambu 20 mala koral. Nalö miangö uruŋe nupki membiga göhören lama aka meme (noniŋ) yenjön morö membingö pömsöm qahö qegetmö, ölöpjanök ahumsehip aka malget. Mewöyök lama azinj kun göhö sömbup kambunöhök qahö qem neal.

39 Nalö tosatnje sömbup kalŋan lama qeba yöhöqöhötiyöhi, mi qahö memba kaba gihiba malalmö, miangö kitipni mi nani kambunöhök memba salupnje ala malal. Lamagi sungemnje me asaknej yongorö memba malbeahi, mi töndup miangö salupnji almamgö jimpukutku alnöŋga mi wuatanjöba malal.

40 “Silimnöŋ miri könöpjan nohotiriiga sungemnöŋ amötjan nuŋguiga saŋgenji möta malal. Nalö gwötpuk gaun guli mem niŋgiiga malal.

41 Yambu 20:gö dop mewö göhö mire mala kotpi teköza. Yambu 14 mi böratyahötki etkömemamgöra welen qem gihiba malal. Miangö andöŋe yambu 6 mi lama bulmakau miwikŋaimamgöra göhören nup memba malal. Mewö malalmö, göyön nup memegö tōwani mi sömanj 10:gö dop utekutek ala malnöŋ.

42 “Asani Abrahamgö Anutunj iwni Aisaknöŋ waiknji memba möpöseimakzawi, yanjön andöne awörök qahö aka kötöngöm niŋgibawak ewö, göyön mönö böröbörak melaim niŋginöŋga köna anbileŋak. Mewö ak niŋgibanakmö, Anutunöŋ nöŋgoreŋ sihimbölö kahasililiŋ möriga nup börönan sileqeqe aka memba malali, mi eka merak sungem nöŋgö keuni kewöta jim teköiga mötzan. “Mewö.

Jeikob aka Laban yetkön jöhöjöhö ahot.

43 Jeikobnöŋ mewö jiiga Labanöŋ kewö meleŋ waŋgiyök: “Ambi yahöt ki mönö nöŋgö böratyahötna. Yetkö nahönböraturupŋiri mi nöŋgörenja. Lama bulmakau kambuŋi kambuŋi ki mi nöŋgörenja. Yuai pakpak ki ekzani, mi körek nöŋgö buŋayök akza. Mewömö, muat nöŋön merak böratyahötni ki aka nahönböraturupŋiri enjomeyohori, yeŋön anmegö keunini jigetka mi qeapkämamgö lömbörizal.

44 Miangöra ölop kaba gou kól aŋguba sutnire jöhöjöhö akit. Mi qendenbitpuköra mötmörim netkiba dangunu ewö sutnire ahöma.”

45 Mewö jiiga Jeikobnöŋ köt kun memba kuŋguiga timbetuat ewö dangunu jabörjiri aka kinök.

46 Mianjön kiniga Jeikobnöŋ tinitosolomurupŋi yeŋöra köt memba tokomegöra jiyök. Mewö jiiga köt memba qaknöŋ qaknöŋ ala tokoget öŋgöiga miangö kösuthe nene lömbuaŋ ohoba neget.

47 Labanöŋ köt kambu miangö qetŋi Jegar Sahaduta qeri Jeikobnöŋ qetŋi Galed qerök. *

48 Mewö qerohotka yöwöjan qinqinji Jeikob kewö jii mörök: “Köt kambu ki mönö merak netkö sutnire dangununira ahöma. “Miangöra Jeikobnöŋ miangö qetŋi Galed qerök.

49 Labanöŋ keu toroqeba kewö jiyök: “Kembunöŋ mönö deňda malbiri, nalö miangören sutnire jeŋan netkek tiba galöm mem netkiba malma.

* **31:47:** Dangunu köt kambu mi Hibru keunöŋ Galed aka Arameik keunöŋ Jegar Sahaduta.

“Miaŋgö dop gölme miaŋgö qetŋi kun Mizpa qerök.
(Mizpa Galöm meme miri köröpnj.)

50 Labanöŋ keu mi toroqeba kewö jiyök: “Göŋjön böratyahötñi öröm ureim ak etkiman me toroqeba kakasun ambi tosatŋi enjömeman ewö, mönü keu ki möta malman: Gölme azi kunŋjan kösutnire qahö mala netkehiga Anutunöŋ mönü töndup ölöp netkeka sutnire jöhöjöhö ahözawaŋgö keuŋi mi naŋgöba jiba malma.”

51 Mewö jiba kumbuk toroqeba kewö jiyök: “Qinqini mötnöŋ, köt kambu ki aka mötök ki kuŋguzali, mietkön mönö netkö sutnire dangunu ewö tat öngömahot.

52 Köt kambu ki mönö dangununira aka tat öjgöma aka mötök ki mi mewöyök dangununira aka tat öngöma. Mietkön jöhöjöhöniranŋöra kewö mötmörim netkiba tat öngömahot: Nöŋjön mem bölim gihimamgö möta köt kambu ki qahö ongita göhörenj kamam. Göŋjön mewöŋjanök mem bölim niŋgimamgöra möta köt kambu aka mötök ki qahö etkongita nöŋgörenj kaman.

53 Abraham, Nahor aka yetkö iwiniri yeŋgö bemŋini Anutu yaŋjön mönö keu sutnire asuhuiga mi kewöta jim teköm netkima. “Labanöŋ mewö ji-iga Jeikobnöŋ keu mi jöhöba Anutugö qetŋe jöjöpanj keunöŋ jim köhöiyök. Iwiŋi Aisaknöŋ Anutu miaŋgö waikŋi memba möpöseiba malök.

54 Jeikobnöŋ mewö aka gölme kunduŋe sömbüp qeba miaŋjön jöwöwöl ohoba tinitosolomurupŋi öröm engiiga lömbuaŋnöŋ kaget. Kaba nene nemba sunŋem lijet unduba kunduŋe miaŋgörenj ahöget.

55 Ahögetka miri asariiga Labanöŋ söŋjanök

wahöta isiurupŋi aka böratyahötŋi numbuŋini yöhötim nemba kötuetsköm eŋgiba yaizökzökŋini jiyök. Mi jiba eŋgömosöta liliŋgöba miriŋe anök. Mewö.

32

Jeikobnöy Isobuk aitonjöbitkö jörömqörüm ahök.

¹ Yowöjan aniga Jeikobnöy mewöyök könanöy aniga Anutugö garataurupŋi tosatŋan miwikŋaim waŋgiget.

² Miwikŋaim waŋgigetka eŋgeka kewö jiyök: “I Anutugören yarö kambuya akze. “Mianjö dop gölme mianjö qetŋi Mahanaim (yarö kambu yahöt) qerök.

³ Jeikobnöy könanöy anda mala kolek aziurupŋi tosatŋi mutuk melaim engii Edom kantrigö gölme qetŋi Seir miangören datŋi Iso ekingöra anget.

⁴ Melaim engiba kewö jím kutum eŋgiyök: “Iŋini mönö anda dat kembuni Iso kewö jigetka mötma: ‘Ketaŋjamni mötnöy, ni welen azigi Jeikob. Ni ehoniri Labanbuk mala kota mal teköba nalö kewöje i mosöta kazal.

⁵ Miangören mala bulmakau, doŋki, lama, meme (nonin) kambunji kambuŋi aka welenqeqe am-bazip miwikŋaiba eŋgömemba könanöy kazal. O azi kembuni, nöyön göhö jege ak-kömükömu miwikŋaimamgöra möta keu buzupni ki mutuk albi göhören kaza.’ ”

⁶ Mewö jím kutum eŋgiiga anda liliŋgöba kaba kewö jigetka mörök: “Nini datki Isogören anin. Yanjön mönö aziurupŋi 400 eŋgömemba könanöy kaba göbuk aitonjöbingö jöjöröba malje.”

7 Mewö jigetka möta awöwöliba könjiliŋ ketanji mörök. Mewö möta kinda könagesöurupnji yambuk kageri, mi aka lama meme kambuŋi kambuŋi, bulmakau kambuŋi kambuŋi aka kamelurupnji mi mendenj engiiga kambu yahöt aket.

8 Kewö mötmöriba mewö ahök: “Isonöŋ kaba yarö gila kambu kun enjum ayuhuma ewö, kambu kun yenjön mönö ölöp ölöŋ köla anbeak.”

9 Mewö mötmöriba kewö jiba köuluköyök: “O Anutu, asani Abrahamgö aka iwini Aisakö bemnjiri, göjön ölöp möt ninjiman. Kembu, gi nangok keu kewö jinöŋ möral: ‘Gi mönö wahöta nangi gölmenöŋ liliŋgöba nangi tinitosolomurupki yengören anman. Endu anöŋga nöŋön töhötmöriam gihibiga malman.’ Mewö jinöŋ möral.

10 Mönöwök nani öröpnänök memba Jordan o töwatŋi ki kutuba analmö, ölöp ahum sehiba merak liliŋgöba kambu yahöt aka ki kazal. Ni welen azigi etqegeŋi aka malalmö, göjön töndup keugi pöndanq wuataŋgöba ak-kömükümugi pakpak kondel ninjiba malnöŋ. Ni eretŋi aka urukalemgi mi buŋa qem anjumamaŋgö dop qahö aka malal.

11 “Datni Isonöŋ könänöŋ kaba nani, nam aka morörupnini nini neŋguba ayuhum nengibapuköra nöŋön kengötni mötzal. Miangöra göjön mönö bauküm neŋgiba yanqö böröneyök meküm neŋgiman.

12 *Gi nangok keu kewö jinöŋga möral: ‘Nöŋön töhötmöriam gihiba gwölönarökurupki ahumsehip enjibiga qötöŋinan qariba köwetkö sakösini ahözawaŋgö dop akŋa. Mi gwötpuk ketanji

* **32:12:** Jen 22.17

ahömwawangöra aka oyojoyoyonjö dop qahö. Keu mi ölja.”

¹³ Mewö köuluköba sungemji mi gölme miañgören ahöyök. Ahöbagun sömbup kambuñi kambuñi mieñgörenjöök datni Iso kalem wañgimamgöra sömbup kewö kewöt menden enjiba nanñinök al enjiyök:

¹⁴ Meme (noniñ) ambiñi 200, aziñi 20, lama ambiñi 200, aziñi 20,

¹⁵ kamel 30 morörurupñini juzunöñ, bulmakau ambiñi 40, aziñi 10, doñki ambiñi 20, aziñi 10.

¹⁶ Kambu mewö mewö kewöt menden da kambu nanñök nanñök mi welenqequerupñi yeñgö börönjine al enjiba kewö jii mötket: “Inji ölop mutuk anda sömbup kambuñi kambuñi kieñgö sutñine tirij kutuba enjuañgita awatañ anme.”

¹⁷ Mewö jiba kambu mutukñi anmeañgö galömjı kewö jím kutum wañgiyök: “Könanöñ angetka datni Isonöñ miwikñaim enjiba kewö quesim gihima: ‘Gi dagö welenqeque azia akzan? Gi denike anmam jiba kazan? Sömbup wösöge anjei, mi dagörenja?’

¹⁸ Mewö quesim gihiiga kewö jiman: ‘Mi welen azigi Jeikobkörenja. Mi ketajamji Iso kalem wañgimamgöra al enjii kaze. Nanñak mönü andönine könanöñ kaza.’”

¹⁹ Mewö jím kutum wañgiba sömbup kambu 2:ñi, kambu 3:ñi aka sömbup kambu tosatñi pak-pak yeñgö galömjini andönjine kageri, i mewöyök jím kutum enjiga kewö mötket: “Inji datni Iso miwikñaiimei, mönü keu tandökñi miyök jigetka mötma.”

20 Mewö jim kutum eñgiba kewö mötmöriyök: “Nöñön esapköba uruñi memba eta ala kalem wañgimamgöra sömbup kambuñi kambuñi melaim engibi mutuk anme. Datnan mi eñgeka uruñi böñjöy köliga amöribawak. Uruñi amöriiga ölöp nanak yangö jemesoholje ösöy angotpi sinjisöndokni mosöta ala ak niñgibawak. “Mewö mötmöriba toroqeba kewö jiget mötmapkö jiyök: “Göhö welen azigi Jeikobnöy mönü andönine ösöy kaza.”

21 Mewö jiba kalemjı al eñgii mutuk könänöy angetmö, nanjak sungem mi opo koumnöy tattam jiba miañgören tarök. Mewö.

Jeikobnöy Suep garatabuk aum-möriyohot.

22 Sungem miañgören Jeikobnöy wahöta anömyahötji, welen ambiyahötji aka morönahönurupji 11 mi eñguañgiriga anda Jabok o saknjı qöleqöleleinji kutubingö aket.

23 Eñguañgiri o kutuba anda sukinap yuainji pakpak buñaji ahöyühi, mi mewöyök memba an teköget.

24 An tekögetmö, Jeikobnöy nanjöök o likepjë miañgören kunbuk tarök. Nannjöök tariga azi kunjan kaiga yambuk sungem aum-möriba malohotka miri gianjiyök.*

25 Azi miañjön luhut al wañgimamgö osiba eka miañgöra Jeikob mi ikinne qeyök. Qeiga mohotje aum-möriba malohotka miañgören Jeikobkö ikin sihitjan sulök.

26 Sihitjan suliga azi miañjön kewö jiyök: “Miri gianjimamgö akzawañgöra mönü ölöp

* **32:24:** Hos 12.3-4

nömosötnöŋga anmam. “Mewö jiyökmö, Jeikobnöŋ kewö meleŋ waŋgiyök: “Ni qahö kötuetsköm nıŋgiman ewö, nöŋön mönü gi qahö gömosötpi anman.”

27 Mewö meleŋ waŋgiiga “Gi qetki niŋi?” jiba quesim waŋgiiga “Jeikob,” jiyök.

28 Mewö jiiga keu kewö jiyök: “Gi Anutu aka ambazip yembuk aum-möriba mala luhut al enjinöŋ. Miangöra göhö qetki mönü kunbuk Jeikob qahöpmö, Israel qetme. “(Israel Anutubuk aum-möriyök.)*

29 Mewö jiiga kewö jiyök: “Gi ölöp qetki qetnöŋga mötmam. “Mewö jiyökmö, garatanöŋ miaŋön kewö meleŋ waŋgiyök: “Gi denöwögöra nöŋö qetnaŋöra qesizan?” Mewö meleŋ waŋgiiba miaŋören kinda kötuetsköm waŋgiyök.*

30 Kötuetköm waŋgiiga Jeikobnöŋ kewö jiyök: “Ni Anutubuk mesohol kól aŋguba jeŋi törörök ekzalmö, töndup nehoriiga jebuk maljal. “Mewö jiba miaŋöra gölme miaŋö qetŋi Penuel qerök. (Penuel Anutugö jemesoholŋi)

31 Wehön jeŋan lök koriga Jeikobnöŋ Penuel gölme mi mosöta ongita kaba ikinŋi sulöhaŋöra aka timkorik anök.

32 Azi miaŋön Jeikobkö ikin sihit toroqeqeŋaŋö ginimuramŋe (bidororo) qeyöhaŋöra aka Israel könagesö yeŋön nalö kewöje mewöyök sömbüp nemba miaŋören ikin sihit toroqeqeŋaŋö ginimuramŋi mi tököba qahö nemakze. Mewö.

* **32:28:** Jen 35.10 * **32:29:** Kemb 13.17-18

33

Jeikobnöy Isobuk aitonjgöyohot.

¹ Jeikobnöy jeńi uba wahöta Isonöy aziuruprıji 400 yembuk mohotnę könanöy kageri, mi eńgehök. Mianjöra nahönböraturuprıji mendeń eńgiba Lea, Reizöl aka welen ambiyahötńi yeńgö böröjanine al eńgiyök.

² Mewö al eńgiba kewö areńgöm eńgiyök: Welen ambiyahötńi yetkön nahönböraturuprıji eńguanıta mutuk anget. Yeńgö andöjanine Leanöy nahönböraturuprıji yembuk angetka Reizöl aka nahönni Josef yetkön qöndökji anohot.

³ Saiwańi mewö areńgöm eńgiba nannak yeńgö wösöjanine mutuk anda simin köla gölmenöy bamgöba wahöriga indimji 7 aiga anda datňańgö jemesoholje ańgorök.

⁴ Ańgorökmö, Isonöy munji ekňamgöra ösumjan kinkińgöba kaba suhumgöm wanjiba böröjan imbińe gili geiga numbuńi yöhötim neiga urusahöt auyohot.

⁵ Isonöy jeńi uba wahöta Jeikobkö anömmorüruprıji eńgeka munji qesim wanjiyök: "Ki denike yeńjön göbuk kaze?" Qesim wanjiiga kewö meleńnök: "Anutunöy kalem möriamji qakñe nahönbörat ki welen azigi ni nińgiyök."

⁶ Mewö meleńniga welen ambiyahötńi yetkön nahönböraturuprıji yembuk dowe kańgota simin köla gölmenöy bamgöget.

⁷ Mianjö andöje Lea aka nahönböraturuprıji yeńjön mewöjanök dowe kańgota simin köla gölmenöy bamgöget. Teteköje Josef aka Reizöl

yetkön dowe kaŋgota simin köla gölmenöŋ
bamgøyohot.

⁸ Mewö aketka Isonöŋ kewö qesim waŋgiyök: “Azi aka sömbüp kambu pakpak könanöŋ mi-wikŋaim eŋgizali, mi könaŋi denöwögöra melaim enginöŋga kaze?” Mewö qesim waŋgiiga kewö jiyök: “O azi kembuni, nöŋön mi göhö jege ak-kümükömu miwikŋaimamgöra aka melaim eŋgial.”

⁹ Mewö jiyökmö, Isonöŋ keu kewö jiyök: “O muni, mi nöŋgören gwötpuk lök dopne ahöze. Miangöra mi ölop toroqeba nangi buŋaya aka ahöma.”

¹⁰ Mewö jiiga Jeikobnöŋ kewö jiyök: “Mewö qahö. Göŋön neksihim aka ala ölopŋi ak niŋginöŋga göhö jemesoholgi ekiga Anutugö jemesoholŋi ewö akza. Miangöra nöŋön göhö jege ak-kümükömu miwikŋaizal ewö, mönü kalemni ki ölop buŋa qem anguman.

¹¹ Anutunöŋ kalem möriam kondel niŋgiiga mala kotpiga yuai pakpak osimakzali, mi pakpak ölop ahöm niŋgiza. Mewögöra uruölöwak kalemni memba kageri, mi ölop meman. “Mewö jiba kapaj köla malöhəŋgöra Isonöŋ uruölöwak kalemŋi mi buŋa qem anguyök.

¹² Buŋa qem anguba kewö jiyök: “Mönü ölop mosöta köna anbin. Nöŋön köiputŋini akiga eŋön ölop nömbuk kagetka anbin.”

¹³ Mewö jiyökmö, Jeikobnöŋ kewö jiyök: “Azi kembuni, mötnöŋ. Nahönböraturupni yeŋön ösumŋini eretŋi akze aka lama namŋi aka bulmakau namŋi moröŋini juzu eŋgimakzei, nöŋön mi köyan kól eŋgimakzal. Mewö aiga i köna anmegöra wehön mohotkö dop könöpuk

eŋguataŋgöbinak ewö, yeŋön mönö ösumnjini eriga kambu körek pakpak kömumbeak.

¹⁴ Mewögöra azi kembuni, gi ölüp mutuk anöŋga welen azigi nöŋön ösöŋösöŋ andöge guatanjöba kamam. Sömbup eŋguataŋgöbi wösöne mutuk anmei aka nahönböraturupni ösumnjinaŋgö dop ösöŋösöŋ kaba mala mala biaŋ Seir mire ketanjamni göhören kaŋgotpin.”

¹⁵ Mewö jiiga Isonöŋ kewö jiyök: “Mewö aiga nöŋön ölüp aziurupni tosatŋi eŋgömosötpiga göbuk ösöŋ kame. “Mewö jiiga Jeikobnöŋ kewö qesiyoŋ: “Gi mönö wuanöŋgöra mewö akanak? O azi kembuni, ni göhö jege ak-kömükömu miwikkäibiga lök dop köl niŋgim teköza.”

¹⁶ Mewö jiiga Isonöŋ wehön miaŋgörenök liliŋgöba anda Seir mirinje aŋgorök.

¹⁷ Jeikobnöŋ Sukot mire anda miaŋgören nanni mirinji esiba sömbupurupŋi yeŋgöra koumŋi koumŋi qeyök. Mewögöra miri gölme miaŋgö qetŋi Sukot (Koumkoum) qerakze. Mewö.

¹⁸ Jeikobnöŋ mewö Mesopotemia (Padan Aram) gölme mosörök. Mosöta kaba Keinan gölmegö taon qetŋi Sekem miaŋgören ölüpjanöŋk ölülp kaŋgorök. Kaŋgota opo seri koumŋi taon kösutŋe gölme köröŋe mörörenjöba kuŋguba tatket.

¹⁹ *Opo seri koumŋi gölme köröŋe kuŋguyöhi, yanjön gölme kitipŋi mi Sekemgö iwiŋi Hamor yanjöŋ nahönurupŋi yeŋgörenök silwö kötni 100 miaŋjön bohonŋi meyök.

²⁰ Bohonŋi memba miaŋgören jöwöwöl alta kun memba qetŋi “El, Israelgö bem Anutunji,” mewö

* ^{33:19:} Jos 24.32; Jon 4.5

qerök. (El bem)

34

Sekem yejön Daina mem bölim waŋgiget.

¹ Leanör Jeikobkö böratnji Daina meyöhi, yanjon nalö kunööj Keinan ambi seram engekñamgöra anök.

² Aniga gölme mianjöö azi kembuŋi Hamor yanjon Hiwi könagesögö azia malök. Yanjöö nahönñi Sekem yanjon Daina eka mianjörenjök eksihim möta öröba mem bölim waŋgiyök.

³ Sekemnöö wölbötñi Jeikobkö böratnji Dainagöra pöröraköiga jöhöba urukalemjan jöpaköm waŋgiba kelök keunjan jiba tutuhum waŋgiba malök.

⁴ Tutuhum waŋgiba mala iwiŋi Hamor kewö jii mörök: “Iwini, gi ölöp ambi seram ki nöŋgö anömna akŋapköra keu nup meman.”

⁵ Nalö mianjören Jeikobkö nahönurupñi yejön gölme köröje anda mirigö sömbupurupñini galöm kól engiba malgetka Sekemnöö Daina mem böliiga iwiŋi Jeikobnöö böratnjaŋgö keu buzupñi mi mewö mörök. Mi mörökmö, mi mösamböta nahönurupñan mire kaŋgotmegöra keu bök mamböta tarök.

⁶ Mamböta tariga Sekemgö iwiŋi Hamor yanjon keu nup memamgöra Jeikobkören kayök.

⁷ Kaba tariga Jeikobkö nahönurupñan gölme köröneyök kaŋgotket. Kaŋgota mianjörenjök yuai asuhuyöhangö kösohotñi mi kewö mötket: Sekemnöö Jeikobkö böratnji mem böliba Israel könagesö sutnjine silik gamuŋambuk ahök. Silik mi kude ahakŋaŋgö dop ahök. Mi möta uruŋinan kömbuhiiga wösöbirik möta urupik aket.

8 Urupik aketmö, Hamornöj kewö jii mötket: “Nahöni Sekemgö uruwölbötnaŋgö sihimnji mi enjö nenböratninaŋgören mösölatiba tatza. Miangöra ölöp jim tekögetka Dainanöj yaŋgö anömni akawak.

9 Ölöp nembuk nenböraturupnini utekutek aka aŋguin anda kaiga malbin. Mewö ölöp qenaqena aka malbin.

10 Mewö aka ölöp nengö sutnine tata malme. Nini gölmenini ki mi qahö aŋgön kölbönmö, iŋini ölöp miangören laŋ anda kaba sihimninaŋgö dop gölme kitipni kitipni buŋa qem aŋguba mirinjini memba nembuk aŋgumneq-qanŋumneq aka malbin.”

11 Mewö jiiga Sekemnöj Dainagö iwinenurupnji yenŋöra kewö jiyök: “Nöŋön enjö jejine akkömükömu miwikjaimamgö möta qesim eŋgizal. Miangöra i me waigö qesim ningimei, nöŋön mi ölöp eŋgimam.

12 Ambi bohonji aka kalem memba kaba eŋgimami, miangö qötöŋi mi ölöp sihimninaŋgö dop memba öŋgöme. I me waigö qesim ningimei, nöŋön mi ölöp eŋgimam. Keuni kötŋi ki: Eŋön mönö jim teköba nenböratnini ningigetka nöŋgö anömnna akŋa.”

13 Sekemnöj nennini Daina mem bölyöhəŋgöra aka Jeikobkö nahönurupnji yeŋön isimkakalek qakŋe Sekem aka iwiŋi Hamor meleŋ etkiba

14 keu kewö jigetka mötket: “Azi kungö sileŋe Anutugö aiwesökŋi qahö yandigeri, nini nenböratnini azi mewöŋi ölöp qahö waŋgibin. Mewö ahinga gamumamusumnöj qaknине öŋgöbapuk. Miangöra nini i waŋgibingö osizin.

15 Iñini silik mohok-kun kewö aketka nejön urumohot akin: Mutuk Anutugö aiwesökñi mi aziurupñini pakpak engó sileñine yandiget teköiga nini maljin ewö akñe ewö, mönü nenböratnini ölop engebín.

16 Mewö aketka ölop embuk nenböraturupnini utekutek aka anguin anda kaiga malbin. Mewö ölop engó sutñine tata könagesö kambu mohok aka malbin.

17 Mewö malbinmö, Anutugö aiwesökñi sileñine yandibingö urumohot qahö akñe ewö, nini mönü nenböratnini wañgita kungen anbin.”

18 Keu mewö jígetka Hamor aka nahönni Sekem yetkön keu mewöñi miangóra mörohotka dop kölöök.

19 Mewö mörohotka azi gwabö Sekemnöy iwiñañgö saiwaurupñi yeñgö sutñine tosatñi eñgongita qetbuña ketanji memba malök. Yançö urusihimjan Jeikobkö böratñañgöra gwötpuk ahöyühañgöra aka keu jigeri, mi wuatangañgomamgö eksekpeksek qahö aka nalö qahö qem körii öngöyök.

20 Mewö aiga Hamor aka nahönni Sekem yetkön Sekem taongö azi alaurupñi yembuk keu jibingöra taongö nañgu kösutñe totoko sombemñine anda kewö jiyo hot:

21 “Azi kienjön nembuk ala ölopñi ak anjumakze. Miangóra nini ölop jim teköinga yeñjön neñgö gölmenöy tata laj anda kaba miriñini memba nembuk anjumneq-qançumneq aka malbin. Yeñjön gölme kitipñi memegöra tiñi gwötpuk ahöza. Nini ölop yembuk nenböraturupnini utekutek aka anguin anda kaiga malbin.

22 Nini silik mohok-kun kewö ahinga azi miejön nembuk malbingö urumohot aknej: Anutugö aiwesökni mi azi miejögö silenjine yandiget ahözawi, mianjö dop mi mutuk körek nejögö silenjine mewöyök yandiin teköiga nini ölöp yembuk könagesö kambu mohot aka malbin.

23 “Mewö ahinga yenjören mirigö sömbup kam-bunjini aka sukinap yuainjini pakpak mi mönö nanini bunjaya aknej. Mianjöra keu jigeri, mi ölöp möta imbi kölinga yenjön nejögö sutnine tatat dumnjini miwikjaiba malme.”

24 Mewö jiyohotka taongö kiripo nanjuje kaba tokogeri, yenjön körek Hamor aka nahönji Sekem yetkö keugöra urumohot aka jitgetka Anutugö aiwesökni mi Sekem taongö azi pakpak yenjögö silenjine yandim teköget.

25 Yandim tekögetka wehön 3:nj aiga mianjören uzinjanjö sihibölöji mi tok toroqeba möta tatketka Jeikobkö nahönji yahöt Simeon aka Li-wai, Dainagö nenyahötji yetkön bimgö soujiri ketanji memba taon mianjören sañgabanya anda tihitjini qahö möta tatketka wölaŋ bim qeba azi pakpak qaurapan en guyohotka kömum teköget.

26 Hamor aka nahönji Sekem mi mewöjanök bimgö sou ketanjan etkuyohotka kömuyohot. Kömuyohotka Sekemgö mireyök nennjiri Daina mi öröba eta wanjita anohot.

27 Mewö ahotka Jeikobkö nahönurupjan Sekemnöŋ nennjini mem bölim waŋgiyöhaŋgöra aka taonöŋ kiŋkingöba anda azi qamötjini engeka taongö sukinap yuainj kiom qeba yongorö meget.

28 Lama, meme, bulmakau aka doŋki kambuŋi kambuŋi aka öröyuaiŋini pakpak taon uruŋe aka gölme köröŋe ahögeri, mi pakpak kalöpköba mem teköget.

29 Sukinap yuaiŋini pakpak otoŋda ambimorörupŋini körek enŋuaŋgita miriŋine yuaiŋini tosatŋi ahöyöhi, mi mönö kölolohoba kiom qeba yoŋgorö memba tököba anget.

30 Mewö aketka Jeikobnöŋ Simeon aka Liwai kewö jii mörohot: “Injiri mewö ahotka kahasililiŋ ketanjanjö keuŋjan mönö nöŋgö qakne öŋgöiga mammam. Gölme kianjö tonj Keinan könagesö aka Periz könagesö yeŋön mönö kazik möt ningiba malme. Nöŋgö könagesöni nini awamđökŋi maljin. Mianjöra yeŋön yarö aziurupŋini tokom enjiba qetala bim yarö gil ningime ewö, yeŋön mönö ölöp qaurapaŋ nuŋguba ni aka könagesöni ayuhum neŋgime.”

31 Jeikobnöŋ mewö jii mörohotmö, yetkön keu kewö jiyyohot: “Kunöŋ neŋgö nenini köna ketanji ambi tandök ak waŋgiyöhi, nini mönö mianjö likepŋi meleŋ enŋiinga dop kölja. “Mewö.

35

Jeikobnöŋ Betel ani Anutunöŋ kötuetköm waŋgiyök.

1 Anutunöŋ Jeikob keu kewö jii mörök: “Gi mönö wahöta Betel mire anda tata dundumgi mi-wikŋaiba mianjöreŋ Anutugöra jöwöwöl alta kun meman. Datki Isogöra ölöŋ köla anöŋga Anutunöŋ

nalö miangören asuhum gihiyöhi, mönö yaŋgöra alta mi meman.”*

² Mewö jii möta Jeikobnöŋ saiwaŋi aka ambazip pakpak yambuk malgeri, i kewö jim kutum eŋgiyök: “Lopioŋ bem yuai tömbuŋi sutŋine ahözei, mi mönö qeköba gilget geiga kól könjörat mem aŋguba sileŋini saŋgonda opo malukuŋini uteköme.

³ Ni könjiliŋ uruŋe mala Anutu köouluköbiga meleŋ ningiyök aka denike denike anda kabä malali, yanjön miangören nömbuk mala korök. Miangöra injini mönö kagetka Betel mire anbin. Nöŋön miangören Anutugöra jöwöwöl alta kun memam.”

⁴ Mewö jim kutum eŋgiiga börönjine lopioŋ yuai tömbuŋi pakpak ahögeri aka kezapŋine jenjeŋ möndögeri, mi qeköba kölolahoba Jeikob waŋgiget. Waŋgigetka anda in ip kun Sekem mire kinöhi, miangö könaŋe gölmenöŋ esim löm kólök.

⁵ Mewö aka wahöta angetka taonŋi taonŋi liliköba tatkeri, Anutunöŋ könagesöŋini mieŋgö uruŋini kuŋguiga waekanjam möta elemŋini eri Jeikob aka nahönurupŋi mi qahö eŋguatangöget.

⁶ Mewö anda mala Jeikobnöŋ könagesöŋi pakpak yambuk malgeri, mi eŋguanġita Luz mire aŋgotket. Luz qetŋi alaŋi Betel mi Keinan gölmenöŋ ahöza.

⁷ Miangören aŋgota Jeikobnöŋ jöwöwöl alta kun meyök. Datŋangöra ölöŋ köla anöhi, nalö miangören Anutunöŋ gölme miangören asuhum waŋgiyök. Miangöra Jeikobnöŋ miri gölme miangö qetŋi El-Betel qerök. (El-Betel Betelgö Bemŋi.)

⁸ Betel miangören malgetka Rebekagö welen ambiŋi Debora yanjön kömuyök. Kömuiga Betel miri

* ^{35:1:} Jen 28.11-17

bapñe qerema ip kungö könaŋe löm kölget. Jinŋej qeta sahötkeranġöra aka qerema ip mianġö qetnji Jinŋej sahötkö qeremaŋi mewö qetket.

9 Jeikobnöŋ Mesopotemia (Padan Aram) gölmenöhök liliŋgöba kaiga Anutunöŋ kunbuk asuhum waŋgiba kötuetküm waŋgiyök.

10 Kötuetküm waŋgiba kewö jii mörök: “Göhö qetki Jeikob (tilipqilip azi) qerakzemö, mewö toroqeba kude qeta malme. Merak könahiba öŋgöba qetki mi Israel ahöma. “Kembunöŋ mewö jiba qetnji Israel qerök. (Israel Anutubuk aum-möriyohot.)”*

11 Qetnji mewö qeta toroqeba Jeikob kewö jii mörök: “Nöŋjön Anutu kukösum pakpakö Toŋi akzal. Gi ölop ahumsehip aknöŋga gwölönarökurupki yeŋgö qötöŋinan mönö qarim öŋgöma. Göhörenjöök könagesö gwötpuk aka könagesö kambuŋi kambuŋi asuhume. Gi kiŋi kiŋi yeŋgö bömöŋ jalöŋina akŋan.

12 Nöŋjön gölme Abraham aka Aisak buŋa qem etkiali, mi mönö göhö buŋaya qemam aka göhö andöge gwölönarökurupki yeŋgö buŋaya mewöyök akŋapköra mi qemam.”*

13 Anutunöŋ keu mewö jii möriga Jeikob mosöta miri mianġoreŋjöök öŋgöyök.

14 Anutunöŋ keuŋi jii möröhi, Jeikobnöŋ gölme mianġoreŋ mötök köt kun memba wahöta kuŋguba mi wain o nalukjan miriba mianġö qaknej oil ipkö kelökŋi mokoi geyök.

* **35:10:** Jen 32.28 * **35:12:** Jen 17.4-8

15 Anutunöj yambuk keu jiyöhi, Jeikobnöj miri gölme miangö qetni Betel (Anutugö mirinji) qerök. Mewö.*

Reizölnöj kömuyök.

16 Miangö andöje Jeikobnöj saiwaurupji enguanğıta Betel miri mosöta anda mala Efrata miri dopdowigetka Reizölgö morö meme nalöjan kam kuñguiga masö keta bölokñi qeyök.

17 Masö qönsihimjambuk ketanjan qeyöhi, nalö miangören anjö meme ambinöj keu kewö jii mörök: “O Reizöl, keñgötki kude mötnöj. Gi mönö nalö kewöje mewöyök morö azia kun kunbuk meman.”

18 Mewö jiiga morö memba kömumamgö aka timotni mem kuñgui ahöba qetni miangöra Benoni qerök. (Benoni sihibölönañgö nahöni) Mewö qerökmö, iwiyan qetni Benjamin qerök. (Benjamin Simbawoñ nahöni)

19 Reizölnöj mewö kömuiga Efrata köna töwokñe Betlehem miangören löm kölget.

20 Löm kölgetka Jeikobnöj mötök köt kun memba Reizölgö qaksirinöj kuñguyök. Reizölgören mötök köt mi nalö kewöje mewöyök toroqeba kinja.

21 Mewö asuhuiga Israelnöj miri mi mosöta toroqeba anda mala Eder miri * köröpnjañgö likepne angota opo seri koumñi miangören mörörençgöba kuñguyök. Mewö.

22 *Jeikobkö saiwaurupji yejön gölme miangören tata mala nahönji mutukñi Ruben yanjon iwiyançgö anömñi bohonñi qahö memenj

* **35:15:** Jen 28.18-19 * **35:21:** der lama kambugö jegalöm meme miri köröpnji * **35:22:** Jen 49.4

Bilha yaŋgören anda mohotnej ahöyohotka iwiŋi Israelnöŋ mianŋö buzupnji mörök.

Jeikobkö nahönurupŋji

1 Hist 2.1-2

²³ Jeikobkö nahönurupŋji 12 mi kewö: Leagö nahönurupŋji Ruben mi Jeikobkö nahönŋi mutukŋi. Yangö andöŋe Simeon, Liwai, Juda, Isakar aka Sebulun.

²⁴ Reizölgö nahönyahötŋi qetŋiri Josef aka Benjamin.

²⁵ Bilha Reizölgö welen ambigö nahönyahötŋi mi Dan aka Naftali.

²⁶ Zilpa Leagö welen ambigö nahönyahötŋi mi Gad aka Aser. Jeikobkö nahönurupŋji mewö mi Mesopotemia (Padan Aram) gölmenöŋ asuhuget. Mewö.

Aisaknöŋ kömuyök.

²⁷ *Jeikobnöŋ anda mala Kiriat Arba (qetŋi alani Hebron) mianŋö kösutŋe Mamre mire iwiŋi Aisakören aŋgorök. Asaŋi Abraham aka iwiŋi Aisak yetkön mutuk gölme mianŋören kian aka malohot.

²⁸ Iwiŋi Aisakö malmal nalöŋi mi yambu 180 aiga kömuyök.

²⁹ Azi namŋi aiga yambuŋan öliiga nöŋ qeba kömumba ambösakonurupŋji yeŋgören toroqeyök. Nahönyahötŋi Iso (Esau) aka Jeikob yetkön qamötŋi mi löm kölohot. Mewö.

* ^{35:27:} Jen 13.18

36

*Isogö gwölönarökurupŋji
1 Hist 1.34-36*

¹ Iso qetŋi alaŋi Edom yaŋgö gwölönarökurupŋji yaŋgö qet areŋini kewö:

² Isonöŋ Keinan ambi karöbut eŋgimeyöhi, mieŋgö qetŋini kewö: Ada mi Hit azi Elon yaŋgö böratŋja, Oholibama mi Hiwi azi Zibeongö nahönŋi Ana yaŋgö böratŋja.*

³ Basemat mi Ismaelgö böratŋi Nebaiotkö nenŋi.*

⁴ Adanöŋ Isogö nahönŋi Elifaz meiga Base-matnöŋ yaŋgö nahönŋi Reuel meyök.

⁵ Oholibamanöŋ Jeus, Jalam aka Kora eŋgomeyök. Isogö nahönurupŋji mewö mi Keinan gölmenöŋ asuhuget.

⁶⁻⁷ Jeikob aka Iso yetkoreŋ mirigö sömbup kam-bunuŋ kambunuŋ gwötpuk ahögerangöra gölme kiana malohori, mianjön qahö dop kólök. Sukinapŋiran keta bölkŋi aiga mohotŋe tata malbingö osiget. (6) Mianjöra Isonöŋ anömurupŋji, nahönböraturupŋji aka könagesürupŋji pakpak yaŋgö mire malgeri, mi eŋguajgirök. Mi eŋguajgita lama bulmakau kambunuŋ kambunuŋ, doŋki kamelurupŋji aka suk-inap yuaini pakpak Keinan gölmenöŋ mala mi-wikŋaiyöhi, mi memba munŋi Jeikob mosöta gölme kunöŋ anök.

⁸ Iso qetŋi alaŋi Edom yaŋjön mewö aka Seir gölme kunduŋambuk miangoreŋ anda malget.

* **36:2:** Jen 26.34 * **36:3:** Jen 28.9

9 Isonöj Seir gölme kunduŋambuk mianŋören mala Edom könagesö yaŋgö bömöŋ jalöŋini ahöhi, yaŋgö gwölönarökurupŋi yaŋgö qet areŋini kewö:

10 Isogö nahönurupŋi yaŋgö qetŋini kewö: Anömjı Ada yaŋgö nahönŋi qetŋi Elifaz. Anömjı Basemat yaŋgö nahönŋi qetŋi Reuel.

11 Elifazkö nahönurupŋi 5 mi Teman, Omar, Zefo, Gatam aka Kenaz.

12 Isogö nahönŋi Elifaz yaŋgö anömjı bohonŋi qahö memenŋi qetŋi Timna yaŋön Elifazkö nahönŋi Amalek meyök. Isogö anömjı Ada yaŋgö isi aziurupŋi mi mewö.

13 Reuelgö nahönurupŋi 4 mi Nahat, Zera, Sama aka Miza. Isogö anömjı Basematkö isi aziurupŋi mi mewö.

14 Isogö anömjı Oholibama yaŋön Isogö nahönurupŋi karöbut eŋgömeiga qetŋini Jeus, Jalam aka Kora qetket. Oholibama mi Žibeongö nahönŋi Ana yaŋgö böratŋi ahök.

15 Isogö gwölönarökurup kambuŋi kambuŋi yaŋgö azi kembuŋini mi kewö: Isogö nahönŋi mutukŋi Elifaz yaŋgö nahönurupŋi mi azi kembu qetŋini Teman, Omar, Zefo, Kenaz,

16 Kora, Gatam aka Amalek. Elifazkö gwölönarökurupŋi azi kembu Edom gölmenöŋ asuhugeri, mi mewö. Mi Isogö anömjı Ada yaŋgö isiurupŋi aket.

17 Isogö nahönŋi Reuel yaŋgö nahönurupŋi mi azi kembu qetŋini kewö: Nahat, Zera, Sama aka Miza. Reuelgö gwölönarökurupŋi azi kembu Edom gölmenöŋ asuhugeri, mi mewö. Mi Isogö anömjı Basemat yaŋgö isiurupŋi aket.

18 Isogö anömjö Oholibama yaŋgö nahönurupŋi mi azi kembu qetŋini kewö: Jeus, Jalam aka Kora. Azi kembu mi Isogö anömjö Oholibama, Anagö böratŋi yaŋgö nahönurupŋi aket.

19 Iso (Esau) qetŋi alanji Edom yaŋgö nahönurupŋi mewö aka yeŋgö könagesöürup mieŋgö azi kembuŋini mi mewö.

Seir könagesögö qet areŋi

1 Hist 1.38-42

20 Hor könagesögö azi Seir yaŋgö nahönurupŋi mutuk Edom gölmenöŋ malgeri, yeŋgö qetŋini kewö: Lotan, Sobal, Zibeon, Ana,

21 Dison, Ezer aka Disan. Seirgö nahönurupŋi mi mutuk Edom gölmenöŋ Hor könagesö yeŋgö azi kembuŋina malgetka Isonöŋ könajgep kayök.

22 Lotangö nahönyahötŋi yahöt mi qetŋiri Hori aka Heman. Lotangö nenŋi qetŋiri Timna.

23 Sobalgö nahönurupŋi qetŋini kewö: Alwan, Manahat, Ebal, Sefo aka Onam.

24 Zibeon yaŋgö nahönyahötŋi yahöt qetŋiri Aia aka Ana. Anagö kösshotŋi kewö: Yanjön iwiŋi Zibeongö doŋkiŋi gölme qararaŋkölkölŋe galöm köl engii nene jaruba negetka miangören o jeŋi jeŋi könöpřinambuk miwikŋaiyök.

25 Anagö nahönböratyahötŋi yahöt mi nahönni Dison aka böratŋi Oholibama.

26 Disongö nahönurupŋi qetŋini kewö: Hemdan, Esban, Itran aka Keran.

27 Ezergö nahönurupŋi qetŋini kewö: Bilhan, Za-wan aka Akan.

28 Disangö nahönyahötŋi yahöt qetŋiri Uz aka Aran.

²⁹ Hor könagesöji könagesöji yeñgö azi kembu-urupñini yeñgö qetñini mi Lotan, Sobal, Zibeon, Ana,

³⁰ Dison, Ezer aka Disan. Hor könagesöji könagesöji yeñgö azi kembu-urupñini mi arenjinañgö dop Seir gölmenön mewö malget. Mewö.

Edom yeñgören kiñ kembu areñi

1 Hist 1.43-54

³¹ Israel könagesö yeñgören kiñ kembu kun qahö galöm köl enjiga qeljiñe nalö miangóren kiñ kembu kewöjan lök Edom gölme miangóren galöm köl enjiba malget:

³² Beorgö nahönji Bela yanjon Edom yeñgö kiñ kembuñini ahök. Yanjö sitinjanjö qetñi Dinhaba.

³³ Belanöj kömuiga Bozra mirigö azi qetñi Jobab, Zeragö nahönji yanjon Belagö salupñe kiñ aka malök.

³⁴ Jobabnöj kömuiga Teman gölmegö azi qetñi Husam yanjon salupñe kiñ aka malök.

³⁵ Husamnöj kömuiga Hadad, Bedadkö nahönji yanjon salupñe kiñ aka malök. Hadadnöj Moab gölmenön anda Midian azi yembuk yarö gila enjuba luhut alök. Yanjö sitinjanjö qetñi mi Awit.

³⁶ Hadadnöj kömuiga Masreka mirigö azi qetñi Samla yanjon salupñe kiñ aka malök.

³⁷ Samlanöj kömuiga Saul yanjon salupñe kiñ aka malök. Yanjö mirini Rehobot mi Yufreitis o töwatjanjö kösutñe ahöyük.

³⁸ Saulnöj kömuiga Balhanan, Akborgö nahönji yanjon Saulgö salupñe kiñ aka malök.

³⁹ Akborgö nahönji Balhanan kömuiga Hadarnöj salupñe kiñ aka malök. Yanjö sitinjanjö

getnji mi Pau. Anömjanjöq getnji Mehetabel. I Matredgö böratnji aka Mezahabgö isinji malök.

⁴⁰ Isogö gwölönarökurupnji yeñgö azi kembu qet arenji mi isikjananjö dop aka miri gölmenjananjö dop kewö ahök: Timna, Alwa, Jetet,

⁴¹ Oholibama, Ela, Pinon,

⁴² Kenaz, Teman, Mibzar,

⁴³ Magdiel aka Iram. Azi mi Edom könagesögö azi kembu-urupnja malgetka getjananjö dop miri gölmenjananjö getnini qetket. Edom getnji alaŋi Iso yaŋön mutuk gölme memba tata mala Edom könagesögö bömöŋ jalöŋi ahök. Mewö.

37

Josefaka darumunurupnji

¹ Aisaknöŋ Keinan gölmenöŋ kian aka maliga nahönŋi Jeikobnöŋ miangören toroqeba malök.

² Jeikobkö gwölönarökurupnji mienjö kösohotnji kewö: Joseföŋ azi gwabö yambuŋi 17 aiga darumunurupnji, iwiŋanjö anömyahötŋi bohonŋiri qahö memenji Bilha aka Zilpa yetkö nahönurupnji yembuk lama aka meme (nonin) kambuŋi kambuŋi galöm köl engiba malget. Mewö mala darumunurupnjan silik akeri, mianjö kösohotnji bölöŋi bölöŋi mi iwiŋanjö jii möta malök.

³ Jeikobnöŋ azi namŋi aiga nahönŋi Joseföŋ asuhuyöhi, miangöra iwiŋan i nahönurupnji tosatnji pakpak enjongoŋita uruŋan jöpaköm waŋgiba malök. Nalö kunöŋ maluku köröpni ekjeritŋambuk böröŋi köröpni mi memba Josef waŋgiyök.

4 Iwiŋan i darumunurupŋi pakpak eŋgoŋita uruŋjan jöpaköm waŋgiba malöhi, yangö darumunurupŋan mi eka könahiba kazik ak waŋgiba yambuk ala-alagö keunji kun qahö eraum-möta malget.

5 Suŋgem kunöŋ Josefŋön gaun kun eka miaŋgö kösohotŋi mi darumunurupŋi jiiga mötket. Mi mötketka uruŋinan öngöiga kazik gwötpuk ak waŋgiba malget.

6 Kösohotŋi mi kewö jiiga mötket: “Mötket, ni gaun kun ekzali, mi kewö:

7 Nini nupnöŋ mala wit padi böranini jöhöbingö tandök akzin. Mewö ahinga nöŋgören wit padi böran miaŋjön wahöta köŋgep kiniga eŋgören böran mienjön mönö nöŋgören böran liliköba sököba kinje.”

8 Mewö jiiga möta darumunurupŋan Josefklära kewö jiget: “Gi neŋgören kiŋ kembuya akanak me? Gi ölja galöm kól neŋgimamgöra mötzan me?” Josefŋön gaunŋi eka miaŋgö kösohotŋi jiyöhi, miaŋgöra yeŋgö uruŋinan kumbuk toroqebe öngöiga kazik keta bölokŋi möt waŋgiba malget.

9 Miaŋgö andöŋe gaun kun kumbuk eka miaŋgö kösohotŋi darumunurupŋi kewö jiiga mötket: “Nöŋjön gaun kun ekiga miaŋgören wehön, köiŋ aka seŋgelau 11 mienjön nöŋgöra sipköget.”

10 Kösohotŋi mi iwiŋi aka darumunurupŋi jii mötketka iwiŋan tembula kewö jim waŋgiyök: “Gi gaun tandökŋi mewöŋi mi denöwögöra ekzane? Ni, namgi aka darumunurupki neŋjön mönö denöwö aka göhören kaba jemesoholge simin köla gölmenöŋ bamgöbinak?”

11 *Mewö asuhuiga darumunurupŋan uruŋinan mututqutut (jelös) möt waŋgiba malgetmö, iwiŋjan keu mi uru könömje ali ahōiga mötmöriba malök. Mewö.

Josef bohonji memba waŋgita Ijipt gölmenöŋ anget.

12 Nalö kunöŋ Josefkö darumunurupŋi yeŋön iwiŋinaŋgören lama kambu-urupŋi galöm köl enjibingöra Sekem miri kösutŋe anda malget.

13 Mianŋören malgetka Israelnöŋ Josef kewö jii mörök: “Nahöni, göhö darumunurupkan Sekem kösutŋe lama kambunini galöm köl enjiba maljei, mi mötzan. Ölöp kanöŋga melaim gihibi yeŋgören anman. “Mewö jiiga möta “Ölöp anmam,” jiyök.

14 Jiiga kewö jii mörök: “Gi mönö anda darumunurupki aka lama kambunini enjeka denöwö maljei, miaŋgö keu kösohotŋi mi memba liliŋgöba kaba jinöŋga mötmam. “Mewö jii möri Hebron örueŋeyök (ruerueŋeyök) melaim waŋgiiga anda mala Sekem gölmenöŋ angorök.

15 Sekem gölmenöŋ angota gölme köröŋe köna jaruba laŋ anda maliga azi kunŋjan miwikŋaiba eka kewö qesim waŋgiyök: “Gi wani yuaia jaruba maljan?”

16 Qesim waŋgiiga kewö meleŋnök: “Ni darumunurupni yeŋgöra jaruzal. Yeŋön denikeangören mala lamaurupŋini galöm köl engizei, mi ölöp jinöŋga mötmam.”

17 Mewö meleŋniga kewö jiyök: “Yeŋön lök gölme ki mosöta anget. Dotan mire anbingöra jigetka möral. “Mewö jiiga möta darumunurupŋi yeŋgö

* **37:11:** Apo 7.9

könañine eŋguataŋgöba mala Dotan miri kösutnej
anda miwiknaim eŋgyök.

18 Miwiknaim eŋgiba kösutnjine qahö aŋgorökmö,
tikep endu kaiga darumunjan i eka tokoba Josef
qebingö aŋgonaŋ alget.

19 Aŋgonaŋ ala nanninök kewö eraum-mötket:
“Eket, gaun ehek azi miaŋön mönö endu kaza.

20 Ayop, mönö kagetka anda qein kömuiga
qamötħi o lömji kunöŋ gilin geiga kewö jibin:
‘Sömbup kalħan mönö i qei kömuyök.’ Gaunjaŋgö¹
ölħan denöwö asuhumawi, mi mönö miaŋgö²
andöje ekin.”

21 Mewö eraum-mötketka Rubenöŋ mi möta Josef
börönjineyök meköba malmalji jöhömamgöra möta
kewö jiyök: “I mönö kude qeinga kömuma.”

22 Toroqeba kewö jii mötket: “Sepħi mönö
kude mokome. Gölme qararaŋkolkölħe o lom
ki kinjawi, i ölop miaŋören gilgetka gemapmö,
börönjanan mönö yaŋgö silenej kude misiriba qeme.
“Rubenöŋ Josef börönjineyök meköba aŋgön köla
waŋgita iwiŋaŋören lilingöba anbitköra möta keu
mewö jiyök.

23 Mewö jii möta kingetka Josefñoŋ
darumunurupni yeŋgören kaŋgorök. Kaŋgoriga
malukuŋi köröpnji ekjeritħambuk böröni köröpnji
wöta kayöhi, mi laj öröba munjurata qeköget.

24 Mi qeköba munñini qeraköba memba anda o
lömnöŋ gilgetka geyök. O lom mi oni qahöpmö,
gwamönja kinök.

25 Mewö aka nene nembingö eta tatket. Eta
tata jeñini uget aniga Ismael könagesögö kölköl-
örörö azi tosatħan Gilead miri mosöta kameljini

totnöy totnöy al eñgiba awataj kagetka eñgeket. Yenjön kamel qaknije gipmi bakötök, sile mirim-irigö kelöknej aka marasin ip tokunji qetnji mör gipit mi algetka bisiba Ijipt kantrinöy anbingöra kaget.

26 Mewö eñgeka Judanöy darumunurupni kewö jii mötket: “Nini munini qein kömuiga sepñanjö keunji köyatiba asambötpin ewö, mianjön mönö denöwö bauköm neñgibawak?

27 Yañön nanini munini aka nanini sekitipnini akzawañgöra mönö böröminan sileñe kude misiriba qebinmö, ölop kagetka anda Ismael azi mienjön i söngöröji memegöra eñgibin. “Mewö jiiga darumunurupjan mi möta urumohot aka imbi kölget.

28 *Mewö aketka Midian gölmegö Ismael könagesögö kölköl-örörö azi mienjön kaba kanjota eñgongitpingö aket. Mewö aketka munjini Josef mi o lömnöhök öröget koriga silwö kötni 20:nöy söngöröji memegöra al wañgiget. Al wañgigetka Ismael azi mienjön i bohonji memba wañgita Ijipt kantrinöy anget.

29 Angetka Rubenöy kungenök liliñgöba o lömnöy kaiga Josefnöy miangóreñ kunbuk qahö kiniga eka wösöñji juliga wösöbiriknj kondela malukuñi munjurarök.

30 Malukunji munjurata munurupni yeñgoren liliñgöba kaba kewö jiyök: “Morö gwabönöy mönö denike ayapköba sohoza? Yei! Miangö keunjan nöngö qakne öngöiga mönö denöwö akileñak?”

31 Mewö jiiga meme (noniñ) azinji kun memba qeget kömuiga Josefköreñ malukuñi memba meme miangö sepñjan kundumgöba membiliget.

* **37:28:** Apo 7.9

32 Membiliba malukuŋi köröpni ekjeritŋambuk böröŋi köröpni mi memba mire anda iwiŋi kondela kewö jiget: “Nini ki miwikaizin. Mi nahöngi Josefköreŋa me qahö, mi ölop ek kewötman.”

33 Mewö jigetka ek kewöta kewö jiyök: “Ki mi nahönaŋgören malukuya. Sömbup kalŋi kunŋan mönö yaijapalelen qei kömuiga gwahörök. Ölja, Josef mi yöhöqöhötiiga boromborom ahök.”

34 Mewö jiba amburereŋ aka wösöbirikŋi kondela malukuŋi munjurata sileŋi gölmenöŋ membiliba nahönaŋgö nalö köröpni jiŋgeŋ köla sahöta malök.

35 Mewö maliga nahönböraturupŋi pakpak yenjön kaba urukölalep mem waŋgibingö aketmö, yanjön mi qetala tököba urukondumök möta kewö jiyök: “Qahö! Nöŋön mönö jiŋgeŋ köla sahöta mala kömumba unjem mire nahönaŋgören gemam. “Mewö jiba Josefköra sahöta malök.

36 Mewö maliga nalö mianŋören Midian gölmegö kölköl-örörö azi yenjön Josef waŋgita Ijipt kantrinöŋ anjota bohonŋi memegöra algetka Farao kiŋgö jembonŋi kun qetŋi Potifar, kiŋgö malmalŋangö sikiriti yeŋgö suahö galömŋina malöhi, yanjön i söŋgöröŋi meiga welenqeŋenji omaŋi ahök. Mewö.

38

Juda aka Tamar

1 Nalö mianŋören Judanöŋ darumunurupŋi enjgomosöta yagömanŋe Adulam mire geba azi kun qetŋi Hira yambuk tata malök.

² Mianğören mala Judanöy Keinan azi kun qetŋi Sua yançö böratŋi eka anömŋa meiga mohotŋe ahöyohot.

³ Mohotŋe ahöyohotka anömŋan gölöm ala morö nahön memba qetŋi Er qerök.

⁴ Mewö qeta kumbuk gölöm ala morö nahön kun memba qetŋi Onan qerök.

⁵ Miançö bapŋe dumŋe kumbuk morö nahön kun memba yançö qetŋi Sela qerök. Morö nahön mi Kezib mire mala mianğören meyök.

⁶ Mewö malgetka Judanöy nahönŋi mutukŋi Er yançöra ambi kun qetŋi Tamar waŋgiiga anömŋa ahök.

⁷ Anömŋa ahökmö, Judagö nahönŋi mutukŋi Er yanjön Kembugö jeŋe bölöŋi aka memba malöhi, miançöra Kembunöy jim teköm waŋgiiga kömuyök.

⁸ Kömuiga Judanöy nahönŋi Onangöra kewö jiyök: “Gi ölöp datkahö malöŋi memba qambötŋi akzanaŋçö köna keuŋi wuataŋgöba yambuk ahöba datkahöra gwölönarök qiwikŋaiman.”

⁹ Mewö jiyökmö, Onanöy gwölönarök mi yançö buŋaya qahö akŋawi, mewö möta silik kewö aka malök: Datŋaŋgöra gwölönarök qiwikŋaibapuköra yançö anöm malöŋambuk ahöba malöhi, nalö mianğören nalö dop morö qiwiqiwikŋaigö sile onj mi öne gölmenöy qokoba malök.

¹⁰ Silik mewö aka malöhi, mi Kembugö jeŋe bölöŋi ahök. Miançöra Kembunöy i mewöyök jim teköm waŋgiiga kömuyök.

¹¹ Kömuiga Judanöy iranŋi Tamargöra kewö jiyök: “Gi mönö iwigahö mire liliŋgöba anda malöya mala malnöŋga nahöni Selanöy qariba ketanŋi akagun gi gömima. “Keŋgötŋi kewö mötmöriba

mewö jiyök: Selagö datyahötjan kömuyohotka yanjön miangö dop mala mewöyök kömumbapuk. Mewö mötmöriba Tamargöra jiiga iwiňaňgö mire liliňgöba anda miangören tata malök.

¹² Miangören tata maliga nalö köröpnji teköiga Suagö böratnji, Judagö anömjı yanjön kömuyök. Kömuiga jingeň köla sahöta mali teköiga Judanöŋ miri gölme qetji Timna miangören azi tosatjan nannji lamaurupnji yeňgö jupjnini mitigeri, i engekňamgöra öngöyök. Adulam mirigö azi alanı Hira yambuk mohotne miangören öngöyohot.

¹³ Öngöyohotka Tamargöra buzup kewö jigetka mörök: “Mötnöŋ, göhö azi irangan mönü lamaurupnji yeňgö jupjnini mitimamgöra aka Timna miri gölmenöŋ anja.”

¹⁴ Mewö jigetka mörök. Judagö nahönnji Selanöŋ lök qariba ketanı aiga töndup i anömjı akňapköra qahö waňgiyök. Miangöra Tamarnöŋ malö malmamgö malukuňi qeköba nöröp kawöseňnöŋ nöröp jeňi esuhuba turum aňguyök. Mewö aka Timna anangö könänöŋ anda taon qetji Enaim miangören aňgota kiripo naňgu kösutne tarök.

¹⁵ Tariga Judanöŋ kaba eka jemesoholji esuhuyöhaňgöra i qahö ek kutuba mi köna ketanı ambia mewö mötmöriyök.

¹⁶ Iranňa taröhi, mi qahö möt kutuyöhaňgöra aka köna jitje yanngören anda kewö jiyök: “Ölöp kanöňga nöňönen göbuk ahöbit. “Mewö jiiga möta kewö qesiyök: “Nömbuk ahömanaňgö töwaňi mönö wani yuaia niňgiman?”

¹⁷ Mewö qesiiga kewö jiyök: “Ni nani kam bunöhök meme moröňi gwaböňi kun albi göhören

kama. “Mewö jiiga kewö qesiyyök: “Mi mutuk qahö kaba kaŋgoriga keugahö ölni aknawaŋgö yuai kun mi niŋgiman me qahö?”

18 Mewö qesiiga kewö jiyök: “Nöŋgö keunaŋgö ölni aknawaŋgö yuai kun mi mönö wani yuaia gihi-bileňak?” Mewö jiiga kewö meleŋnök: “Köpep supapkan qetkimekötahömakzani, mi, miaŋgö kösö wötñi aka öröpki börögan memba kinjani, mönö mia niŋgiman. “Mewö meleŋniga yuai mi waŋiba yambuk ahöiga gölöm alök.

19 Yambuk ahöba wahöta miriñe anda nöröp kawöseňi lulunđa qeköba malö malmamgö malukuňi mi kunkbuk löŋgöta malök.

20 Mewö maliga Judanöŋ nalö kunöŋ Adulam mirigö azi alañi Hira melaiba kewö jiyök: “Gi mönö meme (noniŋ) moröŋi gwaböŋi memba anda ambi mi waŋginöŋga nöŋgö keunaŋgö ölni aknawaŋgö yuaiŋi mi meleŋ gihiiga memba kamani. “Nup mewö memapköra Hira melaiiga anökmö, Hiranöŋ ambi mi qahö miwikŋaiyök.

21 Qahö miwikŋaiba Enaim azi tosatni kewö qesim engiba jiyök: “Jöwöwöl jikegö köna ketanji ambinöŋ Enaim kiangören köna göranje taröhi, mi denike?” Mewö jiiga kewö meleŋda jidget: “Ambi mewöňi kun mi kiangören qahö malök.”

22 Mewö jidgetka Hiranöŋ öne liliŋgöba Judagören kaba jiyök: “Nöŋön anda ambi mi qahö ehal. Miri miaŋgö tonji yeŋön mewöyök keu kewö jidgetka möral: ‘Jöwöwöl jikegö köna ketanji ambiŋi kun mi kiangören qahö malök.’ ”

23 Mewö jiiga Judanöŋ kewö jiyök: “O alani, muat! Yaŋön yuai mi ölöp memba malma. Yuai

kun akirak, mönö gön köl netkigetka gamunöñ turum netkibapuk. Nöñön meme moröñi gwaböñi ki mi ölöp albiga anökmö, göñön ambi mi qahö miwikñainöñ.”

24 Mewö jiiga köin karöbutkö dop teköiga tosatjan Judagöra buzup keu kewö jigetka mörök: “Göhö irangi Tamarnöñ mönö serowilin aka gölöm ala malja. “Mewö jigetka Judanöñ mi möta Mosesgö köna keugö dop jimkutukutu kewö alök: “I mönö wañgita örörähöba könöpnöñ gilgetka geba jema.”

25 I wañgita örörähöba angetka iranjan Judagöra keu kewö aliga anök: “O irani, yuai kiençö toñan mönö nömeiga gölöm ala maljal. Miangöra köpep supap ki, miangö kösö wötni aka öröp ki mönö ek kewöta tonji miwikñaiman.”

26 Keu mewö ali aniga möta nanñi yuainji mi ek kewöta kewö jiyök: “Yañön keu mi ölüa jiza. Nöñön i nahöni Selagö anömñi akñapköra qahö wañgial. Miangöra yañön mönö ni noñgita ambi diñdiñi aka keu mi jiza. “Mewö jiba ambi miambuk kunbuk qahö ahöyüök.

27 Konañgep morö memamgö nalöñjan kam kunguiga morö gösöñangö uruñe siwisiwi azi moröñi yahöt tarohot.

28 Tarohotka morö memamgö aiga kunöñ böröñi suluiga erök. Eriga anjö meme ambinöñ mi eka möt kösö pisikñi pötpöt memba böröñe jöhöba kewö jiyök: “Yañön mutuk asuhuza.”

29 Mewö jiyökmö, morö mianjön böröñi kunbuk öröi öngöiga alañan mutuk asuhuyök. Yañön asuhuiga anjö meme ambinöñ kewö jiyök: “O

mönö mewö aka könagi munjurata asuhuzan. "Mewö jiiga qetni Perez qetket. (Perez Könanjı munjuratza.)

³⁰ Miangö andöje alaŋangö böröje möt kösö pisikŋi pötpöt ahöyöhi, yaŋön asuhuiga qetni Zera qetket. (Zera pisikŋi pötpöt) Mewö.

39

Josefaka Potifargö anömni

¹ Nalö sutne miaŋgören Ismael könagesögö kölköl-örörö azi yeŋön Josef waŋgita Ijipt kantrinöŋ aŋgota bohonŋi memegöra alget. Algetka Ijipt azi kun qetni Potifar, Farao kiŋgö jembonŋi kun aka malmalŋaŋgö sikiriti yeŋgö suahö galömŋina malöhi, yaŋön i söŋgöröŋi meiga welenqegeňi omaňi ahök.

² Mewö aka maliga Kembunöŋ Josefpuk kiniga yuai pakpak aka memba malöhi, miaŋgören mönö töhötmöriam miwikŋaiyök. Yaŋön tonji Ijipt azi yaŋgö mire malök.*

³ Mewö maliga Kembunöŋ Josefpuk kinda kondot waŋgiiga yuai pakpak böröjan memba malöhi, miaŋön mönö töhötmöriamŋambuk ahök. Mewö aiga toŋan mi ehök.

⁴ Toŋan mi ehi ölop dop köliga yaŋgö jeŋe eksihim miwikŋaiiga jiiga nannı malmalŋaŋgö galömŋi ahök. Potifarnöŋ Josef kuŋgum waŋgiiga miriŋaŋgö yuai pakpak galöm köliga sukinap buŋanı pakpak yaŋgö böröje aliga köyan köla malök.

⁵ Miriŋaŋgö yuaini aka sukinap buŋanı mi pakpak Josefönöŋ galöm kölmapköra böröje ala malöhi,

* ^{39:2:} Apo 7.9

Kembunöj nalö miañgörenök könahiba Ijipt azi miañgö miri yuaini mi Josefköra aka kötuetköba malök. Potifargö miriñe aka nupñe öröyuaini pakpak ahöyöhi, mi mönö kötumötuet qakñe ahöyök.

6 Mewö ahöiga Potifarnöj öröyuaini ahöm wañgiyöhi, mi pakpak Josefkö böröje al teköba kinda nanñak i me wai miañgö waimanjatni kun qahö mörök. Yanjön nene nemamgöra mohot mötkurumkurum aka malök. Josefkö sileñi öndölböndöl qariiga kaisonjgolomjan eksihimñambuk ahöiga malök.

7 Mewö maliga nalö tosatni teköiga Potifargö anömjän Josef eka eksihimñi möta kewö jiyök: “Gi mönö kanöñga nömbuk ahöbit.”

8 Mewö jiyökmö, yanjön mi tököba tonjanjö anömjä kewö jii mörök: “Qahö! Mötnöj, toni nanñak miriñe öröyuai ahözawañgö waimanjatni qahö ahakzapmö, sukinap buñaji pakpak mi mönö nöñjon galöm köla malmamgöra nöñgö böröne al teköiga ahöza.

9 Mewö ahöiga miri kianjö urunje i aka ni netkö kukösumniran mönö öröröj ahöza. Göjön anömjä akzanañgöra gi anjön kól niñgiyökmö, yuai tosatni kun mi nöñgöra qahö anjön kólök. Miañgöra nöñjon denöwögöra aka ahakmeme bölöñi kötökñi mewöñi mi aka mianjön Anutu qetala siñgisöndok akileñjak?”

10 Mewö jii möta keu mewöñi mi wehön dop Josefköra jiba malökmö, yanjön töndup mi qetala mala yanjö ahöahö dumnöj anda yambuk ahöbitkö imbi qahö kólök. Mewö yambuk mohotñe malbitkö mewöyük tököyük.

11 Mewö tököba maliga wehön kunöŋ mirigö welenqegeurupnji yençörenjök kunnjan miri uruŋe qahö maliga Josefnöŋ nupŋi jijiŋi memamgöra miri uruŋe öŋgöyök.

12 Öŋgöiga ambi mianjön Josefkö malukuŋe qelanjiba memba kewö jiyök: “Gi mönü kanöŋga nömbuk ahöbit. “Mewö jiyökmö, Josefnpöŋ malukuŋi mi yançö bööröje mosöta ölöŋ köla diŋdiŋgöba sombemnöŋ sileŋe erök.

13 Malukuŋi yançö bööröje mosöta ölöŋ köla sombemnöŋ eröhi, ambi mianjön mi ehök.

14 Mi eka mirigö welenqegeurupnji enqoholi kagetka yençöra kewö jiyök: “Mötket, apnan Hibru azi mi waŋita mirinine kayöhi, yanjön mönö göngönahit ak neŋgiba malja. Yanjön nömbuk ahöbitkora nöŋgören kotzapmö, nöŋön qet gigilahözal.

15 Qet gigilahöbiga möta malukuŋi nöŋgö wösöne mosöta ölöŋ köla diŋdiŋgöba sileŋe geza.”

16 Mewö jiiba Josefkö malukuŋi kösutŋe ali ahöi Josefkö toŋan liliŋgöba kamapkö mamböta tari kayök.

17 Kaiga kösohotŋi mewöyöhök jii möriga kewö jiyök: “Hibru welenqege azi mi waŋgitnöŋga neŋgören kayöhi, yanjön mönö nömbuk göngönahit aknjamgöra nöŋgören kotza.

18 Kotzapmö, nöŋön qet gigilahöbiga möta malukuŋi nöŋgö wösöne mosöta ölöŋ köla diŋdiŋgöba sileŋe geza.”

19 Mewö jiiga Josefkö toŋan anömjan kösohot mewö jii möriga kewö jiyök: “Göhö welenqegegan

mönö mewö ak niŋgiza. “Mewö jii möta irimnji seholiiga uruŋi könöp jeyök.

20 Uruŋi könöp jeiga jiiga Josef memba Farao kiŋgö kösö mirinöŋ azi galöm köl engiba malgeri, mönü kösö miri miangören alget geba ahöba malök.

21 Josefnöŋ kösö miri miangören malökmö, Kembunöŋ Josefpuk kinda kötuetköba ak kömum waŋgiba mali kösö mirigö galöm bohonŋan mi eka yançöra eksihim mörök.*

22 Eksihim möröhäŋgöra azi pakpak kösö mire tatkeri, mi Josefnöŋ galöm köl engimapköra yançö böröŋe al engiyök. Yuai pakpak miangören aka memba malgeri, mi Josefnöŋ jim kutum engiyöhäŋgö dop aka memba malget.

23 Kembunöŋ Josefpuk kinda kötuetküm waŋgiba kondoriga yuai pakpak aka memba malöhi, mi töhötmöriamŋambuk asuhuba ahöyük. Miangöra kösö mirigö galöm bohonŋan Josefnöŋ yuai pakpak denöwö galöm köla jim kutum engiba malöhi, miangö waimanjatŋi kun qahöpmahöp möta malök. Mewö.

40

Josefnöŋ azi yahöt yetkö gaunŋirangö könaŋi jiyök.

1 Nalö tosatŋi teköiga Ijiptkö kiŋ kembuŋaŋgö wain o qambigö galömŋi aka bered ohohogö galömŋi yetkön ketanŋamŋiri Ijiptkö kiŋi qetala köna sinjiyohot.

* **39:21:** Apo 7.9

² Mewö ahotka Farao kiñnöj jembonji yahöt, wain o qambigö galömjni bohonnji aka bered ohohogö galömjni bohonnji yetköra aka irimnji seholiyök.

³ Irimnji seholiiga jiiga etkuanjita kiñgö mal-malnjangö sikiriti yençö suahö galömjinañgö kösö mire yañgö böröne al etkigetka geyohot. Josefnöj kösö miri miañgörenjök malök.

⁴ Sikiriti yençö suahö galömjinan Josef jim kutum wañgiiga i welen qem etkiba malök. Mewö maliga nalö tosatnji toroqeba kösö mire malget.

⁵ Mewö mala malgetka Ijipt kiñgö wain o qambigö galömjni aka bered ohohogö galömjni yetköön sunjem mohot miañgörenjök gaunñiri inannjök inannjök ehot. Gaunñirangö könajri mi inannjök inannjök.

⁶ Mi ehotka Josefnöj söjanöhök yetkören öñgöba etkehi urueret aka bosoliba tarohot.

⁷ Mewö tarohotka Farao kiñgö jembon yahötñi yetköön Josefkö ketanjamnangö kösö mire yambuk mohotñe tarohori, i kewö quesim etkiyök: “Injiri merak denowögöra jemesoholñiri wösöbirikjeje uba tatzahot?”

⁸ Qesim etkiiga kewö meleñda jiyohot: “Niri nannjök nanñjök gauniri ekzitmö, mietkö könajiri mi danjön jii mötpirak?” Mewö jiyohotka Josefnöj kewö jiyök: “Anutunöj mönö gaungö könajini jiji Toñi akzapmö, ölop töndup gaunñiri jiyohotka mötmam.”

⁹ Mewö jiiga wain o qambigö galöm bohonjan gaunñi ehöhi, miañgö kösoshotñi mi Josef kewö jii mörök: “Nöñjön gauni uruñe wain ip kun mi nöñgö wösöne kiniga ekzal.

10 Wain ipkö böröŋi karöbut kingetka könahiba sötŋi jula kota kuŋguzawi, nalö mianŋörenjök juranji kota tuliga kaŋgenji kaŋgenji asuhuba öligetka ölŋanŋö kötni pisihize.

11 Pisihigetka ni Farao kiŋgö qambiŋi mi börönan memba kinda ölŋanŋö kötni memba mözöhölbiga oni Farao kiŋgö qambinöŋ geiga kiŋgö böröŋe aljal.”

12 Mewö jii möta Josefnöŋ kewö jii mörök: “Gaungahö könanji mi kewö: Ip böröŋi karöbut mi wehön karöbutkö söpsöpnji akza.

13 Wehön karöbut teköiga Farao kiŋnöŋ göhö nöröpkı mem wahöta pösat gihiba kunbuk nupke al gihiba. Gi mutuk yaŋgö wain o qambigö galömŋa mala qambi Farao kiŋgö böröŋe ala malnöŋi, mianŋö dop mönüŋ kunbuk aka malman.

14 Mewö malmanmö, sösöŋgai qakŋe malmani, nalö mianŋören mönö ni mötmöriba ak kömum ningibä nöŋgö kösohotni Farao kiŋgöra jinöŋga mötma. Mewö aka bauköm niŋginöŋga kösö miri ki mosöta etpileŋjak.

15 Mötnöŋ, ni Hibru könagesögö gölmenöhök ösum-mumu qakŋe yongorö noaŋgitketka kaba kiaŋgören mewöyök yuai bölönji kun kösö miri kiaŋgö dutŋe al niŋgigeranŋö dop mi qahö ahal.”

16 Josefñoŋ mewö jii möriga bered ohohogö galöm bohonŋan alaŋangö gaunŋangö könanji ölöpŋi jim asariyöhi, mi eka kewö jii mörök: “Nöŋön mewöyök gauni ekiga mianŋören bered könde karöbut nöŋgö nöröpne kunduta kazal.

17 Kaba könde qakŋe eu tatzawi, mianŋören bered yuai nahömŋinambuk könanji könanji Farao

kiŋgöra ahözapmö, neiŋi neiŋi yenjön kaŋgota könde kunduta kazali, miaŋörenjök mi nem teköze.”

18 Mewö jii möta Josefnöy kewö meleńda jiýök: “Gaungahö kónaŋi mi kewö: Kónde karöbut mi wehön karöbutkö söpsöpnj akza.

19 Wehön karöbut teköiga Farao kiŋnöy jiiga liŋipnöy geriba qetohom gihiba nöröpkı aka qamötki mem wahöta ipnöy möndögetka neiŋi neiŋi yenjön kaŋgota busugi nem teköme.”

20 Mewö meleńda jiiga wehön karöbut teköiga Farao kiŋgö ahuahu nalöjan kam kunguiga jembonurupnji pakpak i nene lömbuaŋ ohoba eŋgiyök. Mi ohoba eŋgiba wain o qambigö galöm bohonŋi aka bered ohohogö galöm bohonŋi yetkö nöröpnjiri mi jembonurupnji yenjöje jeŋine memba wahörök.

21 Wain o qambigö galömjan mutuk nupnji memba malöhi, mi toroqeba memapköra kuŋgum waŋgiiga dumŋe kubuk qambi mi Farao kiŋgö böröŋe ala malök.

22 Mewö malökmö, kiŋnöy bered ohohogö galöm bohonŋaŋgö keuŋi jím teköiga Josefnöy gaunŋirangö kónaŋi jii mörohorangö dop i liŋipnöy eriba qetohoba nöröpnjiri aka qamötki mi mem wahöta möndöget.

23 Miaŋgö andöje wain o qambigö galöm bohonŋan Josef qahö mötmörim waŋgiyökmö, i ölm qeiga laŋ malök. Mewö.

41

Kiŋnöy gaunŋi ehiga Josefnöy kónaŋiri jím asariyök.

¹ Yambu yahöt teköiga Farao kiñnöj gaun kun kewö ehök: Yañön Nail o töwatñañgö góraje kiniga

² bulmakau dömjı 7 ölöp soroknı kelök busuñinambuk mi o töwatnji miangórenjök kota jejepözañ sutnje kinda tembam keuqan neget.

³ Mienjö andöñine bulmakau tosatnji 7 sihitqarambuñinanök kaisoñgolomjnji piromnji mi o töwatnji miangórenjök kota bulmakau mutuknji mienjö kösutnje anda o töwatñañgö góraje kinget.

⁴ Bulmakau piromnji sihitqarambuñinanök mienjön bulmakau dömjı ölöp soroknı kelök busuñinambuk 7 mi gwahöt enigiget. Farao kiñnöj gaun mi eka miangórenjök imbiñi möta wahörök.

⁵ Wahöta gaunñañgö kunbuk möta gem anda ahöba gaun kun kewö ehök: Wit padi ip mohotkö kembañe ölni kötni ketanı ketanı kañgejinambuk 7 ölöp kötökńi mi loñkam gili eta kinget.

⁶ Mienjö andöñine ölni kañgejinambuk 7 mi kunbuk loñkam gili eta kingetka gölme qararañkölkölñañgö luhut könöpñan mi enghohotiriiga soholiba gilipitnji (ambetaknji) aket.

⁷ Ölni morömorö kañgejinambuk mi ölni kañgejinambuk kötnini ketanı ketanı kuñgukuñguñi mi gwahöt enigiget. Farao kiñnöj miangórenjök imbiñi möta wahöriga ölni qahöpmö, mi gauna ahök.

⁸ *Miri asariiga Farao kiñnöj gaunñañgö mötkurumkurum möta Ijipt kantrigö tiripqözölqözöl aka mötkutukutu azi pakpak öröm enii yançö jemesoholñe kañgotket. Kañgotketka gaun ehöhañgö kösohotnji mi jii mötketmö, körek

* **41:8:** Dan 2.2

yenjön gaunjaŋgö könaŋiri mi Farao kiŋgöra jím asaribingö osiget.

9 Osigetka wain o qambigö galöm bohonjan kinda Farao kiŋ kewö jii mörök: “O kiŋ, nörön köna siŋgiali, miangö keuŋan dölki urune kaŋgoriga mötmörizal.

10 Nalö kunöŋ Farao kiŋnöŋ jembonurupni neŋgöra aka irimŋi seholiiga nömemba malmaŋgö sikiriti yenjö suahö galömjaŋgö kösö mire al niŋgiyök. Ni aka bered ohohogö galöm bohonnji mi nömbuk nannji kösö miriŋe al netkiiga tarit.

11 “Miangören tata mala netkön suŋgem mohot miangörenök gauniri inanŋök inanŋök ehit. Gauniraŋgö könaŋiri mi inanŋök inanŋök.

12 Gauniri ekziga Hibru azi gwabö kunöŋ miangören netpuk malök. Yanjön sikiriti yenjö suahö galömjaŋgö welenqeŋenjı maliga nırı gauniri yaŋgöra jizi mörök. Yanjön gauniraŋgö könaŋiri mi inanŋök inanŋök jim asarim netkiyök.

13 Konaŋiri jii möriraŋgö dop ölni mönü törörök kewö asuhuyök: Nörön nupni mutuk memba malali, Farao kiŋnöŋ ni nup miangören kunbuk al niŋgiyökmö, alani bered ohohogö galömjaŋgö keuŋi jím teköiga liŋipnöŋ eriba qetohoba nöröpni aka qamötki mi mem wahöta möndöget.”

14 Mewö jiiga Farao kiŋnöŋ möta Josefnöŋ jemesoholŋe kaŋgotmapköra jím kutuba tosatŋi melaim enŋiiga anda kösö mirigö dutŋeyök zilanŋ waŋgita kaget. Kagetka jiiga nöröp jupŋi mitigateka opo malukunji uteköba Farao kiŋgö jemesoholŋe kaŋgorök.

15 Kanjoriga Farao kiñnöj Josefköra kewö jiyök: “Nöñön gaun kun ekiga körekjan miañgö könaji jibingö osizemö, kunöj göhö könagi kewö jiiga mötzal: ‘Kunjan göhöra gaunji jii möta göñön miañgö könaji ölöp jim asarimakzan.’ ”

16 Mewö jiiga Josefñoj Farao kiñgöra kewö melej wañgiyök: “O Farao kiñ, nöñön qahöpmö, Anutunöj mönö gaungahö könaji jim asariba keu ölöpnj gihiga urugan ölöwakña.”

17 Mewö melej wañgiiga Farao kiñnöj kewö jiyök: “Nöñön gauni ekzali, miañgö uruñe nanak Nail o töwatñajö göranje kinjal.

18 Miañgören kinbiga bulmakau dömj 7 ölöp sorokñi busuñini kelökjinambuk mi o töwatñi miañgörenjöök kota jöjöpözañ sutñine kinda tembam keuqaj neze.

19 Miengö andöñine bulmakau tosatñi 7 sihitqarambuñinanök kaisongolomñini piromñi kötökñi mi o töwatñi miañgörenjöök kotze. Nöñön bulmakau bölöñi kötökñi mewöñi mi nalö kunöj Ijipt gölme pakpak kiangören qahö engehal.

20 Bulmakau sihitqarambuñinanök kaisongolomñini piromñi miengön bulmakau dömj 7 mutuk kotzei, mi gwahöt engezise.

21 “Mi gwahöt engezemö, mi töndup kaisongolomñinan gwahöt engezeangö dop utekutek qahö aiga engekzalmö, mutuk kaisongolomñinan piromñi kötökñi kota kinjei, yenjön mewöñanök tok kinje. Ni gaun mewö eka im'bini möta wahötzal.

22 Wahöta kunbuk ahöba gaun kun kewö ekzal: Wit padi ip mohotkö kembanje ölni kötñi ketanji

ketanji kaŋgeŋinambuk 7 ölöp kötökŋi mi loŋkam gili eta kinje.

23 “Miengö andöŋine öljı kaŋgeŋinambuk tosatŋi 7 mi sötni jula kota loŋkam gili eta kingetka gölme qararaŋkölkölŋaŋgö luhut könöpŋan mi enjohotiriiga soholiba moröŋi aka gilipitŋi (ambetakŋi) akze.

24 Öljı morömörö gilipitŋi kaŋgeŋinambuk mi öljı kaŋgeŋinambuk ölöp sorokŋi mi gwahöt enjize. Nöyön gaun yahöt mi eka tiripqözölqözöl aziurupni jibi mötzemö, yanjon körek mietkö könaŋiri jim asarim ningibingö osize.”

25 Farao kiŋnöŋ mewö jiiga Josefnöŋ keu kewö jiyök: “O Farao kiŋ, góhö gaunyahötki mietkö könaŋiri mi mohok akza. Anutunöŋ yuai könaŋgep akŋamgö mötzawi, yanjon mi Farao kiŋ góhöra indelja.

26 Bulmakau dömnjı 7 ölöp sorokŋi mi yambu 7:gö söpsöpŋi akze. Wit padi öljı kaŋgeŋinambuk ölöp kötökŋi 7 mi mewöyöhök yambu 7:gö söpsöpŋi akze. Könaŋiri mi öröröŋ aka mohok akzahot.

27 “Bulmakau sihitqarambuŋinanök kaisoŋgolomŋini piromŋı 7 könaŋgep kotzei, mi yambu 7:gö söpsöpŋi akze. Wit padi öljı kaŋgeŋinambuk 7 gölme qararaŋkölkölŋaŋgö luhut könöpŋan enjohotiriiga soholiba gilipitŋi (ambetakŋi) akzei, mi bödi (buörö) malmalgö yambu 7 miaŋgö söpsöpŋi akze.

28 Anutunöŋ yuai könaŋgep akŋamgö mötzawi, yanjon mi góhöra indela kondelja. Farao kiŋgöra keu dölki mewö jizali, mi mönö mewögöra aka jizal.

29 O kinj, yambu 7:gö dop nene möriam keta bölokñi asuhuba Ijipt gölme pakpak dop köla ahöma.

30 “Mi ahömapmö, yambu 7 mieñgö andönjine bödigö yambu 7 asuhuba ayuayuhu ketanji kondoriga Ijipt kantrinöy bölima. Mianjön asuhuiga nene möriam mutuk Ijipt gölmenöy ahöyöhi, mi gölme dop yeñjon ölüm enjum teköma.

31 Bödi mi köhöikñi kötökñi ahömawañgöra aka gölme dop ambazip yeñjon nene möriamgö yambunji 7 mutuk Ijipt gölmenöy ahöyöhi, mianjö keuñi mi kunkuk qahö möta malme.

32 Anutunöy gaun könanji mohot mi indimnji yahöt gihii ekzani, mi könanji kewögöra: Anutunöy keu mi lök jöhöba jim köhöiba alök. Mi jim köhöiba alöhi, miangöra mianjön mönö zilañ asuhuma.

33 “Miangöra Farao kinj göjön ölöp mötkutukutu azi kun keu törörök kewörakzawi, mi möwölöhöba kuñgunöyga Ijipt kantri ki galöm köla malma.

34 Mewöjanök kiap bohonji bohonji kuñgum enjinöyga gölme dop köla galömjina malme. Yeñjon nene möriamgö yambunji 7 mieñgö urujine nene öljinambuk Ijipt gölmenöy asuhumei, miangöra jiiga mendeñgetka bahöjini 5 asuhugetka mieñgörenjöök mohot mohot memba gawmangö köwenöy tokoba malme.

35 “Yeñjon mönö kinda jimkutukutu algetka yambu ölöpni 7 asuhumei, mieñgö urujine nene öljini körek pakpak tokoba kewöta malme. Mewö aka wit padi mi Farao kinjö köwe mirinji mirinji miangören qezaköba malme. Mi taon dop gawmangö köwe mirinji mirinji miangören qezaköba galöm köla malgetka könajgepkö neneña ahöma.

36 Nene mewö tokoba malmei, mi mönö gawmangö köwe miri dop galöm kölgetka kahaimök ahöiga könanjege bödigö yambu 7 Ijipt gölme dop asuhumawi, nalö mianjörej mi ölop memba mendeñda nemba malme. Mewö aketka kantrigö könagesö nenjön bödi mianjö nalöne neneqö qahö kömumba gororongöbin. “Mewö.

Farao kiñnöy Josef Ijiptkö azi kembuya kuñguyök.

37 Josefön keu mewö jiiga Farao kiñ aka jembonurupni pakpak yenjön areñ mianjöra mötket dop köliga sihimji mötket.

38 Mewö mötketka Farao kiñnöy jembonurupni kewö jii mötket: “Azi kianjö uruñe bem yenjögi uñañan kini maljawi, nini i ewö azi kun ölop qahö miwikjaibin.”

39 Mewö jii mötketka Josefköra kewö jiyök: “Anutunöy keu areñ pakpak ki indel gihizawi, mianjöra gi ewö mötkutuktu azi keu törörök kewötpawak, mi kun qahö malja.

40 Mianjöra göjön mönö jakömbuak mirinanjö galömji bohonji aka malman. Göjön nöñgö könagesürupni pakpak jim kutum enginörja yenjön mönö göhören keu tem köla keugi bapje malme. Nöñjön jakömbuak dum tatatnöy tarakzali, miyök mötmöriba mianjöra aka gi gonjita ketanjamgi aka malmam.”*

41 Mewö jiba toroqeba kewö jiyök: “Mötnöy, nöñjön gi Ijipt kantri pakpak kianjö azi kembuya malmangöra kuñgum gihizal.”

42 Mewö jiba börö kesötñañgö jenjeni mianjön supap köpep ewö qetji mekötahöba malöhi, mi

* **41:40:** Apo 7.10

qeköba Josefkö börö kesötnej löngörök. Opo maluku eksihimjambuk opo tuatjan memeñi mi löngöt wañgiba sorom goulnöy memeñi kun mi memba Josefkö imbiñe kölök.*

⁴³ Mewö aka hos kare qetpuk sorokñi nannji karenjañgö qorembiñi mi yañgöra jim teköiga miangören öngöiga hosnöy örögetka anda kaba malök. Mewö anda maliga kiñgö sikiriti yarö azi kunöy mutuk anda göda qem wañgibingöra kewö qeri qetketka malök: “Kezap! Mönö kesalget!” Mewö ak wañgiba Ijipt kantri pakpakö azi kembuya kuñgum wañgiyök.

⁴⁴ Farao kiñnöy Josefköra kewö jiyök: “Nöñön Farao kiñ akzalmö, Ijipt kantri pakpak kiangören kunjan kun mönö göhö jitki qetala böröni me könajı mi kude mem wahötma.”

⁴⁵ Mewö jiba Josefkö qetni dölökñi (Ijipt ke-unöy) Zafenat-Panea qerök. Mewö qeta Heliopolis taongö jike nup galöm qetni Potifera yañgö böratni Asenat mi anömña akñapköra wañgiyök. Mewö kantrigö azi kembuya aka Ijipt kantri ekñamgöra anda liliköyök.

⁴⁶ Josefnöy yambuñi 30 aiga miangören Farao Ijiptkö kiñi yañgö jakömbuak nupni könahiba meyök. Mi memba Farao kiñgö sitini mosöta Ijipt uruňe dop köla liliköba malök.

⁴⁷ Nene möriamgö yambuñi 7 miangö nalöje gölmeñine nene önöni qahö asuhum engiyök.

⁴⁸ Nene möriamgö yambuñi 7 kam kuñgugeri, miangö nalöje Josefnöy jiiga nene könajı könajı Ijipt gölme asuhugeri, mi tokoba taonjine dop

* **41:42:** Dan 5.29

anda gawmangöra alget. Gölme köröŋi taon dop liliköba tat angeri, miangören nene öljı asuhugetka mi memba taonjine dop anda qenjarök köwe miriŋjine alget.

⁴⁹ Josefnöy jiiga wit padinji padinji mi qenjarök köwe miriŋjine önöŋi qahö tokoba alget. Mi sakösij köwet jitŋe ahözawaŋgö dop öŋgöba kinök. Nene möriam sesegilgil asuhuba toroqeba ahöyöhanjöra nene toruŋini mi toroqeba oyon bibihigetka lömböriiga osiba mosötket.

⁵⁰ Bödi nalöŋan qahö kam kuŋguiga qeljine miangören anömjı Asenatnöy Josefkö nahönyahötŋi yahöt etkümeyök. Asenat mi Heliopolis taongö jike nup galöm qetŋi Potifera yanjö böratŋa.

⁵¹ Nahönŋi mutukŋi asuhuiga Josefnöy keu kewö jiyök: “Anutunöy bauköm niŋgiiga kahasililiŋ waimanjatni pakpak aka iwinanjangö mirigö yuaŋi pakpak mi lök ölum nuŋgui maljali, miangöra. “Mewö jiba nahönŋanjangö qetŋi Manase (Ölum nunguza.) qerök.

⁵² Nahönŋi könaŋgepnji asuhuiga Josefnöy keu kewö jiyök: “Ni sihimbölönaŋgö gölmeŋe malbiga Anutunöy ahumsehip niŋgizawi, miangöra. “Mewö jiba qetŋi Efraim qerök. (Efraim Ahumsehip niŋgiza.)

⁵³ Nene möriam ketanjangö yambuŋi 7 Ijipt gölme dop köla kam kuŋgugeri, mi ahöm kota teköget.

⁵⁴ Yambu mi tekögetka Josefnöy keu jiyöhanjö dop bödigö yambuŋi 7 mi könahiba kam kuŋguget. Bödi mi gölme tosatŋi pakpak dop köla asuhuba ahöyökmö, Ijipt gölmenöy nene mi miri dop

köweñine ahöyök.*

⁵⁵ Ijipt könagesö körek pakpak yenön könahiba bödi möta Farao kiŋgö qeta nene engimapköra uletket. Uletketka möta Farao kiŋnöj körek yenlöra kewö jiyök: “Injini mönö Josefköreñ angetka yuai mi me mi aknejegö jím kutum engimawi, mi mönö tem köla ahakñe.”*

⁵⁶ Bödinöj kantri jömukṇi dop köla ahöba Ijiptkö mirinji mirinji pakpak mienjören toroqeba gwötpuk lömböriyök. Mewö asuhuiga Josefönöj jiiga qenjarök köwe mirinji mirinji mienjö naŋguñini öröba nene mi Ijipt yenön söŋgöröni memegöra alget.

⁵⁷ Bödi mi gölme pakpak dop köla lömböriba ahöyöhänjöra ambazipnöj gölme dop miaŋgörenjöök Ijipt kaba Josefköreñ kaŋgota nene söŋgöröni memba malget. Mewö.

42

Josefkö daturupŋan Ijipt gölmenöj anget.

¹ Ijipt miaŋgören nene ahöyöhi, keu mi Keinan gölme miaŋgören jitgetka Jeikobnöj möta nahönurupŋi kewö jii mötket: “Injini mönö wuanöŋgöra silekmalek aka kuruk je angeka malje?

² Ijipt miaŋgören wit padi ahözawi, nöŋön keu mewö möral. Nini qahö kömumba malmal toroqeba malbingöra injini mönö wahöta Ijipt geba miaŋgören nene tosatŋi bohonŋi memba kagetka nemba malbin.”*

* **41:54:** Apo 7.11 * **41:55:** Jon 2.5 * **42:2:** Apo 7.12

3 Mewö jii möta Josefkö daturupŋi 10 yejön miriŋini mosöta nene bohonŋi membinggařa Ijipt gölmenöŋ anbingö aket.

4 Iwiŋini Jeikobnöŋ Josefkö munŋi Benjaminqö qakŋe ayuayuhu kun öŋgöbapuköra keŋgötŋi möröhaŋgöra i daturupŋi yembuk qahö melaim waŋgiiga anget.

5 Keinan gölmenöŋ bödi mi mewöjanök ahöyöhanŋgöra Israelgö nahönurupŋi yejön Keinan azi tosatŋan angeri, yeŋgö sutŋine wit padi bohonŋi membinggařa mohotŋe anget.

6 Angetmö, Josefnpöŋ Ijipt kantrigö azi kembuŋini tata malök. Yaŋön wit padi mi könagesöŋi pakpak yejön bohonŋi memegöra aliga yaŋgören kaŋgota malget. Miangöra daturupŋan kageri, yejön kaŋgota miangörenöŋ yaŋgö wösöŋe simin köla gölmenöŋ bamgoget.

7 Mewö bamgogetka Josefnpöŋ daturupŋi eŋgeka möt kutum eŋgiyökmö, könaŋjamŋi köyatim eŋgiba kian azigö tandök ak eŋgiba örömureim keu könöpŋambuk jiba kewö quesim eŋgiyök: “Inji mönü denikepköra kazeye?” Qesim eŋgiiga kewö meleŋget: “Nini Keinan gölmenöhök nene söŋgöröŋi membinggařa kazin.”

8 Mewö meleŋgetka Josefnpöŋ daturupŋi möt kutum eŋgiyökmö, yejön i qahö möt kutum waŋgiget.

9 Qahö möt kutum waŋgigetka Josefnpöŋ mönüwök gaunŋi yeŋgöra ehöhi, mi mötmötje kaŋgoriga mötmöriba jihip je sunjini mitiba kewö jii mötket: “Yei! Inji mönü kegwek azia akze. Nini kantrinini denikeaŋgören göröken awörök aka yarö gilbingö lömbörizini, inji mi ek kewöta

mötpingöra ki kaze.”*

10 Mi möta kewö meleñ waŋgit: “Azi kem-bunini, mewö qahö. Welenqeqeupki nini mönö nene söŋgöröji membingöra kazin.

11 Nini körekjanök azi mohotkö nahönurupŋi akzin. Nini azi diŋdinji mala munen qahö ji-makzin. Göhö welenqeqeupki nejön mönö gölme ek-kewötkö yarö azia qahö aka maljin.”

12 Melen waŋgitka “Qahö!” töhören qeta kewö toroqeyök: “Nini kantrinini denikeaŋgören göröken awörök aka yarö gilbingö lömbörizini, iñini mi ek kewöta möttingöra ki kaze.”

13 Mi möta kewö meleñ waŋgit: “Welenqeqeupki nini Keinan gölmegö azinji mohotkö nahönurupŋa, darumun 12 akzin. Munini qöndökjan nalö kewöje iwininambuk mire tariga kunŋan qahö toroqeba malja.”

14 Mewö meleñ waŋgitka kewö jim engiyök: “Mewö aiga iñini ölnja gölme ek-kewötkö yarö azia akzei, mi lök jibi mötze.

15 Mewö maljeaŋgöra nöŋön kewö esapköm enigmam: Farao kiŋnöŋ jebuk maljawi, nöŋön keu öl töhönŋji miangö dop jöjöpaŋ keu kewö jim köhöizal: Munŋini qöndökjan ki qahö kama ewö, iñini mönö gölme ki qahö mosöta anme.

16 Iñini keu ölnji jize me qahö, nöŋön mi esapkömamögöra kewö jizal: Iñini mönö sutŋineyök kun melaigetka anda munŋini qöndökŋi waŋita ki kamahot. Tosatŋi iñini mönö ki mamböta kösö mire tata malme. Mewö qahö akne ewö, iñini mönö ölnja gölme ek-kewötkö yarö azia akze. Farao

* **42:9:** Jen 37.5-10

kiñnöj jebuk malja ewö, nöñön keu öl töhönñi miançö dop jöjöpañ keu mi jim köhöizal.”

17 Mewö jim eñgiba jiiga kösö miriñe al eñgigetka wehön karöbutkö dop tatket.

18 Wehön karöbut aiga Josefnöj kaba keu kewö jii mötket: “Jeñinambuk toroqeba malbingö mötze ewö, iñini mönö yuai jimami, mi aketka nöñön ölop malmalñini jöhömam. Nöñön mewöyök iñini ewö Anutugö jitni ongitpileñbuköra keñgötni mörakzal. Miangóra iñini mönö kewö akjë:

19 Iñini azi diñdiñi muneñini qahö malje ewö, darumun eñgoreñök mönö kunñan kösö miri kiangóreñ toroqeba tariga tosatñi iñini ölop wit padi memba miriñine liliñgöba anme. Miangóren anda miriñine könagesöurupñinan bödi aka maljei, mi nene eñgime.

20 Iñini mönö mewö anda munñini qöndökñi wañgita nöñgören kame. Kagetka keunjinañgö öljän mewö asuhuiga eka möt kutuba qahö eñgubi kömume. “Keuñi mewö jiiga mönö miançö dop aket.

21 Yeñön nannini Hibru keunöj sutnjine keu kewö eraum-mötket: “Nini munini silik ak wañgiini, miançö likepñi bölöjan mönö öljä qaknine öngöza. Yanjön malmalñi jöhöba ak kömum wañgibingöra uleta kuñgum neñgiiga kahasililñi ketanji ehinmö, yançö keuñi möta mi qahö wuatançögin. Miangóra kahasililñ lömbötñambuk kianjön neñgö qaknine öngöza.”

22 Mewö eraum-mötketka Rubenöj kewö jiyök: “Nöñön kewö jibi mötket: ‘Iñini azi gwabö mi silik bölöñi kude ak wañgime.’ Mewö jialmö, iñini nöñgö keuni mi möta silekmalek aket. Mötket,

nalö kewöje yaŋgö sepŋaŋgö keugö likepŋan mönü qaknina öŋgöiga kahasililiŋ mötzin.”*

23 Mewö eraum-mötketka Josefnöŋ yembuk Ijipt keunöŋ keu jiiga kunöŋ mi meleŋnök. Miangöra yeŋjön keuŋini jígetka ölop möt asariyöhi, mi daturupŋjan qahö möt kutuget.

24 Josefnöŋ keuŋini möt asariba liliŋgöba sahörök. Sahöta kumbuk liliŋgöba eŋgeka yembuk keu jiyök. Yembuk keu jiba Simeon sutŋineyök memba jiiga yeŋgö jeŋine jöhöget. Mewö.

Josefkö daturupŋjan Keinan gölmenöŋ liliŋgöget.

25 Josefnöŋ jimkutukutu kewö alök: “Welenqeqe iŋini mönü azi mienŋö toru gösöŋine wit padi löŋgötketka numbuŋe kotketka mohot mohot yeŋgö moneŋ esunjini mi totoŋine inannik inannik toruŋine alme aka köna anangö nene semönji mi tok eŋgime. “Mewö jim kutum enŋiiga miaŋgö dop ak eŋgiget.

26 Mewö ak eŋgigetka wit padi toruŋini mi donki qakŋine ala mosöta anget.

27 Anda mala gaun ahöbingöra miri kunöŋ angota darumun yeŋgörenjöŋ kunjan donkiŋi gumohomamgöra aka toru kösöŋi pösata monen esuni mi toru numbuŋe nene qakŋe kiniga ehök.

28 Mi eka darumunji kewö jii mötket: “Eket, nöŋgörenjöŋ moneŋ mi mönü meleŋnda torune utketka kinja. “Mewö möta wösöŋini juliga aurum tililiŋgöba aŋgeka kewö jíget: “Anutunöŋ mönü wani yuaia ki ak neŋgizawé?”

* **42:22:** Jen 37.21-22

29 Anda mala Keinan gölmenöŋ iwiŋini Jeikobköreŋ aŋgota yuai asuhum engiyöhi, mianŋö kösöhötni mi körek kewö jigetka mörök:

30 “Kantri mianŋö azi kembuŋi yaŋön örömureim keu könöpuk jiba gölme ek-kewötkö yarö azia aki-nak, mianŋö tandök ewö ak neŋgyök.

31 “Mewö ak neŋgyökmö, nini yaŋgora kewö jiin: ‘Nini azi diŋdiŋi munenjini qahö mala gölme ek kewötpingöra aka qahö kazin. Qahöpmahöp!

32 Nini azi mohotkö nahönurupnja, darumun 12 aka maljin. Kunjan qahö toroqeba maliga munini qöndökŋjan nalö kewöje Keinan gölmenöŋ iwini-nambuk mire tatza.’

33 “Mewö jiinga gölme mianŋö azi kembuŋan neŋgora keu kewö jiyök: ‘Inji azi diŋdiŋi me munenji maljei, mi kewö kewöt engiba mötmam: Enröreŋöhök darumunjini kun i mönü mosötketka nömbuk ki tariga tosatŋi inji ölöp wit padi memba liliŋgöba anme. Anda miriŋine könagesürupŋinan bödi aka maljei, mi nene engime.

34 Inji gölme ek-kewötkö yarö azia qahöpmö, azi diŋdiŋi munenjini qahö maljei, mi kewö kewöt engiba mötmam: Inji mönü anda munjini qöndökŋji mi wangita nöŋgören kame. Mewö kagetka darumunnjini meleŋ engibiga ölöp gölme kianŋören aŋgumneq-qanŋumneq aka malme.’ ”

35 Mewö jiba toru gösöŋineyök nene köweŋine mokogetka moneŋ esunjini moneŋinambuk mi torunjine mohot mohot totoŋine kini miwikŋaiget. Moneŋ esunjini miwikŋaiba eka i aka iwiŋini mohotŋe auruba keŋgötkotkot mötket.

36 Mewö mötketka iwiŋini Jeikobnöŋ kewö jii mötket: “Inji nahönurupni körek pakpak

noaŋgitpingö mötze: Josefnöŋ qahö malja. Simeon nembuk qahö malja. Benjamin mi mewöŋjanök noaŋgita waŋgita anbingö jize. Sihimbölö pakpak mianjön mönö nöŋgö qakne öŋgöza.”

³⁷ Mewö jii möta Rubenöŋ iwiŋançöra keu kewö jiyök: “Ni Benjamin qahö waŋgita liliŋgöba kaba gihimam ewö, gi ölop nani nahönyahötni yahöt mi etkunöŋga kömumahot. Benjamin mi ölop nöŋgö böröne alnöŋga i mönö galöm köla anda mala waŋgita liliŋgöba kaba gihimam.”

³⁸ Mewö jiyökmö, Jeikobnöŋ meleŋda jiyök: “Nahönyahötni qöndökŋi yahöt yetköreŋök datjan kömuiga munŋan mohot malja. Iŋini könänöŋ anbingö mötzei, miangören ayuayuhu kunŋan yançö qaknej öŋgöma ewö, iŋini mönö kondotketka wösöbirik öŋgöŋgöjan nöŋgö qakne öŋgöiga kömumba nöröp jupni yangonambuknöŋ uŋem mire gemam. Miangöra nöŋgö nahönan mönö nömosöta embuk qahö anma. “Mewö.

43

Josefkö darumunurupjan liliŋgöba Ijipt anget.

¹ Keinan gölmenöŋ bödi lömbötŋambuk mi toroqeba ahöyök.

² Jeikobkö könagesöurupjan wit padi Ijipt kantrinöhök memba kageri, mi körek nem tekögetka qahöwahiga iwiŋinan nahönurupŋi mi kewö jii mötket: “Iŋini mönö kumbuk liliŋgöba anda neneŋjamnini tosatŋi söŋgöröŋi meme.”

³ Mewö jii mötketka Judanöŋ kewö jiyök: “Azi mianjön mönö kapaŋ köla neŋgöra galöm meme keu köhöikŋi kewö jiyök: ‘Munŋinan embuk qahö

kama ewö, iñini mönö nöñgö jemesoholne kunbuk kañgotpingö osime.’

⁴ Mianjöra göjön munini melainöngä nembuluk kama ewö, neñjon ölop gömosöta neneñamnini söñgöröji membingöra anbin.

⁵ Azi mianjön keu kewö jii mörin: ‘Munjinan embuk qahö kama ewö, iñini mönö nöñgö jemesoholne kunbuk kañgotpingö osime.’ Mianjöra göjön Benjamin añgön kölman ewö, nini qahö anbin.’

⁶ Mewö jiiga Israelnöy kewö jiyök: “Iñini mönö wanigöra munñini kun maljawi, keu mi azi mianjö jiget möröhañgöra ni urulömböt ketanji ningize?”

⁷ Mewö jiiga kewö meleñda jiget: “Azi mianjön nini aka könagesöurupnini engóra törörök qeqesi könañi könañi neñgiba kewö jiyök, ‘Iwiñinan jebük malja me qahö? Darumunñini kun malja me qahö?’ Mewö jiyohañgöra qeqesinji mi neñjon ölnjanök jiba meleñnin. Yañjon könañgep munini wañgita kamegöra jibawak, mi mönö qeljiñe nalö mianjöreñ denöwö mötpinak?”

⁸ Mewö jigetka Judanöy iwiñi Israelgöra kewö jiyök: “Mianjöra azi gwabö mi nöñgö böröne ala melainöngä mohotnej anbin. Mewö aknöñga amqeba zilañ gömosöta könanöy aninga nini, gi aka anöm-moröurupnini neñjon qahö kömum gororongöbin.

⁹ Benjamino malmalñañgö sohopnji miañgö keuñan mönö nöñgö böröne ahöiga liliñgöba kaba gihimamgö jim köhöizal. Nöñjon i qahö wañgita liliñgöba ki kaba göhö jemesoholge qahö almam ewö, mianjö keu lömbötjan mönö nöñgö qakne

öñgöiga göhö jege bisiba malbiga gölmenöj mal-malnan teköma.

¹⁰ Nalö köröpnji eksekpeksek aka qahö mambötpinak ewö, neñön lök endu anda liliñgöba ki kainga ambemnji yahöt akawak."

¹¹ Mewö jiiga iwiñini Israelnöj kewö jii mötket: "Mewö akza ewö, iñini mönö kewö aknej: Gölme kiançö töhötmöriamnji ölöp kötökñi tosatñi kewöñi mi memba toru gösöñine löñgöta anda azi mi kalema wañgime: Sile mirimirigö kelökñi tosatñi, moron onj tosatñi, gipmi bakötök, marasin ip tokunji qetnji mör gipit, kömin, kuñgam aka saugö alañi almond miençö ölnjini.

¹² Silwö moneñ walñi toru gösöñinañgö num-buñine algetka memba kageri, mi aka miañgö dop qakñe toroqeba ala mindirigetka jañgöjan qariba 2:kö dop aiga mi memba liliñgöba anda wañgime. Tosatñan köpösihira aka mi gösöñine alget me denöwö?

¹³ Munñini mewöyök wañgita zilañ wahöta azi miañgören kunbuk liliñgöba anget.

¹⁴ Anutu kukosum pakpakö Tonjan mönö azi miañgö jeje ak-kömükömuñi engiiga yañön darumunñini kun aka Benjamin mi embuk mire liliñgöba kamegöra imbi kölma. Nöngö moröurupnan tönbirin aknej ewö, nöñön mönö öne töhön malmam."

¹⁵ Mewö jiiga kalem yuai mi memba silwö moneñ memba kageri, miañgö dop qakñe toroqeba ala mindirigetka jañgöjan qariba 2:kö dop ahök. Mi memba Benjamin mohotñe wañgita wahöta ösumñinan Ijipt anda Josefkö jeje añgotket.

¹⁶ Añgotketka Josefñoj Benjamin mi yeñgö

sutjine eka miangörenjök miriñançö galömjı kewö jim kutum wañgiyök: “Gi mönö azi ki enguançita nani mire anda al enjinöñga tatme. Tatketka anda sömbup kun qeba ohoba silimjö neneni mözözömgönöñga yeñön ölöp nömbuk mohotje nene nembin.”

¹⁷ Josefkö miriñançö galömjän jim kutum wañgiyohañçö dop azi mi enguançigiriga Josefkö mire anget.

¹⁸ Enguançigiriga Josefkö mire anda jönömjini unduiga keñgötjni möta kewö mötmöriba sutjine jitget: “Mutuk kainga moneñnini meleñda toru gösönine algetka memba anini, miangöra yeñön mönö neñguançita kaba ki al neñgitka tatzin. Yeñön mönö qeraköba neñgum ureiba luhut al neñiba neñgomegetka welenqequeurupni omanji ahinga doñkiurupnini kalöpköba añgön köl engebepuk.”

¹⁹ Mewö jiba kinda Josefkö mirigö galömjı yançören öñgöba angetka miri nañguñe kiniga yançöra keu kewö jitget:

²⁰ “O ketanjamnini, nini nalö mutukja nene bohonji membingöra ki kain.

²¹ Kaba nene bohonji memba kumbuk liliñgöba anda könanöñ miri kunöñ anda ahöbingöra tata toru gösöninañçö kösöñi pösata moneñnini totonine mi körekjanjök gösönini nanjöñ nanjöñ numbuñine nene qakñe ahöiga ehin. Miangöra moneñ mia merak kumbuk meleñda memba kazin.

²² Silwö moneñ mi dañön toru gösönine meleñda kumbuk alöhi, mi neñön qahö mötzin. Neñön mi aka silwö moneñ tosatni mi qakñe juhuköba nene söñgöröñi kumbuk membingöra gösönine ala

memba kazin.”

²³ Mewö jidgetka miri galömjän kewö jiyök: “Waimanjat kude mötme. Nanjini aka iwiñinañgö Anutunjan mönö kungö uruñi kuñguiga silwö moneñ mi toru gösöñine aliga miwikñaiget. Nöñön eñgören silwö moneñ mi lök meal. Miangöra keñgötñini kude möta urubönjöñ tatme. “Mewö jiba Simeon wañgita yengören kayohot.

²⁴ Kayohotka mohotñe eñguangita Josefkö mire öñgögetka könañini sañgoñmegöra o eñgiyök aka donkiñini gwöözözak neneñini mianjön gumohom eñgiyök.

²⁵ Yeñön silimgö neneñi Josefkö mire mohotñe nemeañgö keunji mötket. Miangöra Josefñoñ silimnöñ miriñe kañgotmapköra mamböta kalem yuainjini mi aukñe areñgöba tatket.

²⁶ Tatketka Josefñoñ mire kaiga kalem yuaijini memba kaba miriñe öñgögeri, mi wañgiba wösöñe simin köla gölmenöñ bamgöget.

²⁷ Bamgöba wahötketka jölönjini jiba denöwö maljei, qesim eñgiba kewö jiyök: “Iwiñini azi namñañgö jigeri, yanjön denöwö malja? Toroqeba jebuk malja me qahö?”

²⁸ Mewö jiiga kewö meleñget: “Göhö welenqegegi, neñgö iwininan mönö ölöp malja. Mönö toroqeba jebuk malja. “Mewö meleñda göda qem wañgiba simin köla gölmenöñ bamgöget.

²⁹ Mewö aketka jeñan ui anda kaiga munñi Benjamin, nanjí namñañgö nahöñji mi eka kewö qesim eñgiyök: “Munñini qöndökñañgö jidgetka mörali, yanjön mönö ki akza me denöwö?” Qesim eñgiba toroqeba kewö jiyök: “Nahöni, Anutunñoñ mönö ak kömum gihiiga malman.”

30 Mewö jiba munji eka wösöŋi pöröraköiga jeŋi asöliiga sahötgamgö möta miangörenjök wölaŋ liliŋgöba enjgomosöta ösumjan miri uruŋi ölöŋi kunöŋ öngöba nannjök mala sahörök.

31 Sahöt teköba je imbilji saŋgonja miri uruŋi ölöŋi mi mosöta kaba törörök mökösöŋda kinda nannj galöm köl aŋguba numbu nene kölmegöra jiyök.

32 Ijipt yeŋön Hibru ambazip yembuk mohotnej nene nembingö mötketka imbilŋloŋambuk akza-waŋgöra mi osimakze. Miangöra Josefkö nenenj mi inannjök köl waŋgigetka tari darumunurupnji yeŋgö mi inannjök köl enjgiget tatketka Ijipt ambazip yambuk nene nembingö kaba tatkeri, yeŋgö neneŋini mi inannjök kölgetka tatket.

33 Josefñoŋ jiiga darumunurupnji mi ahugeranġö dop areŋgöm enjgigetka mutukŋjan qaikŋe tariga bezuprjanan qöndökŋe tariga Josefñoŋ mesohol köl enjgiba tarök. Mewö tata nannjini aŋgek kutuba welipköba tatket.

34 Mewö tatketka Josefñoŋ jiiga nannj teibolnöhök nene tosatŋi mendenja memba kaba köl enjgigetka munji Benjamingga ambemnji 5:gö dop toroqeba kölgetka neyök. Mewö nomba Josefduk közölömbuan ala awamjanök o köhöikŋi nomba sösöŋgai qakŋe tatket. Mewö.

44

*Josefnöŋ darumunurupnji qambigö esapköm
enjgiyök.*

1 Miangö andöŋe Josefñoŋ mirinjanġö galömnej jim kutum waŋgiba kewö jiyök: “Gi mönü azi

miengö toru gösöñine wit padi mi sirimeaňgö dop löngötnönäga numbuñine kotme. Mewöjanök mohot mohot yençö monej esuñini mi nannjök nannjök toto qeba toru gösöñinaňgö numbuñine alman.

² Munnini qöndökji yançö toru gösöñiaňgö numbuñe miançören nane qambi silwönön memenj mi wit padigö monej memba kayöhi, miambuk almam. “Mewö jim kutum wañgiiga miançö dop ahök.

³ Miri asariiga söñanök azi mi melaim enjigetka doñkiñini enguançita könanön anget.

⁴ Anda siti mosöta köröwen qahö angetka Josefönü miriñiaňgö galömni kewö jim kutum wañgiyök: “Gi mönö zilañ wahöta azi mi enguataňgöba anda miwikñaim enjiba enjekä kewö quesim enjiman: ‘Azi kembunönü ölöpñi ak enjigiga iñini mönö wuanöñgöra miançö kitipñi bölöñi meleñ wañiba kaze?

⁵ Nöñgö ketanjamnan qambinęyök kuluñ nemakzawi aka qambinji miañön unji aka keu asa-asambötñaňgö könani miwikñaimakzawi, iñini qambi mi mönö wuanöñgöra yoñgorö memba kaze? Iñini mönö silik mi bölöñi kötökña akze.’ ”

⁶ Josefönü miriñiaňgö galömni mewö jim kutum wañgiiga anda miwikñaim enjiba keuñi mi jiyöhäňgö dop jii mötket.

⁷ Jii mötketka kewö meleñ wañgiget: “Ketanjamninan keu tandökji mewöñi mi mönö wuanöñgöra jiza? Göhö welenqegeurupki neñön silik bölöñi mewöñi mi qahöpmahöp akzin. Mi yapmakek!

8 Mötnöj, nini toru gösöninaŋgö numbuŋine silwö monej esu miwiknainini, mi mewöyök Keinan gölmenöhök memba kaba gihiin. Nini mönü wuanöngöra silwö me goul mi ketanjamgahö mireyök yoŋgorö membinak?

9 Welenqeqeupki neŋgörenjök kungö toru gösöŋe silwö qambi mi miwiknaiman ewö, yanjön mönü kömupkö buŋaya aiga tosatŋi neŋjön ketanjamnini, göhö welenqeqe omaŋi aka malbin.”

10 Mewö melej waŋgitgetka kewö jiyök: “Mewö miaŋjön ölop. Jizeaŋgö dop mi ölop akin. Kungö toru gösönöhök silwö qambi mi miwiknaimami, yanjön mönü nöŋgö welenqeqeni omaŋi akŋapmö, tosatŋi enŋö sileŋjine keu qahö ahöiga ölop naŋjinök miriŋjine anme.”

11 Mewö jii möta körekŋan gösöŋini naŋjök naŋjök ösumok qeköba memba eta gölmenöj ala numbuŋinaŋgö kösöŋi pösatket.

12 Pösatketa Josefkö miriŋaŋgö galömŋam datŋini mutukŋaŋgö toru gösöŋeyök könahiba qezaŋda jaruba anda anda munŋini qöndökŋi Benjamingu toru gösöŋe teteköje eka qambi mi miaŋgören miwiknaiyök.

13 Mi miwiknaiiga yeŋjön uruŋini kot gwözöŋniga wösübirkŋini kondela malukuŋini munjukunjuratket. Mewö aka sukinapŋini doŋki qakŋine ala kunbuk liliŋgöba sitinöŋ anget.

14 Juda aka darumunurupŋi yeŋjön liliŋgöba Josefkö mire angetka yanjön tok miriŋeyök tarök. Tariga wösöŋe aŋgota simin köla gölmenöŋ bamgöget.

15 Bamgögetka Josefnöŋ kewö jiyök: “Inji mönü

wani siliha mi akzeye? Azi ni ewöjan mönö ölop unju memba yuai yoñgorö megetka mi miwikñaimakzali, iñini mi qahö mötze me?”

¹⁶ Mewö jiiga Judanöj kewö meleñök: “O ketajamni, nini mönö wani keuya göhöra jibinak? Nini keugö jaruzin. Neñön yuai bölöñi qahö ahini, mi kondel gihibinançö dop qahö. Anutunöj mönö welenqequeurupki, neñgö pin-jitkö keunji indeli aukje ahöza. Miangóra kungö toru gösöneyök qambi mi miwikñajizawi aka tosatnji neñön mewöyök mönö azi kembunañgö welenqequeurupji omañi aka malbin.”

¹⁷ Mewö meleñökmö, Josefnoj kewö jiyök: “Nöjön yuai mewöñi mi qahö ak eñgimam. Mi saumbañ! Azi dagö toru gösöye qambi mi miwikñajizawi, yañönök mönö nöñgö welenqeñeni aka malmapmö, tosatnji iñini ölop luai qakje liliñgöba iwiñinañgören mire anme.”

Judanöj Benjamingoja Josef ulet wañgiyök.

¹⁸ Mewö jiiga Judanöj Josefkö wösöje anda keu kewö jiyök: “O azi kembuni, ölop imbi kölnönja welenqegegi nöjön keu tosatnji azi kembuni göhöra jibileñak. Göjön Farao kiñ nanñambuk örörönj akzanmö, töndup welenqegegi nömbuk kazik kude ak ninjiman.

¹⁹ Azi kembuni göjön welenqequeurupki nini mutuk kainga kewö quesim neñginöj: ‘Eñgö iwiñini aka darumunnini kun maljahot me qahö?’

²⁰ “Mewö quesim neñginöjga neñön azi kembuni göhöra kewö meleñin: ‘Neñgö iwinini azi namji aka munini azi gwaböya kun mire tatzahot. Munini miañön iwininan lök azi namji aiga nalö

mianjören asuhuyök. Namjan azi morö yahöt etkimeiga datjan kömuiga nannjök töhön malja. Yanjön mönö iwinjanjö wölböt (jojopan) nahönni akza.’

21 Mewö melejninga göjön welenqegeurupki neñgöra keu kewö jinöñ, ‘Injini mönö munjinini mi wañgita nöñgören ki kagetka i ölöp nani jenan uba ekjam.’

22 “Mewö jinöñga neñjön azi kembunini göhöra kewö melejnin: ‘Azi gwabö mi iwiñi mosötmamgö osima. Iwiñi mosötpawak ewö, iwinjan mönö kömumbawak.’

23 Mewö melejninmö, göjön welenqegeurupki neñgöra keu kewö jim kutunöñ: ‘Munjini qöndökjan embuk ki qahö kama ewö, injini mönö nöñgö jemesoholne kunbuk kude asuhume.’

24 “Mewö jim kutunöñga mirinine liliñgöba anda nöñgö iwini, göhö welenqegegi yançöra azi kembuni göhö keugi mi jiinga mörök.

25 Mi jiinga möta iwininan könajgep kewö jiyök: ‘Injini mönö kunbuk anda neñgöra nene tosatni söñgöröñi memba kame.’

26 “Mewö jiyökmö, nini kewö jiin, ‘Neñjön naninök anbingö osibin. Munini qöndökjan nembuk mohotñe anmapkö jiman ewö, mönö ölöp anbin. Munini bezupñi qahö wañgita anbin ewö, neñjön mönö azi mianjö jemesoholne asuhubingö osibin.’

27 “Mewö jiinga nöñgö iwini göhö welenqegegi yanjön kewö jiyök: ‘Anömni Reizölnöñ nahönyahötni yahöt etkimeyök. Mi nannjini ölöp mötze.

28 Datjan nömosöta anda sohoiga kewö jial, “Sömbup kaljan mönö yöhöqöhöi kömumbawak me denöwö?” Nalö mianjörenjök könahiba i qahö ehal.

29 Merak munji ki mewöyök noaŋgita angetka könanöŋ ayuayuhu kunjan yaŋgö qaknej öŋgöma ewö, injini mönö kondotketka wösöbirik öŋgöŋgöjan nöŋgö qakne öŋgöiga köŋjiliŋ möta kömumba nöröp jupni yaŋgonambuknöŋ uŋem mire gemam.’”

30 Judanöŋ toroqeba keu kewö jiyök: “O azi kembuni, nöŋön munini azi gwabö mi qahö waŋgita anda iwini, göhö welenqegegi yaŋgö mire aŋgotpileŋak ewö, iwininan mönö ayuhubapuk. Yaŋön mönö uruŋi pakpak nahönni bezupnji yaŋgören jöhöiga malmalŋiri mohot maljahot.

31 Mianjöra azi gwabö mi qahö waŋgita aninga iwininan mi eka mönö kömup miwikŋaibapuk. Göhö welenqegeurupki neŋgören mewö asuhuiga nini mönö kondoringa wösöbirik öŋgöŋgöjan iwinini göhö welenqegegi yaŋgö qaknej öŋgöiga kömumba nöröp jupnji yaŋgonŋambuknöŋ uŋem mire gema.

32 Göhö welenqegegi nöŋön azi gwabönöŋ qahö ayuhumapkö keuŋi mi iwinangöra jim jöhöba kewö jial: ‘I qahö waŋgita göhören lilingöba kamam ewö, mianjö keu lömbötjan mönö göhö jege nöŋgö qakne öŋgöba ahöiga gölmenöŋ malmalni mewö mal öŋgom tekömam.’

33 Mianjöra gönön ölop jim tekönöŋga nöŋön azi gwabö yaŋgö salupnje azi kembuni göhö welenqegegi omaŋi aka ki malbiga yaŋön daturupnji yembuk lilingöba mirinjine anme.

34 “Azi gwabö mianjön nömbuk qahö kama ewö,

nöñön mönüö denöwö aka iwinançören anbileñak? Wösöbirik öñgöngöjan iwinançö qakñe öñgöbawak, nöñön mönüö mi ekñamgö töküm köhöizal. Miançöra i mönüö kude jöhöman.”

45

Josefnöj nançi könaçi indelök.

¹ Judanöj mewö jiiga ambazip liliköm enjiba kinda engekeri, Josefnöj körek yeñgö jenine toroqeba könäji köyatiba nançi galöm köl anjumamgö lömböriba osiyök. Miançöra Josefnöj kewö silata qerök: “Enjön mönüö körekjanök nömosöta deñget. “Mewö jiiga deñgetka Ijipt azi kunjan kösutjine qahö kiniga Josefnöj nançi könäji mi darumunurupni yeñgöra kewö indelök:*

² Yanjön ambureren aka ötömbepuk qei sahöriga Ijipt ambazip gumnöj malgeri, yeñjön mi möta Farao kingö jakömbuaq mire anda buzup keuñi mi jidgetka mötket.

³ Josefnöj sahöta kinda darumunurupni mi kewö jii mötket: “Ni Josef! Iwinan tok jebuk malja me qahö?” Mewö jii mötketmö, darumunjan uruñinan kot gwözöñniga aurum tililiñgöba jeñe öne kinda keu kun qahö mötmöriba meleñ wañgibingö osiget.

⁴ Osiba kingetka Josefnöj yeñgöra kewö jiyök: “Enjön mönüö nöñgö kösutne ki kaget. “Mewö jii kagetka kewö jiyök: “Ni Josef, darumunnini bohonı memegöra algetka Ijipt kayali, mönüö mia.

⁵ “Mönüö urukönjiliq kude mötme. Anutunöj enjön kömumbepuköra ni mutuk melaim niñgiiga

* **45:1:** Apo 7.13

qeljiŋe ki kabiga iŋini kaze. Ni bohoni memegöra al niŋgigetka ki kayali, miangöra mönö nanŋinanŋöra irimsesewöl kude möt aŋgume.

⁶ Bödi kianjön lök yambu yahötkö dop gölme dop köla ahöza. Mi toroqeba kunbuk yambu 5:gö dop ahöiga nalö miangö uruŋe gölme qem kömöt qahö aka nene öljı qahö miwikŋaiba tokoba malbin.

⁷ “Anutunöŋ mönö köna wewelipkönjambuk wuatanŋöba eŋgö malmalŋinaŋgö bohonji jöhöiga toroqeba jebuk mala gwölönarök miwikŋaim eŋgiba gölme qakŋe malmegöra mötza. Miangöra aka ni mutuk melaim niŋgiiga qeljiŋe ki kabiga iŋini kaze.

⁸ Miangöra eŋön qahö melaim niŋgiet tandök akzapmö, Anutunöŋ mönö öljı melaim niŋgiiga ki kayal. Yanjön kuŋgum niŋgiiga Farao kiŋgö jembonji mutukŋi aka jakömbuak miriŋe wanat nup memakzei, körek yeŋgö ketanŋamjina akzal. Mewö akiga Anutunöŋ Ijipt kantri jömukŋanök mi nöŋgö böröne aliga azi kembuŋina akzal.

⁹ “Inini mönö dölkı wahöta ösumŋinan iwinaŋgören liliŋgöba anda keu kewö jigetka mötma: ‘Göhö nahöngi Josef yanjön keu kewö jiza: Anutunöŋ ni kuŋgum niŋgiba Ijipt kantri jömukŋanök nöŋgö böröne aliga azi kembuŋina akzal. Miangöra göŋön mönö nalö kude qem körimanmö, zilaŋ nöŋgören kaman.

¹⁰ Ki kaba ölop tatat dumdumgi Gosen gölmenöŋ möhamgöba nane kösutne malman. Gi aka isi-moröurupki, göhören lama bulmakau kambuŋi kambuŋi aka öröyuai pakpak buŋagi ahözawi, mi mönö memba kólolahoba kame.

11 “Bödi kiañön mönö kunbuk toroqeba yambu 5:gö dop ahöm öngöma. Nalö miangö uruñe gi, mirigahö saiwaurupki me tinitosolomurupki tosatnji yençörenjök kunnjan bödi mala nenebö mözöqözöröm aka kömum gororongöbapuk. Miangöra mönö Gosen gölmenörj kaba mala wani yuaigöra osimei, nöñön mi ençiba malmam.’ Iwininançöra keu mi mönö mewöö jitgetka mötma.*

12 “Ni nanak ölnja ki kinda ençöra keu jizali, mi ölop nannini jeñinan nek kutuze aka muni Benjaminöj mewöyök ni nek kutuza.

13 Miangöra iñini mönö iwinañgören anda Iijpt kantrinöj qetbuña ketanji pakpak niñigetka maljali aka yuai pakpak ekeri, miangö kösöhötlji mi iwini jitgetka mötma. Mi möriga mönö ösumok wañgita eta ki kame.”

14 Mewö jiba böröñi munji Benjaminoj imbiñe gili geiga sahöriga Benjaminöj mewöyanjök aňgom wañgiba sahörök.

15 Toroqeba böröñi daturupñi körek yençö imbiñe gili geiga sahöta numbuñini yöhötim neyök. Miangö andöñe darumunurupñan yambuk keu eraum-mötket.

16 Josefkö darumunurupñan kageri, miangö buzupñan Farao kiñgö jakömbuak mire aniga Farao kiñjaka jembonurupñi pakpak yençön mi möta uruölöwak mötket.

17 Mewö möta Farao kiñnöj Josefköra kewö jiyök: “Darumunurupki mönö jinöñga kewö aknej: ‘Sukinapñini mönö donki qakñine ala kunbuk liliñgöba miriñine Keinan gölme anme.

* **45:11:** Apo 7.14

18 Anda iwiñini aka saiwaурupñini eñguançita lilingöba nöñgören kame. Ki kagetka nöñön gölme ölop kötökñi Ijipt kantri urunyeyök möwölöhöba eñgibiga ölop miangö kelökñi miwikñaiba nem söngaip aka malme.’

19 “Mewöyök kewö jim kutum eñginöñga akñe: ‘Ijipt kiangörenök mönö hosgö karenji tosatñi memba anda anöm-morörurupñini miangören al eñgiba iwiñini wañgita mohotñe ki kame.

20 Mirinjançö yuainji tosatñi Keinan gölmenöñ mosötmei, miangö waimanjatñi kude akñe. Nöñön miangö salupñe Ijipt kantri jómuk kiangö yuainji ölop kötökñi mi eñgibiga buñajini akña.’”

21 Farao kinñöñ mewö jiiga Israelgö nahönurupñan miangö dop aket. Josefñöñ Farao kinçö jimkutukutu keuñi wuatañgöba hosgö karenji tosatñi eñgiyök. Mewöyök köna anangö nene semön tosatñi eñgiyök.

22 Mi eñgibagun daturupñi mohot mohot yeñgö opo malukuñini dölökñi totoñine eñgiyökmö, munñi Benjaminingöra opo maluku dölökñi börö kun wañgiba moneñ silwö köt 300 wañgiyök.

23 Iwiñançöra Ijipt kantrigö yuai ölop sorokñi jesöñgö memba doñki ten miengö qakñine aliga anget. Mewöjanök doñki ambiñi ten miengö qakñine wit padi, bered aka nene tosatñi iwiñançö köna semöna aliga bisiba anget.

24 Angetka Josefñöñ darumunurupñi melaim eñgii anbingö aketka keu kewö jii mötket: “Iñini könanöñ anda añgururuk kude akñe.”

25 Mewö jiiga Ijipt mosöta anda Keinan gölmenöñ iwiñini Jeikobköreñ añgotket.

26 Aŋgota iwiŋinaŋgöra keu kösohot kewö jiget: “Josefnöŋ mönö toroqeba jebuk malja. Ijipt kantri jömukŋanök mi yanŋö böröŋe ahöiga azi kembuŋina aka malja. “Mewö jigetka keu mi qahö möt nariyöhaŋgöra uruŋi toroqeba amöriiga tarök.

27 Mewö tarökmö, Josefnöŋ keu pakpak jiyöhi, mi jiget mörök aka hosgö karenji tosatnji i waŋgita Ijipt anmapköra ali kayöhi, iwiŋini Jeikobnöŋ mi eka kinda uru sileŋjan köleŋni könöpkönöp ahök.

28 Könöpkönöp aka kewö jiyök: “O mi alakŋa! Mi möt köhöizal. Nahöni Josefnöŋ mönö toroqeba jebuk malja. Nöŋön mönö anda i ekagun könaŋgep ölöp kömumam. “Mewö.

46

Jeikobnöŋ könagesöurupŋi yembuk Ijipt anget.

1 Israelnöŋ sukinap yuaini pakpak kölolahoba memba wahöta köna anök. Anda Berseba mire aŋgata kinda miaŋgören iwiŋi Aisakö Anutunŋangöra umjöwöwöl ohoyök.

2 Mi ohoba sungem ahöiga jeri meleŋniga imut eka miaŋgören Anutunöŋ Israelgöra keu jiba qetŋi “Jeikob, Jeikob!” qeriga “Ni ki,” jiba meleŋnök.

3 Meleŋniga kewö jiyök: “Ni Anutu, göhö iwigahö bemŋi. Gi Ijipt gemamgö keŋgötki kude mötman. Nöŋön miaŋgören kötuatköm gihibiga könagesö kambu ketanji akne.

4 Nöŋön mönö göbuk Ijipt gemam aka mewöyök gwölönarökurupki miaŋgörenök enguanŋitpiga kumbuk liliŋgöba kame. Göŋön kömunöŋga Josef nannji böröŋjan mönö göhö je jupki kusui etma.”

⁵ Mianjöö andöje Jeikobnööj Berseba miri mosötpin jiiga Israelgö nahönurupŋan iwiŋini aka anöm-moröürupŋini mi közözohom enjigetka hosgö karenööj öngöget. Farao kiŋnööj hosgö kare mianjöö enjömemba kamegöra jiba ali memba anget.

⁶ Sukinapŋini aka miri sömbupŋini pakpak Keinan gölmenööj mala buŋa qeba memba malgeri, mi tok mohotŋe memba anget. Jeikob aka gwölönarökurupŋi pakpak mienjöö mewö Ijipt anget.*

⁷ Gwölönarökurupŋi pakpak, isimorörupŋi azi aka ambi mi körek enjuaŋita Ijipt anget.

⁸ Israel qetŋi alanji Jeikob aka yaŋgö gwölönarökurupŋi Ijipt angeri, yenŋö qetŋini kewö: Jeikobkö nahönŋi mutukŋi Ruben.

⁹ Rubengö nahönurupŋi qetŋini Hanok, Palu, Hezron aka Karmi.

¹⁰ Simeongö nahönurupŋi qetŋini Jemuel, Jamin, Ohad, Jakin, Zohar aka Saul. Saulgö namŋi mi Keinan ambi kun.

¹¹ Liwaigö nahönurupŋi qetŋini Gerson, Kohat aka Merari.

¹² Judagö nahönurupŋi qetŋini Er, Onan, Sela, Perez aka Zera. (Er aka Onan yetkön lök Keinan gölmenööj kömuyohot.) Perezkö nahönyahötŋi mi Hezron aka Hamul.

¹³ Isakargö nahönurupŋi qetŋini Tola, Puwa, Jasub aka Simron.

¹⁴ Zebulungö nahönurupŋi qetŋini Sered, Elon aka Jalel.

¹⁵ Jeikobkö nahönurupŋi anömŋi Leanööj Mesopotemia (Padan Aram) gölmenööj

* **46:6:** Apo 7.15

enjomayöhi, yengö qetjini mewö. Böratjiri Daina mi mewöyök meyök. Jeikob aka Lea yetkö isimoröurupñiri mi mewö oyońda mindirigetka 33 ahök.

¹⁶ Gadkö nahönurupñji qetjini Zefon, Hagi, Suni, Ezbon, Eri, Arodi aka Areli.

¹⁷ Asergö nahönurupñji qetjini Imna, Iswa, Iswi aka Beria. Nenjinango qetjı Sera. Bériagö nahönyahötñji qetjiri Heber aka Malkiel.

¹⁸ Labanöj ambi qetjı Zilpa böratjı Leagö welen ambia malmapkora waŋgiyöhi, yanjön Jeikobkö nahönurupñji mewö enjomayöhi. Jeikob aka Zilpa yetkö isimoröurupñiri mi mewö oyońda mindirigetka 16 ahök.

¹⁹ Jeikobkö anömjı Reizölgö nahönyahötñji mi Josef aka Benjamin.

²⁰ Josefkö nahönyahötñji Ijipt kantrinöj asuhuyohori, mi qetjiri Manase aka Efraim. Namjiri qetjı Asenat mi Heliopolis (On) taongö jike nup galöm qetjı Potifera yançö böratjı.*

²¹ Benjamingö nahönurupñji qetjini Bela, Beker, Asbel, Gera, Naman, Ehi, Ros, Mupim, Hupim aka Ard.

²² Jeikobkö nahönyahötñji Reizölnöj etkömeyöhi, yetkö qetjiri mewö. Jeikob aka Reizöl yetkö isimoröurupñiri mewö oyońda mindirigetka körekmakörek 14 ahök.

²³ Dangö nahönnji qetjı Husim.

²⁴ Naftaligö nahönurupñji qetjini Jaziel, Guni, Jezer aka Silem.

²⁵ Labanöj ambi qetjı Bilha böratjı Reizölgö welen ambia malmapkora waŋgiyöhi, yanjön

* **46:20:** Jen 41.50-52

Jeikobkö nahönurupṇi mewö engömeyök. Jeikob aka Bilha yetkō isimorörupṇiri mi mewö oyoṇda mindirigetka körekmakörek 7 ahök.

26 Jeikobkö isimorörupṇi diŋdiŋi töhön yambuk Ijipt angeri, mienjö jaŋgöŋini oyoṇda mindirigetka körekjanök könagesö 66 acket. Nahönurupṇi yengö anömjini mi jaŋgö miaŋgören qahö toroqeget.

27 Josefkö nahönyahötni Ijipt kantrinöŋ asuhuyohori, mi yahöt. Jeikobkö könagesürupṇi Ijipt angeri, mienjö jaŋgöŋini mi mewö oyoṇda mindirigetka 70 ahök. Mewö.*

Jeikob könagesürupṇi yembuk Ijipt aŋgotket.

28 Könänöŋ anda mala Jeikobnöŋ Juda mutuk melaiba kewö jiyök: “Gi mönö Josefkören anda Gosen gölmenöŋ anangö könaŋaŋgöra qesim waŋgiman. “Mewö jii möta anda kaiga Gosen prowinsnöŋ aŋgotket.

29 Josefnpöŋ aŋgotkeranjö buzupṇi möta jiiga hos karenöŋ jöhöba mözözömgögetka qaknej öŋgöba iwiŋi Israelbuk aitongöbitkö Gosen gölmenöŋ anök. Anda eka yaŋgö jeŋe aŋgota böröŋi imbiŋe gili geiga aŋgum waŋgiba nalö köröpṇi titipepeŋi memba urusahöt qeyök.

30 Israelnöŋ Josef kewö jii mörök: “Göŋön toroqeba jebuk maljani, mi nanak gekzala nalö kewöŋe ölöp jöjöröba kömumam.”

31 Mewö jiiga Josefnpöŋ darumunurupṇi aka iwiŋaŋgö könagesöŋi kewö jii mötket: “Nöŋön mönö Farao kiŋgören öŋgöba keu kewö jibi mötma:

* **46:27:** Apo 7.14

‘Darumunurupni aka iwinançö könagesöñi Keinan gölmenöñ malgeri, yeñön lök nöñgörenj kaze.

³² Darumunurupni mieñön lama bulmakau galömjini aka mi galöm köl enqiba maljeançöra kabingö aka lama kambunjini, bulmakau kambunjini aka sukinap öröyuaiñini pakpak mi enquañgita kaze.’

³³ Miançöra Farao kiñnöñ eñgoholi jemesoholñe angotketka kewö quesim eñgima: ‘Iñini wani nuwa memakze?’

³⁴ “Mewö quesim eñgiiga iñini kewö meleñ wançime: ‘Welenqequeurupki neñön mönü abu asaurupnini mutuk memba malgerañgö dop moröröpnineyök lama bulmakau galöm kölköl nupñi memba mala maljin.’ Mewö meleñ wançigetka yanjon ölop Gosen prowinsnöñ tatañ dumdumjini möhamgömegöra oñ jiiga malme. Ijipt ambazip yeñön lama bulmakau galöm kölköl ambazip pakpak yeñgöra mötketka imbilonjloninambuk ahakze. “Josefnöñ keunji mewö jii mötket.

47

Josefnöñ kiñgö jeñe korök.

¹ Josefñoñ anda Farao kiñgöra kewö jiyök: “Nöñgö iwi darumunurupni yeñön lama bulmakau kambunjini aka sukinap öröyuaiñini pakpak memba Keinan gölme mosöta kaba mala dölkı Gosen gölmenöñ kangota malje.”

² Yanjon darumunurupni yeñgörenjök azi 5 enquañgita Farao kiñgö jeñe öngöba kingetka engehök.

3 Eŋgeka kewö qesim eŋgiyök: “Iŋini wani nuwa memakze?” Mewö qesim eŋgiiga kewö meleŋ waŋgiget: “Welenqeqeupki nejön iwiurupninan mutuk malgeraŋgö dop lama bulmakau galöm kölköl nupŋi memba mala maljin.”

4 Mewö jiba toroqeba kewö jiget: “Keinan gölmenöŋ bödi lömbötŋambuk ahözawaŋgöra welenqeqeupki nejön lama bulmakau kambunini yeŋgöra nene qahö miwikkjainin. Miangöra nejön gölme kiangören kusuk malbingöra kain. Mewö aiga welenqeqeupki ölop onj jiba jim teköm neŋginöŋga nini Gosen prowins miangören tatat dumdumnini möhamgöbin.”

5 Mewö jigetka Farao kiŋnöŋ Josef kewö jii mörök: “Iwi darumunurupkan göhören kaget.

6 Ijipt kantri ki aukŋe göhö jege ahözawaŋgöra ölop iwi darumunurupki gölme bahöŋi kelökŋi ölopŋi miaŋgören al enginöŋga malme. Ölöp Gosen prowinsnöŋ malme. Sutŋine nup qetpuk meme azi tosatŋi maljei, mi möt eŋgiman ewö, ölop nöŋgö mirigö sömbup kambuni mi yeŋgö börörjine al enginöŋga galöm kól eŋgiba malme.”

7 Mewö jii möta Josefnöŋ iwiŋi Jeikob Farao kiŋgö jene waŋgita kaiga ehi Farao kiŋ mi kötuetküm waŋgiyök.

8 Kötuetküm waŋgiiga kewö qesim waŋgiyök: “Göhö yambugi dawik akza?”

9 Qesim waŋgiiga kewö meleŋnök: “Nöŋön yambu 130:gö dop gölmenöŋ liliköba mala kota maljal. Nöŋgö malmalnaŋgö yambuŋi pakpak mi awamđökŋi aka osikosinjambuk aket. Iwiurupnan yambu sehisehiŋi gölmenöŋ liliköba

malgeri, nöŋgö yambu qötönan yeŋgörenjambuk dop mohot qahö akza.”

10 Mewö jiba Farao kiŋ mi kumbuk kötuetköm waŋgiba jemesoholŋeyök eta anök.

11 Josefnöŋ iwi darumunŋi mi Farao kiŋnöŋ jim kutuyöhəŋgö dop Ijipt kantrinöŋ al eŋgiba Ijip-tkö gölme bahöŋi kelöknji ölöpŋi kun mi Rameses prowins (Gosen) miaŋgören eŋgiyök.

12 Josefnöŋ mewöyök iwi darumunurupŋi aka iwiŋaŋgö könagesürupŋi pakpak mi neneŋini anöm-morürupŋini malgeri, qötö miaŋgö dop dopjine eŋgiba malök.

Bödi nalöŋi lömbötŋambuk.

13 Bödi ketanji mi lömbötŋambuk ahöiga nenenöŋ gölme dop qahöwahiga Ijipt aka Keinan kantri mi- etkö könagesöñiran mönö nenegö kömum soholip aka malget.

14 Mewö mala Josefköreŋ kaba wit padi söŋöröŋi megetka yanön moneŋ pakpak Ijipt aka Keinan kantri uruŋe ahöyöhi, mi tokoba memba Farao kiŋgö jakömbuak mirigö köweŋe alök.

15 Ijipt könagesö aka Keinan könagesö yeŋgörenj moneŋ qahöwak teköiga Ijipt körek yenön Josefköreŋ kaba kewö jiget: “Moneŋninan qahöwak teközawaŋgöra göŋön mönö nene neŋgiman. Nene qahö neŋgiman ewö, neŋön mönö göhö jemesoholge kömumbin.”

16 Mewö jigetka Josefnöŋ kewö jiyök: “Moneŋninan qahöwakzawaŋgöra eŋgörenj lama aka bulmakau ahözei, mönö mi memba kaba ningigetka nöŋön nene eŋgimam.”

17 Mewö jiiga anda lama bulmakaunjini enjuaŋgita kaba Josef waŋgiget. Yeŋön hosnini, lamaŋjini, memeŋjini, bulmakaunjini aka donkiŋjini mi enjuaŋgita kaba nenegö söngöröŋa Josef waŋgiba nene memba malget. Lama bulmakaunjini pakpak mi Josef waŋgigetka yaŋjön nene enjiba mewö miaŋjön yambu mohotkö uruje malmalŋjini naŋgöiga qahö kömuget.

18 Qahö kömugetka yambu miaŋjön teköyök. Teköiga yambu dölökŋe dumŋe kunbuk yaŋgören kaba kewö jiget: “Azi kembunini, moneŋnini qahöwakzawaŋgöra könajamnini ölni mi göhö jege ölöp qahö köyatibin. Neŋgören lama bulmakaunini mi mewöyök gihiinga göhö buŋaya ak teköza. Nini mi pakpak azi kembunini gi gihim teköinaŋgöra nanini aka gölmenini miyök ahöm neŋgiza. Miaŋgöra mönö wania kun gihibinak?

19 Nini mönö könanji wuanöŋgöra göhö jege töndup kömumbinak? Nanini kömuingga gölmeninan mönö wuanöŋgöra öne ahöba apopam köla bölibawak? Miaŋgöra mönö nanini aka gölmenini bohonini memba miaŋjön numbu nene neŋginöŋga nini ölöp Farao kiŋgö welenqeqe omaŋi ahinga gölmeninan mewöyök yaŋgö buŋaya akja. Neŋjön toroqeba jebuk mala kömumbinbuköra mönö nene kötni neŋgiman. Neŋginöŋga gölme nup waŋgiinga öne qahö ahöba gönjaŋ akja.”

20 Bödi köhöikŋi kötökŋi miaŋjön Ijipt könagesö yembuk ahöyöhəŋgöra yeŋjön körek mohot mohot nup gölmeŋjini köröŋi mi bohonjinaŋgöra algetka Josefñoŋ Ijipt gölme pakpak mi söngöröŋi meiga Farao kiŋgö buŋaya ak teköyök.

21 Josefñoj Ijipt könagesö miri dop kantrigö jabö teteköji uruñe malgeri, mi pakpak eñgömeiga gawmangö welenqeqe omañi aka malget.

22 Farao kiñönüj jike nup galöm yençö fotnait töwanjini eñgiiga memba mianjön malmaljini nañgöba malget. Mewö aiga neneninañgöra qahö lömböriiga gölmenjini Josefñoj söngöröji memapköra qahö alget. Miangöra jike nup galöm yençören gölme mienjön mohot kin Faraogö buñaji qahö aket.

23 Josefñoj könagesö yençöra kewö jiyök: “Mötket, nöñön nanñini aka gölmenjini söngöröjin mem teköbiga Farao kiñgö buñaya akze. Miangöra nöñön nene kötñi eñgibiga mi ölop memba gölmenöj kömötmek.”

24 Kömötketka ölni asuhuiga mi mönö kewötketka kambu 5 asuhugetka miençörenjöök mohot mohot mi Farao kiñgöra ala wanjiba malmemö, kambu 4 mi kunbuk gölmenöj kömötmearngöra aka neneninañgöra ahöma. Mi nanñini, anömmorürupñini aka tosatñi mirinjine maljei, mönö eñgö neneñina ahöma.”

25 Mewö jiiga kewö jiget: “Göñön neñgö malmalnini bödinöhök mekönöj. Miangöra azi kembuniñañgö jeje ak-kömükömu miwikjaibin ewö, neñön ölop Farao kiñgö welenqeqe omañi aka malbin.”

26 Josefñoj Ijipt yençö gölmegöra jimkutukutu ali ahöba kota ki ohozali, nalö kewöje mewöyök toroqeba ahöza. Jimkutukutu mi kewö: Nene nupkö öljini mi mönö mendeñgetka kambu 5 aiga miençörenjöök mohot mohot mi Farao kiñgö buñaya akñapköra ala malme. Jike nup galöm yençörenjö

gölme miejön mohot Farao kinjö buňanji qahö aket.

Jeikobnöy qamötñaŋgöra Josef qesiiga oŋ jiyök.

27 Israel yejön Ijipt gölmegö prowins qetŋi Gosen miaŋgören tatat dundumnjini memba gölme aŋgön köla malget. Miaŋgören mala ahumsehip aketka qötöjinan gwötpuk qariyök.

28 Jeikobnöy malmalni yambu 17 mi Ijipt gölmenöy malök. Malmalni jömukñaŋgö yambuňi mi mindiriba 147 ahök.

29*Israelgö kömup nalöjan dopdowiiga nahönji Josef jii kaiga kewö jii mörök: “Nöŋön göhö jege ak-kümükömu miwikñaizal ewö, göjön mönö dölki urukalem kondela keu kewö pöndaŋ wuatanjöba mem yakömmagö jiba börögö nöŋgö tambuni bapŋe ala kewö jim jöhöman: Nöŋön kömumbiga qamötni mi mönö Ijipt gölme kiangören kude löm kölman.

30 Nöŋön kömumba iwi asani yembuk luhut memba ahömami, nalö miaŋgören nöŋgö qamötni mi mönö Ijipt kantrinöhök memba anda iwi asani löm köl enjigeri, yeŋgö qaksiriŋine nesim kölman. “Mewö jiiga kewö jiyök: “Jizanaŋgö dop mi ölöp akŋam.”

31 Mewö jiiga iwiŋan kewö jiyök: “Keu mi mönö jöjöpaŋ keunöy jim köhöim niŋgiman. “Mewö jiiga Josefnöy mi jöjöpaŋ keunöy jim köhöiiga Jeikobnöy mi möta bilipköba nöröpnj memba geba öröpñaŋgö kitipŋe ala nariba Anutugö waikŋi memba möpöseiyök. Mewö.

* **47:29:** Jen 49.29-32; 50.6

48

Jeikobnöy Manase aka Efraim kötuetköm etkiyök.

¹ Nalö tosatnji teköiga Jeikobnöy kawöl mi-wikñaiiga keu mi Josefköra jigetka mörök. Mi möta nahönyahötñi yahöt Manase aka Efraim mi etkuañgita iwiñañgören anök.

² Aniga tosatnjan Jeikobköra kewö jigetka mörök, “Nahöngi Josefönöy mönö gi gekñjamgöra kaza. “Israelnöy keu mi möta ösumnjı ahöyühi, mi qezaköba ahöahö dumñeyök wahöta tarök.

³ Wahöta tata Josefköra kewö jiyök: “Anutu kukösum pakpakkö Toñi yanjon Keinan gölmegö Luz miri miañgören nöñgören asuhuba kötuetköm ningiba

⁴ kewö jiyök: ‘Nöñön ahumsehip gihibiga gwölönarökurupki yeñgö qötöñinan mönö qariba qariba öñgöiga góñjon könagesö kambuñi kambuñi gwötpuk yeñgö bömöñ jalöñina akñan. Gwölönarökurupki könage asuhum öñgömei, nöñön gölme ki mi i buňa qem eñgibiga yeñgö buňajina teteköñi qahö ahöm öñgöma.’*

⁵ Anutunöy mewö jiyök. Mutuk nöñön Ijipt gölmenöy góhören qahö kayalañgören anömgan nahönyahötki yahöt Ijipt kiangören etkümeyöhi, yetkön mönö nöñgö buňaya akñahot. Manase aka Efraim yetkön mönö Ruben aka Simeon ewö nöñgö buňaya akñahot.

⁶ Mewö ahotka könañgep gölme mesinđa yetköra distrik yahöt etkime. Efraim aka Manase yetkö bapñire nahönböraturupki tosatnji asuhugeri, mienjön mönö nange buňaya akñe. Yeñjon gölme

* **48:4:** Jen 28.13-14

bahöjini buňa qem anjumei, mi mönö Efraim aka Manase yetkö distrik yahötñiri mietkö uruje ahögetka bohon toñiri ahotka datyahötñiri yetkö nembö bapñire malme.

7 Nöyön Mesopotemia (Padan Aram) mosöta liliñgöba Keinan gölmenör kaba Efrata taon dop-dowibiga anömni Reizölnöy kömuiga wösöbirik ketanje ahum niñgiyök. Kömuiga qamötñi mi Efrat anangö köna tòwokñe lóm kölal. Efrat mirigö qetñi alañi mi Betlehem.”*

8 Israelnöy mewö jiba Josefkö nahönyahötñi etkeka kewö quesim wanjiyök: “Azi moröñi yahöt ki danjön danjön?”

9 Qesim wanjiiga Josefnöy iwiñançöra kewö jiyök: “Nöyö nahönyahötñi Anutunöy Iijpt kiançgören niñgiyöhi, i mönö mia. “Mewö jiiga Israelnöy jiyök: “Nöyön kötuetküm etkimamangöra i ölop etkuanjitnöngä nöyö kösutne kamahot.”

10 Mewö jiiga Josefnöy nahönyahötñi etkuanjita kösutñe kagetka böröñi giliga imbiñire geiga numbuñiri yöhötim neyök. Israelnöy azi namñi aiga jeñi ömuñ kólige yuai kun ek kutumamgö tönpin aka osiyök.

11 Numbuñiri yöhötim nemba Josefköra kewö jiyök: “Nöyön mutuk göhö jemesoholgi kunbuk gekñamgöra qahö al mamböta malalmö, Anutunöy köna mesariga dölkı nangi aka nahönyahötki mewöyök engekzal.”

12 Mewö jiiga Josefnöy nahönyahötñi iwiñançö tambuñeyök etkümembä simin köla bamgöba geyök.

* **48:7:** Jen 35.16-19

13 Bamgöba geba wahöta nahönyahötji böröjire memba etkuañgiriga nannji iwiñañgö wösöje kayohot. Efraim mi böröji öljan memba Israelgö böröji qaniñe ala Manase mi böröji qaniñan memba Israelgö böröji ölje alök.

14 Mewö al etkiyökmö, Efraim munnji aiga asajan töndup böröji öljan börañda yañgö nöröpje alök. Manasenöñ Josefkö nahönji mutukñi ahökmö, asajan töndup böröji qaniñan yañgö nöröpje alök. Mewö aka böröji maripom ewö al kutuba nöröpje alök.

15 Mewö ala tata Josef kötuetköm wañgiba kewö jiyök:

“Asani Abraham aka iwini Aisak yetkön Anutugö
jene anda kaba aka memba malohot. Nöñön
asuhuba mala korali,

Anutunöñ mönö nalö miangóreñ pöndañ köyan köl
niñgiba mala korök.

16 Suep garatanöñ ni bölöji pakpak
miangóreñök meköba aنجön köl niñgiba
malöhi, yanjon mönö azi gwabö yahöt ki
kötuetköm etkiba malma.

Ambazipnöñ yetkö qetñiri qetketka mianjon mönö
ni aka iwi asani Aisak aka Abraham neñgö
qetbuñanini bisiba malmahot.

Yetkö könagesöñiran mönö gölme qakñe önöji qahö
sehiba malme.”

17 Mewö jiyökmö, Josefnöñ iwiñañ böröji öljan Efraimgö nöröpje ali mi ehi dop qahö kólige miangóra möt böliba iwiñañgö böröji ölje memba Efraimgö nöröpneyök meköba Manasegö nöröpje almamgö ahök.

18 Mewö aka iwiŋaŋgöra kewö jiyök: “Iwini, mewö kude aknöŋ. Morö kianjön nahöni mutukŋi akza. Mianjöra börögi öljjan mönö yaŋgö nöröpnje alnöŋ.”

19 Mewö jiyökmö, iwiŋan mi akŋamgö qetala Josef kewö jii mörök: “Nahöni, mi ölöp mötzal. Nöŋön mi mötzal. Manasenöŋ mewöyök qetbuŋaŋambuk aiga yaŋgö gwölönarökurupŋan mewöyök ahumsehip aka könagesö ketanji akŋemö, Efraimgö qetbuŋaŋan mönö Manasegören qetbuŋa ongita ahöma. Yaŋgö gwölönarökurupŋan mönö ahumsehip ketanji aka könagesö kambuŋi kambuŋi gwötpuk aka malme.”

20 Mewö jii möriga silim mianjörenjöök kötuetköm etkiba kewö jiyök: “Israel yeŋön mönö etkö qetŋiri qeta könagesöŋini kötuetköm engiba kewö jime: Anutunöŋ mönö oyaenköyaen ak engiiga eŋön Efraim aka Manase ewö akŋe. “Mewö jiba Manase mi Efraimgö nembö bapŋe alök.”*

21 Israelnöŋ kötuetköm engii teköiga Josefköra keu kewö jiyök: “Mötnöŋ, nöŋön kömumamgö akzalmö, Anutunöŋ embuk mal öŋgöma. Yaŋön mönö enguaŋgiriga iwi asaurupŋini yeŋgö gölmenöŋ liliŋgöba anme.

22 Mianjören anda sutŋine gölme mesingetka nöŋön göhö gölmegi toroqeba Sekem gölme kelökŋambuk mi gihizal. Nöŋön kukundu gölme mi Amor könagesö yembuk bim qeba nani timbi aka bimgö sou ketanji mianjön yeŋgörenjöök meal. Josef gi darumunurupki yeŋgö bohonŋini akzanaŋgöra

* **48:20:** Hib 11.21

mi darumunurupki yeñgöra qahöpmö, göhö bunjaya jim teköbi ahöma. “Mewö.

49

Jeikobnöy nahönurupji kötuetköm eñgiyök.

¹ Miangö andöje Jeikobnöy nahönurupji engoholi kagetka keu kewö jiyök: “İñini mönö öröm tokogetka nöyön malmaljine könanjegep denöwö asuhumawi, miangö kezapqetok keuñi indela jibi mötme.

² Jeikobkö nahönurupji, iñini mönö kaba tokoba iwiñini Israelgören keu kezap ala mötket.

³ O Ruben, göyön nani nahöni mutukñi akzan. Göyön nöyö ösum-mumuni aka ambi membiga ösumnañgö ölni mutukñi asuhunöy.

Qetbuñagahö aködamunñi aka kukösumñi mianjön mönö munurupki yeñgören engonjitzta.

⁴ Luhutnöy köwet siri kunduriga kalöpmalöp anda kamakzawi, göhö urugan mönö miangö dop wahöri kalöpköba laj anda kamakzan.

Göyön iwigi nöyö ahöahö dumne öngöba qömböñne qeba anömnambuk ahönöñga dum mianjön mönö aŋgöjrakñambuk aka tölohoyök.

Miangöra göhö qetbuñagahö aködamunñan mönö munurupki qahö toroqeba engonjita ahöma.

⁵ Simeon aka Liwai yetkön darumuna akzahot.

Yetkö timbi liñgip nupñiran mönö kegwek ka-hasililiñ kondorakza.

6 Yetkön irimsesewöl qaknej azı eñguyohot kömugetka öne töhon sihimjanjöra bulmakau azinjı mienjö köna börö yuainjini laj eñgum yandiyohotka porıj aket.

Miañgöra yetkön keu goro jöhömakzahori, nöjön miambuk urumohot qahö ahakzal.

Totoko almahori, nöjön miañgöreñ yetpuk qahö toroqeba tatmam.

7 Urukazikñiran könöpnjambuk akzawangöra i jim qesuahöm etkizal.

Urusiñgokñiran kanjamnjambug akzawañgöra i jim jörahöm etkizal.

Nöjön könagesönjiri köndeñ eñgibiga yeñön Jeikobkö gölme dop köla anme.

Nöjön mendeñ eñgibiga yeñön Israel sutnime laj lalöpköba malme.

8 O Juda, göhö darumunurupkan gi möpöseim gihiba malme.

Göhö börögan mönö kerökurupki yeñgö imbi jölnine tatma.

Iwigahö nahönurupji yeñön mönö göhöra geba simin köla malme.

9* O Juda, göjön laion gwaböji ewö maljan.

O nahöni, gi böröjañ suhaba sömbup qem nemala miañgörenjök liliñgöba kazan.

Yanjön laion ewö sileñi al kötöteiba laion ambiñi ewö eta köla ahömakza.

Körekñjan i suahö aka utuba möndöbingö kenjötñini mörakze.

10 Kukösumgö aiwesökñi mi kunjan Juda yeñgö böröjineyök qahö eñguançitma.

* **49:9:** Jañ 24.9; Ind 5.5

Azi kembugö örökjan könaŋji sutŋire kiniga kunjan mi qahö qeköma.

Nanŋi aka gwölönarökurupjan jakömbuak dumje tata mal öŋgögetka könaŋgep kunöŋ asuhuiga könagesö kambuŋi kambuŋi yenjön yaŋgö jitŋi tem köla malme.

11 Yaŋjön doŋkiŋi wain ip kembanje jöhöi kinma.

Doŋkiŋi moröŋi mi wain kösö sutŋire gwaröhöiga ahöma.

Yaŋjön oponi mi wain oŋan saŋgoŋma.

Malukuŋi mi wain kötŋaŋgö sepŋe kusahöla közöhölmä.

12 Wain o neiga jeŋan wain oŋi ewö pisihiba injaŋ kólma.

Juzu oŋi neiga jitŋan juzu oŋi ewö tuarima.

13 Zebulun könagesö yenjön köwet jitŋe malme.

Yenjöö gölmenöŋi waŋgeŋi waŋgeŋi surumakŋe.

Gölmeŋinaŋgö jaböŋi miaŋön mönö Saidon taonöŋ göröken anda ahöma.

14 Isakar mi doŋki sihitŋi kotkotŋi miaŋgö dop akza.

Doŋki qakŋe dum tatatkö gösöŋi yahöt mietkö sutŋire al kötöteiba lokolibä söloŋda ahömakza.

15 Lokolibä söloŋda luhut memba ahöiga dum miriŋi mi ölöp dop köliga gölmeŋjan sihim kötökŋi akŋa.

Mi eka andöŋi yuai lömbötŋi anŋumamgöra sipköba geiga tosatŋan welenqeqe nup memapköra kuŋguba jöhöm waŋgime.

16 Tosatnjan Dangö könagesöurupṇi mulumgöm eŋgigetka Dan yanjön mönü awörök aka keu diŋdiŋgöra bim qeba malma.

Dan kambu yenjön Israelgö kambu tosatnji i ewö aka malme.

17 Dan yanjön qatö mokolenj ewö könanöŋ ahöba hosgö gwakötje yöhöiga töwöratiba giliga qaknej tattmawanjön mönü tala andöandö gölmenöŋ gema.

18 O Kembu, göjön ni kösö gwarönöhök meköba aŋgön köl niŋgimangöra uba mambörakzal.

19 Kegwek kahasililiŋ kambu yenjön Gad könagesö eŋgum ohoba malmemö,
Gad yenjön mönü meleŋda könanjine eŋguataŋgöba nanjini eŋgum ohoba malme.

20 Asergö gölmenöŋ nene möriam gwötpuk asuhumakŋa.

Kin yenjön nene nahömpjinambuk nemakzei,
yanjön mönü nene mewöŋi mi gölmeŋe kömöt se-hiba mianjön tosatnji baukön eŋgiba malma.

21 Teunöŋ sihimjanjö dop ösumjan laŋ lalöpkömkawzi,

Naftalinöŋ mönü mianjö dop aka moröurupṇi eŋgeksihimjinambuk eŋgömemba malma.

22 Wain ip o jeŋangö kösutne kömötketka kötnji gwötpuk kuŋguba böröŋi giliga anda sel qösököba yaigep anakzawi,

Josefnöŋ mönü mianjö dop akza.

23 Yanjö kerökurupṇan timbi jaugemjini memba urukönöp qaknej Josefkö kambu mi eŋguataŋgöba eŋgeriba eŋgum ohoba malme.

- 24** Mewö malmemö, Jeikobkö bemñi Anutu kukösumñambuk yançö böröjan mönö mem köhöim wanjiiga
yanjön timbi töhötñi qahö mosöta börö sihitñi kakñi qahö qeiga malma.
Anutu yanjön mönö urugö lama galömñi aka Israelgö aŋgöñkölköl Tonji akza.
- 25** Iwigahö Anutuñan mönö bauköm gihiba malma.
Bem kukösum pakpakö Tonjan mönö kewö kötuetsköm gihiiga malman:
Kiegö kötumötuetjan mönö könakembayök göhören eriga gölme dutñi emuyaŋö oñan göhören koriga nahönbörat aka sömbup gwötpuk mi-wikñaim eñgiba malman.
- 26** Kunduñi kunduñi mienögö kötumötuetjinan nalöñi nalöñi ambazip dop kól eñgii mala kotketmö,
göhö iwigahö kötumötuetjan mönö mi pakpak oñgitza.
Kötumötuet mienjön mönö Josefkö nöröp qakñe öñgöme.
Darumun sutñine pom jembon tök-kutukutuñi akzawaŋö malmalñe mi pakpak mönö ahöm öñgöme.
- 27** Benjamin mi kiam kalñi ewö akza.
Söjan dop böröjañ suhuba sömbup eñguba nem gwahöt eñgimakza.
Silimnöŋ yuai kiom qemakzawi, mi sungem dop mendeñmakza. “Mewö.

28 Israelgö kambu pakpak jaŋgöjini 12 mi mewö. Iwiŋinan kötuetköm eŋgiba keu mewö mewö ji-iga mötket. Kötumötuetjini murutŋi murutŋi mi nannjök nannjök mendeŋda körek kötuetköm eŋgiyök. Mewö.

Jeikobnöy kömuyök.

29 Kötuetköm eŋgiba kinda keu kewö jim katum eŋgiyök: “Anutunöy mönö noaŋgiri nöŋön isik alaurupnan kömugeri, yembuk toroqemamgö akzal. Nöŋgö qamöttni mi mönö iwiurupni yeŋgö qöhöröjine banjet Hit azi Efrongö gölme köröje ahözawi, mianŋören löm köl ningime.

30 Banjet mi Keinan gölmenöy Makpela gölme köröje Mamre kösutje ahöza. Abrahamnöy gölme körönji banjetŋambuk mi isikninangö qaksiriŋi ahömapkora Hit azi qetŋi Efron yaŋgörenjök söŋgöröji meyök.*

31 Abraham aka anömjı Sara mi banjet mianŋören löm köl etkiget. Mewöyök Aisak aka anömjı Rebeka mi mianŋören löm köl etkiget. Nöŋön toroqeba Lea mianŋören löm köl waŋgial.*

32 Abrahamnöy gölme köröji banjetŋambuk mi mutuk Hit yeŋgörenjök bohonŋi meiga ahöza.”

33 Jeikobnöy nahönurupŋi keu mewö jim katum eŋgim teköba könayahöṭŋi öröi ahöahö dumnnöy öŋgöiga nöŋ qeba kömuiga Anutunöy waŋgiri isik alaurupŋi yeŋgören toroqeyök. Mewö.*

50

Jeikob löm kölget.

* **49:30:** Jen 23.3-20 * **49:31:** Jen 25.9-10 * **49:33:** Apo 7.15

¹ Jeikobnöŋ kömuiga Josefnöŋ luhuba iwiŋi kepölaköm waŋgiba lipköba anda imbiŋi gili geiga numbuŋi yöhötim neyök.

² Mianŋö andöŋe Josefnöŋ doktaurupŋi jimkutukutuŋangö bapŋe malgeri, mi iwiŋangö qamötŋi sile mem köhököhöi kelöknöŋ mirimegora jim kutum enŋiyök. Jim kutum enŋiiga yeŋön Israelgö qamötŋi mewö ak waŋgiget.

³ Nup mi memba malgetka wehön 40 jömuk teköyök. Qamötŋini kelöknöŋ mirizema, mianŋö nupŋi mi nalö köröpŋi mewö memba maljema. Ijipt könagesö yeŋön Jeikobköra wehön 70:gö dop jinŋeŋ köla sahöta malget.

⁴ Sahöta jinŋeŋ köla wösöbirik malgerangö nalöŋi mianŋön teköiga Josefnöŋ Farao kiŋgö jakömbuak mire nup memba malgeri, yeŋgora keu kewö jiyök: “Nöŋön enŋö jeŋine ak-kömükömu miwikŋaial ewö, injini mönö nöŋgö jitne memba Farao kiŋgöra keu kewö jigetka mötma:

⁵ *Iwinan jebuk mala keu kewö jöhöba jöjöpaŋ keunöŋ jim köhöimamgöra jim kutum niŋgiyök: ‘Nöŋön kömumamgö akzal. Ni nananŋöra köt köteŋ Keinan gölmenöŋ esibi kinjawi, nöŋgö qamötŋi mi mönö mianŋören anda löm kölman.’ Mianŋöra ölöp merak jinöŋga nöŋön mianŋören anda iwinanŋö qamötŋi löm kölagun kunbuk liliŋgöba kamam.’

⁶ Mewö jii jigetka Farao kiŋnöŋ mi möta kewö jiyök, “Gi iwigahöra keu jöhöba jöjöpaŋ keunöŋ jim köhöinöŋi, mianŋö dop ölöp anda iwigahö qamötŋi löm kölman.”

⁷ Mewö jiiga Josefnöŋ iwiŋangö qamötŋi löm kölmamgöra öŋgöyök. Farao kiŋgö

* **50:5:** Jen 47.29-31

jemberonurupŋi qetbuŋanjinambuk pakpak, jakömbuak mirinjanjö aka Ijipt kantrigö jitne memeurupŋi qetbuŋanjinambuk mi körek yambuk mohotne anget.

⁸ Josefkö mirigö saiwaurupŋi körek pakpak, yanjö darumunurupŋi aka iwiŋanjö könagesöurupŋi yenjön mewöyök mohotne anget. Anöm-moröurupŋini, lama, meme aka bulmakau kambunu kambunu miyök mönö eŋgömosötketka Gosen gölmenöŋ tatket.

⁹ Hosgö kareŋi kareŋi aka azi hos qakŋine tatk-eri, mi mewöyök anget. Mewö mindiriba kambu keta bölokŋi anget.

¹⁰ Anda mala Jordan o kutuba likepne toro-qeba anda Atad mire wit padigö ölni aka kamböŋi mendeŋda kewötkeri, miri gölme miaŋgören aŋgota köhöikŋanök jinŋen köla silata sahöt böliba malget. Josefnoŋ iwiŋanjöra wehön 7:gö dop jinŋen köla sahöta malök.

¹¹ Atad mire jinŋen köla sahötketka gölme tonj Keinan könagesö yenjön mi eka möta kewö jiget, "Ijipt yenjön jinŋen sahötkö areŋi öngöŋgöŋi alje. "Mewö jigetka miri gölme miaŋgö qetŋi mi könahiba Abel Mizraim * qetket. Mi Jordan ogö wehön kotkotne ahöza.

¹² Jeikobnöŋ nahönurupŋi jim kutum eŋgiyöhi, yenjön miaŋgö dop mewö ak wanjiget.

¹³ *Yenjön qamötŋi aŋguba Keinan gölmenöŋ anda Mamre kösutne Makpela gölme köröŋe banjet ahözawi, miaŋgören anda löm kölget. Abrahamnöŋ

* **50:11:** Abel Jinŋen sahötkö areŋi. Mizraim Ijipt. Hibru keu mewö. * **50:13:** Apo 7.16

mutuhök gölme köröji banjetjambuk mi qaksirinjini ahömapköra Hit azi Efron yañörenjök söñgöröji meyök.

¹⁴ Josefnöj iwiñañgö qamötñji löm köli teköiga nanñi, darumunurupñji aka tosatñi pakpak yambuk iwiñañgö qamötñji löm kölbingö angeri, mieñön kunbuk Ijipt gölmenöj liliñgöba kaget. Mewö.

Josefnöj likepñji qahö meleñmamgö kumbuk jiyök.

¹⁵ Josefkö darumunurupjan iwiñinan kömuiga mi eka tata kewö mötmöriba jiget: “Josefköra silik bölöji pakpak ak wañgiini, yañön miañgöra urukondum möt neñgiba nalö kewöje könahiba likepñji meleñ neñgibapuk.”

¹⁶ Mewö jiba Josefköra keu jit kewö algetka anök, “Iwigan kömumamgö aka neñgöra keu kewö jim kutuyök:

¹⁷ ‘Injini mönö Josefköra keu kewö jigetka mötma: Darumunurupkan silik bölöji aka ayuhum gihibingö akeri, göjön mönö yeñgö sinjisöndokñini aka kahasililinjini mi mosötman. Miañgöra göjön ölöp iwigahö Anutuñañgö welenqequeurupñji neñgö sinjisöndoknini mosötman. “Yeñön keu jit mi algetka Josefkören kaiga möta mönö qeta sahörök.

¹⁸ Miañgö andöje Josefkö darumunurupjan nanñinak kaba gölmenöj tala wösöje sipköba eta kewö jiget: “Mötnöj, nini göhö welenqequeurupki omañi akzin.”

¹⁹ Mewö jigetmö, Josefnöj meleñda kewö jiyök: “Mönö kençötñini kude mötme. Nöñön Anutugö salupñe qahö kinjal.

20 Ölja, eñön silik bölöjan ayuhum niñgibingöra kapañ köla aketmö, Anutunöj mi möjaiiga salupnje yuai ölöpni asuhumapköra kapañ köla ahök. Mewö aka kondota kunjum niñgiiga könagesö gwötpuk eñgö malmaljini jöhöbiga mianjö Öljan nalö kewörje aukje asuhuiga ek kutuzin.

21 Mianjöra mönö keñgötjini kude mötket. Nöjön mönö nannjini aka anöm-morörupnji eñgö malmaljini körek nañgom engiba malmam. “Mewö jiba bölöjamjinangö likepni qahö meleñmamgö kunbuk jim köhöiba guñböjönjöj ak eñgiyök. Mewö.

Josefnöj kömuyök.

22 Josefnöj iwiñañgö könagesürupnji yembuk toroqeba Ijipt gölmenöj malget. Josefnöj mal öñgöiga yambuñi 110 aiga kömuyök.

23 Josefnöj isi ambürupnji Efraimgörenjö asuhugetka mi eñgehök. Mewöyök Manasegö nahönnji Makir yançö nahönböraturupnji asuhugetka Josefkö tambuñe al eñgigetka dohongöm eñgiyök.

24 Mianjö andöje Josefnöj darumunurupnji yeñgöra keu kewö jii mötket, “Nöjön kömumamgö akzalmö, Anutunöj mönö köyan köl eñgiiga malme. Yanjöñ injni gölme kianjörenjök eñguançita gölme Abraham, Aisak aka Jeikob yeñgö buñajina akñapköra jim teköba jöjöpañ keunöj jim köhöiyöhi, mönö mianjören anda malme.”

25 *Mewö jii mötketka Israelgö nahönurupnjan keu jim jöhöba jöjöpañ keunöj kewö jim köhöimegöra jim kutum eñgiyök: “Anutunöj

* **50:25:** Eks 13.19; Jos 24.32; Hib 11.22

köyan köl enjii malgetka nöñön kömumbiga nöñgö sihitni mi mönü gölme kianjörenjök aŋguba Keinan gölmenöŋ anme.”

²⁶ Mewö jiba yambuŋi 110 aiga kömuyök. Kömuiga Ijipt mianjören qamötŋi mi sile mem köhököhöigö kelöknjan miriba qamöt bokisnöŋ algetka ahöyök. Mewö.

Burum-Mindik Bible

**The New Testament and portions of the Old Testament
in the Somba-Siawari language of Papua New Guinea,
also called the Burum Mindik language.**

**Sampela hap Buk Baibel long tokples Burum Mindik
long Niugini**

Copyright © 1992, 2002 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Burum-Mindik or Somba-Siawari (Somba-Siawari or Burum-Mindik)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-11-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files
dated 31 Aug 2023

c0871260-68cc-5a50-953f-52200e105d1e